

80.859

А. ТАНОВИЋ, М. БАЦКОВИЋ, М. ПАВЛОВИЋ,
Б. ЂОРОВИЋ, Ж. ВУЧИЋ, Р. ЗЕЦ

ОРГАНИЗАЦИЈА
И РАД ПОЗАДИНЕ
РАТНИХ ЈЕДИНИЦА

80.859

ПУКОВНИК АСИМ ТАНОВИЋ, ПУКОВНИК МИТАР БАЦКОВИЋ,
ПУКОВНИК МИЛОШ ПАВЛОВИЋ, ПОТПУКОВНИК ВОЈИН ЂОРОВИЋ
ПОТПУКОВНИК ЖИКА ВУЧИЋ, ПОТПУКОВНИК РАДОВАН ЗЕЦ

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ РАТНИХ ЈЕДИНИЦА

БЕОГРАД 1953

ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР „МАЛЕ ВОЈНЕ БИБЛИОТЕКЕ“

Генерал-мајор Јанковић Блажо, генерал-мајор Урошевић Средоје,
генерал-мајор Колб Векослав, генерал-мајор Поповић Бранко, ге-
нерал-мајор Ђукановић Драго, пуковник Срзентић Шпиро, капетан
I класе Ђурашиновић Радомир (заступа одговорног уредника).

ПРЕДГОВОР

На писање књиге „Организација и рад позадине ратних јединица“ потстакла нас је потреба да се на једном месту — у једној књизи обухвати материјал из области рада позадине, првенствено позадине трупних јединица, јер је тај материјал досада био растурен и у главним цртама непотпуно обрађен у два званична уџбеника и многим чланцима у разним часописима.

За назив књиге „Организација и рад позадине ратних јединица“ одлучили смо се стога, што претежни део материјала у њој обрађује питања из области рада позадине у рату, а то и јесте циљ књиге. Један део књиге посвећен је материјалном пословању у миру, као основи материјалног пословања уопште, да би се боље разумели принципи материјалног пословања у рату, јер је ова материја тек у стварању.

Постојећи уџбеници „Основи организације трупне позадине“ и „Организација и рад армиске позадине“ превод су званичних уџбеника Совјетске армије и не одговарају нашим условима. Као такви не само да се не могу правилно ни применити код нас, већ су штетни, јер читаоце доводе до погрешних закључака, због чега би их, по нашем мишљењу, требало потпуно избацити из употребе.

Поред наведеног, у поменута два уџбеника поједине радње, као например, рад позадине на маршу, боју у сусрету, у нарочитим приликама итд. или уопште нису обрађене или су тек поменуте са неколико реченица, док су остале партије обрађене сувише кратко, са често нејасним и за наше прилике неприхватљивим поставкама.

Према изнетом, књига „Организација и рад позадине ратних јединица“ има циљ да послужи официрима ЈНА за стицање знања из области позадине и као путоказ у раду и решавању тактичких задатака, а поред тога може се свестрано користити и као материјал за припремање кандидата за испите родова војске и служби.

Књига је подељена у три дела: елементарни део, организација и тактика позадине и материјално пословање.

У првом делу укратко је обрађен историски развој и рад позадине пре стварања савремених Армија, затим елементи позадине, позадинске службе и документација; у другом, детаљније питања организације и рада позадине трупних јединица, а информативно корпуса и армије, док је у трећем делу приказано материјално пословање у миру и у рату.

Према томе, тежиште ове књиге претставља рад позадине у трупним јединицама у ратним условима, а рад корпусне и армиске позадине требало би, по нашем мишљењу, обрадити у посебној књизи.

Поставке и закључци у тактичком делу наша су мишљења, а резултат су наших специфичних услова, искуства из Народноослободилачког рата, ратова других Армија, командно-штабних ратних игара, вежби и маневара.

Све норме о отстојањима позадинских делова од борбене линије, дубине рејона и слично прилагођене су нашим условима, но то не значи да су оне апсолутне и да се не могу мењати у извесној мери у сваком конкретном случају.

Састав јединица приближно одговара једној варијанти школских формација, ради чега не треба да буде подвргнут критици, јер суштина питања не лежи у формацијском саставу, а изнета формација послужила нам је само као основ за разраду тактичких питања.

Изнесени стручни називи узети су из званичне терминологије.

Трећи део — Материјално пословање — има више правилски карактер са искуствима из досадашње праксе, нарочито мирнодопско пословање.

На крају књиге приложене су разне шеме, скице итд. у циљу лакшиг разумевања изложеног материјала.

Радећи ову књигу имали смо искључиву намеру да употребнимо празниче у нашој стручној војној литератури у овом погледу и тиме помогнемо руководиоцима јединица наше Армије у раду на снабдевању, збрињавању и у решавању тактичких задатака. Притом ниуком случају не мислимо да је овај наш рад у тој мери савршен, да не подлеже критици па чак и допунама и исправкама, али је, по нашем мишљењу, врло користан материјал и основ за коначно рашчишавање и усвајање обрађених поставки.

Захвални смо свима друговима, наставницима Позадинског факултета и слушаоцима Више војне академије и Интендантске академије који су давањем својих мишљења и сугестија помогли да се поједина нејасна питања у организацији и раду позадине рашчисте.

Посебну захвалност дuguјемо генерал-мајору Драгу Ђукановићу за његове примедбе које су умногоме допринеле побољшању квалитета књиге, и генерал-мајору Јевти Јовановићу, под чијим су руководством у Више војној академији ЈНА изучаване и продубљиване организација и рад позадине.

ПИСЦИ

ПОЗАДИНА И ЊЕНИ ЕЛЕМЕНТИ

Снабдевање оружаних снага материјално-техничким средствима, као и санитетско и ветеринарско збрињавање, било је још од ранијих времена један од важних задатака сваке Армије, односно сваке ратујуће државе. Овај задатак се све више усложавао, а његов значај растао, тако да данас, у савременим условима ратовања, без добrog материјалног обезбеђења јединице, као и сталног материјално-техничког потхрањивања и санитетског, ветеринарског и техничког збрињавања, вођење операције или боја уопште није могућно. Не само што је позадина снабдевала војске животним и убојним потребама, него је врло често утицала и на њихову организацију. Овај утицај се испољавао на величину војске, њену формацију и начин ратовања, те је позадина често имала пресудну улогу не само на исход поједињог боја, већ и на сам рат у целини. Када се говори о позадини, треба разликовати позадину целе зарађене земље — односно ратујуће Армије, од позадине поједињих јединица у саставу Армије као целине.

Под позадином ратујуће земље подразумева се целокупна државна територија, са свим њеним људским и материјалним изворима, организованим и усмереним на потпуно и свестрано материјално обезбеђење и санитетско, ветеринарско и техничко збрињавање Армије у периоду вођења рата. У ширем смислу, под позадином оружаних снага треба подразумевати све савезничке и пријатељске земље, уколико оне зарађеној земљи указују материјалну или коју другу помоћ, а такође и заузету територију (сопствену и непријатељску) са свима (или једним делом) људским и материјалним изворима, уколико се они организују и користе за потребе Армије. Према томе, позадина уствари претставља материјалну базу Армије.

Позадина поједињих јединица је целисходно повезана организација која обухвата: управне органе, позадинске јединице и установе, материјалне резерве и територију — рејон.

Војишна просторија има свој фронт и позадину, која се у циљу лакшег управљања и лакше организације снабдевања и збрињавања начелно дели на: трупну, корпусну и армиску позадину. Војишна просторија може да обухвати и фронтовске позадине и позадине група армија (ако ове постоје), а понекад неће бити корпусне позадине (kad корпуси немају материјално-снабдевачке органе). Трупна позадина укључује позадину батаљона, пукова и дивизије. Тако, например, под позадином дивизије треба подразумевати на одговарајући начин организовану и повезану целину: управних органа, позадинских јединица и установа, материјалних резерви дивизије, и територију, односно дивизиски позадински рејон. Према томе, појам позадине одражава и претставља једну организовану целину која има свој одређени садржај и која омогућује јединицама да се боре, помаже их и потхрањује свим материјално-техничким средствима и збрињава их у санитетском, ветеринарском и техничком погледу.

Позадина је почела да добија своје право место почетком Новог века, а нарочито од доба формирања великих Армија. У Старом и Средњем веку производне снаге биле су на ниском ступњу па је, према томе, и наоружање војски било слабо и примитивно. Ратна вештина била је на ниском нивоу. Карактер рата био је пљачкашки. Снабдевање војске није имало неке нарочите организације, већ су се војници после боја разилазили и сами набављали потребе, већином пљачком. Овакав начин снабдевања, поред осталог, имао је свог одраза и на саму структуру војске као и на начин ратовања. Војске су биле малобројне, а ратови су се решавали такорећи у једном једином судару. Ратовало се око тврђава и оне су биле освајање када је браниоцу нестајало хране. Вођење рата се најчешће повезивало са жетвом. Годњење у јачем степену није могло да се изводи, јер није било коморе која носи храну за војску, а непријатељ је за собом обично остављао пустош, те се месна средства нису могла ни користити. У то доба је важило начело: „Рат се храни ратом”. Ово је, с друге стране, имало негативан утицај на дисциплину и борбеност војске. Од позадинских

служби у том периоду позната је само интендантска служба, која је донекле обављала улоге и других служби.

Упоредо са развитком друштва развијали су се и ратови, а оруђа за рат су усавршавана. Појава барута и други проналасци револуционарно су деловали на рат и усавршавање ратне технике. Ово је такође утицало и на позадинске службе, било да им је олакшавало или отежавало рад. Већ почетком Новог века долази до увођења извесних новина у раду позадинских служби, а уколико су Армије појединих земаља напредовале, паралелно су се развијале и усавршавале и поједине службе снабдевања и збрињавања.

Почев од XV века врше се многобројни покушаји да се избегне пљачкање, да се успостави редовно коришћење месних средстава и да се средства набављена реквизицијом рационалније троше. Али су сви ти покушаји, још дуго после овога века, остали без резултата.

Турци су први утврдили дневну количину војничког оброка (таин) и трупама придали комору, што им је много користило у освајачким ратовима. Овај велики напредак у погледу снабдевања омогућио је Турцима да подигну војску, која је за оно време била врло велика (око 200.000 људи), и да допру чак до Беча.

У XVII веку је шведски краљ Густав Адолф умешно решио питање исхране и снабдевања своје војске. Он је примењивао систем коришћења месних средстава и исхране војника код становништва — по утврђеној цени коју је плаћала његова војна управа. Дневно следовање хране за сваког војника било је тачно одређено, а такође и за сваког коња. Комора је била сразмерно подељена, те војска у својим походима није зависила од снабдевања из месних средстава, пошто је неопходне потребе имала са собом.

Луј XIV је у близини границе и у утврђеним местима стварао базе за материјална средства за шест месеци. Од ових база војска се могла удаљити за 5 дана. Овакав систем је у историји познат као петомаршевски или магацински.

У XVIII веку Фридрих Велики поставља службу снабдевања на савременију основу. Он употребљује крути магацински систем системом комора-покретних магацина и на тај начин чини своју Армију мање зависном од сталних магацина. Његова организација изгледала је овако: борац је носио 3 дневна оброка (печени хлеб); пуковска ко-

мора 5 дневних оброка, а позади армије ишли су коморе са 20 — 25 дневних оброка. Заведене су први пут пекарске јединице са покретним пекарницама. Уведен је двојни систем снабдевања: довоз из позадине и коришћење месних средстава.

Наполеон је проглашавао начело: „Вештина побеђивања губи се без вештине снабдевања”. Он је применио и допунио Фридрихов систем. Благовремено је стварао своје базе и први завео појмове о *главним и помоћним административним основицама-базама*. Почетну — главну — основицу стварао је обично на граничном фронту, позади оперативске основице, управо заштићену овом. У току операција основица се премештала, да не би дошло до застоја у операцијама. У међупросторима формиране су помоћне основице. Поред тога, он је много полагао на своје коморе које су носиле покретне резерве материјалног обезбеђења. Број оброка није био устаљен, него је зависио од удаљености административне основице и услова за стварање комора.

О Француско-пруском рату 1870/71 године могло би се рећи следеће:

- да већ наилазимо на примену железничких пруга, како у почетку, тако и у току целог трајања рата. Ова околност пружила је Немцима врло велике користи;

- да су Немци своје коморе у току рата употребљавали коморама реквирираним од месног становништва;

- да се према развоју операција вршило правилно премештање основица;

- да је за сваку армију, која је дејствовала на самосталном оперативском правцу, устројавана засебна основица-база;

- видимо најширу примену коришћења месних средстава и подесан начин накнаде у готовом новцу, а за њихово прикупљање коришћене су коњичке дивизије које за време опсаде Париза нису могле бити употребљене и, најзад,

- материјалне резерве стварање су према конкретним потребама дејствујућих армија, а не по крутно утврђеним нормама.

У погледу организације позадинских служби све су Армије ушли у Први светски рат поучене искуствима рата 1870/71 године. На Западном фронту организација снабдевања била је изведена правилно. Познато је да су Немачка

и Француска у мирном периоду 1871 — 1914 израдиле читаву мрежу путева и железничких линија стратегиског значаја, помоћу којих су из дубоке позадине дотурали фронту материјална средства за животне и убојне потребе.

На Источном фронту били су се појавили огромни недостаци и слабости код снабдевања Руске царске војске. Војска трпи, војници гладују, а муниције нема од самог почетка. Објективних разлога за ово није било, јер су у позадини постојали пуни магацини.

Ради илустрације развоја технике и улоге снабдевања, наводимо следеће:

Утрошак метака у првој половини XIX века ретко је прелазио 4 метка на једну пушку, у току целог периода операција. 1866 године Пруси су на сваког стрелца у току свих тромесечних операција утрошили по 7,5 метака за сваку пушку, а за сваки топ по 40 граната. У току Француско-пруског рата, који је трајао 8 месеци, просечни расход муниције за сваку пушку није прелазио 41 метак, и 190 зрина за сваки топ.

Утрошак артиљеријских зрина у току рата 1914 — 1918 био је већи од једне милијарде. Зараћене земље успеле су у почетку рата да пошаљу на фронт више од 20.000 лаких и 4.000 тешких артиљеријских оруђа, око 25.000 митраљеза и више од 16 милиона пушака. Ипак, то није било довољно. Крајем рата број лаких артиљеријских оруђа повећао се за 2 пута, тешких топова за 8 пута, а митраљеза за скоро 20 пута. За време рата главне зараћене силе су израдиле око милијарду артиљеријских зрина, 34,2 милијарде пушчаних метака, 140.000 оруђа, 820.000 митраљеза, 24,4 милиона пушака, око 110.000 ратних авиона и око 10.000 тенкова. 1915 године Французи су на уском фронту код Араса само у току једног дана испалили 300.000 топовских зрина, тј. онолико колико је немачка пољска артиљерија потрошила у току целога рата 1870/71 године. Под Верденом, 1917 године, Немци су у току 20 дана потрошили 3.000.000 лаких и 1.000.000 тешких граната, тј. 4 пута више него што их је Руска војска потрошила у току целог Руско-јапанског рата.

Други светски рат је по учешћу живе силе и обиму употребе материјалних средстава превазишао онај Први. Док је онда било мобилисано око 70.000.000 људи, у другом светском рату било је мобилисано 110.000.000. У овом рату војни расходи само 5 земаља (Енглеске, САД, Немачке, Италије и Јапана) износили су око 577 милијарди долара.

Много више од свих осталих ратова он је био рат мотора и масовне и разноврсне технике; и, док је 1914 године на једног војника просечно долазило 0,3-0,4 КС механичке енергије, а 1918 1,5—2 КС, дотле је, у почетку Другог светског рата, на једног војника просечно долазило 10 КС, а у механизованим и моторизованим јединицама више од 25 КС. У Енглеској је на сваког војника долазило по 1,5, у Канади по 1,6 а у САД по 1,15 индустриских радника који су радили за ратне потребе.

Овај рат је у својој оштрини истакао у први план питање свестране примене свих привредних и материјалних извора земље и поставио пред позадину ратујућих армија веома сложене и одговорне задатке у погледу материјалног обезбеђења, као и санитетског, ветеринарског и техничког збрињавања фронта. Колико су у рату огромне потребе фронта у погледу материјалног обезбеђења јединица, односно читаве Армије, показаће нам следећи примери: за одржавање Армије јачине једног милиона људи, месечно је потребно: 2.500 вагона одеће и обуће и 6.000 вагона хране што, детаљније израчунато, износи 85.000 тона или 8.500 вагона, или 214 возова по 40 вагона, или 28.333 теретна аутомобила од 3 тоне, или 170.000 двоосовних кола, или 1,062.500 товарних коња.

У нашем Народноослободилачком рату позадини је од првих дана поклоњена посебна пажња. Први билтен Главног штаба у тач. 12 каже: „штабови морају водити бригу о исхрани бораца, о наоружању и другом. Исхрану треба организовати заједно са комитетима Народноослободилачког фронта, који треба да прикупљају фонд народног ослобођења. У случају да негде таквих комитета нема, треба добровољним пристанком сељака и грађана осигурати исхрану и плаћати намирнице у готовом”.

У току целог трајања рата брига Врховног штаба и свих старешина, за уредно снабдевање, била је усмерена и на рад позадине, тако да је ова одиграла крупну улогу у НОР. Већи број акција имао је економски карактер, а Битка на Неретви у IV офанзиви — битка за рањенике вођена је и због спасавања рањеника, иако је она имала и шири — политички карактер.

У нашим партизанским бригадама у току НОР све задатке око снабдевања и збрињавања извршавали су бригадна интендантура, бојна комора и бригадна амбуланта. Већ у статуту пролетерских бригада регулише се које позадин-

ске јединице треба формирати у њима и дају им се одређени задаци.

Ослобођена територија, са свим материјалним и људским изворима, допуњена војничком организацијом народне власти, претстављала је чврст ослонац позадине наших јединица. Но, то није био једини ослонац. Наш ослонац, до душе под далеко тежим условима, била је и окупирана територија — организована од стране КПЈ и Народног фронта, тако да је позадина непријатеља — у територијалном смислу његова, јер ју је и даље држао — била уствари и наша позадина.

При крају рата позадина у нашим јединицама има савремени карактер и она врши материјално-техничко обезбеђење, као и санитетско, ветеринарско и техничко збрињавање фронта.

Улога позадине у данашњим условима још више је потенцирана. Многе операције у Другом светском рату нису дале очекиване резултате, или су дејства оперативне армије била укочена, због немогућности позадине да обезбеди фронт свим материјално-техничким средствима за живот и борбу.

Све то сведочи да су фронт и позадина недељиви и да претстављају јединствену целину, а последњи рат убедљиво је доказао зависност фронта од позадине и обратно.

УПРАВНИ ОРГАНИ

У савременом рату позадина је веома сложен механизам од кога се тражи прецизно функционисање. Организовати правилан рад овог механизма, под најтежим условима савремене борбе, није лака ствар. Благовремено и потпуно извршење свих задатака позадине захтева велике снаге и средства и способан позадински кадар.

Правилан однос командовања изражен је у начелу: „ниједна тактичко-оперативна одлука не може се донети а да се не води рачуна о могућностима њеног материјалног обезбеђења”. С друге стране, организација и рад позадине мора искључиво да базирају на тактичко-оперативним задацима и у свима приликама да се прилагоде задацима и раду јединица. Принципијелно, у циљу што успешнијег материјалног обезбеђења трупа, опште управљање позади-

ном ставља се у дужност команде јединице, која је дужна да позадини поставља задатке, као и да контролише и помаже њен рад, сносећи за то пуну одговорност.

Доносећи тактичко-оперативну одлуку команда је дужна једновремено да донесе одлуку и за позадину, постављајући овој основне задатке у погледу материјалног обезбеђења дотичне борбене радње. У току борбе, према развоју ситуације, команда је дужна да правовремено одређује позадини допунске задатке — сагласно променама насталим у тактичко-оперативној и позадинској ситуацији.

Непосредно руковођење радом позадине, на основу постављених задатака од стране команде, припада управним органима. Они су у првом реду одговорни за правилну организацију позадине и за уредно и непрекидно обезбеђење трупа свим средствима за живот и борбу.

Управни органи су дужни да увек и до детаља знају стање службе позадине, како би, с једне стране, њом правилно руководили, а, с друге пак, увек били спремни да својој команди поднесу тачан извештај о стању позадине. Ови органи морају најтешње сарађивати са начелником штаба јединице и са начелницима родова војске.

Умешан и правилан рад управних органа повезује све елементе позадине у једну целину. Без управних органа, као елемената позадине, очевидно се њен рад и функција не могу замислити. Одавде јасно произилази потреба брижљивог одабирања ваљаног кадра за позадину.

Органи позадине непосредно руководе материјалним службама Армије, како код оперишућих трупа, тако и у централним позадинским органима на позадњој просторији. Целисходна сарадња управних органа позадине на позадњој просторији, са органима позадине оперативних и трупних јединица, јесте један од врло важних услова за уредно снабдевање трупа. Таква сарадња обезбеђује се заповестима и директивама оперативног руководства и руководства позадине, као и васпитним радом и вежбањем још за време мира.

Конкретна формација поједињих јединица одређује и управне органе, који обухватају опште управне органе позадине и оне поједињих служби. Управни органи поједиње службе непосредно руководе њоме, планирају и организују њен рад и извршавају низ других њених задатака. Радом управних органа служби укључених у позадинско одељење, Управу позадине, Команду позадине или у неку

другу инстанцу предвиђену формацијом, руководи заменик команданта за позадину — уз помоћ оперативно-позадинских, материјално-планских и саобраћајних органа, тако да позадина функционише као јединствена целина. У борби, управни органи позадине јединице, са оним делом штаба који не улази у први део штаба (КМ), образују други део штаба. Командант другог дела штаба, поред своје редовне дужности, начелно је заменик команданта за позадину јединице.

ПОЗАДИНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ И УСТАНОВЕ

За попуну материјално-техничким средствима за живот и борбу, санитетско, ветеринарско и техничко збрињавање, све јединице имају у свом формацијском саставу одговарајуће позадинске јединице и установе разних специјалисти. Позадинске јединице и установе потчињене су појединим службама у саставу позадине, или непосредно заменику команданта за позадину јединице којој припадају. Ове су јединице и установе извршни органи поједињих служби или опште управних органа позадине. Задаци позадинских јединица и установа врло су сложени и тесно повезани са дејством јединица у борби. Ради тога оне морају бити добро организоване и опремљене, јер ће само тако моћи да одговоре ономе што се од њих очекује.

Развој технике после Првог, а нарочито у Другом светском рату, потпуно је изменио структуру позадине, а тиме и састав позадинских јединица и установа. Ове и друге чињенице неизбежно условљавају другачији састав позадинских јединица и установа, њихову бољу организацију, бољу техничку опремљеност и обученост.

Позадинске јединице и установе морају бити прилагођене савременим захтевима борбе. Оне морају бити тако устројене да одговарају борбеним задацима јединице којој припадају. Треба да су лако покретне и способне да прате своје јединице свуда где се буду кретале, без обзира на топографски склоп земљишта и временске прилике и да им омогуће лак маневар. Притом оне морају својим јединицама загарантовати уредно и благовремено снабдење и збрињавање.

Да би могле извршити своје задатке, позадинске јединице и установе формирају се по следећим начелима:

- да организациско-формациски састав позадинских јединица и установа одговара јединицама којима припадају;
- да њихова радна способност односно преносна моћ одговара потребама јединица;
- да су што покретљивије;
- да буду снабдевене одговарајућим средствима, техником, опремом и специјалистима за рад, и
- да буду способне за самоодбрану против мањих непријатељских делова.

Као што су оперативно-тактичке јединице по својој намени различите и имају различиту јачину, састав, наоружање, технику и средства за борбу, тако су и позадинске јединице и установе, које у свом саставу имају различита средства, опрему и људство разних специјалности, различито устројене.

ПОДЕЛА ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Позадинске јединице и установе деле се:

— према службама којима припадају, према својој намени и према јединицама којима формациски припадају.

У односу на службе којима припадају позадинске јединице и установе могу бити: интендантске, санитетске, ветеринарске, аутомобилске, железничке, пловидбене, путне, погонске, техничке и др. У циљу лакшег управљања и економије у људству органи разних служби могу се објединити у једну позадинску јединицу или установу. Ово обједињавање може да буде формациско или тактичко. Обједињавање органа више служби у једну формациску позадинску јединицу или установу примењује се у нижим јединицама, као што је, например, формирање транспортних јединица од којих се при развоју за борбу образују интендантске, артиљеријско-техничке и погонске установе. Тако, при развоју за борбу вод за снабдевање батаљона образује батаљонску станицу борбених потреба и батаљонску интендантску станицу — две тактичке установе разних служби.

У вишим јединицама формациско обједињавање је ређе. Ово стога што рад позадинских јединица и установа у вишим јединицама има већи делокруг, те су позадинске јединице и установе формациски устројене за потребе поје-

дних служби, а често и за потребе поједињих грана једне исте службе. Например, путно-експлоатациони и аутомобилски батаљони служе искључиво својој служби, док поједина складишта, например складиште људске и сточне хране и складиште одећне опреме, служе појединим гранама те исте — интендантске — службе.

Према својој намени позадинске јединице и установе могу бити:

— снабдевачке, у које спадају разна складишта, депои, пекарско-месарске чете и др.;

— јединице за санитетско и ветеринарско збрињавање;

— транспортне јединице, које служе за дотур материјално-техничких средстава и евакуацију рањених, болесних, трофеја и непотребне опреме;

— ремонтне установе, у које спадају све врсте радионица за оправку наоружања, транспортних средстава, одела, обуће, возарске и друге опреме, и

— јединице и установе које обезбеђују правilan рад позадине, као што су јединице за обезбеђење и регулисање саобраћаја, радије и стражарске јединице, и друге.

Према јединицама којима органско-формациски припадају, позадинске јединице и установе деле се на четне, батаљонске, пуковске, бригадне, дивизиске, корпусне и армиске. Борбене јединице имају у свом саставу позадинске јединице и позадинске установе. Позадинске јединице чине органски састав јединица којима припадају и предвиђене су формацијом. Например, возарска чета, санитетски батаљон, пекарско-месарска чета итд.

Позадинске установе могу бити двојаке: формацисke и тактичке. Формациске позадинске установе чине органски састав борбених јединица и предвиђене су формацијом. Тактичке позадинске установе нису предвиђене формацијом. Њих образују позадинске јединице за борбу и дејствују као такве све док за то постоји потреба. Као што смо видели, вод за снабдевање батаљона, као позадинска формацисka јединица, образује у борби батаљонску станицу борбених потреба и батаљонску интендантску станицу — две батаљонске тактичке позадинске установе.

Нарочито важно питање — од чијег решења у великој мери зависи обезбеђење материјалним средствима и збрињавање јединица — јесте питање ешелонирања позадинских јединица и установа у припремном периоду и у

току борбе. Ово ешелонирање позадинских јединица и установа у борби зависи од:

- вида борбе;
- намене позадинских јединица и установа;
- карактера земљишта;
- стања реона, његовог богатства и сигурности, и
- транспортних могућности; ове пак зависе од броја, врсте и квалитета транспортних средстава, карактера земљишта и времена (као простора, доба дана и атмосферске појаве). Ешелонирање позадинских јединица и установа треба да им обезбеди нормалан рад, правовремен дотур и евакуацију и да их, колико год је могућно, заштити од непријатељског дејства. Ово ешелонирање види се из прегледа бр. 1.

Територија — рејон, са њеним развијеним позадинским јединицама и установама, установама родова војске и њиховим материјалним резервама — припремљеним и обухваћеним одговарајућом организацијом у циљу снабдевања и збрињавања јединица — назива се базом. У рејону базе развијају се, углавном, све позадинске јединице и установе са одговарајућим материјалним резервама, сем санитетских установа и понеких позадинских јединица и установа, које по својој намени у конкретној ситуацији треба да буду ближе борбеним деловима. У ове последње, например, спадају: евакуационо одељење дивизиске ветеринарске болнице, одред за прање рубља, путно-експлоатационе јединице и неке друге. У току боја — операције базу имају све јединице од пука па навише.

Територија са развијеним болницама на њој, почев од корпуса па навише, припремљена и обухваћена организацијом за обезбеђење и указивање хируршке и специјализоване помоћи и лечење рањеника и болесника, назива се болничком базом. У рејону болничке базе развијају се и санитетско-евакуационе и све друге сличне јединице и установе потребне за указивање санитетске помоћи. Санитетско складиште развија се редовно у рејону базе, а не у рејону болничке базе.

За рад и дисциплину унутар базе и болничке базе, за њихово непосредно борбено обезбеђење и одбрану и за обједињавање рада свих позадинских јединица и установа у рејону базе, одговара управник базе, са помоћником или без њега, што зависи од величине јединице, односно базе и болничке базе. Од момента развијања складишта су пот-

чињена управи базе у погледу размештаја, рада, дисциплине, унутрашњих служби, обезбеђења, регулисања саобраћаја, везе и премештања. У погледу планирања, евидентације, прорачуна, требовања, примања и издавања — потчињена су начелницима родова, односно служби.

У циљу обезбеђења јединица непрекидним снабдевањем и збрињавањем у току борбе, понекад ће се указати потреба за истурањем мањег дела материјалних средстава, а врло често санитетских установа (обично хируршких пољских болница), ближе борбеним деловима. Ово ће бити случај када јединица дејствује на неком издвојеном правцу, а нема могућности редовног дотура материјално-техничких средстава и евакуације рањеника, као и када јединице дејствују на широком фронту. У овим случајевима део материјалних средстава истура се ближе јединици која је удаљена и исти се назива одељак базе или одељак складишта — уколико је складиште истурило материјална средства. Радом одељка базе (односно одељка складишта) и истуреним санитетским установама непосредно руководе одговарајући органи. По престанку потребе за истуреним одељком, он се укида и улази у састав базе.

МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКЕ РЕЗЕРВЕ

Под материјално-техничким резервама треба подразумевати сва материјално-техничка средства која Армији служе за подмирење одговарајућих потреба за живот и борбу.

Количине материјално-техничких средстава које треба у свим приликама имати код трупа и у складиштима по позадинским рејонима и на позадњој просторији, условљене су разним чиниоцима. Пре свега, количина и врста материјално-техничких средстава једне земље зависе од њене економске моћи, индустријализације земље, врсте и особина материјално-техничких средстава, потребе за одговарајућим средствима, као и од неких других мање важних чинилаца. Са развојем Армије и њеним техничким усавршавањем повећале су се количине и врсте материјално-техничких средстава.

Савремени рат троши огромне количине материјално-техничких средстава, која се не могу обезбедити у толиким резервама да трају за цело време рата. Исто тако, борбена

техника и наоружање, а с тим у вези и остало опрема и снабдевање, стално се усавршавају, нарочито у току самог рата; стога нагомилавање великих резерви, које би могле и да застаре и у датом моменту постану неефикасне, није препоручљиво. Ове чињенице говоре да резерве не би требало да буду велике, нарочито у извесним материјално-техничким средствима. С друге стране, принцип савременог снабдевања трупа тражи да се као основном базом у свим приликама располаже неопходним и одређеним количинама материјалних средстава, јер су она, с обзиром на услове савременог рата, основна и поуздана гаранција да ће снабдевање трупа бити увек осигурено.

Следовање материјално-техничких средстава одређује се у комадима или одговарајућој јединици мере: килограмима, литрима, метрима итд. Међутим, војну опрему сачињава врло велики број разних инвентарских предмета, резервних делова и потрошног материјала, тако да би прорачунавање следовања, планирање и евидентирање стања само по називу сваког предмета, тј. по тзв. „номенклатурним називима“, било знатно компликовано и успоравало читав рад. Ово је изазвало потребу да се сродни предмети, по својим особинама или намени, сврставају, у групе одређене величине, тј. у тзв. комплете, те се следовање опреме прописује не само по номенклатурним називима него и по комплетима. У састав једног комплета опреме улази, дакле, одређен број оних предмета који се у употреби међусобно допуњавају и чине извесну целину, или се само у прорачунима и евиденцијама појављују као целина. У том циљу, ради лакшег увида у степен снабдевености јединица, као и потребних прорачуна материјално-техничких средстава основних видова снабдевања: муницијом, храном и погонским материјалом, користе се тзв. оперативно-прорачунске јединице.

Оперативно-прорачунске јединице јесу: борбени комплет, дневни оброк и пуњење погонског материјала. Ове јединице ни у ком случају не претстављају количине дневног утрошка, сем код хране, стога што би се у том случају њихов садржај мењао и не би могле служити као оперативно-прорачунске јединице.

Комплети муниције називају се борбени комплети и бележе се скраћеницом б/к, уз ознаку врсте и калибра дотичне муниције. Борбени комплет је одређена количина муниције за јединицу наоружања и не сматра се као средња

дневна норма утрошка, већ само као прорачунска јединица. Дневни утрошак муниције одређује се за сваки задатак и сваку јединицу посебно.

Комплети хране називају се дневни оброци и бележе се скраћеницом *д/о*, уз ознаку резервне или текуће хране. Дневни оброк је у исто време и норма дневног утрошка хране, сем изузетних случајева када ситуација намеће потребу да се један оброк расподељује на два или више дана.

Под *пуњењем погонског материјала* подразумевамо формацијом прописану количину горива са одговарајућим мазивима, које се ставља у основне, уклопљене делове возила, резервоаре машина и означава се скраћено *п/пм*.

Према својој намени и временском периоду употребе, материјално-техничке резерве се деле на мирнодопске и ратне. У току мирног развоја и изградње Армија употребљава и припрема разна материјално-техничка средства из области ратне технике и потрошног материјала. Један део ових средстава она користи за живот и рад у редовном и приправном стању, а други део јој обезбеђује прелаз из мирнодопског, односно приправног, у мобилно и ратно стање.

Извесна мирнодопска материјално-техничка средства намењена су у првом реду за живот и рад Армије у мирно доба и по својим техничким особинама не одговарају ратним потребама. Овде се мисли на канцелариски и касарнски намештај, школске реквизите и сл.

У ратну опрему спадају сва она материјално-техничка средства која по својим техничким и осталим особинама могу да задовоље одговарајуће потребе ратних јединица. Целокупна ратна опрема која се обезбеђује у току мира представља *ратну материјалну резерву*. Према начину и времену искоришћавања ратна материјална средства могу бити:

- на текућој употреби, и
- у ратној (неприкосновеној) резерви.

Ратна материјална средства на текућој употреби су она која су намењена за ратне потребе, али их Армија користи и за време мира, за живот, рад и обуку мирнодопских јединица.

Ратна материјална средства у неприкосновеној резерви јесу она која су намењена искључиво за ратне потребе. Ова се средства не смеју трошити ни употребљавати у периоду мира без претходног одобрења, а начин њиховог чувања и обнављања регулише се посебним наређењима.

Ратне материјалне резерве за потребе Армије подмирују се из следећих извора:

- из ратних средстава која су код мирнодопских јединица на текућој употреби;
- из ратних неприкосновених резерви које се налазе у ратним складиштима, и
- из пописних средстава народне привреде.

Поред овога, известан део материјалних средстава може се прибавити откупом и сличним мерама, из месних средстава, у току самог трајања мобилизације.

Зависно од тога да ли се покрећу са јединицама или су стациониране, ратне материјално-техничке резерве се деле на покретне и стациониране. Покретне материјалне резерве, које служе за непосредно снабдевање јединица у рату, јесу текуће материјалне резерве. Ту спадају средства која се налазе код јединица и установа и служе за подмиривање њихових текућих потреба. Ове резерве се плански употребљавају, обнављају и увек одржавају на прописаној висини, тако да се помоћу њих може осигурати непрекидност снабдевања и у случају да се појаве извесне непредвиђене тешкоће. Уколико су резерве веће, утолико постоји и већа сигурност за уредно снабдевање јединица, али се смањује њихова покретљивост, тј. маневарска способност. Ове супротности у погледу утицаја текућих материјалних резерви на живот, рад и борбу јединица, изазивају потребу да се тачно одреде врсте и количине материјалних средстава којима свака јединица и установа треба увек да располаже. Прописи одређују минимум текућих резерви који јединице треба да имају код себе, и он је нормално толики да се у случају прекида саобраћајних веза са базом више — претпостављене јединице, може обезбедити непрекидност снабдевања бораца све док се та веза поново не успостави. Према томе, прописане материјалне резерве треба појачавати кад год се са извесном сигурношћу може унапред предвидети већа потреба за њима; например: пре снежне завејаности, пролећних и јесењих киша и бујица, поплава, раскаљаности путева, као и за разне друге и сличне евентуалности. Одлуку о овоме доноси команда претпостављене јединице према борбеној ситуацији, стању путева, удаљености од складишта више команде, теренским и временским условима и осталим околностима. При томе се води рачуна да се не падне у другу крајност. Јединице су склоне да теже ка што већој сигурности у снабдевању и

да нагомилавају текуће резерве преко прописане норме, а то им често спутава слободу акције и ствара огромне тешкоће при маневру, јер текуће резерве, по правилу, јединица носи са собом.

Текуће материјалне резерве прописане нормама следовања или материјалном формацијом — у комадима или комплетима — налазе се код самих трупа и премештају се заједно са њима, те се због тога и зову *покретне резерве*. Оне могу да буду: трупне, корпусне и армиске.

Покретне материјалне резерве деле се на носеће и возеће. Носеће резерве се налазе непосредно код личног састава јединица и установа и носе их борци на себи, или се држе непосредно код бораца у авиону, тенку, аутомобилу, колима или на седлу. Возеће резерве се налазе код позадинских јединица и установа.

Део носеће резерве хране и муниције чини неприкосновену резерву и ова обухвата:

- један оброк људске хране који се налази непосредно код бораца;

- део муниције коју борац носи са собом, и

- део муниције која се налази код митральеза, минобаџача, у предњацима артиљеријских оруђа и сл.

Неприкосновени оброк хране не сме се трошити без нарочитог одобрења претпостављеног старешине.

Према нашим садашњим прописима сваки борац је дужан да када утроши половину муниције коју по норми следовања носи са собом, извести о томе свога старешину и остатак муниције не троши без његовог одобрења. Из овог произилази да друга половина муниције, коју борац носи, претставља онај део који сачињава неприкосновену резерву. Логично је да претпостављени старешина може по потреби да смањи борцима неприкосновену резерву муниције, одобравајући им да утроше још известан број метака — према развоју ситуације на боишту и у позадини. У исто време, старешина је дужан да се побрине за благовремено обезбеђење своје јединице довољним количинама муниције, за сваки претстојећи задатак.

Јединице и установе располажу прописаним — текућим материјалним резервама и по осталим материјалним службама, које се такође деле на носеће и возеће.

Све се ове текуће материјалне резерве одржавају оправкама и обнављањем, тако да су увек у употребљивом стању.

Под изразом попуњеност „по норми“ подразумева се да је дотична јединица попуњена 100% прописаним резервама. Треба, дакле, схватити шта значи попуњеност „по норми“, „преко норме“ и „испод норме“, јер се ови појмови често употребљавају при излагању ситуације по позадини. Исто тако, постоји норма следовања и норма утрошка. Норма следовања је прописана материјалном формацијом или посебним прописима, те има своју устаљену величину. Ако, например, пешадиски пук има у свом транспорту и код својих јединица укупно 0,75 б/к муниције за своје наоружање, онда је попуњен муницијом „по норми“ јер пешадиским пуковима по њој следује 0,75 б/к муниције. Има ли неки пешадиски пук код себе 1 б/к или само 0,5 б/к, онда је он у првом случају попуњен са 0,25 б/к преко норме, а у другом са 0,25 б/к испод норме. Норма утрошка се одређује заповешћу, према плану извршења претстојећег задатка, те је стога привременог карактера. Норма утрошка не слаже се увек са нормом следовања. Ако се заповешћу за напад предвиди утрошак 1 б/к стрељачке муниције, онда је норма утрошка ове муниције за 0,25 б/к већа од норме следовања. Дакле, када се материјална попуњеност јединица изражава „нормом“, онда се подразумева норма следовања, а не норма утрошка. С обзиром да свака јединица треба увек да буде попуњена по норми следовања, то се за сваки задатак мора унапред припремити и обезбедити материјал и опрема по норми утрошка, тако да по извршеном задатку попуњеност јединица остаје и даље по норми следовања.

Борбене јединице (чета, батаљон, пук, дивизија, корпус и армија) имају прописане материјалне резерве, које се преносе, односно превозе са јединицама. Оне се зову текуће материјалне резерве. У корпусу и армији текуће резерве у муницији су променљиве.

ПОПУНА ЈЕДИНИЦА МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКИМ СРЕДСТВИМА

Попуна јединица материјално-техничким средствима врши се на следеће начине:

- дотуром;
- коришћењем месних средстава;
- коришћењем трофеја;
- производима сопствених радионица, и

— производима сопствених економија.

а) **Дотур.** — Под дотуром се подразумева све оно што се некој јединици дотура од претпостављене команде на коју ова базира, као и дотур материјално-техничких средстава са позадње просторије. Притом јединица користи своја сопствена транспортна средства, или она из више претпостављене команде. Дотур од више команде, односно у крајњој линији са позадње просторије, истиче се на прво место, јер производи позадње просторије и капацитет њених материјалних извора треба да буду довољни за материјално обезбеђење јединица и установа у току целог рата. Мана овог вида снабдевања је у томе што ангажује велики број транспортних средстава и изискује посебну организацију за пренос материјалних средстава са позадње просторије ка оперативној Армији, као и то што транспортуване, односно дотур, може бити релативно лако ометано непријатељским дејством из ваздуха, а понекад и његовим дејством са земље.

б) **Коришћење месних средстава.** — Месна средства су сва она материјално-техничка средства и разне радионице које нека јединица може наћи у рејону свога дејства или размештаја, односно у границама свога позадинског рејона на војишној просторији, и која може користити за подмирење неких својих потреба.

Месна средства могу се начелно прибављати на један од следећих начина: уз једновремену исплату противувредности, уз накнадну противувредност, без противувредности и позајмицом (узимањем на привремену послугу).

в) **Коришћење трофеја.** — Под трофејом треба подразумевати сва материјално-техничка средства која су била у власништву непријатељских јединица, па су у току боја пала нама у руке. Трофеј ће бити користан ако се одмах прикупи, среди и евидентира. Трофеј је заједничка својина, а никако својина појединача или јединица које до њега дођу. Важно је да се самовољна употреба трофеја забрани. Његовој употреби, зависно од врсте и својства трофеја, претходе разни стручни прегледи и анализе и тек по констатацији да се може користити, трофеј се дели јединицама на употребу, исто као и остала материјално-техничка средства која се дотурају од стране претпостављене команде. Треба имати у виду да ће непријатељ, нарочито при свом повлачењу, вршити масовно затровавање разних материјално-техничких средстава.

Начин прикупљања и коришћења трофеја регулише се посебним прописима.

г) **Производи сопствених завода и радионица.** — Ови производи, такође, претстављају средства за попуну и одржавање покретних материјалних резерви. Многе самосталне и више јединице имају у свом органском саставу и разне радионице за оправку своје опреме. Ако организованим радом плански искоришћавају свој пуни радни капацитет, ове радионице могу да буду од велике користи.

д) **Сопствене помоћне економије.** — Оне код нас не претстављају неки значајан извор снабдевања ратних јединица на војишној просторији, јер су по броју и по производној моћи сразмерно мале, али су ипак од користи. У обзир долазе војне економије и повртњаци који постоје у периоду мира, а евентуално и новоосноване економије на армиским позадинским рејонима и то само у случају усташа усташа фронта и погодних земљишних и атмосферских прилика.

Величина материјално-техничких средстава по јединицама види се из прегледа бр. 2.

ПОЗАДИНСКИ РЕЈОН

За време рата целокупна државна територија се дели на војишну и позадњу просторију. Војишна просторија обухвата већи или мањи појас, од линије фронта па уназад до извесне дубине, на коме се развија и дејствује оперативна Армија — са свим својим јединицама, установама и материјалним резервама. Остали део државне територије назива се позадња просторија.

У ранија времена, када су Армије биле малобројне, а транспортна средства недовољно усавршена, војишна просторија је била главни извор материјалних средстава ратујуће Армије. По утврђеним местима на војишној просторији устројавани су магацини за животна и борбена средства за све време трајања рата. Исто тако, подизане су разне радионице за оправку оштећеног материјала, смештане су трупе за попуну и развијала се остала неопходна позадинска организација.

Са појавом железничког и аутомобилског саобраћаја променила се и улога војишне просторије у позадинском погледу. Данас се на војишној просторији не гомилају велике количине материјално-техничких средстава. Желез-

нице и аутомобили, као и транспортна авијација, могу данас да дотуре Армији све потребе, па и из најудаљенијих крајева земље. С друге стране, и борбена дејства, нарочито дејства непријатељске авијације, принуђавају нас да на војишној просторији не држимо велике количине материјално-техничких резерви, јер је војишна просторија још увек више изложена сваковрсном дејству непријатеља него позадња просторија. Сем тога, због дуготрајности рата и великог бројног стања ангажованог људства, месна средства на војишној просторији брже се исцрпљују, нарочито ако се на њој дуже времена задржавају оперативне јединице. Због свега тога главни извор за материјално обезбеђење Армије остаје позадња просторија, која треба да располаже знатно већим материјалним изворима него војишна просторија. Из ових разлога данас се на војишној просторији припремају и одржавају потребна материјално-техничка средства само за краће време, док се главне резерве ових средстава припремају и чувају на позадњој просторији.

Напред изнето о војишној просторији не значи да она данас нема велику улогу и да њеној организацији и припреми не треба поклонити пажњу. Напротив, и данас је важност војишне просторије велика. Њена организација и уређење претстављају врло важан проблем за руководеће органе сваке земље. Она се уређује и припрема не само за време рата, већ и за време мира, нарочито у саобраћајном и економском погледу, да би у случају потребе одговорила својим задацима.

По свом пространству и материјално-техничким могућностима позадња просторија претставља главни извор и ослонац за материјално-техничко обезбеђење ратујуће Армије. На овој територији начелно се налазе основни производни капацитети ратне индустрије и пољопривреде, а исто тако и централна складишта државе, која снабдевају фронт. Прилагођавање позадње просторије — нарочито њене производње — потребама рата, припрема се још за време мира, а у рату се сав њен рад усмерава и потчињава интересима фронта. У том се циљу, у почетку рата, приступа у већој или мањој мери преуређењу народне привреде, реорганизују се постојећа и стварају нова предузећа итд. Једном речју, сва мирнодопска индустрија се преоријентише на производњу ратних потреба.

Границе војишне просторије одређују се према географским, економским и политичким условима, саобразно

ратном плану и стратегиској ситуацији која се у току рата мења. Бочне границе војишне просторије су обично јако изражене природне преграде: морске обале, велике реке, планински гребени, велике мочваре и сл. Дубина војишне просторије зависи такође од горе наведених услова, као и од ситуације, а у првом реду од карактера борбених дејстава трупа. Ова дубина може да буде већа или мања.

Заузета непријатељска територија укључује се у састав војишне просторије, односно у састав рејона оних јединица које се налазе на заузетој територији. Управљање овим територијама регулише се посебним прописима које одређује Врховна команда.

Подела војишне просторије. — Према броју армија, односно јединица које саме дејствују на дотичној војишној просторији, а у циљу лакшег командовања и управљања трупама, лакше организације снабдевања и збрињавања трупа средствима за живот и борбу, војишна просторија се дели на рејоне појединих армија, односно самосталних јединица.

Под рејоном неке јединице подразумева се територија на којој су у циљу вођења борбених дејстава развијене целокупне снаге и средства те јединице; даље, са које се користе месна средства и комуникације и на којој позадинске јединице и установе извршавају своје задатке.

Под позадинским рејоном јединице подразумева се територија на којој се развијају и раде позадинске јединице и установе и са које се користе месна средства и комуникације.

Армиски рејон дели се на рејоне корпуса и армиски позадински рејон; рејон корпуса — на рејоне дивизија и корпусни позадински рејон; рејон дивизија — на пуковске рејоне и дивизиски позадински рејон. Пуковски рејон, сем у изузетним случајевима, не дели се на батаљонске рејоне, већ се његов рејон сматра у целини као позадински рејон пука; јер, батаљони не добијају свој позадински рејон, већ само рејон дејства батаљона, који им уједно служи и за развој и рад позадинских јединица и установа.

Претпостављена команда својом заповешћу за позадину одређује рејон потчињеној јединици, а ова га дели на свој позадински рејон и рејоне потчињених јединица.

Начелна шема о подели војишне просторије на рејоне и позадинске рејоне јединица види се из шеме бр. 3.

Величина позадинског рејона. — Величина позадинског рејона није стална. Она се одређује у зависности од:

- вида борбе,
- састава и броја јединица и њиховог ешелонирања,
- карактера и густине саобраћајне мреже,
- економског стања, и уопште карактера земљишта.

Карактер боја — операције одређује ширину фронта и дубину ешелонирања борбених и позадинских делова, те тиме непосредно утиче на величину позадинског рејона.

Ширина фронта у нападу и одбрани различита је. У нападу она је мања него у одбрани, јер је распоред јединица гушћи, а у вези са овим мањи је и позадински рејон, јер се његова ширина одређује према ширини фронта. Обратно, у одбрани је ширина фронта већа, па је у вези с тим већи и позадински рејон. Ширина фронта у нападу нарочито осетно утиче на ширину, а тиме и на величину рејона па и позадинског рејона јединица које дејствују на правцу главног удара. Код оваквих јединица ширина нападног фронта редовно је знатно сужена. Тако например, у последњем рату, ширина нападног фронта стрељачких јединица на правцу главног удара износила је 3 па чак и испод 3 км, те је и позадински рејон добијао сразмерно мању територију, нарочито по ширини.

Дубина ешелонирања и размештаја борбених и позадинских делова у нападу и одбрани такође је различита. У почетку напада дубина позадинског рејона биће мања него у почетку одbrane, а нарочито ако се при одбрани предвиђа и повлачење сопствених јединица. У првом случају потребно је да се резерве материјалних средстава, позадинске јединице и установе, као и остали позадински делови и средства привуку ближе трупама, док у другом, тј. у случају одbrane, а нарочито ако се она изводи са повлачењем, потребно је да се позадинске јединице и установе, као и резерве материјалних средстава, разместе на већем отстојању од линије фронта. Ове околности, слично ономе што смо рекли за ширину фронта, утичу у већој или мањој мери на величину позадинског рејона.

Густина и карактер саобраћајне мреже такође утичу на величину позадинског рејона.

Најзад, на величину позадинског рејона јединице такође утиче и економско стање. Уколико је на позадинском рејону мање месних средстава, утолико се повећава његова територија, како би се из извора повећане територије могле

подмирити неопходне економске и друге материјалне потребе. Ово нарочито важи када се јединице снабдевају претежно из месних средстава.

Разуме се да су сви напред побројани услови, који утичу на величину позадинског рејона, узајамно повезани, те се не могу изоловано ни посматрати. Основни чинилац који одређује величину позадинског рејона неке јединице лежи у самом карактеру боја-операције, месту јединице и њеној улози, те се према овим чињеницама углавном и одређују границе тих рејона за сваку јединицу. При овоме се води рачуна да се, колико год је то могућно, задовоље и остали услови.

Позадински рејон одређује се свима јединицама, сем онима које су у II ешелону — резерви, техничким, коњичким, инжињериским и артиљериским јединицама и јединицама ојачања. Има случајева када ће се и тенковским и коњичким јединицама додељивати позадински рејон. То ће бити само онда када ове јединице дејствују самостално, или на неком засебном правцу. Иначе, овим се јединицама заповешћу претпостављене команде одређују рејони за размештај у којима се размештају и њихове позадинске јединице и установе. Коришћење путева, а евентуално и месних средстава, регулише се заповешћу за позадину претпостављене команде. Рејони — места размештаја ових јединица су најчешће у рејону или позадинском рејону јединица из првог ешелона, тамо где се предвиђа да ће ове јединице бити уведене у борбу.

Јединицама из другог ешелона или резерве, чим буду уведене у борбу, одређују се позадински рејони на рачун јединица првог ешелона, јединица које су извучене у други ешелон-резерву, или им се додељују нови рејони.

Позадински рејон пешадиског пука поклапа се са рејоном пука, пошто се батаљонима у саставу пука не додељују позадински рејони. Посебно додељивање ових рејона батаљонима није потребно, јер се унутар батаљона дотур и евакуација врше по правцима, а поред тога, батаљони врло ретко имају потребе за коришћењем месних средстава. Потребним материјално-техничким средствима батаљони се подмирују дотуром из пука.

Изузетно када дејствује на самосталном правцу, батаљон може добити и свој рејон у позадинском смислу.

Потреба за додељивањем посебних позадинских рејона низним јединицама може понекад отпасти, например када

оне дејствују на високо-планинском, шумском или мочварном земљишту. Ово ради тога што високо-планинско, шумско и мочварно земљиште оскудевају у месним средствима и потребним комуникацијама. Узмимо за пример да једна дивизија дејствује на високо-планинском земљишту које карактерише потпуна оскудица у основним месним средствима (средствима исхране), као и оскудица у потребном броју путева. У том случају позадински делови те дивизије и њених пукова развиће се дуж комуникација, уколико ове постоје, а од распореда тих делова до јединица снабдевање и збрињавање оствариваће се по правцима. Разуме се да ово није редован случај, али када јединице дејствују под наведеним условима такав случај је могућан.

СЛУЖБЕ ПОЗАДИНЕ

Службе постоје због материјално-техничког, санитетског и ветеринарског обезбеђења борбе. Према томе, оне не мају за циљ вођење непосредне борбе са непријатељем, већ снабдевање и збрињавање родова који воде такву борбу. Све службе по садржају свог рада улазе у позадину. Оне служе родовима и без њиховог рада борба родова је немогућна. Зависно од тога којим материјално-техничким средствима рукују (снабдевају родове) и које од видова збрињавања (санитетско, ветеринарско и техничко) остварују у односу на родове, службе могу бити: интендантска, ветеринарска, санитетска, техничка, саобраћајна, итд. — према врсти и садржају свога рада.

ИНТЕНДАНТСКА СЛУЖБА

Пошто интендантска служба снабдева људство и стоку Армије најважнијим средствима за живот (храном, одећом, обућом, огревом и другим), то је и улога ове службе за живот и рад Армије од врло великог значаја. Пре свега, као основно питање чију важност треба нарочито подвучиј јесте питање исхране људи и стоке у Армији. Исхрана је основно и најважније средство за очување физичке снаге војника. Редовна и правилна исхрана омогућује не само одржавање потребне физичке снаге људства и стоке, већ је и најбоља предохрана против заразних болести.

Друго важно питање је снабдевање одећом и обућом. Обезбеђење трупа овим средствима, саобразно њиховој на-
мени и задацима, крупан је задатак интендантске службе,
нарочито у ратним условима. Снабдевање јединица осталом
одећно-возарском и гарнизоном опремом као што су: ша-
торска крила, покривачи, огрев, простирачка, осветљење и
слично од великог је значаја, јер побројане ствари прет-
стављају такође важна средства за живот и рад трупе.
Према томе, од рада интендантске службе у великој мери
зависи борбена готовост јединица, јер, уколико је, поред
осталог, питање снабдевања интендантским средствима у
једној Армији боље решено, утолико је и борбена готовост
те Армије већа.

Основни задаци интендантске службе јесу:

- уредно и непрекидно снабдевање јединица људ-
ском и сточном храном, одећом, логорском опремом итд.;
- проучавање позадинских реона у интендантском
смыслу и рационално коришћење производних предузећа
пољопривреде, занатства и индустрије за потребе јединица,
као и коришћење осталих месних средстава и месне радне
снаге;
- организација израде хлеба и прераде меса, а по
потреби и других артикала, у месним и пољским пекарни-
цама, кланицама, фабрикама итд.;
- планирање и распоред интендантских средстава на
потчињене јединице — саобразно конкретној ситуацији;
- израда, прерада и оправка интендантске опреме и
материјала као и прање рубља;
- организација прикупљања, сортирања, оправке и
коришћења трофеја и оштећених сопствених материјал-
них средстава;
- обука и вежбање интендантских јединица и уста-
нова, итд.

Један од важних извора попуне материјалних сред-
става интендантске службе су месна средстава. При-
бављање месних средстава организују и извршавају органи
позадине (органи интендантске службе) за интендантска
средства. На тај начин се омогућује планска и правилна
набавка, као и стални увид у материјалну обезбеђеност
јединица одговарајућим средствима. Набавка месних сред-
става се остварује искључиво преко органа народних вла-
сти, уколико ови у дотичном рејону постоје, јер они нај-
боље познају могућности и потребе месног становништва,

те са своје стране обезбеђују правилност самих набавки. За прибављање месних средстава користе се и разне месне организације, а у извесним случајевима и непосредан додир набављача са месним становништвом. Из месних средстава интендантска служба користи у првом реду месо, сточну храну, артикле који приликом транспортовања могу да се укваре (поврће), затим вариво, дрва за кување и огрев, разне радионице, млинове и друго. С обзиром да месна средства непосредно обезбеђују одговарајуће потребе јединица она тиме олакшавају рад транспортних средстава и омогућују им лакши дотур оних средстава која се не могу користити са терена, као што су муниција и друга борбено-техничка средства.

Пре него што се предузме набавка и коришћење месних средстава неопходно је приступити њиховом извиђању. Циљ тога извиђања је да се утврде могућности дотичног рејона у материјалном погледу, имајући у виду потребе јединица. Потребни подаци се добијају од органа власти, од различитих месних организација и од појединачног мештана. Познавајући потребе својих јединица и узимајући у обзир основу економске могућности дотичног рејона, интендантски органи приступају набавци — коришћењу месних средстава. Када се набавка месних средстава сстварује уз накнадну исплату противувредности, као и без накнаде, набављач је обавезан да давањем признанице писмено потврди пријем набављених средстава ако то вредност и особине прибављеног артикла захтевају. Један примерак набављач издаје лицу од кога су месна средства добивена, а други му служи за правдање и евидентију саме набавке. Даваоцу месних средстава признаница служи као доказ испоруке и средство за наплату, када за то дође време. За набављена средства уз истовремену накнаду, набављач не издаје признаницу и поступа као при свакој другој купо-продажи.

При набавци и коришћењу месних средстава на заузетој непријатељској територији, позадински органи се руководе принципом „непријатељу ништа, јединице морају бити снабдевене, а однос према месном становништву мора бити правilan“. Дакле, свака набавка треба да буде политички и војнички оправдана.

Често ће бити случајева да рејон неке јединице оскуђева у месним средствима, док се рејон суседне јединице одликује релативним богатством. У овом случају јединица

са богатијим рејоном треба да послужи као база за снабдење и других јединица месним средствима. Значи, при организацији набавке и коришћења месних средстава треба имати у виду потребе целине и на основу тих потреба, као и економског богатства целог рејона, давати јединицама одговарајуће задатке за набавку месних средстава саобразно богатству рејона сваке од њих. Приликом прибављања месних средстава из места набавки до рејона прикупљања, база, или непосредно до јединица које ће их и користити, најчешће се употребљавају месна транспортна средства.

Једно од најважнијих месних средстава је вода. Имајући у виду неопходност употребе воде, како за живот људства и стоке, тако и у техничке сврхе, снабдевање водом је врло важан задатак инжињерских органа и органа позадине. У решавању питања снабдевања водом учествују инжињерски, санитетски, општепозадински и интендантски органи. Први задатак који се пред њих поставља јесте извиђање воде. Задаци овог извиђања јесу: утврђивање места водних објеката и њиховог санитарно-техничког стања, као и количине воде у њима, тј. капацитета сваког објекта, могућности прилаза, маскирања, стања месних средстава потребних за оправку постојећих и грађење нових водних објеката, хигијенско-епидемиолошке ситуације водног објекта, итд.

Снабдевање водом заснива се на коришћењу водних објеката и водних станица. Под водним објектом подразумева се место које је нарочито уређено и где се вода непосредно користи. У водне објекте спадају: бунари, цистерне, чесме, итд. Водна станица је скуп уређаја за добијање, обраду, чување и поделу воде. Пошто у потпуности заврше испитивање воде, органи санитетске службе стављају код водног објекта натпис „вода за пиће”, „вода за машине”, „вода за појење стоке”, „вода за кување јела”, итд. Стављање наведених ознака нарочито је важно кад се користи речна вода. У том случају најпре се организују — уређују места за коришћење воде за пиће, затим за кување јела итд. — низводно. Неупотребљиву воду санитетски органи затварају и стављају натпис „забрањена употреба воде”. Према степену опасности, понекад ће бити потребно да се такви објекти обезбеде и стражом.

Пречишћавање и поправка воде врши се таложењем, филтрирањем, кувањем и хемиским средствима. Таложе-

ње се остварује стајањем и додавањем води стипсе. Филтрирање се врши помоћу филтера. Циљ филтрирања је отстранавање страних материја и непријатног мириза. Ово се постиже пропуштањем воде кроз разне материје — кроз песак, шљунак, тканине итд. Убијање клица и бактерија постиже се кувањем, а такође и хемиским путем — додавањем води хлора или других хемиских средстава. Вода се чува и транспортује приручним и формацијским средствима. Приручна средства за чување воде су бурад, каце, бачве, боце, копани резервоари итд., а формацијска се раде од гуме или тканина које не пропуштају воду. У формацијска средства спадају чутурице од 1—2 литра, гумене мешине од 20, 200 и 1.000 л, затим дрвене баквице од 20 и саке од 100 и више литара. Пуњење водом средстава за транспорт врши се разним моторним и ручним пумпама и приручним средствима.

И за воду се, као и за сва друга материјална средства, прописују норме утрошка: за људе, стоку, техничка средства, пекарнице, болнице, итд. Норме утрошка воде показане су у прилогу бр. 31.

Подела воде врши се на основу норме утрошка, бројног стања људства, стоке, техничких средстава и осталог, као и на основу расположивих количина воде, водећи при том рачуна како о распореду водних објекта, тако и о распореду самих јединица. На утврђивање норми утрошка утичу: вид борбених дејстава, доба године, богатство региона водом, хигијенско-епидемиолошка ситуација и могућности транспорта. Пошто се утврди коме, колико и за које време је потребно воде, врши се распоред водних станица (објекта) — саобразно распореду јединица.

Дотур воде врши се по принципу „од себе”.

НОРМЕ СЛЕДОВАЊА ХРАНЕ У РАТУ

Дневни оброк хране претставља скуп животних на-мирница које човек, или грло, треба да унесе у организам у току 24 часа, да би хранљивим састојцима надокнадио енергију утрошену у току дана и омогућио рашћење и развој организма. Ратни војнички оброк треба да одговара овим условима: да начелно има већу калоричну вредност од мирнодопског оброка; да је углавном комбинован од артикалa концентрисане хране; да се може лако набавити,

паковати и транспортовати и да не задаје нарочите тешкоће око припремања. Постоје две врсте ратног оброка и то: оброк за текућу употребу (состављен од намирница које треба приготвљавати или од сухог оброка), и резервни оброк (неприкосновен), који треба да се састоји из артикала конзервиране хране као што су двопек, конзерве са месом, кафом и сл. Ратни оброк за текућу употребу треба да садржи од 3600 до 4200 калорија, а резервни нешто мање. Ово се регулише посебним прописима.

Састав сточног оброка хране зависи од врсте стоке (преживари или копитари), намене стоке (радна стока, стока за тов, итд.) категорије стоке (јахаћа, товарна итд.) и величине и тежине стоке (висина и ухрањеност). Треба имати у виду да недовољна или прекомерна исхрана стоке умањује њену радну способност. Следовање сточне хране предвиђа се по следећем:

Тешки оброк Средњи оброк Лаки оброк

зоб	5 кг	4 кг	3 кг
сено	5 „	4 „	3,5 „
слама	2 „	2 „	2 „
сточне соли	15 гр	15 гр	15 гр

У појединим ситуацијама ови се начини могу мењати.

САНИТЕТСКА СЛУЖБА

Војно-санитетска служба је органски део позадине Армије и она има за циљ санитетско обезбеђење Армије. Ову службу чине санитетски управни органи, санитетске јединице и установе и материјална средства. С обзиром на огромне губитке који су последица дејства савремених Армија, пред санитетску службу се поставља нарочито важан задатак: да забрињава, лечи и излечи болесно људство и да га што пре врати у јединице. Враћајући у строј 70 — 75% рањеника, санитетска служба преузима на себе улогу главног попуњивача за оперативну Армију. Људске резерве, које санитетска служба обезбеђује лечењем рањених и болесних и поново их враћа у строј, од неоценљиве су важности, јер је враћени војник у борби од далеко веће вредности него неколико људи који никад нису били на бојишту. Но, то није једини задатак санитетске службе. Она

је дужна да, борбом против разних оболења и предузимањем низа мера у циљу подизања физичке кондиције — готовости јединице, обезбеди што мање избацивање из строја.

Задаци које врши санитетска служба могу се поделити на три групе: *медико-евакуациске мере*, *хигијенско-епидемиолошке мере* и *медицинско снабдевање*. Медико-евакуациске мере обухватају указивање медицинске помоћи, евакуацију и лечење, а хигијенско-епидемиолошке се састоје из хигијенско-епидемиолошког извиђања и посматрања, контроле и надзора над исхраном, снабдевања водом, опште и личне хигијене итд., као и мера против заразних болести. Служба медицинског снабдевања обезбеђује јединице свим видовима санитетских средстава.

У партизанским јединицама рад санитетске службе је нарочито компликован. Основни задаци санитетске службе у партизанском рату су указивање лекарске и хируршке помоћи рањеним и болесним и лечење лакших и тежих рањеника и болесника и у мањим партизанским јединицама; затим, стварање ниже санитетског кадра и непосредна набавка санитетских средстава. Али, поред наведених задатака у партизанском рату, санитетска служба у партизанским јединицама указује одговарајућу помоћ и месном становништву и предузима низ мера у циљу заштите својих јединица. Ови задаци су нарочито тешки јер их санитетска служба у партизанском рату мора извршавати у условима оскудице санитетских средстава и санитетског стручног кадра.

Основни принцип медико-евакуациског обезбеђења у Армији је *етапно лечење са евакуацијом по назначењу*. Оно претставља спровођење узастопних терапеутских мера на етапама евакуације, са евакуацијом рањеника и болесника према медицинским индикацијама.

Санитетска служба указује следеће видове медицинске помоћи: прву помоћ, предлекарску, лекарску, квалификовану и специјализовану помоћ. Прва помоћ се указује на месту рањавања или у најближем заклону, а састоји се у стављању првог завоја, заустављању крварења и провизорној имобилизацији приручним средствима. Указују је болничари, рањеник сам себи (самопомоћ) и друг другу (узајамна помоћ). Предлекарску помоћ пружа лекарски помоћник и она се састоји у поправљању првог завоја, заустављању крварења, итд. Лекарску по-

моћ пружа лекар, а квалификовану хирург и интерниста. Специјализовану помоћ указују лекари уже специјалности.

Евакуација рањеника и болесника врши се по принципу „к себи”, тј. виша јединица је својим транспортом дужна да евакуише рањенике и болеснике из потчињених јединица. При евакуацији рањених и болесних потребно је водити рачуна о следећем: евакуација мора обезбедити благовременост указивања одговарајуће медицинске помоћи; рањене и болесне треба упућивати непосредно у оне санитетске установе код којих им се може указати помоћ, дакле, мимоилазећи остале етапе, и најзад, потребно је водити рачуна о неповољном утицају транспорта.

На здравствено стање јединица у рату утичу много-брожни фактори, например: ратна техника, неповољне временске прилике, епидемиолошки неповољни рејони, итд. Ови фактори исцрпљују војника и смањују његову општу готовост. У циљу побољшања хигијенског стања и подизања здравља бораца, а такође и у циљу спречавања појава и ширења разних заразних оболења, примењују се хигијенско-епидемиолошке мере. Хигијенско-епидемиолошко обезбеђење обухвата хигијенско-профилактичке мере које се спроводе у циљу побољшања, односно чувања здравља и спречавања појаве заразних оболења, и мере које се спроводе при појави епидемија — у циљу допуне раније преведених хигијенско-профилактичких мера. Хигијенско-профилактичке мере обухватају: опште хигијенско-профилактичке мере (например, контролу исхране и снабдевања водом); борбу са инсектима; хигијенско-просветни рад итд.; затим, мере за повећање отпорности људства према заразним оболењима (вакцинација и друго) и најзад, мере против уношења инфекција споља и ширења болести у јединицама од стране болесних и клизноноша.

Хигијенске и противепидемске мере могу се успешно спровести само ако обухвате све војнике јединица, без обзира на услове за тај посао; поред тога, оне треба да буду део хигијенско-епидемиолошких мера које ће обухватити и цивилно становништво рејона где јединице дејствују.

Основне мере за спречавања ширења заразних болести су различите и подешене су према врстама болести.

Код цревних болести, од којих су најчешће дизентерија и трбушни тифус, бацил се пре свега налази у измету, а преноси се водом, средствима исхране, прљавим рукама,

мухама итд. У циљу предохране од ових болести потребно је пре јела прати руке, држати чисте посуде и прибор за јело, не користити сумњива месна средства и тамо где влада зараза избегавати додир људства и јединица са месним становништвом. Најбоље профилактично средство против трбушног тифуса и дизентерије су одговарајуће таблете и вакцинација.

Пегави тифус је, пак, заразна болест коју преносе ваши. Према томе, најбоље средство предохране је општа чистоћа, а нарочито уништавање вашију. Уништење вашију — депедикулација врши се коришћењем разних инсектоцидних препарата као што су ДДТ и други, затим прањем рубља, шишањем људства, редовним купањем и сличним мерама. Избегавање додира са вашљивим месним становништвом такође има велики значај. Најбоља предохрана против пегавог тифуса је вакцинација.

Бацил повратне грознице назива се *Обермајерова спирохета*, а налази се у крви оболелог. Болест у првом реду преносе ваши, а затим стенице, бухе и слични инсекти. Основна мера предохране је депедикулација, а потом дезинсекција свих предмета (одеће, просторија, итд.) преко којих се ова болест може пренети.

Маларију преносе комарци-маларичари па се, према томе, борба против ове болести заснива на уништавању комараца. Ово се постиже инсектоцидним препаратима (ДДТ и др.). У циљу предохране користе се *Атебрин* таблете.

КОНТРОЛА ИСХРАНЕ

Средства за исхрану војске морају одговарати захтевима хигијене. Она морају бити свежа и не смеју да садрже отровне и друге штетне састојке, а нарочито заразне клице. Храна мора количински и квалитативно да одговара прописаним таблицама. Уштеде у храни не сме да буде. Средства исхране се чувају на таквим местима која их обезбеђују од кварења и загађивања. Надлежне старешине и лекар су одговорни за последице које наступе од рђаве и недовољне исхране. Контрола исхране људства од стране лекара има за циљ обезбеђење разноврсности хране, правилног и хигијенског зготовљавања и пуног искоришћавања продуката одређених јеловником. Посебну пажњу лекарима морају да поклоне чистоћи и здрављу кувара и по-

моћног особља, затим чистоћи кухињских инсталација, тр-
пезарија, итд.

САНИТЕТСКА СЛУЖБА ПРИ ПРИЈЕМУ РЕГРУТА

У циљу прихвата регрута санитетска одељења Војних области су дужна да у седиштима војних округа (на зборним местима) и на одређеним железничким станицама — пристаништима организују привремене прихватне амбуланте. Да би могле одговорити својим задацима привремене прихватне амбуланте се морају попунити санитетским особљем, материјалним средствима, креветима и санитетским транспортом. Поред наведеног, санитетска одељења Војних области одређују потребан број санитетских екипа за праћење војних транспорта. Санитетско обезбеђење при пријему регрута и њиховом превозу обухвата рад у седишту војних округа (зборишта) и рад при превозу и по доласку у јединице. У војним окрузима (збориштима) спроводе се следеће мере: санитетска смотра регрута, санитетска обрада, издавање оболелих и сумњивих на заразне болести, санитетско обезбеђење смештаја, контрола исхране и снабдевања водом, указивање лекарске помоћи и комисиски преглед. Код регрута који су вашљиви и оних који су дошли из места где влада зараза пегавог тифуса или повратне грознице, врши се потпуна обрада (купanje, шишање, дезинфекција, дезинсекција рубља и одела, као и запрашивање инсектоцидним средствима). Сви оболели или сумњиви на заразне болести упућују се у болницу на лечење. У сабирним местима (збориштима) војних округа потребно је пре долaska регрута обезбедити чисте просторије за њихов смештај, амбуланте, собе за заразне, добру воду и довољан број нужника, а затим и хигијенски дотур, као и спровлање и чување хране. Лекар привремене прихватне амбуланте при прегледу регрута учествује као члан комисије. После завршетка рада на зборним местима потребно је извршити асанацију просторија (круга, нужника, ђубришта итд.) у којима су регрети били смештени.

Рад санитетске службе при превозу регрута обухвата рад санитетских екипа које прате транспорт и рад привремених прихватних амбуланти на станицама — пристаништима. Санитетске екипе указују долекарску помоћ, прегледају чистоћу вагона, а по потреби и саме врше дезинфекцију превозних средстава и проверавају чистоћу нуж-

ника на станицама (пристаништима). Лекар у привременој прихватној амбуланти дужан је да са екипом одређеном за праћење транспорта изврши преглед вагона предвиђених за превоз регрутa, прегледа водне објекте на станици (пристаништу), контролише чистоћу нужника и преко болничара амбуланте врши њихову дезинфекцију, контролише храну која се даје регрутима или продаје на железничким станицама (пристаништима), издваја оболеле и по свим питањима предузима одговарајуће мере.

Рад санитетске службе по доласку регрутa у јединице обухвата санитетску смотру и обраду и мере у профилактичном карантину. После извршене смотре и издвајања болесних и сумњивих врши се купање и шишање регрутa, а затим дезинфекција-дезинсекција њиховог рубља и одеће и, најзад, облачење регрутa у чисто војничко руబље и униформу. Депедикуисану одећу преузима команда јединице ради даљег поступка. Сви регрuti заражени шугом упућују се ради лечења у антискабиозну станицу која се организује уз карантин, а оболели и сумњиви на заразне болести у болници. У профилактичном карантину спроводе се санитетске смотре, купање и пресвлачење, лекарски надзор над посебно издвојеним регрутима, а затим им се мери тежина, висина и обим груди, организује здравствено просвећивање, указује медицинска помоћ и вакцинација против тифуса, паратифуса, тетануса, повратне грознице и туберкулозе, издвајају се туберкулозни и врши завршни преглед. Неспособни за војну службу упућују се војнолекарској комисији или у војну болницу, ради коначног утврђивања њихове способности.

ВАКЦИНАЦИЈА

Све људство као и сва војна лица и грађани стално запослени у Армији, морају бити имунизовани против великих богиња, трбушног тифуса и других заразних болести, ако прети опасност да се оне појаве међу војницима или су се већ појавиле. Од имунизовања се изузимају само они које лекар ослободи, било што им још траје имунитет против истих болести, било што код њих постоје извесна оболења због којих је имунизовање контраиндицирано (штетно). Прво имунизовање војника врши се по ступању регрутa у кадар, или по доласку на мобилизацијска места —

зборишта. Поновно имунизовање, пак, изводи се редовно по престанку имунитета, а и пре тога времена — у случајевима епидемија, тј. када то епидемиолошки разлози нарочито захтевају. За неизвршење имунизовања људства на време одговара надлежни лекар, као и старешина јединице који није благовремено наредио вакцинације људства.

ВЕТЕРИНАРСКА СЛУЖБА

Ветеринарска служба у нашој Армији решава следеће задатке:

- учествује у ремонту коња;
- спроводи ветеринарско-санитарни надзор и профилактичке и противепизоотске мере;
- спречава и ликвидира сточна заразна оболења;
- врши надзор над држањем, негом, исхраном и употребом и поткивањем коња;
- врши преглед стоке одређене за клање, као и меса закланих животиња и, најзад,
- врши попуну ветеринарским и поткивачким особљем, материјалом, итд.

Важно питање у раду ветеринарске службе је питање исхране коња. За њу се употребљавају концентрати хране, затим мање вредна основна и замењујућа храна. Под концентратима хране подразумева се она врста хране која је мање запремине, али у великој мери садржи хранљиве састојке. У такву врсту хране спадају зоб, јечам, кукуруз, соја и грахорица. Мање вредном храном сматра се храна велике запремине, а са малом количином хранљивих производа, например сено и слама. Основну храну претстављају разне врсте зрнасте хране и сено. Она садржи све хранљиве састојке без којих животиња не може да живи, а то су беланчевине, масти и угљени хидрати. Под замењујућом храном подразумевамо оне врсте хране које у себи садрже један или највише два хранљива састојка. Оваквом храном животиње се могу хранити само извесно време. У замењујућу храну спадају отпаци који се добијају при индустријској преради, а то су уљане погаче, резанци од шећерне репе, итд.

У нашој Армији се за исхрану коња користи сено, зоб, јечам, кукуруз, слама, уљане погаче и шећерна репа.

С е н о. — Сено спада у основну врсту хране коња. Да би сачувало све хранљиве састојке не сме бити буђаво и труло, мора бити на време покошено, не сме дugo да лежи на сунцу, итд. Буђаво и труло сено изазива тровање па чак и угинуће коња.

З о б. — Пре давања коњу из зоби треба вејањем или прањем отстранити прашину. Потапати зоб у воду је штетно, пошто омекша па је животиња гута. Овако прогутано зрно органи за варење нису у стању да сваре, већ га избацују неискоришћеног. Потопљена а неискоришћена зоб брзо прокисне, а употреба такве зоби доводи до оболења органа за варење.

Ј е ч а м. — Даје се коњима у прекрупљеном стању. Ако се даје у целом зрну, треба га потопити у воду с тим да стоји 8—12 часова. Потапање у води спречава бubreње јечма у желуцу. Иако је зрно јечма дugo стајало у води, оно ипак изазива потребу жвакања, тако да у желудац дође раздробљено и способно за варење. Коњи храњени сухим зрном јечма добијају често колику којом приликом долази до растрзања и прскања желуца од чега животиња угине. Ово је последица бubreња зрна јечма. Поред тога, коњи храњени сухим зрном јечма чешће оболевају од запаљења копита.

К у к у р у з. — Он се мање употребљава за исхрану коња јер изазива највеће загревање тела, доводи до повећања обима трбуха, лабави мишиће, те коњи храњени њиме постају троми и не могу се дugo и брзо кретати. Ако се ипак даје коњима, тада им се даје у раздробљеном стању, јер се тиме умањује извесна количина калорија на жвакање, а сем тога брже се и вари.

С л а м а. — Као храна слама је слаба јер има мало хранљивих састојака. Коњи храњени сламом добијају велики stomak и нису у стању да издрже веће напоре. Сламу је најбоље давати сечену и добро поквашену сланом водом.

У љ а н е п о г а ч е. — Пре давања коњима уљане погаче треба добро наквасити сланом водом и одбацити све покварене и плесниве делове.

Р е з а н ц и о д шећеरне репе. — И они морају да се потопе у воду како не би бубрели у желуцу коња.

Сва храна намењена за исхрану коња мора претходно да буде прегледана од стране ветеринара и тек тада се даје на употребу. Коњи се редовно хране три пута на дан — ујутру, уподне и увече. Када се изводе на рад и вежбу

вечерњи оброк треба да буде највећи, јер тада имају највише времена да храну у миру поједу и сваре. Зрнаста храна даје се тако да је коњ може појести један час пре но што пође на рад. По повратку са рада коњима се даје зрнаста храна тек после одмора од најмање 45 минута. Међутим, сено се може дати одмах после повратка са рада. Пре него што се да коњима, треба га обавезно протрести и попрскати мало насолјеном водом (без квашења). Со се даје заједно са зрнастом храном. Код храњења коња травом, прелаз од сухе хране на пашу или кошени туфу и обратно мора се спровести постепено, и то у размаку од 5 — 6 дана. Коњи се пуштају на пашу тек пошто се осуши роса. Поење коња врши се три пута на дан — ујутру, уподне и увече — пре но што им се да зрнаста храна. Пре појења коњима увек треба дати мало сена да не пију воду на празан стомак. Коње треба појити чистом и не сувише хладном водом и количином коју сами жеље. Загрејани и уморни коњи не смеју се одмах појити, већ тек када се осуше и одморе — најмање 45 минута после повратка са рада. Када је коњ јако уморан и одбија да једе сено, треба му на 15 минута по повратку са рада дати нешто воде (највише 1/4 кофе) и после тога мало га проводати. На маршу се појење коња дозвољава под условом да се одмах продужи покрет.

Здрављу коња потребно је поклонити нарочиту пажњу. Здрав коњ добро једе, издржљив је у раду, длака му је глатка и сјајна, а кожа мека и еластична. Дисање здравог коња је мирно и равномерно: 8 — 16 пута у минуту, а телесна топлота му не прелази $38,5^{\circ}\text{C}$. Најчешће заразне болести код коња су *сакагија* (малеус), *лажна или афричка сакагија*, *ждребећак*, *коњска маларија* (пироплазмоза), *црни пришт* (антракс) и *шуга*.

Сакагија је оболење које може да се пренесе и на човека. Оболели копитари се не лече већ одмах убијају. И оболели људи се не могу излечити. Сакагија код коња јавља се у 3 основна облика — сакагија плућа, носа и коже. Сакагију плућа је теже установити, али у развијеном стадијуму прелази и на нос и тада ју је лако открити. Сакагија се манифестује на тај начин што из носа тече жуто-зелени гној. Гној оболелог коња је највећи преносилац заразе. Понекада не постоји оболење плућа и носа, али се зато јављају чирићи на кожи који такође луче жуто-зелени гној. Чим се опази ма какво цурење из носа, или при појави више чирева на кожи, таквог коња треба издвојити

и подвргнути ветеринарском прегледу. Људство које ради око зараженог коња не треба да стоји испред његове главе и мора да избегава чишћење коња, јер на тај начин може да буде најлакше заражено. У циљу спречавања заразе, здраве коње не треба напајати тамо где су пили они болесни. Даљи преносилац заразе може да буде и прибор за тимарење, јасле и слично. Испитивање коња заражене јединице обавља се *малениницањем*.

Лажна или афричка сакагија не преноси се на человека. Оболење се јавља у облику чирева на кожи. Оболели коњи се издвајају и сваки болесни коњ треба да има своје место, своју кофу за појење, свој прибор за тимарење и посебан коњски прибор. Оболели коњи се успешно лече. Коњушнице у којима су били оболели коњи морају се дезинфекцијати.

Ждребећак је оболење младих коња и не прелази на человека. Код оболелог грла из носа се цеди зеленкаст гној у комадима, коњ тешко гута, слабо једе и брзо слаби. И ово оболење се преноси гнојем са коња на коња. Мере заштите су исте као и код других по манифестацији сличних оболења.

Коњска маларија је оболење које се преноси уједом крпеља. Оболели коњ брзо мршави, неспособан је за рад и има високу температуру. Борба против овог оболења састоји се у спречавању крпеља да дође на животињу, у preventивном давању лекова и у лечењу оболелих.

Црни пришт је оболење које може захватити и човека. Заражена животиња понекад за неколико часова угине. Борба против овог оболења састоји се у дезинфекцији лежишта и земље где је угинула животиња, у првенственом цепљењу стоке, спречавању напасања стоке у зараженим ливадама и храњења сеном добивеним из тих ливада. Да би се спречило оболење људства, забрањује се употреба меса заражених животиња. Заражавање човека могућно је и када се људи умажу крвљу а имају ранице на рукама, ногама или лицу. Успешно лечење оболелих могућно је ако је правовремено.

Шуга је оболење коња које се може, истине теже, пренети и на человека. Проузроковац ове болести је шугавац који напада кожу. Оболеле животиње се чешу, кожа постепено добија изглед храстове коре, а длака на оболелим местима отпада. Шуга се преноси с коња на коња — прибором за тимар, коњском опремом и простијрком која је за-

ражена. Оболели коњи се лече помоћу разних масти или се пропуштају кроз гасне коморе у којима се развија сумпордиоксид. Јудство које ради око шугавих коња треба после рада да опере руке, иначе може оболети од коњске шуге.

За коња пре свих одговара лице коме је он дат на употребу, руковање и негу, а затим и све старешине јединице. Ветеринарски органи су одговорни за правилно, правовремено и потпуно спровођење профилактичких и противепизоотских мера и за организацију и указивање ветеринарске помоћи. Коњи се размештају по коњушницама настојећи да свака основна јединица (батерија, чета, ескадрон) има своју коњушницу. Но, поред тога, у свакој јединици треба да постоји и карантинска коњушница у коју се може сместити 10% формацијског састава коња. Карантинска коњушница служи за држање у карантину оних коња који долазе у јединицу. У коњушници сваки коњ треба да има своје лежиште. Под коњушнице по правилу треба да је од набијене иловаче. Коњушницу је потребно редовно проветравати, избегавајући промају — нарочито ако су коњи ознојени и уморни. Коњушнице се свакодневно чисте, а темељито једанпут седмично. Нарочиту пажњу треба поклонити чишћењу коња. Оно је потребно ради одржавања чистоће и масаже коњског тела. Сваки коњ треба да има свој прибор за негу, који се у циљу спречавања ширења заразе не сме мењати. Једино у јединицама где су коњи спарени, значи у артиљеријским и возарским јединицама, може се за два спарена коња употребљавати и један прибор. Чишћење коња обично се врши на коњовезу, а изузетно (зими и у време кишне) и у коњушницама, обезбеђујући потребно проветравање. По повратку коња са рада потребно им је растрљати леђа и ноге гужвом од сламе, а нарочито тетиве, како би се после заморног рада успоставила правилна циркулација крви. Тек када се коњ потпуно осуши и одмори, приступа се његовом чишћењу. Коњи се чисте само четком, крпом и гужвом од сламе, а чешагија служи за уклањање прашине и перути са четке. Пре почетка четкања коња треба осењати гужвом од сламе, како би се разредила слепљена длака и уклонило сасушене блато и друга нечистоћа. Затим се коњи чисте четком и најзад мокром, добро исцеђеном крпом. После чишћења крпом коњ се поново четка, а затим протрља низ длаку овлаш накващеном чистом крпом, како би се длаци дао

сјај. На крају се чисте грива и реп. Посебном чистом крпом треба коњу отри очи и ноздрве, а после тога полне органе и чмар. Копите се морају свакодневно чистити од блата и то само дрвеним ножем. Код правилних копита и нормалног рада коња ков не треба обнављати пре истека 30 дана од претходног поткивања, нити пак касније од 50 дана. Превремено обнављање кова врши се када потковица отпадне или се сломи на нози коња, када се помери са места правог положаја, када се клати и слично. При одласку коња на рад и по повратку са рада, потребно је прегледати им копите и потков и очистити табане копита. Штетно је чистити копита оштрим предметима и мазати их разним мастима и катараном, јер то квари копитну рожину.

Купање коња се врши у води која није хладнија од 18°C и то на 1 — 2 часа предвече, пре храњења. После купања вода са коња скида се рукама, а затим се коњ протрља сукненом крпом. Знојави и загрејани коњи се не смеју купати. Купање не сме да траје више од 15 — 20 минута.

При организацији марша потребно је још у припремном периоду предузети низ мера које обезбеђују извршење постављеног задатка. У припремном периоду за марш потребно је извршити проверу стања коња, поткова, јахаћег, запрежног и товарног прибора. Пре марша коњ мора бити нахрањен, напојен и очишћен а прибор подешен. Да би се коњ на маршу сачувао од убоја потребно је да јахач правилно седи на коњу, а код товарних коња товар треба да буде равномерно распоређен. У току марша дају се застанци на којима се прегледа седло, товарни и запрежни прибор и потков. На одморима коње треба раседлати (растоварити, распрегнути), напојити и нахранити. По завршетку марша поступак са коњима је исти као и после сваког другог рада.

САОБРАЋАЈНА СЛУЖБА

Саобраћајна служба има велику улогу у миру и у рату, што се најбоље види из самих задатака које обавља. Док материјалне службе: техничка, интендантска итд. имају задатак материјалног обезбеђења јединица, задатак саобраћајне службе је планирање транспорта и коришћења комуникација, без којих материјална средства из складишта не могу бити дотурена јединицама. У циљу извршења

овог основног задатка саобраћајна служба је дужна да: израђује упутства и прописе који регулишу низ питања транспорта железницом, путевима и водом; руководи железничким, пловидбеним, путним и аутомобилским, товарним и запрежним јединицама — по стручној линији; студира транспортне капацитете и главне оперативне правце у вези са ратним плановима и саобразно томе израђује све планове покрета за случај рата; ради на програму стручне наставе у Армији; анализира транспортну моћ суседних земаља, сарађује на изради прописа из речног и поморског саобраћаја, итд. Саобраћајна служба решава и низ других задатака, али су сви они усмерени на обезбеђење нормалног одвијања саобраћаја — превожења.

Под војним превожењем подразумева се превожење људства, стоке и материјалних средстава које се врши за потребе Армије или снагама и средствима Армије (њених јединица) на основу одговарајућих правилских одредаба и уз оформљење одговарајућих војно-превозних докумената. Према врсти терета, као и начину своје организације и планирања, сва војна превожења деле се на лична, трупна, материјална и санитетска.

Под личним превожењима подразумевају се превожења војних лица и војних обвезника, као и цивилних лица које позивају војни органи или их отпуштају из Армије, када се превозе сами или у мањим или већим групама (но не као организоване јединице) и то са личном опремом, пртљагом и наоружањем или без тога. У ова превожења спадају и превожења чланова породице активних подофицира, официра, генерала, адмирала и војних службеника.

Под трупним превожењима подразумевају се превожења јединица, установа и школа, или њихових дјелова, која се врше у циљу извођења маневра, логоровања, одласка на смотре, параде, промене места становаша, извођења и обезбеђења ратних операција итд.

У материјална превожења спадају превожења свих материјално-техничких средстава потребних за редован живот и рад као и за обезбеђење борбене готовости Армије, а исто тако и она превожења која се врше у ратном стању, у циљу дотура и евакуације.

У санитетска превожења спадају превожења рањеника и болесника.

Превожење — преношење (транспортовање) врши се

носачким, товарним, запрежним, аутомобилским, жељезничким, пловидбеним и ваздушним транспортом. Сваки од ових видова транспорта има различите техничке особине (носивост, брзину, покретљивост итд.) па према томе и различито место и улогу у остварењу превожења-преношења.

Носачки транспорт, с обзиром на своје недостатке (малу носивост, спорост, потребу за ангажовањем много људства и неподесност за пренос обимних и тешких предмета), налази врло малу примену. Али, будући да је покретљив, при дотуру и евакуацији на беспутном планинском и кршевитом земљишту (зими при великом снежним наметима) и сличним условима често је неопходан. За формирање носачких колона првенствено треба користити месно становништво, људство помоћних јединица и људство упућено на попуну, а, када је то потребно и могућно, и ратне заробљенике. Носивост појединачног носача је око 25 кг што зависи од његове јачине и услова под којима се врши пренос, а брзина носачких колона износи 3 — 4 км на час.

Товарни транспорт карактеришу недостаци слични као и код носачког, али због своје покретљивости (маневарске способности) налази примену у тешко пролазним пределима, због чега улази у састав брдских и планинских јединица. Као товарна грла код нас се користе коњи, мазге и магарци. Носивост коња и мазге је око 90, а магараца око 50 кг. Начелно се узима да се тежина товара креће од 25 — 35% од укупне тежине дотичног товарног грла. Брзина товарног транспорта износи око 4 км на час.

Запрежни транспорт одликује се нешто већом носивошћу, али мањом покретљивошћу (маневарском способношћу) у односу на два претходна вида транспорта. За превожење се користе кола која имају општу намену и специјална кола. Кола за општу намену служе за превоз муниције, инжињериских, интендантских и других средстава, док специјална служе за превоз рањеника и болесника, меса, хлеба и осталог, што захтева нарочиту припрему кола. С обзиром на могућност кретања и ширину путева израђују се двоосовна кола и двоколице (брдског и пољског типа). Носивост двоосовних кола је до 500 кг, а двоколице до 250 кг. Санитетска кола носе по двојицу рањеника у лежећем и двојицу у седећем ставу, или 4 — 5 рањеника у седећем, а санитетске двоколице по 2 у лежећем.

Аутомобилски транспорт одликује се великим брзином, универзалношћу употребе, великим радијусом дејства

и једноставношћу у руковању. Према својој техничкој конструкцији и намени возила се деле на теретне, вучне и специјалне (цистерне, радионице, санитетске, итд.) аутомобиле, на тегљаче, тракторе, аутобусе, теренске аутомобиле, мотоцикли са и без приколица и теретне приколице.

Носивост аутомобила, односно њихова вучна способност, као и покретљивост (маневарска способност) зависи од њихове врсте и техничког стања. Носивост санитетских аутомобила се креће од 6 — 8 тешких рањеника. Брзина аутомобилског транспорта — колоне креће се од 10 — 20 — 30 km и зависи од врсте и техничког стања возила и услова под којима се врши кретање (ноћ, видљивост, квалитет путева итд.).

Железнички транспорт се карактерише великом транспортном моћи — носивошћу, јевтиноћом, тачношћу, брзином и способношћу да се креће под свим условима (зими, ноћу), а недостатак му је осетљивост на дејство непријатеља и везаност за одређене комуникације.

Колски парк железница углавном се састоји из путничких и теретних вагона. У путничке вагоне спадају вагони прве, друге и треће класе, вагони комбиновани из две или више класа, салон-вагони, спаваћа кола и вагони за ручавање. У теретне вагоне спадају затворени и отворени теретни вагони, вагони-цистерне, затим специјални затворени теретни вагони за превоз рањеника и болесника, ситне стоке, меса, поврћа, рибе, кабастог материјала и другог и, најзад, специјални отворени теретни вагони за превоз дугачких и нарочито тешких предмета (мостова, разних конструкција итд.). За превожење тешких возила и тенкова употребљавају се специјални отворени вагони без страница — звани „вагони платформе“ или вагони „транспортери“.

С обзиром на важност железница за извршење војних превожења, при свакој главној и осталим дирекцијама налазе се претставници Армије — војне делегације. У извршне војне железничке органе спадају Војна делегација при главној дирекцији железница, војне делегације (команде мрежа) при дирекцијама железница, команде сектора (команде линија), команде железничких станица и војно-железничке јединице (транспортне и техничке).

У рату армије (корпуси) могу добити одговарајуће железничке пруге (обично распрострањене на њиховом рејону), или одређени број пари возова на потпуно коришћење — за извршење свих потребних превожења. У овом слу-

чају армија (корпус) организује и планира превожење жељезницом непосредно са командом мреже (односно командом сектора) на чијим ће се станицама вршити утовар. Уколико армија потпуно располаже пругом или пругама на дотичном рејону а корпусу не додељује посебну пругу на потпуно коришћење, нити одговарајући број пари возова, тада ће корпус сва питања превожења жељезницом решавати путем пријава — требовања — преко саобраћајних органа армије, а никако непосредно са командом мреже.

Пловидбени транспорт одликује се нарочито великим масивошћу и јевтиношћом. За превожење водом користе се:

а) Код унутрашње пловидбе: пловидбена средства са погоном, она без погона и помоћна пловидбена средства. У пловидбена средства са погоном спадају: путнички бродови, тегљачи, моторни шлепови (теретњаци), моторни чамци, а у пловидбена средства без погона — шлепови (затворени, отворени и шлепови за течност), дрварице (дереглије), трајекти (за превожење жељезничких вагона са једне на другу обалу, на местима где нема жељезничког моста), скеле, сплавови и обични чамци. У помоћна пловидбена средства спадају: пристани, тј. средства за пристајање пловидбених средстава преко којих се врши укрцавање и искрцавање, и пловне дизалице.

б) На мору и језерима: путнички, путничко-теретни и теретни бродови, моторни једрењаци, рибарски бродови, моторни чамци, танкери за течност, водоносачи, реморкари, маоне (за превожење разног материјала у мањим количинама) и пловне дизалице.

У војно-извршне пловидбене органе спадају Војна делегација при Главној дирекцији југословенског речног бродарства, команда пловидбених линија, команда пристаништа, Војна делегација при дирекцији обалне пловидбе и привремене команда лука (само у редовном стању).

Војне делегације у жељезничком и пловидбеном саобраћају у рату постају команде мрежа.

У циљу извршења превожења жељезницом и пловидбеним средствима на жељезничкој и пловној мрежи се организују распоредне, утоварне и истоварне станице (пристаништа, луке). Под *распоредном станицом* подразумева се рејон чворне жељезничке станице, или рејон неколико суседних линиских станица где се врши распоред материјалних средстава за потчињене јединице. Обично се у овом рејону развијају и складишта јединица које организују ра-

споредну станицу. Под утоварном станицом подразумевамо железничку станицу, или погодно место за утовар на отвореној прузи, где се врши утовар материјалних средстава за дотур железницом у јединице, односно за евакуацију из јединица. Утоварна станица је почетна тачка дотура (превожења), односно евакуације дотичне јединице. Под истоварном станицом подразумевамо железничку станицу, или погодно место за истовар на отвореној прузи, где се врши истовар материјалних средстава за потчињене јединице. То је крајња тачка дотура претпостављеног снабдевачког органа одакле материјална средства прихвата потчињени са својим транспортом. Ако се превожење остварује воденим комуникацијама тада се на њима организују распоредна пристаништа (луке), утоварна пристаништа (луке) и истоварна пристаништа (луке) са истом наменом као и код превожења железницом.

С обзиром да је превожење најчешће могућно потпуно извршити једино коришћењем различитих видова транспорта, то долази у обзор организација претоварних станица (места, пристаништа и луке). Под претоварном станицом (местом, пристаништем, луком) подразумевамо железничку станицу (место, пристаниште, луку) где се врши претовар материјалних средстава са једног вида транспорта на други, или са једног колосека на други, у циљу извршења превожења до истоварне станице (места, пристаништа, луке) где материјална средства прихвата потчињена јединица, тј. она јединица којој се врши дотур.

За организацију и планирање превожења железницом, односно водом, потребно је знати шта је војни воз, војни транспорт, војна денчана пошиљка, инстрадација, поворка (спрег) и конвој.

Под појмом војни воз подразумева се сваки воз који је као такав оглашен у наређењу о његовом саобраћају, а може се састојати од једног вагона до комплетног воза. Који ће се воз огласити као војни одређује Војна делегација (у рату команда мреже) на чијој мрежи почиње превожење, имајући у виду количину и врсту војног брута, потребну брзину превожења и остale разлоге војног карактера. Војном возу (уколико није искоришћен) може се додати до редовног оптерећења и друго бруто, али само по одобрењу дирекције железница (групе за војне послове), издатом у сагласности са Војном делегацијом (командом мреже).

Под војним транспортом подразумева се свако војно превожење које наређује Дирекција железница (команда мреже) дајући му број транспорта. Под појмом војни транспорт подразумева се свако инстрадирано превожење јединица или установа, или њихових делова (када се самостално превозе), као и материјалних средстава — када се за то употреби најмање један вагон и то са једне укџне за једну искрџну станицу. Оваква се превожења могу вршити војним и осталим возовима. Ако је за превожење једне јединице или установе потребно више возова онда се такав војни транспорт дели на ешелоне, тако да један ешелон заузима један воз. Мешовити војни транспорт јесте превожење људства, стоке и разних материјалних средстава. Сваки војни транспорт, односно његов ешелон, има свој број који се у општењу железничких службеника једино сме користити.

Под *дечаном пошиљком* подразумева се превожење оруђа, оружја, материјалних средстава и живих животиња, у количинама мањим од једног вагона.

Под *инстрадацијом* се подразумева наређење Дирекције железница (групе за војне послове) издато у сагласности са Војном делегацијом (командом мреже), о извршењу војних превожења железницом, које обухвата број транспорта, број кола по серијама, састав транспорта, време укрџавања (утовара), утоварну и истоварну станицу и број возова који ће се користити до истоварне станице. Инстрадација има исто значење и за превожење водом.

При превожењу водом, под војним транспортом подразумева се свако инстрадирано превожење јединица и установа, или њихових делова (када се самостално превозе), као и превожење материјалних средстава — када се за то употреби највише један брод, шлеп, или нека друга пловна јединица или група шлепова (теретњака) у једној поворци (спрегу), или бродова у конвоју, и то из једног утоварног за једно истоварно пристаниште — луку.

Поворку (спрег) претставља једно или више пловидбених средстава без погона (шлепова итд.) везаних за пловидбено средство са погоном. Више поворки или бродова чине конвој.

Ваздушни транспорт, с обзиром на своју велику брзину и покретљивост, користи се у условима када други вид транспорта није целисходан или га је немогућно користити, а то бива у условима: пребацивања трупа и материјалних средстава у позадину непријатеља, односно при евакуацији

из непријатељске позадине; при потпуној беспутности; када је у питању правовременост превоза и у окружењу.

При дотуру материјалних средстава ваздушним путем, она се могу достављати јединицама спуштањем ваздушних транспортних средстава на за то припремљену просторију, или падобранима. При првом начину, материјална средства се прихватају неоштећена и искључена је могућност њиховог развлачења и губљења; прикупљање не захтева велики број људства, транспортних средстава и много времена, а ваздушна транспортна средства при повратку могу да се искористе и за евакуацију материјалних средстава или рањеника и болесника. Са тачке гледишта позадинских органа, овај начин достављања материјалних средстава је бољи. И при првом и другом начину дотура материјалних средстава потребно је решити питање борбеног обезбеђења, организације прихвата итд. Који ће од ова два начина бити примењен, без обзира на предност првог, зависи од борбене ситуације као и од земљишних и атмосферских услова.

Савремена ваздушна транспортна средства располажу огромном брзином и носивошћу. Преносна могућност савремених авиона креће се око 200 наоружаних бораца и више, на десетине тона материјалних средстава итд.

Организација и планирање војних превожења захтевају познавање техничких особина свих транспортних средстава, јер је без тога немогућно правилно извршити превожење — комбинујући различите видове транспорта саобразно конкретним условима.

При организацији и планирању превожења потребно је водити рачуна о предности превоза, о роковима, пропусној способности комуникација и рационалном коришћењу транспортних средстава. Планирање и организација треба да осигурају безбедност превожења, очување тајне, очување организациске целине у току превожења, удобност јединице која се превози и евиденцију и контролу превожења.

При сваком превожењу потребно је увек имати у резерви транспортна средства. Величина резерве зависи од врсте и квалитета транспортних средстава, стања комуникација, борбене ситуације итд. и креће се од 5 и више процената.

ТРУПНА ПРЕВОЖЕЊА

Под трупним превожењем подразумева се превожење јединица или установа, или њихових делова, које се врши

у циљу извођења наставе, маневра, логоровања, одласка на смотре или параде, предислокације и извршења и обезбеђења борбених задатака. Према томе, имајући у виду циљ због кога се врше, трупна превожења се деле на наставна, дислокациона и оперативна. *Наставна и дислокациона превожења* углавном се обављају у редовном стању, док се *оперативна*, с обзиром да им је циљ извршење концентрације и маневра ради будућих борбених дејстава, обављају у приправном, мобилном и ратном стању. У редовном стању оперативна превожења трупа врше се само онда када је потребно пружање помоћи становништву које је угрожено елементарним непогодама и у циљу гашења пожара. Ова су превожења најчешће изненадна и хитна, јер од правовремености њиховог извршења често зависи и сам успех на фронту. Ово важи и када се предузимају у току мира, што је, с обзиром на разлоге који су до њих довели, само по себи разумљиво.

Превожење јединица корисно је само онда када је време за укрцавање, превожење, прекрцавање и искрцавање укупно мање од времена за које би јединице стигле пешке.

ОРГАНИЗАЦИЈА И ПЛАНИРАЊЕ ТРУПНИХ ПРЕВОЖЕЊА ЖЕЛЕЗНИЦОМ

У циљу правовременог извршења припрема за превожење, а на основу претстојећег задатка и прикупљених података од свог референта за саобраћај, односно начелника саобраћајног отсека о пропусној способности пруга које долазе у обзор за извршење дотичног превожења, капацитetu укрцно-искрцних станица (могућности истовара односно утовара), нормама укрцавања вагона према њиховим врстама, оптерећености возова, дозвољеном броју осовина и времену вожње у часовима, надлежна (претпостављена) команда издаје својој јединици (јединицама) која ће се превозити наређење за превожење. Ово наређење треба да садржи следеће: јединицу или установу која ће се превозити, укрцни и искрцни рејон (место-станицу) и приближно време поласка и доласка првог и последњег ешелона. Например, за превожење 125 Пешадиске дивизије која је у саставу 12 Армије, команда 12 Армије издала би јој наређење следеће садржине:

Наређење за превожење број команда 12 Армије —
Марковац 8.00 10.11.52 године. Кarta изд.

125 пд извршиће превожење железницом из рејона Петровца
у рејон Јарковац, правцем Марковац.

Полазак I ешелона из Петровца око 4.00 15.11., а полазак по-
следњег ешелона из Јовановца око 10.00 16.11; долазак I ешелона
у Јарковац око 12.00 15.11., а долазак последњег ешелона у Јарко-
вац око 18.00 16.11.

До 12.11.1952 године доставити општи план превожења.

КОМАНДАНТ,

На основу наведеног наређења команда 125 Пешадиске
дивизије издала би одговарајуће наређење потчињеним је-
диницама, а ове би на основу тог наређења приступиле при-
премама и изради пријава за превожење. Пријаве за прево-
жење треба по свом садржају да пруже све потребне подат-
ке органима штаба претпостављене команде (команде 125
пд) за састављање општег плана превожења, односно опште
пријаве за дивизију. Пријава — прилог бр. 28. Значи, пријава
треба да прикаже бројно стање по јединицама, врсту
и количину материјалних средстава у дотичној јединици,
укрцну и искрцну станицу и време готовости за укрцавање.

Команда 125 пд може да састави општи план превоже-
ња, односно општу пријаву за дивизију, и без пријава (по-
потребних података) потчињених јединица — уколико јој је
стање код ових потпуно познато.

Општа пријава треба да покаже, поред осталог, редо-
след (ред хитности) јединица у превожењу и њихов поредак
по ешелонима и возвовима.

При решавању питања поретка јединице за превожење
потребно је водити рачуна о распореду јединица пре почет-
ка превожења, о условима под којима се оно врши и о за-
дацима јединица по завршетку превожења. Наиме, потребно
је да распоред јединица у току превожења одговара њихо-
вом будућем распореду на концентрационој просторији,
односно будућем борбеном поретку.

Општа пријава превожења доставља се команди која
је издала наређење за превожење. Дакле, 125 пд доставила
би пријаву за превожење команди 12 Армије. Оперативни
органи армије би на основу пријаве 125 пд и других пријава
јединица које ће се превозити, и евентуално приштапских
делова за које би они израдили пријаве у сарадњи са саобра-
ћајним органима своје армије, известили најкраћим путем
команду одговарајуће железничке мреже на чијим ће се

станицама вршити укрцавање (утовар) о броју потребних превозних средстава, како би команда мреже могла да изврши благовремену концентрацију вагона по серијама — врстама. Саобраћајни органи 12 Армије би, даље, у сарадњи са командом мреже, извршили техничку разраду превожења.

Техничка разрада обухвата израду плана превожења са свим потребним детаљима, на основу кога ће се вршити превожење; затим прорачуне потребног броја локомотива, машинског и возног особља, потребног броја вагона по врстама и вагонске опреме итд. и, најзад, израду плана на основу кога ће се оформити возови саобразно плану превожења, односно саставу поједињих ешелона који ће се превозити. Израђени план превожења, у потребном броју примерака, доставља се јединицама које ће се превозити. Дакле, команда 12 Армије (њени саобраћајни органи) доставила би 125 пд план превожења, а команда 125 пд би на основу добивеног плана издала потчињеним јединицама заповест за превожење. У заповести за превожење потребно је углавном обухватити борбену ситуацију, односно услове под којима се врши превожење, задатак јединице која се превози, службена лица ешелона (командант утовара — истовара, команданти ешелона и њихови помоћници), борбено и позадинско обезбеђење као и обезбеђење после извршеног превожења и, најзад, ешелон у чијем ће се саставу превозити команда и штаб. Уз заповест за превожење потребно је потчињеним јединицама доставити изводе из плана превожења, тј. планове за њихов ешелон.

Ешелон сачињавају јединице које се превозе једним возом. У циљу обезбеђења организованог утовара и истовара, а затим борбеног и другог обезбеђења, команда јединице која се превози дужна је да одреди команданта утовара-истовара, команданте ешелона и њихове помоћнике (командант утовара односно истовара одређује се само онда када се јединице-установе превозе у више ешелона). Командант утовара долази благовремено на утоварну станицу и остаје на њој све док се не упути и последњи ешелон. Командант истовара одлази са I ешелоном и остаје на истоварној станици све док се не истоваре сви ешелони. Командант ешелона мора имати са собом план превожења јединице, а команданти утовара, односно истовара, план утовара, односно истовара. Они су дужни да се старају да ти планови буду извршени правилно и без отступања.

Утовар и истовар јединица или установа врши се на унапред припремљеним утоварним-истоварним местима. Та места начелно треба да буду удаљена од важних станичних и других објеката, добро маскирана и погодна за одбрану. Свако утоварно-истоварно место треба да има прилазне путеве, уређаје за везу и снабдевање водом, одговарајуће утоварне-истоварне уређаје, нужнике и осветљење за ноћни рад.

У периоду припрема за превожење командант ешелона дужан је да изврши извиђање путева од рејона распореда јединица — установа до утоварних места, затим рејона очекивања и утоварних места и да предузме потребне мере у циљу њиховог оспособљавања за коришћење. Поред тога, командант ешелона је дужан да за превожење предузме све потребне мере у циљу припреме свих јединица и установа које улазе у његов ешелон. На основу извршеног извиђања командант ешелона издаје јединицама — установама које улазе у његов ешелон заповест којом регулише: време покрета из рејона размештаја, путеве кретања, рејон очекивања, утоварни рејон, начин утовара и борбене и друге мере. На дан укрцавања командант ешелона (укрцавања) врши преглед и пријем возне гарнитуре и вагонске опреме и утврђује начин самог укрцавања. Ешелон који се укрцава долази из очекујућег рејона у утоварно место само на позив команданта ешелона (утовара) и то једновремено, или поступно, што зависи од могућности утовара. Када се ешелон утоварио његов командант извештава о томе команданта (шефа) станице, а овај тачно по плану превожења отпрема воз. Одлагање отправљања воза може да уследи само по одобрењу оне команде која је наредила превожење, или због непредвиђених момената као што су елементарне непогоде, непријатељско дејство и сл., о чему командант ешелона мора најхитније да извести команду која је наредила превожење. У току превожења командант ешелона предузима све потребне мере у циљу обезбеђења планског превожења јединица. На претпоследњој и последњој железничкој станици командант ешелона — преко команданта (шефа) станице — дужан је да провери борбену ситуацију и утврди места и стање места истовара (уколико је дошло до извесних измена) и да предузме потребне мере у циљу извршења нормалног истовара и одговарајућег борбеног и другог обезбеђења.

Обезбеђење трупних превожења. — Борбено, санитетско, ветеринарско и материјално обезбеђење остварује се у

току утовара, за време превожења и у току истовара и то у првом реду снагама и средствима самих јединица које се превозе.

Борбено обезбеђење обухвата мере борбе са непријатељем, противавионску одбрану, хемиску заштиту и противпожарне мере. У ову сврху командант ешелона — саобразно ситуацији — одређује дежурну јединицу, поставља јој одговарајуће задатке и предузима потребне противавионске и друге мере. У очекујућем рејону и на утоварним, односно истоварним местима, потребно је израдити одговарајућа склоништа. У случају непријатељског напада, ако је то потребно, утовар се прекида а дежурна јединица сама или уз остале делове ешелона (зависно од ситуације) одбија или уништава непријатеља. Ако је непријатељ извршио напад и бојним отровима, предузимају се мере хемиске заштите; затровани вагони се замењују а, када је то могућно, утовар (истовар) се преноси у незатровани рејон станице. У циљу успешне противавионске одбране у току превожења противавионски митраљези и друга средства која се могу употребити за активну одбрану, са потребним бројем осматрача, распоређују се на челу, у средини и на зачељу ешелона. При непријатељском налету из ваздуха воз опрезно продужава кретање, а уколико је оштећена железничка пруга, у њеној оправци учествује и људство ешелона. У циљу одбране, односно одбацивања непријатељског напада са земље, у првом реду се користи дежурна јединица, а по потреби и остале јединице ешелона. За сваки напад треба користити одговарајуће знаке за опасност. Знак за ваздушну опасност, ако се даје железничком парном пиштаљком (обично на знак осматрача), даје се завијајућим тоном у трајању од 1 минута, а престанак непрекидним једнотоним звуком такође у трајању од 1 минута.

Када то ситуација налаже, за борбено обезбеђење се користе и оклопни возови. У циљу противпожарне заштите користе се противпожарно одељење ешелона, ватрогасна средства јединице која се превози и железничка ватрогасна средства.

Што се тиче санитетског и ветеринарског збрињавања одговарајући органи су дужни да изврше преглед људства и стоке своје јединице и издвоје оне рањене и болесне који ће се превозити санитетским вагонима, или који подлежу евакуацији у претпостављену јединицу. Санитетски и ветеринарски органи су дужни да обезбеде свим потребним

средствима јединице које ће се превозити и да изврше припрему вагона (одељења вагона) изолатора. С обзиром да су у току превожења ешелони углавном самостални и да јединице које улазе у њихов састав обично немају лекара, то је потребно да се у санитетском и ветеринарском погледу оспособе за указивање лекарске помоћи, што зависи од броја људства и стоке у дотичном ешелону. Када санитетски (ветеринарски) органи који се налазе у саставу одређеног ешелона нису у стању, с обзиром на карактер ране — болести, да укажу неком потребну помоћ, тада преко команданта прве успутне железничке станице захтевају да се из најближе војне или грађанске санитетске (ветеринарске) установе упуте на станицу одговарајући органи ради указивања рањеном — болесном потребне помоћи, односно његовог прихвате на лечење. У случају појаве поједињих заразних оболења, оболели се одмах издвајају у вагон изолатор и појачавају хигијенско-епидемиолошке или ветеринарско-епизотске мере. При пролазу ешелона кроз територију у којој влада нека заразна болест, забрањује се људству додир са месним становништвом и коришћење оних месних средстава преко којих се може пренети заразна болест на људство или стоку ешелона. Санитетски и ветеринарски органи нарочиту пажњу морају да поклоне чистоћи вагона и поштовању општих хигијенских мера.

У погледу материјалног обезбеђења, материјални органи су дужни да снабдеју јединице материјалним средствима по норми, а када је то потребно и преко норме, што зависи од дужине пута, услова под којима се врши превожење (могућности попуне, борбене ситуације), задатка јединице и могућности дотура по извршеном превожењу. У сваком случају, ешелон мора да буде снабдевен одговарајућим материјалним средствима довольним за цело време превожења и за прво време после њега, тј. до почетка редовног дотура. У току превожења људству се издаје суха или кувана храна (подела се врши на станицама предвиђеним планом превожења), што зависи од дужине пута и конкретне ситуације. Снабдевање водом на станицама врши се организовано — преко дежурних.

За све видове обезбеђења посебан значај има правилан распоред снага и средстава унутар ешелона. Начелно, распоред снага и средстава унутар ешелона требало би да буде

по оваквој шеми: два-три вагона натоварена шљунком (ради сигурности од мина), локомотива, људство са оружјем и но-сећим материјалним средствима, вагон-изолатор, стока, вагон-изолатор, возећа материјална средства и, на крају, лако запаљива и експлозивна средства.

ТРУПНА ПРЕВОЖЕЊА ВОДОМ

Организација и планирање трупних превожења водом углавном су исти као и код превожења железницом, али је потребно имати у виду да тамо где се у претходном излагању помињу војно-железнички органи, дирекције железница, станице и вагони, при превожењу водом долазе у обзир војно-пловидбени органи и одговарајуће дирекције, затим пристаништа (луке) и пловидбена средства.

ТРУПНА ПРЕВОЖЕЊА АУТОМОБИЛИМА

За превожење јединица аутомобилима користе се у првом реду аутомобилске јединице намењене искључиво за ову сврху, а изузетно аутомобилске јединице намењене за превоз материјалних средстава — дотур и евакуацију. Аутомобиле за превожење целиснодно је користити при превозу батаљона — на даљину већу од 30 км, пука — већу од 50 км, а дивизије — већу од 100 км. Аутомобилске јединице се најчешће користе за превожење извиђачких, предњих и гонећих одреда, заштитнице — у циљу њеног брзог одвајања од непријатеља — и резерве, а затим уопште и за превожење јединица у циљу обезбеђења брзе концентрације и маневра.

У циљу организације извршења превожења претпостављена команда издаје јединици која ће се превозити наређење — заповест за превожење. У наређењу — заповести за превожење потребно је обухватити ситуацију у којој се врши превоз, циљ превожења, задатак јединице која се превози, каква се аутомобилска средства дају за извршење превожења и за које време, време за које се мора извршити превожење, линије равнања и мере борбеног и другог обезбеђења. Примивши наведено наређење — заповест, команда чија ће се јединица превозити приступа припремама за превожење. Као први задатак који се поставља пред дотичну команду упознавање потчињених са задатком и конкретизација тог задатка у циљу обезбеђења извршења потребних припрема.

Утврдивши број и техничко стање додељених аутомобила и њихове транспортне могућности, дотична команда приступа организацији и планирању превозења. Пре свега потребно је извршити извиђања рејона утовара, маршруте и истовара и на основу резултата извиђања приступити њиховој припреми. Уколико се не располаже са доволно времена, извиђање маршруте и истоварног рејона организује се по етапама. Наиме, прва извиђачка група извиђа маршруту до места одмора и подноси извештај о резултатима до почетка марша, а друга, од места одмора до закључно са рејоном истовара и подноси реферат на месту одмора. Начин на који ће се извршити извиђање — прикупљање података — претставља споредно питање, а основно је да се располаже подацима потребним за организацију и планирање утовара, превозења и истовара. Утоварни, односно истоварни рејон треба да буде замаскиран, погодан за утовар (истовар) и да располаже одговарајућим путевима. Рејон утовара (истовара) команда дивизије дели на утоварне (истоварне) рејоне пукова и самосталних јединица. Када се не располаже са доволно времена и могућности за припрему утоварног (истоварног) рејона, или када је немогућно за сваку јединицу — с обзиром на карактер земљишта — изабрати посебне утоварне рејоне, утовар се врши поступно у једном утоварном рејону. Сваком батаљону (артиљеријском дивизиону), када је то потребно и могућно, дедељује се посебан рејон утовара (истовара). Ово зато да би се омогућила њихова благовремена припрема и растресито, уредно и брзо утоваривање (истоваривање).

Батаљонски рејон утовара састоји се из рејона очекивања аутомобилског транспорта и рејона очекивања јединица које ће се утоваривати, места где ће се вршити утовар (истовар) и места (рејона) где ће се вршити формирање ешелона (места прикупљања аутомобила и јединица у рејону истовара). Сви батаљонски утоварни (истоварни) рејони заједно чине утоварни (истоварни) рејон пука, а пукова — утоварни (истоварни) рејон дивизије. Једновремено са радом на припреми утоварног рејона потребно је извршити планирање превозења. Ако се превози дивизија тада јој њени пукови достављају пријаву која садржи: састав јединица и врсте и количине материјалних средстава које се превозе и, саобразно томе, потребан број аутомобила за људство и стоку, као и

разна оружја и материјална средства. На основу добивених пријава, а имајући у виду потребе у аутотранспорту самосталних приштапских јединица, као и својих позадинских јединица и установа, дивизија врши коначну поделу аutomobilског транспорта, а команда аutomобилско-транспортне јединице, саобразно подели и одређеним роковима, упућује у утврђене рејоне утовара потребан број одговарајућих аutomобила. При решавању питања поретка превожења за основу служи борбена ситуација. Наиме, у постројавању поретка за превожење замисао решавања борбеног задатка је пресудна. Трупе које се превозе по једном путу и под једном командом образују колону која се дели на ешелоне. Структура поретка јединице је углавном иста као и код обичног марша. После разраде свих питања организације аutomobilског превоза, штаб јединице која се превози оформљава заповест којом регулише-указује на: ситуацију, задатак јединице, суседе у току превожења, организацију колоне и ешелона, утоварне и истоварне рејоне и рејоне прикупљања после истовара, полазну линију и време проласка кроз њу, тактичке линије — линије равнања, место и време одмора и мере борбеног и другог обезбеђења. На основу заповести за превожење израђује се планска таблица (прилог бр. 30), а на основу ове графикон кретања којим се, поред осталих органа, користе и органи за регулисање саобраћаја.

Утовар јединице може се вршити на два начина. По првом, јединицама се не додељују посебна утоварна места за утовар стоке и материјалног дела, већ се он врши на једном утоварном месту, на које се аutomobili шаљу у таквом поретку у каквом ће се кретати у току самог превожења. Овај начин је добар само онда када се не располаже са дољно путева за постројавање поретка после укрцавања; он захтева много времена за укрцавање. По другом начину јединицама се додељује посебно утварно место за сваки вид терета (људе, стоку, материјална средства). Овај начин обезбеђује брзо укрцавање, али захтева дољно путева одговарајућег квалитета, како би се после укрцавања могло извршити формирање ешелона-поретка. За укрцавање стоке и материјалног дела одређује се посебно људство.

Да би се укрцавање могло извршити организовано, припрема укрцног рејона врши се по плану који обухвата: шему укрцног рејона по јединицама — са нумерацијом укрцних места; очекујуће рејоне и рејоне формирања ешелона-колона; путеве кретања аutomobilског транспорта унутар

утоварног рејона; снаге и средства за припрему утоварног рејона и њихову поделу међу ешелонима, као и поделу укрућне опреме (мостова) и, најзад, одговорна лица за припрему и готовост утоварног рејона. Припрему рејона врше инжињериске јединице ојачане осталим јединицама. Радом на припреми руководе команданти ешелона преко команда-ната утовара, који се одређују за свако утоварно место. Утоварни рејон мора да буде тако припремљен да се тачно зна ко, где и када се утоварује, откуда долази и куда одлази.

У току марша аутомобилске колоне растојања између поједињих возила обично износе 20—50 м, а на већим успо-нимама и падинама и до 100 м. Отстојање чела једног ешелона до чела следећег ешелона обично износи око 30 минута вожње. Удаљење заштитнице и претходнице од зачелја, односно чела главнине, износи око један час вожње. Брзина кретања аутомобилске колоне износи даљу 20 — 25 км на час, а ноћу са замраченим светлом 10 — 15, а без светла до 10 км — што зависи од видљивости саме ноћи и земљишта. При коришћењу специјалних наочара и уз постојање извора инфра-црвених зракова, брзина кретања аутомобилске колоне ноћу скоро је иста као и даљу. Ради чувања снага трупа и прегледа материјалних средстава, као и пристизања возила која су заостала, одређују се застанци — после првог часа, а затим после свака два часа кретања — у трајању од 10 — 15 минута. Одмор у трајању од око 3 часа даје се у циљу поделе хране људству и стоци, пуњења возила водом и горивом, итд.

У току марша аутомобилске колоне упућује се извиђачка група, без обзира на ранија извиђања, са задатком припреме маршрута, припреме места одмора и истоварног рејона. Величина снага и средстава извиђачке групе зависи од борбене ситуације, стања и дужине пута (маршруте), временских услова и доба дана. Основу — језгро извиђачке групе чине пионирске, противхемиске и путно-експлоатационе јединице. Поред извиђачких група за сваку маршруту, потребно је један део пионирских јединица распоредити на чело ешелона, ради непосредног уклањања препрека.

У току превожења штаб јединице која се превози креће се на челу главнине колоне. Штаб обезбеђује организовано кретање и његову одговарајућу брзину.

Истоваривање јединица после извршеног превожења може се вршити у припремљеном или неприпремљеном ре-

јону. У сваком случају, неопходно је да се обезбеди планско и организовано искрцавање јединица и одлазак искрцаних јединица и аутомобилског транспорта у одређена места концентрације.

Ако се превожење врши без одмора, штаб јединице која се превози дужан је да пре но што почне превожење обезбеди пријем потребних података о истоварном рејону, а уколико се превожење врши са одмором, тада у рејону одмора. Када је истоварни рејон неприпремљен, благовремено се шаљу потребна одељења у циљу његове припреме. С обзиром да јединице долазе поступно у истоварни рејон, могућно их је поступно и искрцавати. Према томе, у истоварном рејону јединице у претходници може се искрцавати и зачелна јединица.

Важно питање у извршењу превожења јесте организација регулисања саобраћаја и везе. У задатке службе регулисања саобраћаја спадају: организација доласка аутомобилског транспорта и јединица у утоварни рејон, регулисање кретања у току укрцавања и обезбеђење брзог и правилног формирања ешелона и кретања у току превожења. После завршеног превожења служба регулисања саобраћаја има задатак обезбеђења доласка аутомобилских ешелона у одговарајуће искрцне рејоне, регулисања саобраћаја у току искрцавања и обезбеђења одласка аутомобилског транспорта и јединица у рејоне концентрације. Органи за регулисање саобраћаја се у свом раду служе шемом утоварног и истоварног рејона (прилог бр. 29), шемом састава ешелона и планском табличком превожења, односно графиконом марша. Но, поред регулисања саобраћаја образовањем станица за регулисање саобраћаја, истурањем поједињих саобраћајаца и путно-експлоатационих патрола, као и постављањем саобраћајних знакова, у утоварном рејону потребно је образовати и контролно-саобраћајну станицу у циљу прегледа правилности утовара, рационалног коришћења возила, обезбеђивања возила горивом и мазивом, итд. За регулисање саобраћаја користе се своје путно-експлоатационе јединице и аутомобилске јединице — ако се с њима располаже, а могу и пешадиске јединице припремљене и обучене у ову сврху. Службом регулисања саобраћаја руководе, преко команданата ешелона, штабови јединица које се превозе.

У току утовара и истовара веза се одржава телефоном и куририма, у току марша — само куририма а у изузетним

случајевима (при сусрету са непријатељем) и помоћу радија. У утоварном рејону штаб успоставља телефонску везу са рејоном очекивања аутотранспорта и своје јединице, као и са утоварним местима и местом за формирање ешелона, а у истоварном рејону — са истоварним местима и местима прикупљања аутомобилског транспорта као и са јединицама које су се превозиле.

Борбено обезбеђење аутомобилске колоне организује се на исти начин као и код моторизованих јединица, а материјално-техничко, санитетско и ветеринарско—по општим принципима за марш јединица. Што се тиче материјално-техничког обезбеђења возила, сви аутомобили, још док су у рејону концентрације, тј. пред почетак укрцавања, треба да буду попуњени свим материјалним средствима (резервним деловима, ланцима и другим), а нарочито погонским материјалом и водом — када је то потребно — и то у количинама које су довољне за извршење превожења и долaska аутомобилске јединице у рејон концентрације после превожења.

Пуњење аутомобила у току марша врши се у рејону одмора. За време превожења, на зачељу колоне крећу се аутомобилске радионице, део резерве погонског материјала и резервна празна возила. Ово тзв. „техничко зачеље“ има задатак техничког збрињавања возила.

МАТЕРИЈАЛНА ПРЕВОЖЕЊА

Под материјалним превожењима подразумевамо сва превожења материјално-техничких средстава потребних за живот и рад, као и за обезбеђење борбене готовости Армије, а исто тако и она материјална превожења која се врше у ратном стању, тј. дотур и евакуацију. Материјална превожења се деле на снабдевачка и евакуационе. У снабдевачка превожења (дотур) спадају сва превожења материјално-техничких средстава потребних за живот, рад и борбу јединица. Евакуациска превожења су она која се врше у циљу евакуације војне индустрије, постројења и материјала, оштећене и неупотребљиве имовине, амбалаже и трофејних материјалних средстава и ратних заробљеника у позадину.

У циљу што успешнијег остварења материјалних превожења у нашој Армији је усвојен одговарајући принцип

за дотур и евакуацију. Дотур материјалних средстава у једињице остварује се по принципу „од себе” што значи да је претпостављени снабдевачки орган обавезан да дотури материјална средства потчињеном — коришћењем својих сопствених транспортних средстава. Например, материјална средства из дивизиске базе дотурају се у пуковске базе транспортним средствима дивизије.

Овај принцип обезбеђује: прво, бржи дотур — например, да би пукови добили потребна материјална средства дивизиски транспорт треба да пређе пола туре, тј. растојање од дивизиских до пуковских база; друго, умањује могућност заробљавања материјалних средстава — ово је нарочито важно у одбрани — јер је могућан продор непријатеља у одбранбени систем браниоца. Принцип „од себе“ обезбеђује саобраћање транспортних средстава испред својих база а тиме и већу могућност евакуације материјалних средстава у позадину, када се за то укаже потреба; и треће, команди јединице даје могућност да сва своја транспортна средства ангажује за обезбеђење дотура унутар своје јединице.

Наведени основни разлози који су у дотуру довели до усвајања принципа „од себе“, захтевају у евакуацији принцип „к себи“. По овом последњем принципу претпостављени снабдевачки орган дужан је да евакуише материјална средства од потчињеног — својим транспортним средствима. Значи, транспорт претпостављеног снабдевачког органа, пошто дотури материјална средства потчињеном, при повратку евакуише сва непотребна или неупотребљива материјална средства потчињеног па и лакше рањенике и болеснике.

Разуме се да ће конкретна ситуација, у циљу обезбеђења дотура и евакуације, често захтевати комбинацију ових принципа, а то ће се обично десити када дотична јединица мора сву своју транспортну јединицу да употреби за обезбеђење једне своје јединице. У том случају, друга њена јединица дотураја би материјална средства по принципу „к себи“. Или, у условима када транспорт одређене јединице, с обзиром на свој састав и путеве, не може да дотура материјална средства до база потчињених јединица. Например, дивизиски транспорт-ауточета дотура материјална средства једном пуку — до места од кога се даље, с обзиром на квалитет путева, не могу користити аутомобили, већ за прежни транспорт. У овом случају, у циљу даљег дотура

до своје базе, дотични пук шаље своја запрежна средства до места где је дивизиски транспорт дотурио материјална средства. Овакви и слични случајеви могу се решити и на друге начине, не отступајући од усталјених принципа, например, коришћењем месних средстава итд., но покаткад ће и то отступање бити корисно. Отступање од ових принципа није ништа друго него једна врста маневра транспортним средствима.

Под маневром транспортним средствима подразумева-
мо организовано коришћење транспортних средстава саобра-
зно потребама. Например, да би се обезбедила дневна по-
треба једног корпуса у извесној конкретној ситуацији, по-
требно је око 540 тона материјалних средстава. Корпусни
аутобатаљон располаже са 135, а све дивизије корпуса са
око 90 тротонских аутомобила. Раствојање од корпусне
до дивизиских база износи 60 км, а од дивизиских база до
јединица 15 км. Дневни марш аутоколоне износи 120 км.
Значи, док корпусни транспорт може да направи само једну
туру за један дан, дотле дивизиске транспортне јединице
могу да праве 4 туре дневно. Да би корпус могао правовре-
мено да дотури дивизијама материјална средства потребно
му је још 45 аутомобила ($135 + 45 = 180$ аутомобила по 3
тоне = 540 тона). Ових 45 камиона корпус може да изузме
из дивизија, односно да дивизије све заједно са овим бројем
автомобила изврше дотур из корпусне базе по принципу
„к себи”, јер дивизије, у том случају, остатком свога тран-
спорта могу са по 4 туре дневно правовремено да дотуре
материјална средства јединицама (45 камиона по 4 туре =
180 камиона по 3 тоне = 540 тона). Значи, корпус може из-
вући из дивизија (најчешће оних у II ешелону, јединица оја-
чања и приштапских јединица) сав или део транспорта,
уколико се правовремено извршење дотура може обезбедити
само на овај начин. Корпус може централизовано да кори-
сти сва или део транспортних средстава свих својих једи-
ници, водећи строго рачуна и о њиховим транспортним
потребама.

Путеви којима се врше дотур и евакуација су путеви
и дотура и евакуације. Полазећи од поменутих
принципа у дотуру и евакуацији, путеви дотура и евакуа-
ције неке одређене јединице, који се протежу од њене базе
до база потчињених јединица, уколико служе за њен дотур
и евакуацију, претстављају њене путеве дотура и евакуа-

ције; она их користи, брине се за њихово техничко стање и регулише саобраћај на њима. Када се располаже са дољно путева најбоље је имати посебне путеве за дотур, а посебне за евакуацију, јер овакав начин коришћења омогућује нормалнији ток саобраћаја.

Да би се обезбедио правовремени дотур и евакуација неопходно их је планирати. Основа за планирање дотура и евакуације је одлука (групација, готовост јединица, евентуална оперативна превозења, маршеви итд), одговарајућа решења која се односе на позадину, посебно она која регулишу начине и предност снабдевања и забрињавања, затим пријаве и транспортне могућности.

Пријаве за дотур односно евакуацију достављају саобраћајним органима своје јединице сви они материјални и други органи чија материјална средства или друго треба превозити. Пријава садржи податке: за коју јединицу, шта, колико, начин паковања, одакле, куда и до када треба дотурити, као и потребан број одговарајућих транспортних средстава. Добивши пријаве, саобраћајни органи, с обзиром да познају техничко стање транспорта, приступају утврђивању транспортних могућности.

Утврдити транспортне могућности значи проценити да ли транспорт дотичне јединице може да изврши задатак дотура, односно евакуације, у одређеном времену и ако не, шта треба учинити. Транспортне могућности зависе од броја, врсте и квалитета транспортних средстава, карактера путева и земљишта уопште, растојања која транспорт треба да пређе, времена као простора, доба дана и атмосферских појава и, најзад, од борбене ситуације. Утврђивању транспортних могућности приступа се и у току саме процене позадинске ситуације, дакле, пре доношења одлуке, како би се до момента планирања дотура и евакуације већ предузеле потребне мере. Када су утврдили транспортне могућности саобраћајни органи приступају изради плана дотура и евакуације.

План дотура и евакуације обухвата: време када се врши дотур (евакуација), за кога, тежину (брож), начин паковања, место утовара, маршруту, дужину у км, место истовара, број тура (број ешелона), врсту и број транспортних средстава и њихову укупну корисну носивост. План дотура и евакуације је конкретан и не може базирати на вероватним прорачунима, већ само и једино на конкретним подацима. Овако израђен план дотура и евакуације

служи за руковођење, контролу и регулисање саобраћаја, а за транспортне јединице претставља наређење за рад и план рада. План дотура и евакуације изводно се доставља јединицама којима се дотура, односно из којих се евакуише, ради њихове припреме за прихват, односно за евакуацију материјалних средстава или другог. Ако се дотур, односно евакуација, остварује коришћењем железничких пруга или водених комуникација, планирање транспорта се остварује у сарадњи са одговарајућом командом мреже, односно командом пловидбене линије, на чијим ће се станицама, односно пристаништима, вршити утовар.

Планирање дотура и евакуације је обавезно за све јединице које у свом саставу имају, односно у конкретној ситуацији располажу транспортним средствима. Друго је питање да ли је увек потребно у за то одговарајућем обрасцу писмено оформити своје закључке. Од дивизије (закључно) па навише, с обзиром на количине материјалних средстава, писмено оформљавање плана дотура и евакуације обично је неопходно. На основу плана дотура и евакуације ради се, када је то потребно, и графикон кретања. Графикон кретања је документ који тачно и у свако време обезбеђује утврђивање места у кретању транспорта, као и пуну контролу и регулисање саобраћаја.

РЕГУЛИСАЊЕ САОБРАЋАЈА

Регулисање саобраћаја спада у задатак путно-експлоатационе службе. Путеви дотура и евакуације, као и путеви по којима се врше превожења и маршеви јединица, толико су оптерећени транспортним средствима и јединицама у покрету да се питање регулисања и обезбеђења кретања тих колона, саобразно плану, намеће као задатак од првостепене важности. Но, поред регулисања саобраћаја, путно-експлоатационе служба решава и питање обезбеђења путева, организације везе на њима и одржавања путева мањим оправкама. Путно-експлоатациону службу обављају путно-експлоатационе чете и батаљони. Ради што боље организације регулисања саобраћаја и обезбеђења саобраћаја уопште, образују се команде путне мреже. За команданта путне мреже одређује се командант путно-експлоатационе јединице. Например, командант путне мреже на армиским путевима биће командант армиског путно-експлоатационог бата-

љона, а на корпусном рејону командант корпусне путно-експлоатационе чете. Путно-експлоатациони батаљон може да опслужује пут дужине 100—200, а чета 40 до 60 км, што зависи од квалитета пута, карактера земљишта, интензивности кретања, итд. Командант путно-експлоатационог батаљона — путне мреже — дели путну мрежу на *путно-експлоатационе секције*, а секције на *путно-експлоатационе деонице*. Секцију поседа путно-експлоатациони чета путно-експлоатационог батаљона, а деоницу путно-експлоатациони водови путно-експлоатационе чете. Путно-експлоатациони водови опслужују деоницу пута дужине 10 до 20 км. Команде путно-експлоатационих чета истурају контролно-саобраћајне станице и одређују им место распореда. Контролно-саобраћајне станице се постављају у рејону команде чете (обично у рејону утовара и истовара), и то увек тамо где не постоји могућност закрчивања пута нагомилавањем транспортних средстава. Задатак контролно-саобраћајне станице није регулисање саобраћаја, већ провера исправности личних и превозних докумената, утврђивање припадности возила, контрола утрошка горива и обезбеђености горивом, контрола рационалног коришћења возила, сакупљање лакших рањеника и болесника и свих других лутајућих војних лица и њихово укрцавање у успутна возила, итд. Поред контролно-саобраћајних станица, чете упућују *путно-експлоатационе патроле* чији је задатак регулисање саобраћаја на местима где се изненада укаже потреба — оправка и обезбеђење пута, уклањање препрека са пута итд. Путно-експлоатациони водови организују и истурају станице за регулисање саобраћаја. Оне се, супротно контролно-саобраћајним станицама, постављају на места где ће саобраћај бити интензиван и где се регулисање саобраћаја не може обезбедити постављањем саобраћајних знакова. Станице за регулисање саобраћаја постављају се код теснаца, мостова, раскрсница, места са ограниченом видљивошћу, успона, радова, места утовара, истовара, итд. и на деловима пута где је кретање могућно само у једном правцу, а такође и у насељеним местима. Задатак станица за регулисање саобраћаја је, према томе, предузимање мера у циљу спречавања застоја и нереда у саобраћају и, ако ипак до тога дође, предузимање мера за што брже успостављање саобраћаја, упућивање транспорта у места очекивања, давање обавештења пролазећим јединицама о правцу кретања, о местима воде за пиће, о опасним и угроженим деоницама пута итд. Станице за регулисање

саобраћаја врше своју функцију на тај начин што постављају поједиње саобраћајце и саобраћајне знаке на одговарајућа места. Саобраћајни знаци могу бити знаци опасности, забрањујући и указујући знаци. Знаци опасности служе за указивање места опасних за саобраћај, опомињући возача на смањење брзине и нарочиту пажњу. Забрањујући знаци постављају се на местима где се забрањује саобраћај или ограничава брзина и сл., док указујући служе да возачу покажу правац, да га зауставе на одређеном месту, итд.

За обезбеђење везе путно-експлоатационе јединице користе у првом реду сталне жичане линије, а затим и своја формацијска радио и друга средства. Путно-експлоатационе јединице успоставља везу са саобраћајним органима у чијем је саставу.

Мање оправке путева врше технички водови у саставу путно-експлоатационих чета и техничка чета у саставу путно-експлоатационог батаљона. Веће оправке врше пионирске јединице.

Дивизија и ниже јединице, уколико не располажу путно-експлоатационим јединицама, организују регулисање саобраћаја по истим принципима — снагама и средствима једног дела позадинских јединица и установа, а када је то потребно, и борбеном јединицом.

У изузетним случајевима (обично када је дивизија на правцу главног удара, а пут којим располаже има значаја и за цео корпус — армију, корпус (армија) додељује дивизији одговарајућу путно-експлоатациону јединицу (најчешће вод) за регулисање саобраћаја на њеном путу дотура и евакуације.

АУТОМОБИЛСКА И ПОГОНСКА СЛУЖБА

Имајући у виду неопходност примене аутомобилских и других средстава на моторну вучу, улога аутомобилске и погонске службе у Армији је огромна.

Аутомобилска средства омогућују Армији велику покретљивост, високи темпо у вођењу боја-операције и, једним делом, правовременост дотура и евакуације. Но, без обезбеђења моторних средстава погонским материјалом, њихова примена је немогућа. Према томе, без правилног рада, како аутомобилске, тако и погонске службе, отпада могућност употребе моторних средстава (средства са моторном вучом).

Задаци аутомобилске и погонске службе су следећи:

— набавка и снабдевање јединица и установа одговарајућим врстама моторних возила и средстава (резервних делова, потрошног материјала и алата) потребних за оправку и одржавање ових;

— набавка и снабдевање јединица и установа погонским материјалом, амбалажом и манипулативно-техничким материјалом;

— организација оправки моторних возила, инсталација, амбалаже и манипулативно-техничког материјала средствима сталних и покретних аутомобилских радионица;

— евидентија о бројном и техничком стању моторних возила, средстава за оправку и одржавање моторних возила, резервних делова, потрошног материјала и алата;

— евидентија о количинама, врстама и квалитету погонског материјала, техничких инсталација, амбалаже, манипулативно-техничког материјала, резервних делова, потрошног материјала и алата;

— обука кадрова и попуна јединица стручним кадром аутомобилске и погонске службе;

— израда правила, прописа и упутстава аутомобилско-техничке службе, итд.

Ако се имају у виду наведени задаци, тек тада се може схватити велики значај који имају аутомобилска и погонска служба.

Савремене Армије не би могле дејствовати без аутомобилских транспортних средстава и уопште без моторних средстава као и без погонског материјала. Оне троше огромне количине муниције, хране и других материјалних средстава, те би без аутомобилског транспорта било немогућно обезбедити правовремени дотур наведених и других материјално-техничких средстава у јединице.

АРТИЉЕРИСКО-ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

Чињеница да је сваки бој — операција без потпуног и благовременог артиљериско-техничког обезбеђења унапред осуђен на пораз, најбоље говори о значају ове службе.

Огроман утрошак муниције, који је последица велике концентрације оруђа — оружја и савременог брзометног наоружања, чини снабдевање артиљериско-техничким сред-

ствима врло тешким. (Например, дивизион ракетног оруђа калибра 114,3 мм, у току 11 секунди има салву од 864 зрна =15,5 тона. То значи да је за обезбеђење дејства овог дивизиона у трајању од 11 секунди потребно 5 тротонских камиона муниције.)

Тешкоће у снабдевању артиљериско-техничким средствима повећавају се и чињеницом да се ова средства могу само у ограниченој обиму користити из трофеја, док коришћење месних средстава у ове сврхе скоро уопште не долази у обзир.

Према томе, једини извор снабдевања овим средствима је дотур, сем у партизанском ратовању. У савременим условима на обезбеђење потреба јединица у артиљериско-техничким средствима отпада 70—80% и више од укупног дотура.

Имајући у виду наведено, једино правилним распоредом артиљериско-техничких јединица и установа, као и маневром транспортним средствима, могућно је правовремено обезбедити претстојећу борбу у артиљериско-техничком погледу, зашта ће се побринути артиљериско-техничка служба.

Артиљериско-техничка служба снабдева јединице са:

- стрељачким наоружањем и припадајућим прибором;
- артиљериским наоружањем и припадајућим прибором;
- хладним наоружањем;
- противавионским наоружањем, противавионским спровадама, рачунарима и сличним;
- личним инструментима и инструментима за нишање, за осматрање и управљање ватром;
- прибором за израчунавање почетних елемената за гађање;
- топографским инструментима;
- опремом за звучно и фотограметриско извиђање;
- запрежним и товарним прибором за артиљериско и стрељачко наоружање;
- опремом за транспорт артиљериских оруђа и минобаџача;
- сталним и покретним артиљериским радионицама и резервним деловима за оправку артиљериског наоружања и опреме;
- муницијом;

- средствима за пуњење кочница и повратника за артиљериска оруђа;
- резервним деловима, алатом и прибором за артиљериско наоружање и опрему;
- лабораторијама за испитивање стабилности барута при артиљериским складиштима;
- фишеклијама, торбицама за бомбе, ремницима итд., и
- артиљериским кабинетима.

У снабдевању јединица артиљериско-техничким средствима важе исти принципи као и за снабдевање јединица другим видовима материјалних средстава.

ИНЖИЊЕРИСКО-ТЕХНИЧКА СЛУЖБА

Основни задатак инжињериско-техничке службе јесте снабдевање инжињериских и свих осталих јединица, родова и служби потребним инжињериско-техничким средствима. За извршење овог задатка постоје одговарајући органи и установе инжињериско-техничке службе, чија формација зависи од величине јединице, а дужност им је да воде евиденцију о целокупном инжињериском наоружању и опреми по јединицама и у слагалиштима, да благовремено попуњавају потчињене јединице инжињериско-техничким средствима, да евакуишу оштећену и трофејну опрему и да се старају о разним оправкама инжињериско-техничких средстава.

Значај ове службе се све више повећава а њена улога расте напоредо са развојем и усавршавањем ратне технике, тако да савремени бој-одбрана а и напад, захтевају огромне количине материјално-техничких средстава.

Формациска инжињериско-техничка опрема која се налази код јединица често неће бити довольна за извођење одговарајућих радова, а нарочито у одбрани, те је нужно прикупљање и коришћење разних инжињериско-техничких средстава из месних средстава, од грађевинских предузећа, цивилног становништва и других установа.

Инжињериско-техничка служба је дужна да припреми и одговарајуће резерве инжињериско-техничких средстава, која се чувају у слагалиштима јединице и која њеном команданту стоје на располагању за извођење непланираних задатака, за обезбеђење увођења у борбу других ешелона, за обезбеђење достигнуте линије и слично. Ове резерве инжињериско-техничких средстава нормално се налазе у бази

дотичне јединице. Њихова величина зависи од величине саме јединице, тако да у корпусу ове резерве износе 10—20% свих инжињериско-техничких средстава.

Дотур инжињериско-техничких средстава потчињеним јединицама, који се врши према плану инжињериско-техничке службе, спада у дужност транспортних јединица — на основу пријава које доставља Начелник инжињерије јединице.

Организација транспорта инжињериско-техничких средстава нормално треба да буде таква да се дотур од слагалишта до рејона употребе-радилишта врши армиским или корпусним транспортом. Биће ређи случај да се овај материјал дотура само до дивизиске базе, па да га дивизија својим транспортом дотура до рејона употребе. Ово због тога што је нерационално вршити више претовара-утовара, имајући у виду особине и тонажу материјала (разна жица, дрвена грађа и др.). Поред тога, армија или корпус имају јаче транспортне могућности, а скоро редовно ће, поред аутотранспорта, користити и железнички, односно водени транспорт.

Транспортне јединице пукова и дивизије имаје задатак да инжињериско-техничка средства развуку по радилишту.

Биће случајева када ће се и знатна инжињериско-техничка средства (машине, алат и друга опрема) у циљу оправке евакуисати до радионица или ће се са овим средствима вршити маневар. И у овим околностима евакуацију треба да врши јединица која је и дотурила материјално-техничка средства. У сваком случају било да се ради о дотуру, евакуацији или маневру ових средстава нужна је сарадња између позадинских органа и оних који припадају инжињерији.

Инжињериско-техничка служба снабдева све јединице следећим врстама инжињериско-техничких средстава:

- позициском опремом: ашовчићима, секирацама, ашовима, пијуцима, лопатама и другим;
- фортификациском опремом: комплетима зидарског алата, бодљикавом жицом и другим;
- маскирном опремом: летњим и зимским маскирним оделом и разним маскирним мрежама;
- водоснабдевачком опремом: Нортоновим бунаром са одговарајућим прибором и разним филтерима;
- минерском опремом и наоружањем: разним минама, експлозивом и комплетима минерског алата;

- путно-мостовом опремом: разним парковима, чамцима и другим;
- машинама, радионицама и алатом: најразноврснијим машинама за земљане и остале радове и разним алатима;
- електричним средствима: акумулаторима, електро-станицама за осветљење и другим, и
- планинском опремом: летњом и зимском планинском опремом и опремом за спасавање.

МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКА СЛУЖБА ВЕЗЕ

Задатак материјално-техничке службе везе јесте да снабдева Армију техничким средствима везе и да се стара о њиховом одржавању и чувању.

Под материјално-техничким средствима везе подразумевамо:

- 1) Радио опрему (сем специјалне за тенкове, авиона и бродове).
- 2) Електро-енергетска средства (агрегате, исправљаче и акумулаторе).
- 3) Телефонско-телеграфску опрему (апарате и линиски прибор и материјал).
- 4) Сигналну опрему (авиосигнална платна, авиообележавајућа платна, пиштаљке и барјачиће).
- 5) Средства за транспорт опреме за везу (двоколице за везу и самаре за ношење опреме за везу).
- 6) Поштанску и курирску опрему.
- 7) Алат и радионице за потребе везе.

Попуна складишта материјално-техничким средствима везе врши се дотуrom од претпостављене команде, куповином на просторији где се јединица налази и коришћењем трофејне опреме — заплењене или напуштене од стране непријатеља. Складишта материјално-техничких средстава везе размештају се у оквиру базе и потчињена су Начелнику материјално-техничке службе.

ОРГАНИЗАЦИЈА ПРИКУПЉАЊА И КОРИШЋЕЊА ТРОФЕЈА

У савременим ратовима Армије су снабдевене разноврсним, скupoценим и многобројним наоружањем и оста-

лим материјалним средствима. Као резултат успешно завршene борбе, победнику пада у руке жива сила, наоружање, техника и остали многобројни разноврсни материјал непријатеља, који називамо трофеј или ратни плен. Међу терминима „трофеј“ и „ратни плен“ нема формалне разлике, али је термин „ратни плен“ садржајно обухватнији. Појам „ратни плен“ обухвата, поред материјалних средстава (трофеја), и непријатељску живу силу.

Због обимности трофеја у савременом рату, трофеј претставља врло важан извор снабдевања, те је ради тога потребно да се организовано и плански приступи његовом прикупљању, евидентирању, искоришћавању и чувању. Да би се обезбедило правилно руковање трофејима, потребно је познавати разлику између трофеја и месних средстава. Под трофејом подразумевамо сва материјална средства која су припадала непријатељској Армији, док су месна средства својина појединача, колектива, или државе.

Трофејима и материјалним средствима које остављају наше јединице на бојном пољу треба да рукују трофејни органи — трофејна служба. Досадашњи прописи не предвиђају формациске трофејне органе у јединицама, већ постављају начелно само задатке прикупљања, евидентије, штедње и чувања трофеја, као и наших остављених материјалних средстава.

Из искуства стечених у борби може се закључити да су користи од трофеја могућне само тада када је њихово прикупљање организовано. Да би трофеј био рационално искоришћен, треба имати на уму да је он опште војна својина, а никако својина појединача, или јединица које до њега дођу.

У току Народноослободилачке борбе трофеј је често био скоро једини извор снабдевања, нарочито у погледу оруђа, муниције и остале убојне опреме. Стога је свака јединица, приликом својих акција на терену, од задобивеног трофеја попуњавала и снабдевала прво себе, а остатак је уступала суседним јединицама и вишеј команди.

Прикупљање и распоред трофеја вршио се углавном у бригадама, а када се радило о већим количинама или тешком наоружању, евакуацију и расподелу вршиле су дивизије.

Чести, брзи и изненадни покрети борбених поредака у већини случајева доводе до тога да трофеј не буде увек

сав пронађен и прикупљен, евидентиран, распоређен и евакуисан у позадину, или склоњен на сигурно место. Непланска евакуација и рђаво сортирање често су узрок пропадању трофеја. Стога је неопходно вршити проналажење и прикупљање трофеја — непосредно за борбеним деловима који наступају — и посветити пуну пажњу његовом сортирању и брзој евакуацији.

Ратна служба начелно предвиђа да организацију прикупљања и евакуацију трофеја врше више јединице. Међутим, у пракси су се показале извесне произвољности и различита тумачења организације прикупљања и коришћења трофеја.

Организација трофејне службе лежи на позадинским органима. Прикупљање трофеја на боишту врше трофејна одељења, која се привремено формирају у јачини од 10 — 20 људи, или колико је потребно, и непосредно су потчињена заменику команданта за позадину дивизије или пука. У прикупљању трофеја може се користити и сопствено месно становништво, уколико није евакуисано, но углавном после борбе, када је линија фронта знатно удаљена од региона прикупљања.

Трофејна одељења начелно се деле на *радне групе* и свакој од њих се, у циљу што успешнијег извршења задатака, одређује рејон и правац прикупљања трофеја. Заменик команданта за позадину јединице која врши прикупљање, у сваком конкретном случају даје командирима трофејног одељења задатке по питању организације прикупљања трофеја.

Да би се сав трофеј прикупио, а самим тим и обезбедила његова правовремена евакуација, потребно је посветити пуну пажњу извиђању и проналажењу истог. У процесу наступања, трофејно одељење (групе) издваја потребно људство за извиђање рејона, при чему се мора водити рачуна о следећем:

— извиђачи треба да буду пионери и борци родова и служби;

— време извиђања, површина одређеног рејона, као и величина и број објекта извиђања, треба да одговарају броју извиђача, и најзад,

— обележавање рејона пронађених материјалних средстава и њиховог стања одговарајућим знацима (да ли је миниран или не, где су минска поља итд.) обавезно је и мора

бити познато радним групама — у циљу што бржег прикупљања.

Подаци о трофејима добијају се не само помоћу наведеног извиђања, већ и од борбених делова и месног становништва. Користећи добивене податке, трофејно одељење продужава са извиђањем и прикупљањем трофеја, у току борбе, за време затишја и после борбе. Превоз материјалних средстава из рејона где су пронађена, до сабирних станица, врши се позадинским транспортним јединицама.

Командир трофејног одељења дужан је да:

— пронађе погодно место за образовање привремене сабирне станице ради концентрације трофеја и остављених сопствених материјалних средстава;

— изврши поделу трофејног одељења на групе и одреди рејон и правац за рад свакој од ових;

— упозна радне групе са начином прикупљања, обележавања минираног рејона (материјала), разминирања рејона и предмета, као и са поступком при проналажењу непознатих материјалних средстава, итд.;

— обезбеди разминирање рејона прикупљања и материјалних средстава;

— контролише прикупљање и спречава разношење и развлачење материјалних средстава;

— организује и руководи сортирањем материјала на сабирним станицама и утврђује ред евакуације, и

— издаје јединицама материјал на коришћење, по добивеном наређењу и на основу одговарајућих упутстава.

Када се борбена дејства врше зими, у планини, кршу и шумама, проналажење и прикупљање трофеја је отежано и у циљу успешнијег рада трофејна одељења треба да буду јачег састава.

Ако је пронађена већа количина трофеја, или тешка техника непријатеља (тенкови, оруђа, итд.), њихову евакуацију ће извршити корпус или армија и то непосредно из рејона где их је највише, или са места где су пронађена. За ово ће се користити одговарајућа транспортна средства, што зависи од карактера трофеја и конкретне борбене ситуације, нарочито ако се ради о новим борбеним средствима која непријатељ употребљава први пут.

Сабирне станице се развијају у рејону пуковских база, или у рејону где је пронађена највећа количина трофејних

материјалних средстава, уколико то дозвољава борбена ситуација

Сабирне станице се организују у рејону пуковске базе из следећих разлога:

— Трофеји се прикупљају истовремено са нашим материјалним средствима остављеним на бојном пољу. Та материјална средства углавном су предмети артиљериског снабдевања. Организација пуковске сабирне станице, у рејону пуковске базе, обезбедиће — уколико се за то укаже потреба — брзо коришћење трофеја, које у првом реду такође сачињавају предмети артиљериског снабдевања.

— У току борбе, у пуковском складишту борбених потреба, у односу на остале пуковске позадинске установе, долази до релативно највеће концентрације транспортних средстава више јединице, с обзиром да је утрошак средстава артиљериског снабдевања релативно највећи. Ова транспортна средства у повратку евакуишу и трофеје.

На сабирној станици врши се сортирање трофеја по врстама и квалитативном стању, као и комплетирање и припрема за евакуацију. Оштећена, затрована и загађена материјална средства прикупљају се у близини сабирне станице ради евентуалне оправке, дегазације, чишћења, уништења или евакуације. Ако се у рејону где су материјална средства пронађена утврди да неки предмет не може бити употребљен ни у какве сврхе, исти се може уништити већ на самом месту проналажења. Затрована или загађена средства се обележавају одговарајућим устаљеним знацима.

У току проналажења (извиђања) трофеја, често се нађе на материјална средства која су непозната нашим трофејним органима. Таква материјална средства имају предност у евакуацији, нарочито ако се ради о новом оружју у борбеној техници. Правовремена евакуација оваквих средстава омогућује и њихов правовремени преглед од стране стручњака, с чијим резултатима се јединице најхитније упознају — у циљу што успешније борбе против њих.

Са сабирних станица трофејни материјал се одмах евакуише одређеним редом, или после евакуације сопствених материјалних средстава — уколико се коришћење трофеја не предвиђа у скорој будућности. Ред евакуације одређује конкретна ситуација.

Материјална средства упакована у пакете и бале са једнаком садржином и тежином, обезбеђују бржу примопредају.

Све што је прикупљено на сабирним станицама евакуише се у трофејно складиште корпуса, армије или одговарајућа складишта дивизије, уколико су ова формирана.

Трофеј додељен јединици на коришћење, треба претходно испитати, нарочито ако су у питању артикли исхране, а затим, ако одговара стандардним условима, треба га сместити у складиште. Заплењена стока обавезно пролази кроз карантин, а затим се, после ветеринарског прегледа и класификације, распоређује по јединицама.

У случају да се сав трофеј не може прикупити и евакуисати услед недостатка времена, командир трофејног одељења га, по одобрењу и упутствима позадинских организација, предаје на чување месним властима. Месне власти потврђују примљену количину и одговарају за њу. Оружје, муниција и остала борбена средства не предају се месним властима, већ се закопавају на сигурно место или уништавају. Да би се пронађени материјал сачувао, потребно је предузети разне мере обезбеђења као што је, између осталих, стављање натписа на материјалним средствима: „државна имовина, развлачење и разношење се кажњава“, или сличних устављених натписа. Код нарочито важних средстава ставља се и стража.

Уколико трофејно одељење није у стању да прикупи на бојном пољу сва материјална средства — крећући се за борбеним поретком — оно свој првобитни рејон прикупљања уступа јединицама које следе.

О току и резултатима прикупљања трофеја командир трофејног одељења дужан је да стално обавештава заменика команданта за позадину јединице која је формирала одељење. Начелници позадинских служби пукова свакодневно извештавају претпостављене начелнике одговарајућих отсека дивизије о следећем:

— које количине и каквих материјалних средстава (исправних — неисправних) је примљено; шта је и у којој количини од прикупљених материјалних средстава (исправних — неисправних) остављено за снабдевање јединице; шта је и у којој количини евакуисано, шта подлеже лакој, средњој и генералној отправци и најзад каквих и колико је материјалних средстава неупотребљиво. У при-

медби се уноси када су трофеји евакуисани и коме су предати.

Из наведеног се по питању коришћења трофејних средстава може закључити да се разна трофејна материјална средства могу одмах плански искористити, уколико то захтева ситуација, не чекајући за то надлежно одобрење.

СНАБДЕВАЊЕ И ЗБРИЊАВАЊЕ РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА

Питање снабдевања и збрињавања ратних заробљеника претставља посебан проблем. Оно се врши на бојишту и у заробљеничким логорима. По Женевској конвенцији заробљеници се без потребе не смеју задржавати у борбеној зони — да се не би бескорисно излагали опасности, а саму евакуацију треба вршити на човечан начин. Заробљеници се не задржавају у рејонима тактичких јединица, већ се по санитетској обради што пре евакуишу у сабиралишта заробљеника и пролазне логоре. У току периода од момента заробљавања, па до евакуације у логоре, позадински органи старају се о санитетском збрињавању, исхрани и одређивању путева евакуације заробљеника, водећи рачуна да се за евакуацију, кад год је могућно, не употребе путеви дотура и евакуације сопствених јединица.

Заробљеници се смештају у логоре, где живе као интернирци, а не као затвореници, и то у просторијама које одговарају основним хигијенским условима. При груписању заробљеника по логорима треба водити рачуна о њиховој народности, језику и обичајима, узимајући у обзир и њихове захтеве у том погледу. Логор не сме бити изложен дејству ватре из борбене зоне, нити да је у близини објекта који могу бити бомбардовани из ваздуха. У логору се морају израдити заклони за заштиту од напада из ваздуха.

Услови становања у логору морају бити приближни условима под којима стапају домаће војне јединице у томе крају. Просторије не смеју бити влажне, хладне и мрачне. Жене — ратни заробљеници — морају имати одвојене просторије за спавање. У погледу исхране, дневни оброк заробљеника не мора да буде раван ономе који је прописан за сопствене трупе у истом месту, али свакодневни оброк мора по каквоћи, количини и разноврсности бити

довољан да се заробљеник одржи у добром здрављу и да се спречи опадање тежине његовог тела, водећи рачуна и о томе на какву су храну заробљеници навикли.

Заробљеници који се употребе за радове имају појачане оброке хране. Спремање хране треба да буде препуштено самим заробљеницима, а треба им омогућити и то да сами спровођају додатке у исхрани — од артикала којима буду располагали. Нису дозвољене никакве колективне дисциплинске мере које би се односиле на исхрану заробљеника.

У погледу одеће, заробљеници носе униформу у којој су заробљени, с тим да се ова, преко радионица у логору, одржава у добром стању и замењује кад дотраје. Држава која држи заробљенике дужна је да их снабдева рубљем, а ако се налази у хладним пределима, да им издаје и делове горње топле одеће.

Сваки логор треба да има кантину са артиклами свакидашњих потреба и хигијенске уређаје као што су: купатило, умиваонице, перионице и остало. У логорској болници треба да раде лекари и особље исте народности које су и заробљеници. Лекарска инспекција врши се сваког месеца са циљем да се провери опште здравствено стање, исхрана, чистоћа и евентуално постојање заразних болести. Заробљено санитетско особље формално се и не сматра као особље ратних заробљеника, већ као „задржано особље“. Оно ужива специјалне повластице, нарочито у погледу слободе кретања и радних обавеза.

У погледу човечног односа према ратним заробљеницима установљава се право заробљеника на интелектуалну, васпитну, забавну и спортску делатност. Логорске власти су дужне да им у том смислу обезбеде просторије и опрему и да саме дају потстрека за такве делатности.

Командант заробљеничког логора, поред своје владе, лично одговара за примену Женевске конвенције. Он је дужан да своје органе упозна са њеним садржајем и да уреди да њен текст буде исписан на језику којим говоре заробљеници и истакнут на подесном месту у логору.

Сви заробљеници примају од државе која их чува редовну месечну плату чија је висина — по категоријама — тачно предвиђена чл. 60 Женевске конвенције и изражена у швајцарским францима. Поред тога, заробљеници могу примити извесну плату и од своје државе и добијати

новчане пошиљке од неке добротворне организације, али то нема утицаја на обавезе државе која их чува. Они заробљеници који раде примају накнаду у износу од најмање 0,25 швајцарских франака на час. Заробљеници имају право да шаљу свој новац куда желе, а нарочито својим породицама у домовини. Код себе могу држати само мању суму, а остатак им се води на њиховом конту у банци. По престанку заробљеништва, пре повратка у домовину, добијају потврду о евентуалној активи свога кonta, како би преко своје државе касније могли да остваре своја потраживања.

За везу ратних заробљеника са логорским властима служи повереник кога у логорима бирају заробљеници између себе слободним тајним гласањем.

Војни прописи непријатељске земље важе за ратне заробљенике од момента заробљавања. За кршење тих прописа заробљеницима се могу изрицати само оне казне које су за та иста дела предвиђене и за припаднике оружаних снага те непријатељске сile.

По окончању непријатељства, ратни заробљеници се морају пустити на слободу и без одлагања вратити у домовину; могу се задржати само они који су осуђени или се против њих води кривична истрага.

БОРБЕНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ИЗ ОБЛАСТИ ПОЗАДИНЕ, ЊЕНА ПОДЕЛА И НАМЕНА

Ова борбена документација обухвата све писмене документе, чија је израда потребна, да би на основу њих позадина као целина и њене службе могле да предузму потребне мере у смислу позадинског обезбеђења извршења одређене (тактичке, односно оперативне или стратегиске) радње. Значи, документацију сачињавају писмено оформљени састави, без обзира на њихову форму, тј. без обзира да ли се ту ради о текстовима, шемама, скицама, графиконима или табеларним прегледима, који имају за циљ да омогуће командовање, управљање и руковођење позадином у датој ситуацији.

Основна намена документације је да се омогући и да се постави што правилнија организација позадине као целине, да се регулише рад поједињих њених органа и слу-

жби, да се реше основна организациона питања и питања руковођења и рада позадине, а све то у циљу да се дата одлука команде потпуно спроведе у живот, тако да се обезбеди планско и организовано извршење свих узастопних задатака и одговарајућих радњи. С друге стране, ти документи служе као доказ о правилном односно евентуално неправилном спровођењу задатака и као материјал на основу којега би се стицала потребна искуства и ова користила у будућности.

Документација обухвата: општу документацију и документацију служби у саставу позадине. Општа борбена документација по позадини обрађује основна организациска питања и питања руковођења и рада позадине као целине, док документација служби обрађује основна питања из организације, руковођења, рада и технике извршења појединачних радњи — сваке службе посебно.

Када ће се, како и у коме обиму израђивати појединачни документи зависи од дате ситуације, од карактера претстојеће радње или радње у току, итд. Тако, уколико се ради о једној сложенијој тактичкој (оперативној или стратешкој) радњи, која по свом карактеру и датим условима захтева обимније припреме, и уколико има доvolјно времена, документација ће бити потпуна и разрађиваће се сви потребни документи. Ово ће бити, например, случај при пробоју одбране непријатеља, при примени сложених форми маневра (посебно у вишим оперативним јединицама), при насиљном прелазу преко реке итд.

Међутим, уколико претстоји или је у току задатак који по свом карактеру захтева брзо извршење и брзе припреме као, например, извршење узастопних задатака у току боја, гоњења, борбе у сусрету, партизанских дејстава и сл. — документација ће се свести само на најнужније документе, док ће остали изостати, с тим што ће и ови документи обухватити опет само најнужнија питања, али не и детаље као у нормалним случајевима. Отуда ће у оваквим и сличним приликама добар део докумената бити замењен кратким и јасним усменим и другим наређењима, извештајима и сл.

Документи опште борбене документације из области позадине јесу:

— предлог за организацију и рад позадине (и то само када је писмено обрађен);

- претходна и допунска наређења;
- план позадинског извиђања;
- заповест за позадину;
- план дотура и евакуације;
- план премештања позадинских јединица и установа;
- план одбране позадине;
- план веза у позадини;
- извештаји по позадини и
- радна карта.

Сви ови документи, према својој намени и улози, могу се поделити на: основне, помоћне и радне (штапске).

Основни документи су они у којима је основ садржаја одлука команде односно руководећег органа позадине за извршење одређеног задатка. Ту спадају заповест за позадину и допунска наређења.

Помоћни документи су они, који по свом садржају и намени служе за искристалисање одлуке и за припрему и допуну извршења једне или више радњи. Они претстављају основ за израду основних документата. Ова врста документата обухвата предлог за организацију и рад позадине, план позадинског извиђања, претходна наређења и извештај.

Радни (штапски) документи су они који се разрађују у позадини и служе било као основ за разраду основних и помоћних документа, било као евиденција, било за организацију унутрашње службе — односно за планирање — или, пак, као основ за извршење неких чисто техничких радњи. Ту спадају: план дотура и евакуације, план премештања позадинских јединица и установа, план одбране, план веза у позадини и радна карта.

Ову поделу не треба схватити као поделу документа искључиво према њиховом значају, јер сваки документ има своје одређено место и улогу, но с тим да у овој или оној ситуацији један исти документ може имати један или други значај.

ОРГАНИЗАЦИОНИ ПРОЦЕС У ПОЗАДИНИ

Пошто је израда документације уско повезана са организационим процесом, то ће се овде изложити тај процес, са документацијом по ономе реду како се поједини документи и израђују.

Говорити о неком устаљеном поступку при организацији боја — операције било би сасвим погрешно, јер и када се ради о једном истом виду борбене радње, тешко ће се пронаћи две ситуације које се потпуно подударају. Треба поћи од тога да су утицаји елемената који чине борбenu ситуацију врло различити и да се то неминовно одражава и на сам организациони процес.

Из горњих разлога, не може се дати неки утврђени образац — шаблон, нити се то жели, већ ће се само изнети један од могућних начина у организационом процесу, да би се видело како и којим редом долази израда поједињих позадинских докумената и која се питања у њима начелно обрађују, мада и њихов садржај зависи од конкретне ситуације.

Командант јединице, односно начелник штаба, оријентише (упознаје) заменика команданта за позадину о добивеном задатку. Нормално, то упознавање са задатком биће вршено када и упознавање начелника родова, али се може десити да заменик команданта за позадину буде укратко оријентисан, односно упознат са задатком пре начелника родова, уколико у датој ситуацији то потреба буде налагала, например када позадини претстоје велике припремне радње које према свом карактеру траже више времена него што је то случај са припремама родова војске. Упоредо са тим командант ће издати потребна наређења којима ће регулисати оне радње органа позадине које су хитне, у циљу добијања у времену и оспособљавања позадине за нормалан рад и припрему за претстојећи задатак.

Истовремено са пријемом задатка од претпостављене команде нормално је да се прими и задатак (елементи) по позадини, односно *извод из заповести (директиве) за позадину* претпостављене команде који садржи важне елементе без којих је потпун рад позадине јединице немогућан.

После упознавања са задатком од стране команданта или начелника штаба, заменик команданта за позадину враћа се у II део штаба, врши прорачун времена и кратку процену ситуације, а затим упознаје потчињене начелнике служби са задатком, и то у оном обimu колико им је потребно да схвате задатак који претстоји појединим службама, дајући им уједно елементе позадинске ситуације.

(из „Извода из заповести за позадину претпостављене команде“). Сем тога, упознаје их са претходним наређењима за позадину, уколико их је добио од комandanта јединице, и регулише њихово извршење. У исто време заменик комandanта за позадину информише се по појединим питањима од начелника служби. Но, биће случајева када ће заменик комandanта за позадину све ове послове обавити у I делу штаба, позивајући потребне потчињене органе.

По завршеном оријентисању својих потчињених заменик комandanта за позадину приступа датљиној процени ситуације. У овом степену развоја организационог процеса, заменик комandanта за позадину има довољно расположивих података за детаљнију процену ситуације и стварање замисли о организацији и раду позадине. За време док заменик комandanта за позадину врши процену ситуације, начелници служби такође цене ситуацију својих служби.

За време процене ситуације заменик комandanта за позадину може тражити од појединих начелника служби извесне податке и закључке по појединој служби, да би на основу своје процене и добивених података и закључака од начелника служби створио сопствене закључке за позадину као целину.

Процена ситуације заменика комandanта за позадину, према конкретној ситуацији, може да садржи:

1. — **Процену борбене ситуације**, где у одговарајућем обиму и према свом нахођењу и потребама у датој ситуацији цени:

а) дејства непријатеља и њихове карактеристике и то дејства пешадиских, тенковских, ваздухопловних, артиљеријских, хемиских и осталих снага, на основу којих се могу проценити вероватна будућа дејства непријатеља на фронту и у позадини, као и како та дејства утичу на организацију и рад позадине. Ценећи сва ова питања доћи ће се до закључка како треба поставити организацију и рад позадине, какве претходне и остале мере треба применити у циљу обезбеђења нормалног рада позадине, да се не би дозволило непријатељу да омете или онемогући њен уредан рад и извршење претстојећег задатка.

б) ближи и следећи задатак своје јединице, односно задатак дана. Колико и како он утиче на рад позадине и како најбоље прилагодити рад позадине претстојећем за-

датку; како ће позадина извршавати своје задатке у оквиру задатка јединице као целине и то рашчлањено према ближем и следећем задатку јединице.

Процена тежишта одбране, односно главног правца удара, и у вези с тим одређени или могућни начин груписања снага јединице, заменику команданта за позадину расветљава питање рада позадине, ешелонирања и разместаја јединице и установа позадине, одређивања путева дотура и евакуације, регулисања саобраћаја итд. Ваља схватити да процену ових елемената заменик команданта за позадину врши на основу замисли команданта, уколико је ова дата, односно по могућним варијантама, уколико командант није саопштио своју замисао.

Закључак: Из свега овога заменик команданта за позадину ствара потребан закључак — по процени борбене ситуације. Тада закључак обухвата следеће проблеме:

— како ешелонирати позадинске јединице и установе с обзиром на дејства непријатеља, ближи и следећи задатак јединице, тежиште одбране, правац главног удара и груписање снага (наших и непријатељских). Но, овај, као и остали закључци, претставља закључак добијен само кроз процену борбене ситуације и још није дефинитиван, јер га донекле могу мењати закључци из процене осталих питања у датој ситуацији. Из њега се може само видети шта борбена ситуација и њени основни елементи налажу, а то је уствари и најважније, али елементи позадинске ситуације могу налагати и нешто друго, што ваља прилагодити и ускладити.

— какав распоред позадинских јединица и установа треба применити, или боље речено, да ли дата борбена ситуација дозвољава растресит распоред или пак захтева да су позадинске јединице и установе што прикупљеније. Нормално, сам карактер позадинских јединица и установа захтева растресит распоред, те њему треба и тежити; али, борбена ситуација често налаже да се заузме мањи простор (услед груписања снага и њиховог ешелонирања — нарочито на правцу главног удара односно тежишту одбране, услед ближег и следећег задатка јединице, при ноћним нападима итд.), или пак позадинске јединице или установе саме захтевају прикупљен распоред, јер претстоји ноћни напад, гоњење, појава непријатељских снага и дивер-

заната у нашој позадини, окружење, мала величина рејона на правцу главног удара, итд.;

— на који начин организовати заштиту и одбрану позадинских јединица и установа у датој ситуацији, с обзиром на процене елементе борбене ситуације; како конкретно организовати ту одбрану и да ли су довољне сопствене снаге или не; шта налаже дата ситуација у погледу обезбеђења путева и транспорта и са којим снагама. Какве све мере маскирања предузети на позадинском рејону и на делу пута дотура и евакуације који је откривен и изложен дејству непријатељске артиљерије или другим непријатељским дејствима;

— како извршити распоред материјалних средстава саобразно борбеној ситуацији, где и како иста концентрисати, итд; и најзад,

— како регулисати саобраћај на путевима и организовати дотур и евакуацију, с обзиром на кретање оперативних јединица ка линији фронта (II ешелони, јединице ојачања, покретне групе, резерве и сл.) да не би дошло до нереалног планирања дотура и евакуације, например, истовремено кад се тим истим путевима врши покрет оперативних јединица.

Овај закључак из процене борбене ситуације расветљава заменику команданта за позадину битна питања из његовог делокруга рада, тако да је он у стању да рад по задине прилагоди датој ситуацији и усмери га у правцу омогућавања извршења претстојећег задатка своје јединице. У ратним условима се може десити да позадина, према свом стању и могућностима, не може да изврши првобитно замисљени задатак, те ће то утицати на модификацију самог задатка јединице из чега произистиче њена важност као елемента који утиче на одлуку команде и о чему команда у свакој ситуацији треба да води рачуна. Али, то са своје стране налаже заменику команданта за позадину да добро схвати и процени основне елементе борбене ситуације, како би кроз њих сагледао могућност рада позадине и степен у коме она утиче на успешно извршење задатка, односно колико и у чему позадина може захтевати извесне промене у првобитној замисли команде.

Овако изложену процену основних елемената борбене ситуације ваља правилно схватити и у улоги заменика команданта за позадину ценити само изнете елементе бор-

бене ситуације, или само део њих, што зависи од поједи-
ног случаја, односно од индивидуалних способности руко-
водиоца који је у питању и његовог схваташа шта треба
у датој ситуацији да цени.

2. — **Процену времена**, и то најпре времена као про-
стора; колика је дужина дана и ноћи; шта је особито ва-
жно за дотур и евакуацију и могућност транспорта да их
изврши; време од добијања задатка до готовости система
ватре, да би се видело да ли дотада, колико и шта треба
дотурити и коме; готовост радова првог реда хитности; оп-
шта готовост, време смене; када изложити команданту
процену ситуације, итд. Ценећи ово време и конкретне
временске термине, заменик команданта за позадину до-
лази до закључка како оно утиче на рад позадине, шта му
све дозвољава и шта може у датом времену да уради. Пре-
ма томе, он из тога извлачи закључак са колико часова
располаже (видних, тамних) до појединих термина и уку-
пно, те кроз то гледа могућност извршења појединих рад-
њи у том периоду — од стране позадине. При процени вре-
мена треба водити рачуна да се тамни часови, нарочито у
питању дотура и евакуације, не могу збрајати већ се ту
рачуна по ноћима.

Поред овога, заменик команданта за позадину цени
време као атмосферску појаву и то као годишње доба, као
и временске метеоролошке услове и температуру. По из-
вршеној процени закључује у којој мери време отежава рад
позадине и шта све треба учинити да би се обезбедио њен
нормалан рад.

Закључак: Кроз процену времена заменик коман-
данта за позадину долази до закључка да ли расположиво
време пружа могућност нормалног рада позадине, или пак
треба претходно предузети потребне мере и које; даље,
какав утицај то време, према датим метеоролошким усло-
вима и годишњем добу, врши на рад позадине и какве мере
у вези с тим треба предузети.

3. — **Процену основних елемената позадине.** — Она
обухвата:

а) Управне органе, уколико је и кад то потребно, ако
ту има измена или пак претстојећи задатак захтева при-
времено слање неког органа на једном делу фронта у циљу
помоћи потчињеним органима у току извођења задатка,

односно у циљу извршења конкретних радњи и организације припрема.

б) Позадинске јединице и установе; базирање своје јединице, тј. где су размештене позадинске јединице и установе претпостављеног снабдевачког органа и његови путеви дотура и евакуације, да би се на основу тога дошло до закључка где треба разместити сопствене позадинске јединице и установе. Заменик команданта за позадину већ има пројекат где треба разместити позадинске јединице и установе, који је произишао из процене борбене ситуације, а сада при процени овог елемента добија још јаснију слику где треба предложити њихов размештај. Даље, он врши процену где се налазе те јединице и да ли их, саобразно закључцима из процене борбене ситуације и закључцима из базирања и путева дотура и евакуације претпостављене команде, и даље треба ту оставити, или преместити, те у складу са извршеном проценом времена закључује када то треба извршити и до кога времена би то било могућно.

Процена санитетске ситуације обухвата следеће елементе:

- попуњеност санитетским стручним људством и материјалом;
- попуњеност санитетским транспортом и његов капацитет;
- попуњеност санитетских установа болесним и рањеним људством и време потребно за евакуацију;
- хигијенско-епидемиолошку ситуацију у јединицима и код цивилног становништва (на рејону), а по могућности и код непријатеља;
- глобалан прорачун губитака у претстојећој борби и могућности расположивих санитетских јединица и установа;
- садашњи распоред санитетских јединица и установа. Да ли задовољава или их је потребно преместити.

Из процене ових елемената извлачи се закључак:

- чиме је потребно попунити санитетске јединице и установе, да би одговориле задатку;
- до када се растеретити рањеника и болесника;
- какве хигијенско-епидемиолошке мере предузети у циљу сузбијања заразних оболења у јединицама и код цивилног становништва;

— да ли је потребно тражити ојачања у санитетском транспорту од претпостављене команде;

— какав распоред санитетских јединица и установа заузети у претстојећој борби.

Процена ветеринарске ситуације врши се аналогно као и санитетске, само у ветеринарском смислу.

При процени саобраћајне ситуације потребно је размотрити следеће:

— расположива транспортна средства, њихов број, техничко стање и могућност употребе, како за своју тако и потчињене јединице; укупну товарну моћ транспорта — по одбитку резервних возила; могућност попуне транспортом из месних средстава;

— број путева (железничких пруга) који су стављени на расположење, правци њиховог протезања, каквоћа, пропусна моћ и стање објеката на њима;

— укупну тонажу материјала који се има превести, његову врсту и начин паковања; код људства — тачан број и врсту наоружања; код рањеника — број и у коме се ставу превозе (седећи, лежећи);

— место утовара и истовара и њихова међусобна удаљеност у км;

— могућност једновременог утовара и истовара на одређеним местима;

— расположиво време за извршење превожења и
— стање погонског материјала за моторна возила.

Из процене ових елемената извлачи се закључак:

— да ли су расположива транспортна средства довољна за извршење задатка и да ли је потребно ојачање од претпостављене јединице или из месних средстава;

— какав принцип код дотура и евакуације применити (од себе, к себи, централизован дотур, итд.) и

— шта треба инжињерија да учини ради оправке комуникација и објеката на њима и до кога рока.

б) Материјалне резерве, где проценити стање резерви материјалних средстава код потчињених јединица и у својој бази и начин и могућност попуне, ради предузимања потребних мера за попуну. Значи, путем процене доћи ће се до закључка како је ко попуњен, колико му се и када дотура, шта треба користити из месних средстава итд. — све према добивеним нормама утрошка за претстојећи затратак.

г) Позадински рејон, при чему се цене његова величина (дубина, ширина, површина) и погодности које пружа за рад позадине. Врши се процена путева на датом рејону, њихов квалитет и развијеност путне мреже; даље, цене се путни објекти на тим путевима, њихов квалитет, носивост и могућност обиласка. Ради правилније и лакше процене и ако за то има могућности све то ваља радити у сарадњи са инжињеријом.

При процени рејона ваља проценити и маскирна својства земљишта, насељеност, величину и распоред насеља, месна средства, стање воде, санитетско и ветеринарско стање и тенко-опасне правце. Процењујући свој рејон, заменик команданта за позадину цени и територију која ће (у току напада) ући у састав његовог рејона..

Кроз овакву процену долази се до закључка који су рејони најподеснији за размештај позадинских јединица и установа, које путеве употребити, колико и шта се може користити из месних средстава, какве мере у санитетском и ветеринарском погледу предузети на рејону, где по потреби оформити одељке, истоварне и претварарне станице, куда одредити границе рејона потчињених итд.

Закључак: из целокупне процене основних елемената позадине могу се извући следећи закључци:

— шта предузети у циљу руковођења и управљања позадином као целином, односно по њеним појединим службама;

— каква је способност позадинских јединица и установа за извршење претстојећег задатка, где исте разместити и да ли претстоји премештање истих;

— каква је снабдевеност јединица, како обезбедити попуну материјално-техничким средствима и до када је то могућно, и најзад,

— какве све погодности пружа позадински рејон за рад позадине као целине.

По извршеној процени целокупне ситуације основних елемената борбене и основних елемената позадинске ситуације, заменик команданта за позадину извлачи општи закључак, који уствари претставља његову замисао за решење основних питања организације позадине и који ће му користити при пријему предлога од својих потчињених. Све то у циљу провере правилности своје сопствене процене, односно провере својих потчињених — да ли су обра-

тили довољну пажњу битним питањима. На крају, општи закључак му користи и као основ за састављање предлога.

Општи закључак обухвата следећа питања:

а) да ли је време којим се располаже довољно, или пак захтева убрзани рад и припреме; да ли је оно и колико погодно за нормалан рад позадине и потребне мере које треба предузети;

б) како, где и на који начин извршити распоред и развијање позадинских јединица и установа; приближно до када је то потребно као и потребне мере у вези с тим. Како организовати одбрану тих јединица и установа;

в) које путеве користити за дотур и евакуацију; њихова дужина; шта, коме и када дотурити и колико то износи у тонама. Да ли постојећа транспортна јединица може извршити дотур потребне тонаже, као и евакуацију;

г) куда одредити задњу границу реона потчињених јединица и

д) могућности позадине (као целине) за извршење претстојећег задатка.

Ваља водити рачуна да се при свакој процени ситуације одаберу основна питања која треба ценити. Из овога произлази да процена неће бити иста у свим ситуацијама, нити ће се ценити сва побројана питања, већ ће нека од њих доћи у обзир за процену у једној, друга у другој ситуацији, или нека нова, итд. Редовно ће у потребном обиму морати да се цене само основни елементи борбене ситуације, а они по позадини само по потреби, пошто ће велики део изнетих питања заменику команданта за позадину већ унаперд бити јасан. Значи, он ће ценити само оно што му је нужно за правилно схватање своје улоге и свог задатка, односно позадине као целине. На тај начин се долази до потпуно јасне ситуације која сама налаже одређене задатке и предузимање одговарајућих неопходних мера.

У процесу процене ситуације, командант јединице може захтевати да му начелници родова, међу којима и заменик команданта за позадину, изнесу закључке из процене ситуације (или само мишљење по појединим питањима) што ће бити нормално — уколико има довољно времена и ако задатак није већ одређен. Ово може и да изостане, уколико је време кратко, или је задатак одређен, у ком случају ће командант при информисању о задатку

одмах донети одлуку и тражити да му начелници родова и заменик комandanта за позадину поднесу своје предлоге.

Под одређеним задатком се подразумева такав задатак у коме је виша команда дала идеју маневра, груписање снага и правац дејства. Без обзира да ли ће командант тражити податке и закључке из процене ситуације, сваки начелник рода па и заменик комandanта за позадину мора бити спреман да му по свим питањима пружи своје мишљење и одговарајуће податке.

ПРЕДЛОГ ЗА ОРГАНИЗАЦИЈУ И РАД ПОЗАДИНЕ

После саслушања одлуке комandanта, заменик комandanта за позадину — на основу примљених предлога начелника служби — израђује *предлог за организацију и рад позадине* који нема одређену форму, већ зависи од конкретне ситуације, а може да садржи следеће елементе:

1. — Предлог задње границе реона потчињених јединица. У оквиру пука ове тачке нема, јер се батаљонима начелно не одређује позадински реон; у дивизији се одређује задња граница пуковских реона а у корпусу задња граница трупне позадине, итд.

За границе се првенствено узимају насељена места, путеви и реке а не коте и слични оријентири, јер они немају значаја за позадину и позадински реон.

2. — Распоред позадинских јединица и установа (базе, болничке базе).

Овде се у оквиру пука и дивизије наводи време од када као и место где се размешта свака јединица и установа, а у корпусу и армији само по службама. Например, интендантске јединице и установе реон..., аутомобилско-погонске реон..., итд.

3. — Путеви дотура и евакуације. Наводе се путеви (за све расположиве врсте транспорта) од базе сопствене, или истоварне станице претпостављене јединице, до база потчињених. Крајње тачке путева дотура и евакуације истовремено означавају и реон где би по прилици требало да се размести и база потчињене јединице; међутим, мања отступања нису битна, јер неће причинавати неку тешкоћу за претпостављену команду.

4. — Организација снабдевања. Ова тачка начелно садржи начин и организацију дотура и евакуације, који

принцип треба применити, које јединице ојачања снабдевати непосредно, које пријатељи да снабдевају потчињеним јединицама, а које ће саме изузимати материјална средства из базе, или из истоварне станице, затим да ли централизовати дотур, која ојачања транспорта тражити од претпостављене команде, итд.

5. — Предлог за организацију санитетске и ветеринарске службе. Овде се износе питања битна за конкретну ситуацију и по којима командант јединице треба да донесе решење. То су например, питање мера за сузбијање заразних оболења (код људи и стоке) у јединици и на рејону наступања; мере против бактерислошког дејства непријатеља; мере за отклањање оптерећености санитетских и ветеринарских установа — уколико она чини тешкоће јединици (например, претстоји борба у окружењу, марш, партизанска дејства, а има много рањеника и болесника). Даље, питање употребе санитетског и ветеринарског транспорта и његове допуне и томе слично. Ако су та питања такве природе да их заменик команданта за позадину са својим начелницима службе може успешно решити, неће се износити у предлогу, већ ће се то регулисати кроз заповест за позадину.

6. — Обезбеђење и одбрана позадине, базе, позадинских јединица и установа ван оквира базе, путева дотура и евакуације и објекта на њима, и уопште, позадинског рејона. Овде се обухватају она питања, за која командант јединице треба да донесе одлуку а то су: питање ПА одбране, против-хемиско обезбеђење, обезбеђење од дејства диверзаната и ваздушнодесантних трупа и сличних дејстава непријатеља. У овој тачки заменик команданта за позадину даје предлог за одбрану позадине и притом тражи снаге и средства за ту организацију.

У противном, када се врши обезбеђење и одбрана позадине сопственим расположивим снагама и средствима, неће се у предлогу о томе износити ништа, а то ће у нашим условима бити чешћи случај.

7. — Организација веза. Под овом тачком предлог обухвата само питање спољних веза, уколико то изискује потреба позадине и начелник веза јединице није у свом предлогу то већ обухватио а по том питању се тражи интервенција команданта јединице. Иначе, што се тиче унутрашњих веза у позадини, оне се у предлогу не износе,

осим ако би била потребна нека ојачања за рад унутрашњих веза.

8. — Место другог дела штаба, при чему се предлаже ово место за своју јединицу.

Штаб се дели на I (оперативни) и II део, који су просторно раздвојени. Други део је у борби размештен нешто дубље и начелно је под командом заменика комandanта за позадину.

9. — Готовост позадине. Предлаже се време готовости, имајући у виду све послове које позадина као целина треба да заврши до почетка борбе. Биће случајева када ће позадина моћи да заврши све припреме пре одлуком одређене опште готовости, а у другим случајевима, тек уз велико напрезање, до одређене опште готовости. Према томе, готовост позадине ће бити одређена према конкретној ситуацији и расположивом времену.

Овде је изнето неколико основних питања обухваћених предлогом заменика комandanта за позадину, са напоменом да ће конкретна ситуација наметнути и друга питања, односно тражити изостављање неких од напред поменутих, јер оно што ће ући у предлог заменика комandanта за позадину произлази из конкретне ситуације у којој се јединица налази.

По завршеном изношењу предлога, заменик комandanта за позадину, односно његов референт или отсек за оперативно — позадинске послове, приступа изради плана позадинског извиђања и врши припреме за организацију тог извиђања.

ПЛАН ПОЗАДИНСКОГ ИЗВИЂАЊА

Иако се изради плана извиђања приступа тек после саслушане одлуке, то никако не значи да о извиђању и изради плана не треба водити рачуна и пре доношења одлуке. Одлука у погледу планирања значи почетак и основ самог планирања. Али, да би се нешто могло планирати, мора се о томе водити рачуна још раније, јер планирање није ништа друго до планска и рационална расподела извршења поједињих и узастопних задатака у одређеном временском периоду. Значи, још при процени ситуације и начелници служби и заменик комandanта за позадину цене и долазе

о закључка шта и по којим питањима извиђати, односно која питања треба проверити на земљишту. Отуда ће до доношења одлука начелници служби и заменик команданта за позадину већ имати основне контуре претстојећег извиђања. Начелници служби ће вероватно и у својим предлозима нагласити која питања по њиховој служби захтевају проверу на терену.

Према томе, на основу процене ситуације, примљених предлога, саопштене одлуке и извршеног прорачуна времена, заменик команданта за позадину укратко скицира план позадинског извиђања и то саопштава својим начелницима да би они на основу тога могли израдити своје планове извиђања и да би ти планови просторно и временски били усклађени са општим планом извиђања. Може се поставити питање да ли за састављање општег плана извиђања треба имати претходно планове служби? Начелно ти планови нису потребни, пошто опште позадинско извиђање организује и врши заменик команданта за позадину, те према томе он одређује и његов садржај. Значи, он ће у свом плану, а и током извиђања, посветити пажњу оним питањима која њега првенствено интересују за даљи рад позадине и ради издавања заповести за позадину. Несумњиво је да ће он знати да одреди таква питања и без планова потчињених, тако да ће планови начелника служби резултирати из општег плана извиђања а не обрнуто. Начелнице служби ваља упознати са замисли извођења извиђања, тј. са костуром плана, да би схватили основне смернице извиђања и да би се упознали са временским терминима у циљу усклађивања рада током извиђања. Из овога се може закључити да ће заменик команданта за позадину дати своју замисао извиђања, одредити објекте, садржај истог, време и тачке сусрета са појединим начелницима служби, па ће његов референт (односно начелник отсека) за оперативно-позадинске послове приступити изради самог плана. При овом послу референту (односно начелнику отсека) за оперативно-позадинске послове пружа се могућност сарадње са начелницима служби и обрнуто.

План позадинског извиђања може се израђивати било у виду текста, или прегледа, са истим рубрикама као и за борбено извиђање, према томе која форма је подеснија или приступачнија за дату ситуацију или за дату команду. Он начелно садржи:

1. — Састав групе. — Ту се уносе сва лица која за извиђање одређеног објекта и у одређеном времену сачињавају извесну групу.

2. — Правац кретања (маршрута). — Означује се правац кретања, али то не мора да буде правац за целу групу, већ правац кретања заменика команданта за позадину; остали који улазе у састав групе кретаће се — шире узето — у истом правцу, но не морају користити исту маршруту и исти пут, већ могу ићи различитим путевима — према природи питања која проверавају на земљишту.

3. — Објекат извиђања. — Уноси се објекат (пут, рејон насељеног места, рејон неке железничке станице или железничка пруга). Отуда и не долази у обзир да то буде радна тачка, јер позадинско извиђање није могућно извести искључиво са радне тачке, па га не треба везивати за њу, већ за објекат који се извиђа.

4. — Време извиђања датог објекта. — Треба одредити време задржавања при извиђању појединог објекта, рачунајући ту време које се утроши у путу и при задржавању по појединим местима; јер, позадинско извиђање врши се више у покрету (извиђање путева, пруга, рејона), тако да време проведено на путу није само оно које се утроши за пребацање са једне на следећу радну тачку, већ је то такође и време у коме се непрекидно врши извиђање.

5. — Садржај извиђања. — Унети основна питања по којима се извиђа и то она која првенствено интересују заменика команданта за позадину, а не и сва питања која интересују поједину службу са свим дотичној служби потребним детаљима. Поред тога, овде унети и питања по којима ће поједини начелници служби реферисати на одређеном месту заменику команданта за позадину. Например, помоћник за железничку службу (референта за саобраћај у корпусу) врши извиђање железничке пруге у извесном правцу, на одређеном месту и времену, износи резултате извиђања заменику команданта за позадину, који се није кретао железничком пругом, већ аутомобилским путем, или у крајњој линији, извиђање железничке пруге чини садржину и његовог извиђања.

6. — Време и место сусрета са потчињеним и осталима. — Уноси се време и место сусрета са онима који нису у саставу групе, или су у њеном саставу и крећу се приближно у истом правцу али извиђају одвојене посебне

објекте. Конкретно, заменик комandanта за позадину ће према плану при поласку наредити који ће начелник службе и где ићи у извиђање и када ће се и где заменик комandanта за позадину са њим сусрести, примити реферат, а можда са њим и лично проверити још нека питања уколико је то могућно.

7. — Задња радна тачка комandanта јединице и време почетка рада на њој. — Питање је како организовати само извиђање и како га спровести с обзиром на величину рејона, различитост објеката извиђања и њихову међусобну удаљеност. То ће се постићи правилном поделом рада и организацијом извиђања. Заменик комandanта за позадину пре поласка на извиђање предвиђа планом и наређује следеће:

- ко све иде истим правцем са њим и докле, и
- ко иде на одвојени правац, где да извиђа и место сусрета.

На тај начин заменик комandanта за позадину добија у времену јер ће, например, он лично ићи једним правцем са референтом за саобраћај или начелником саобраћајног отсека и извиђати пут, а за то време ће начелник санитета ићи директно у неко место које је жариште заразне болести и испитати потребно. Начелник интендантске службе ићи ће у рејон из кога треба користити средства којих нема у њиховом рејону (млин, радионице, итд.), а у одређено време заменик комandanта за позадину доћи ће у место где се налази начелник санитета и овај ће му реферисати по учињеном (ако има потребе, заменик комandanта за позадину може још нешто проверити) а онда ће продужити ка месту сусрета са начелником интендантске службе, при чему поступа на исти начин. Одатле, према плану групе, њен састав се опет мења и извиђање се наставља на исти начин. Овако се, као што је већ речено, добија у времену и ствара могућност пуног извиђања, јер ће заменик комandanта за позадину извиђати оно што је за њега и позадину као целину најбитније, а његови потчињени начелници ће истовремено извиђати објекте из свог делокруга, што је предвиђено планом. Одређујући тачке сусрета, заменик комandanта за позадину ствара себи могућност да се упозна са извршеним извиђањем и стањем по одређеном питању, као и могућност да по потреби провери начин извиђања, односно да га лично допуни у потребном обиму.

Управник базе иде на извиђање као и остали начелници служби, са циљем да детаљно извиди рејон за размештај базе (могућност размештаја, прилазне путеве, услове маскирања, услове за рад појединих делова који се размештају у бази, итд.), могућност одбране тога рејона и начин за одржавање везе унутар базе и са II делом штаба. Према стварном стању, он даје свој предлог за размештај унутар базе, кога заменик команданта за позадину усваја или преиначује.

Важно је напоменути да управник базе при извиђању рејона базе у погледу размештаја, сарађује са начелницима позадинских служби, управницима складишта и старешинама јединице које се размештају у бази.

По завршеном извиђању није потребан неки нарочити поновни састанак заменика команданта за позадину са свим начелницима служби у циљу реферисања, јер је то рађено током извиђања, те заменик команданта за позадину са свим прикупљеним подацима и закључцима одлази у одређено време на задњу радну тачку команданта јединице, а његови начелници служби, према свом плану, одлазе и врше даље извиђање, или се враћају у II део штаба и настављају рад.

На задњој радној тачки команданта јединице, заменик команданта за позадину реферише о резултатима извиђања, слуша борбену заповест и евентуална допунска наређења, а потом одлази у II део штаба где приступа изради заповести за позадину.

Биће случајева када ће заменик команданта за позадину ићи на извиђање заједно са командантом јединице, а то ће бити онда, када је ситуација по питању позадине потпуно јасна и када заменик команданта за позадину располаже свим елементима потребним за њену правилну организацију. Такав случај ће бити например, ако смо били дуже времена у одбрани, па прелазимо у напад, јер ће се у току извођења одбране ситуација по позадини упознati у тој мери, да више неће бити потребно неко нарочито извиђање чији би резултат утицао на њену организацију и рад; у таквој ситуацији је корисније и целисходније да заменик команданта иде на извиђање са командантом јединице, да би се боље упознао са задатком јединице и будућим дејством, него да врши позадинско извиђање. У том случају би поједине службе, уколико би то било потребно,

вршиле саме извиђање по позадини, ради детаља који су им потребни за рад, а по плану који би одобрио заменик комandanта за позадину. Резултат тога извиђања није потребно саопштити заменику комandanта за позадину, јер ти подаци немају битног утицаја на организацију позадине као целине и могу се, ако су од значаја, регулисати заповестима за позадину.

Ако би, пак, заменик комandanта за позадину ишао на комandanтско извиђање заједно са комandanтом јединице, а потребно је истовремено извршити извиђање по позадини, онда би се оно извршило према плану поједињих служби — одобреном од заменика комandanта за позадину, с тим да ће референт или начелник отсека за оперативно-позадинске послове — као руководилац извиђања на уна пред одређеним тачкама — прикупити податке о извршешем извиђању од начелника позадинских служби и управника базе и отићи на последњу радну тачку комandanтског извиђања и реферисати заменику комandanта о успеху извиђања по позадини. На тај начин заменик би био у могућности да пре издавања борбене заповести стави своје предлоге комandanту јединице.

Комandanт при издавању борбене заповести обухвата и следећа питања у вези позадине:

- рејон размештаја базе, санитетске установе (болничке базе);
- норму утрошка муниције и погонског материјала;
- место II дела штаба.

Ова питања треба да уђу у борбену заповест, а по осталим питањима комandanт усваја или мења предлоге заменика комandanта за позадину, или их регулише накнадним допунским наређењима која се одражавају кроз заповест за позадину.

Овде је разматран план извиђања као документ, и све радње које му претходе или су његова последица, као и само извиђање. Ово значи да је разматрано извиђање ограничено у времену, простору и по садржини, али не и то да сваки старешина поред овога не треба да врши и непрекидно извиђање по својој линији. Овакав план извиђања у пуку ради заменик комandanта за позадину лично, а у вишим јединицама референт, или отсек за оперативно-позадинске послове, по упутствима заменика комandanта за позадину.

Одобравање плана извиђања у пуку начелно треба да врши командант пука, но то не мора увек бити случај — с обзиром на конкретно удаљење II дела штаба од КМ (ако се штаб дели на два дела, јер се често неће делити, него ће бити у истом рејону — месту), па ће у тим случајевима командант пука по саопштавању одлуке наредити када треба вршити извиђање и дати сагласност за извођење позадинског извиђања. Из овога проистиче да формалност одобравања плана у ратним условима није нужна. Међутим, у вишим јединицама план извиђања одобрава заменик команданта за позадину из разлога што план раде његови потчињени органи.

ЗАПОВЕСТ ЗА ПОЗАДИНУ

Када је саслушао борбену заповест и евентуално допунска наређења на задњој радној тачки команданта јединице, заменик команданта за позадину одлази у II део штаба и приступа изради заповести за позадину, која је основни документ који проистиче из борбене заповести, па је уствари и њен саставни део; но, тај део се ограничава на регулисање питања из организације и рада позадине дотичне јединице. Заповест не носи број никакве серије нити има какав знак, већ само свој број. Као место издавања заповести за позадину узима се место II дела штаба где се и оформљује, а за време издавања ставља се време када ју је командант јединице потписао. Заповест за позадину треба да обухвати основну организацију позадине и одвијање рада у току претстојеће операције (боја), односно од момента издавања заповести. Она треба да регулише та основна питања да би послужила потчињенима за даљи рад и да би они на основу ње могли конкретније — путем наређења, планова и личног рада — регулисати сва остала питања из свог делокруга. Према томе, заповест за позадину претставља за потчињене основ на коме они базирају целокупан свој будући рад и организацију.

Заповест за позадину се у свим приликама издаје после дубоке и свестране анализе и на темељу борбене заповести; она је сталан документ. Но то не значи да ће се у току развоја боја-операције, када команда доноси разне одлуке о прегруписавању снага, промени борбеног поретка, промени правца удара и сл., заповест за позадину у свим

случајвима издавати, већ ће се поједина питања позадине регулисати кратким наређењима. Но, тада треба тежити, кад год је то могућно, да се она оформи као документ, јер то према својој намени и садржају она и захтева. Заповест се издаје у јединицама од пука па навише и израђује се на темељу борбене заповести, с тим да у њу улазе и елементи из извода и заповести за позадину претпостављене команде. Биће случајева да се у пуку уопште неће издавати заповест за позадину, него само борбена заповест, у коју ће се укључити и питања по позадини.

Заповест начелно регулише следећа питања:

1. — **Границе рејона.** — Одређују се границе рејона дотичне јединице (задња, десна, лева) и задња заједничка граница рејона непосредно потчињених јединица I ешелона, као и лева граница ових јединица.

2. — **Распоред позадинских јединица и установа.** — Одређује се рејон базе и болничке базе, као и рејон развијања, тако да се у оквиру пука и дивизије одређује рејон размештаја сваке јединице и установе, а у вишим јединицама одређују се само рејони размештаја јединица и установа сваке службе у целини, као например: интендантске, аутомобилско-погонске, санитетске итд. Изузетно, уколико нека јединица или установа треба да се развије ван оквира базе, то се мора изричito навести, без обзира да ли се ради о јединици или установи у оквиру тактичке или оперативне јединице. Рејон размештаја јединица II ешелона одређује се зато што ове јединице немају свог позадинског рејона, а рејоне јединица ојачања одређује и регулише заповест за позадину оне команде која решава питање њихове борбене употребе.

3. — **Путеви дотура и евакуације.** — Одређују се путеви од своје базе ка потчињенима — према условима дате ситуације и земљишта. Начелно се одређују путеви дотура и евакуације од базе претпостављене, до базе потчињене јединице, тако да крајње тачке тих путева истовремено означавају и рејон где би по прилици потчињена јединица требало да развије своју базу.

Из овога се може закључити да крајњу тачку пута дотура и евакуације треба заповешћу одредити и то у висини рејона будућег развоја базе потчињене јединице, а што зависи од земљишта, путева и могућности транспорта. Запо-

вешћу треба одредити на којим путевима, од када и ко регулише саобраћај.

4. — **Норма утрошка муниције и погонског материјала.** — Овде се одређује дневна норма утрошка, на основу одобреног утрошка према изводу из заповести за позадину претпостављене команде.

5. — **Организација снабдевања.** — Заповест треба у основним цртама да изрази план и целокупну организацију снабдевања, тако да службе и команде осталих позадинских јединица, као и управе установа на основу ње могу да раде, организују снабдевање и издаду посебна наређења у том смислу. Према томе, ова тачка заповести служи као основ за њихов рад, планирање и детаљну разраду њихових докумената који су везани за начин и извршење снабдевања.

Овде ваља обухватити: целокупно снабдевање и то свима средствима; начин и место истоварних и претоварних станица; шта се и до када добија од претпостављене команде; ко се и коме придаје на снабдевање; ко се сам непосредно снабдева из база и како се снабдевају ојачања; формирање одељака и организација дотура и евакуације и, најзад, коришћење месних средстава.

6. — **Организација санитетског и ветеринарског збрињавања.** — Треба регулисати предузимање превентивних профилактичких и других мера, ојачавање јединица и поједињих делова, истурање медицинских и ветеринарских прихватница итд., тако да се из овога види целокупна организација санитетског и ветеринарског збрињавања током престојеће акције, наравно одвојено, према природи сваке од ових служби.

Иако су ово стручне службе, организацију њиховог рада регулише команда заповешћу за позадину, што практично значи да ће се регулисати основна тактичка и организациска питања, док ће службе на основу ових поставки саме регулисати свој даљи рад.

7. — **II део штаба.** — Одређује се место (рејон) II дела штаба своје јединице.

8. — **Организација везе.** — Заповест регулише питање везе само унутар позадинских јединица и установа као и унутрашњих веза, јер све спољне везе организује команда, а регулише их борбена заповест. Овде треба регулисати начин одржавања везе и којим средствима: унутар базе и болничке базе, II дела штаба, одељака и истоварних станица —

наглашавајући притом основне задатке позадинској јединици за везу у корпусу односно армији, где ове постоје.

9. — Одбрана позадинских јединица и установа. — На основу замишљеног и на земљишту провереног плана о начину одбране позадинских јединица и установа, овде се конкретно регулише то питање дајући задатак појединим установама и стражарским јединицама, те се тако ствара основ за израду плана одбране за сваку јединицу и установу, односно за позадину као целину.

Тако, поред осталог, треба регулисати: непосредну заштиту коју остварују јединице и установе својим снагама; одбрану базе као целине, водећи рачуна о могућности профора (и са којих праваца) непријатељских покретних делова; припрему потребног запречавања, који рејони ће се обезбеђивати и како (заштитне и стражарске јединице, итд.). На тај начин заповест одређује ближе задатке свим јединицама, указујући чemu треба да посвете посебну пажњу, шта и како могу да очекују и како да организују одбрану. Поред тога, треба регулисати питање осматрача неба, који део снага позадинских јединица и где припремити за борбу против нисколетећих непријатељских авиона, знаке ваздушне, тенковске и хемиске опасности, итд. Ово је нужно одредити заповешћу и саопштити потчињенима, јер они то на други начин не могу сазнати.

10. — Дневни извештаји по позадини. — Заповешћу за позадину одређује се када и са којим стањем доставити редовне извештаје по позадини, с тим да се пази на дате рокове (од стране претпостављене јединице) за подношење извештаја. Но, мора се водити рачуна да се потчињеној јединици остави доволно времена за достављање извештаја. То је могућно, јер се интервенција по захтевима из извештаја потчињених остварује тек наредне ноћи, када се врши дотур и евакуација. Јасно је да су од овога изузети хитни случајеви, када ће се дотур вршити што пре, па и по дану.

11. — Готовост позадине. — Заповешћу треба регулисати готовост позадине само онда када се она предвиђа пре опште готовости, а уколико се поклапа са њом онда је то непотребно.

Заповест потписују командант и заменик команданта за позадину, а ради се у три примерка. Саопштава се изводно и то начелницима служби и управнику базе — усмено, а родовима и потчињеним јединицама — писмено.

ПРЕТХОДНА И ДОПУНСКА НАРЕЂЕЊА

С обзиром на обимност радова и припрема које треба да обави позадина неке јединице, врло често ће команда јединице одмах по извршеном оријентисању издати претходна наређења заменику команданта за позадину, омогућујући тако позадини да одмах отпочне са радом, како би се њене припреме одвијале упоредо са организационим процесом. Ово је могућно, пошто су све те припреме позадине конкретно везане за материјал и материјална средства, а њихово извршење се мора постићи у тој фази, јер би свако одлагање нанело знатне штете раду позадине.

На основу таквих наређења заменик команданта за позадину издаје своја *претходна наређења*, која регулишу извршење једног или низа конкретних задатака позадине као целине, или појединачних служби. Ту најчешће долази у обзир наређење за премештање позадинских јединица и установа, попуну материјалним средствима, наређење за евакуацију и растерећење позадинских јединица и установа, за извршење дотура, итд.

Баш због тога што та наређења претходе одлуци, односно борбеној заповести команде јединице — као основи за одвијање и организацију целокупног рада, она се и називају *претходна*. Зато се она не могу издавати после заповести, јер у том случају не претходе основи за организацију и припрему одређене радње, већ су последица заповести, па се тада називају *допунска*. Према томе, претходна наређења се начелно могу издавати све до момента издавања борбене заповести, односно заповести за позадину, и она су од нарочитог значаја за убрзавање рада и рационалније коришћење времена. Могућно их је издавати и у току саме борбе, но само онда када постоје промене у основи првобитног борбеног поретка, форми маневра и сл., при чему претстоји нова одлука, за чије извршење су потребне и нове припреме позадине.

Допунска наређења се издају као допуна одлуке команданта. Она регулишу сва она питања која по својој природи и по кругу оних на које се односе нису таква да их обухвата сама заповест. На основу њих, после издавања заповести за позадину, заменик команданта за позадину издаје своја допунска наређења која треба да регулишу конкретна питања из рада позадине, односно појединачних

служби и позадинских јединица и установа. Ова наређења ће се често издавати, јер је природно да заповест не може обухватити, предвидети и регулисати све могућне промене; она долазе као допуна заповести и сврха им је да омогуће извршење основног задатка онако како се он поставља у заповести. Из овога произлази да допунска наређења нису само наређења која се издају непосредно после издавања заповести за позадину, већ и сва остала која се издају у току извођења дате тактичке, оперативне или стратегиске радње, и то све до доношења нове одлуке којој непосредно могу претходити нова претходна наређења. Сва ова наређења, и претходна и допунска, израђују се као документи и то у произвољном облику, па их и не треба везивати за неку посебну форму. У ратним условима она ће се често издавати и усмено, односно неким другим начином — путем средстава везе. Али, с обзиром на њихову општу намену, треба увек тежити да се оформе писмено, ако не пре (с обзиром на брзину и оперативност), а оно одмах по њиховом издавању. Јер, она су нарочито важна при проучавању и коришћењу искуства пошто примера баш из те фазе развоја, фазе динамике, када одлуци по известним питањима не претходе велике припреме, већ се решава одлучно и брзо, има врло мало.

Према томе, пошто је саслушао борбену заповест и евентуално допунска наређења, заменик команданта за позадину одлази у II део штаба, упознаје своје начелнике и управника базе са заповешћу и приступа изради заповести за позадину. Потом је отпрема у одређено време, тако да стигне у јединице заједно са борбеном заповешћу, а затим издаје потребна допунска наређења. Његов даљи рад састоји се у непрекидној контроли и помоћи, при чему опет долази до потребе издавања накнадних допунских наређења.

ПЛАН ДОТУРА И ЕВАКУАЦИЈЕ

Једно од основних питања рада позадине је питање организације дотура и евакуације. Да би се послови дотура и евакуације изводили благовремено и стално, морају се рашчланити и планирати тако да се увек има преглед њиховог одвијања. Основ за израду плана дотура и евакуације даје заповест за позадину, у којој је грубим цртама

постављена организација дотура и евакуације, а сам план дотура то треба до танчина да разради и прикаже.

Планирање уопште начелно отпочиње са доношењем одлуке, а детаљно, по издавању борбене заповести. Исти је случај и са планом дотура. После саслушавања одлуке, извршене процене ситуације, стварања замисли дотура и евакуације, и подношења предлога за организацију позадине, заменик команданта за позадину приступа решавању питања дотура и евакуације. Кроз процену он долази до закључка које количине треба да дотури односно евакуише, са колико транспортних средстава располаже, колико времена има за дотур и евакуацију и колика је дужина путева дотура и евакуације. На основу тога закључује да ли је у могућности да изврши дотур и евакуацију. Познавајући борбени поредак, састав потчињених јединица, њихове потребе и остало, заменик команданта за позадину решава који ће се принцип у дотуру применити и ово решење у грубим цртама износи у заповести за позадину; поред тога, са овим детаљно упознаје референта за саобраћај, или начелника саобраћајног отсека, дајући му потребна упутства и наређења, те овај оформљује план дотура и евакуације.

У пуку се овај документ не израђује по прописаном обрасцу, већ заменик команданта за позадину решава питање дотура и евакуације у виду забелешке на блоку, уз сарадњу командира транспортне јединице која план остварује. У дивизiji и вишim јединицама план се израђује као документ. Начелно се план дотура и евакуације израђује по видовима транспорта, с тим да се у дивизiji израђује само један план, иако тамо има више видова транспорта, јер количине материјала, број возила и њихова употреба не захтевају посебне планове. Међутим, у корпусу и армији израђују се посебни планови за сваки вид транспорта (автомобилски, железнички, пловидбени и ваздушни).

За читав припремни период начелно се израђује само један план дотура и евакуације, док се у току извођења борбене радње израђује посебно за сваки дан, што значи да начелници родова и служби достављају своје пријаве за транспорт сваки дан у одређено време. (Види образац пријаве бр. 24.)

Одвијање дотура и евакуације у току борбе врши се према организацији која је постављена још у припремном периоду и која се прилагођава развоју ситуације. Израда плана је технички посао, јер је организација дотура и евакуације већ постављена, дозвољавајући притом могућност извесних измена. Уз план дотура може се приложити организација дотура и евакуације, или се то наводи у напомени, тако да је могућно увек видети шта је била основа за израду плана.

План потписује референт за саобраћај, или начелник саобраћајног отсека, а одобрава га заменик команданта за позадину.

Изводно се доставља:

- транспортној јединици која га остварује;
- управи базе;
- потчињеним јединицама ради знања и организације снабдевања, као и израде свога плана дотура и евакуације; и најзад,
- начелницима родова и служби, било изводно, било само у виду обавештења о времену утовара и дотура пријављених количина.

Које рубрике садржи план дотура и евакуације види у прилогу бр. 25.

ПЛАН ПРЕМЕШТАЊА ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

У склопу општег планирања врши се и планирање премештања позадинских јединица и установа, саобразно задацима јединице, односно фазама (етапама) извођења одређене борбене радње. То планирање је уствари предвидјено, али реално предвиђање, на темељу солидне процене која ће у сваком случају мање-више у погледу поједињих детаља, претрпети извесне измене. Али, то никако не значи да такво планирање није нужно, пошто се тиме врши анализа развоја будуће акције, према могућним варијантама и на основу расположивих података, тако да, уколико пракса буде тражила, неке измене ће моћи много лакше да буду схваћене и прилагођене основној замисли која провежава кроз план. Међутим, уколико план не би постојао то би било теже или немогућно. Ово, с друге стране, значи да од овог плана не треба увек тражити да буде стопроцентно реалан одраз развоја будуће радње, већ само нека врста

реалног предвиђања догађаја у основним цртама. План премештања позадинских јединица и установа везан је за планску таблицу боја и из ње проистиче. Према постављеним задацима у планској таблици боја, као и према њеним предвиђањима у погледу употребе и дејства наших снага и њиховог избијања на одређене линије у циљу извршења узастопних задатака, план премештања позадинских јединица и установа пружа слику о томе како се та дејства одражавају на рад позадинских јединица и установа, у том смислу што условљавају њихово премештање ближе, односно даље линији фронта. Пошто то премештање представља сложен посао и пошто се врши у току извођења борбене радње, то га треба унапред планирати; јер, не сме се дозволити да јединице трпе у уредном снабдевању. Реализацију плана треба изводити организовано, брзо и одлучно. Према томе, мора се предвидети потребан број возила, радна снага, рејони размештаја, путеви и остало, да би се то премештање извршило уредно и на време и тиме створили услови за непрекидан рад позадинских јединица на снабдевању и збрињавању.

Начин како се конкретно врши премештање позадинских јединица и установа у саставу датих тактичких, односно виших здружених оперативних јединица, спада у предмет и део садржаја организације и рада позадине тих јединица. Овде је нужно нагласити само то да се у пуку овакав план не израђује, јер није потребан, што не значи да тамо не постоји и планирање. У свим вишим јединицама план се израђује као документ и он обухвата све позадинске јединице и установе дотичне команде, али не и позадинске јединице и установе потчињених јединица; јер, непотребно је везивати њихов рад од стране претпостављеног и израђивати за њих план премештања. Команда јединице ће према току и развоју догађаја одлучивати о раду и дејствима потчињених јединица, па самим тим и о премештању својих позадинских јединица и установа; план ће, према томе, израђивати свака команда за своје јединице, а не претпостављени за потчињеног. Друго је питање што ће сваки заменик команданта за позадину притом размишљати и о томе када ће се — саобразно ситуацији — преместити позадинске јединице и установе потчињених јединица. Но, он за њих неће планирати. Ово је тим више оправдано ако се има у виду да рејоне размештаја позадинских јединица и уста-

нова одређује команда дотичне јединице, а не претпостављена команда.

Извод из плана се доставља начелницима служби и родова (односно они се са њим упознају) и управи базе, као и команди једне или више транспортних јединица које ће вршити превожење и премештање.

Овај план, који уствари претставља предвиђање, захтева да се при конкретном премештању саставља нови план са свим потребним детаљима, а заменик команданта за позадину свако конкретно премештање регулише посебним наређењем сличним наређењу које се издаје за покрет, односно марш позадинских јединица и установа.

Значи, у периоду општег планирања — после издавања заповести — израђује се *предвиђајући план премештања* према обрасцу бр. 26, а за конкретно извршење премештања ради се *план премештања* по обрасцу бр. 27.

ПЛАН ВЕЗА У ПОЗАДИНИ

Организација унутрашњих веза у позадини врши се на основи наређења заменика команданта за позадину, предлога старешине јединице за везу (уколико се овом располаже) и уз помоћ начелника везе дотичне јединице.

План обухвата организацију следећих веза: радио, жичаних, курирских (покретних) и сигналних.

План веза садржи следеће документе:

а) по радио вези:

- шему радио везе и
- потребне карактеристике за рад.

б) по жичној вези:

- прорачун снага и средстава,
- шему жичаних веза и
- карактеристике за рад.

в) по курирској вези:

- шему курирских веза и

— графикон отпремања позадинских (борбених) докумената и кретања курира; и најзад,

г) по сигналној вези:

— потребне изводе из таблице сигнала који се односе на позадину.

Почев од пука па навише свака команда, поред борбених, доставља и извештаје по позадини, који могу бити дневни и ванредни.

а) **Дневни извештаји** приказују стање јединице као резултат промена које су наступиле у току протекла 24 часа. У извештају то треба изнети тако да се види који су све важни догађаји и промене наступили, стање позадине условљено тим променама и њене могућности за даљи рад. На тај начин, команда која прима извештај добија одмах потпуно јасну слику о стању позадине потчињене јединице. Али, у овај извештај не треба уносити детаље, јер ће они бити обрађени у извештајима служби.

Време достављања извештаја одређује се изводом из заповести за позадину претпостављене команде; та заповест, саобразно борбеној заповести и одређеном времену за састављање извештаја, регулише време достављања *позадинских извештаја*. Да би то време било реално, ваља увек узети у обзир време потребно потчињеним за састављање извештаја (на основу извештаја *нижих* команди), затим удаљеност, везе, годишње доба и друге околности које могу имати утицаја на достављање извештаја.

Што се тиче питања шта би могао да обухвати један *дневни позадински извештај*, ствар је конкретне ситуације, јер, уколико се може говорити о еластичном садржају докумената уопште, то у првом реду важи за извештај, јер је његова садржина условљена будућим догађајима који су неизвесни и тек њихово наступање даје одређен садржај самом извештају. Ради примера доле се наводе неколико питања која се могу обрадити у извештају, али само под условом да се те радње одиграју. У сваком другом случају сама пракса би наметнула нов садржај и нова питања. Питања поменута за пример била би следећа:

1. — Распоред позадинских јединица и установа, база и болничке базе и II дела штаба. — Код пука и дивизије у извештај се уноси детаљан распоред свих јединица и установа унутар базе а код виших јединица — распоред позадинских јединица и установа, већ према томе којој служби припадају. Детаље о размештају сваке позадинске јединице и установе износе

службе у својим сопственим извештајима. Овој тачки у извештају има места само онда ако су наступиле промене у распореду. Међутим, ако тих промена нема, тачка отпада па је не треба ни наводити пошто претпостављени зна садашњи распоред.

2. — Снабдевеност. — Износи се да ли су јединице снабдевене или не, са захтевом за дотур потребне количине материјалних средстава. Овде не треба уносити распоред материјалних средстава и где недостају, већ само оно што недостаје да би јединица била снабдевена. Значи, изнеће се да је потребно дотурити одређени број дневних оброка хране, пуњења погонског материјала, опреме итд.

3. — Станје транспорта. — Уколико има промена, назначити број возила и колико их је ван употребе, могућност транспорта и да ли исти може да задовољи конкретне потребе, односно захтевати помоћ од претпостављене команде.

4. — Путеви дотура и евакуације. — Да ли на њима има прекида, рушења, угрожавања од стране непријатеља и сл. и у чему је потребна помоћ вишне команде.

5. — Санитетско стање. — Како је текао рад санитетских установа у погледу евакуације рањеника и болесника, каква је садашња оптерећеност установа, какво је епидемиолошко стање у јединицама и на рејону, појава заразних оболења — односно борба против истих — и мере које су предузете у односу на оболења констатована у извештају претходног дана.

6. — Ветеринарско-епизоотско стање. — Исто као и код санитета, али по питањима из делокруга рада ветеринарске службе њених органа и установа.

7. — Губици. Само губици из оквира управних органа позадине, позадинских јединица и установа материјалних резерви и евентуално на самом рејону — уколико значе губитак и за позадину. Све ово се износи у општим цртама, јер ће губитке, и то детаљно, такође износити службе а из овог извештаја претпостављена команда треба да види само опште стање губитака, да би на основу тога проценила како они утичу на даљу способност и рад позадине и шта конкретно треба предузети у циљу попуне.

8. — Трофеји. — Изнети глобалне количине заплених материјалних средстава, али само оних која улазе у делокруг поједињих позадинских служби. С обзиром на то да велике количине трофеја евакуише транспорт претпостављене команде, то овде није нужно износити колико је и чега евакуисано, већ се само може нагласити у колико је мери евакуација трофеја из потчињених јединица оптерећивала транспорт наше јединице. Ту се даје предлог и за коришћење трофеја, односно за њихову евакуацију.

9. — Закључак. — Садржи стање и могућности позадине, са посебним предлозима и захтевима.

Извештај се ради у три примерка (за штаб, за претпостављену команду и за архиву). Изузетно, у дивизији која се налази у саставу корпуса и ако овај није снабдевачки орган, извештај се, као и заповест за позадину, пише у 4 примерка, да би се 1 примерак могао доставити корпусу на увид. Извештај потписују командант и заменик комandanта за позадину.

б) **Ванредни извештаји** се достављају по потреби, а односе са на важније промене и хитна тражења по позадини. Они се достављају писмено, телефонски, телографски или путем радија, а сврха им је да упознају претпостављену команду са ванредним и хитним догађајима и да јој пруже могућност интервенције и руковођења.

РАДНА КАРТА

Позадински органи, као и оперативни, воде радну карту. Ову карту води сваки руководилац, тако да заменик комandanта за позадину води своју личну, док остали начелници служби и други воде своје посебне радне карте — уносећи у њих оне податке који су потребни за рад, а према задацима и специфичностима дате службе.

У радну карту се уносе елементи борбене и позадинске ситуације и то у оном обиму који је заменику комandanта за позадину неопходно потребан за рад и организацију руковођења позадином.

На радну карту уносе се следећи подаци:

1. — **Елементи борбене ситуације:**

а) о непријатељу — његов предњи крај, основна групација снага — посебно покретних тенковских и других јединица — вероватни правци употребе и сл.;

б) предњи крај сопственог распореда, групација снага и борбени поредак; распоред артиљеријских група и јединица ојачања, као и распоред резерви и правци њихове употребе;

в) границе дејства као и границе позадинског рејона, с тим да се задња граница позадинског рејона потчињених црта као предња граница позадинског рејона претпостављене јединице.

г) линије близег, следећег, односно задатка дана своје јединице, и најзад,

д) командно место и командантска осматрачница своје јединице.

2. — Елементи позадинске ситуације:

а) распоред базе (одељка, истоварних станица и болничке базе) претпостављене јединице, без уношења свих јединица у оквиру базе; путеви дотура и евакуације и II део штаба претпостављене команде;

б) распоред својих позадинских јединица и установа и то у пуку и дивизiji сваке јединице посебно, а у вишим јединицама само распоред позадинских јединица и установа по службама; своји путеви дотура и евакуације и II део штаба и

в) границе рејона потчињених јединица, распоред њихових база као целине и II део штаба.

ПЛАН ОДБРАНЕ ПОЗАДИНЕ

Он се као документ са прилогом шема распореда позадинских јединица и установа, као и распореда снага одређених за одбрану, израђује само у јединицама почев од дивизије навише. У пуку нема потребе за израду овог документа.

Саобразно ситуацији и плану за одбрану рејона команда дотичне јединице, с једне, као и заповести за позадину, с друге стране, *план одбране* треба да обухвати следећа питања:

1. — снаге и средства која су одређена, односно додељена, за организацију одбране; њихови задаци и распоред;

2. — употреба тих снага према могућним варијантама, с обзиром на предвиђање угрожавања позадинских јединица и установа;

3. — угрожени делови пута дотура и евакуације и ко их и како штити;

4. — распоред трупних и осталих јединица које се на позадинском рејону могу користити за одбрану у случају потребе, као и начин одржавања везе са њима;

5. — распоред инжињериских, путно-експлоатационих и осталих јединица и јединица милиције (станица) — дуж комуникација, што је нарочито важно за транспортне колоне и њихову сигурност;

6. — распоред резерви које су, поред осталог, — по замисли команде јединице — одређене и за борбу са непријатељским деловима при њиховој појави у нашој позадини, и начин одржавања везе са њима;

7. — мере предузете од стране командовања и посебно од стране органа позадине против ваздушних десаната;

8. — мере противавионске заштите и одбране по плану ПА заштите, као и одбране команде јединице, односно посебно мере које позадинске јединице и установе предузимају својим сопственим снагама и средствима;

9. — сигнали ваздушне, тенковске, хемиске и друге узбуње и систем обавештавања, и најзад,

10. — мере маскирања и прикривања, као и начин њихове провере и контроле.

Уз план се прилаже *шема*, која је његов саставни део и у коју се уносе скоро сви ови елементи као и распоред позадинских јединица и установа, с тим што у погледу израде и садржине ове шеме у дивизији — односно корпусу и армији постоје извесне разлике; но, те разлике нису тако битне. У шему се уноси следеће:

1. — детаљан распоред позадинских јединица и установа у дивизији, а у корпусу и армији распоред по службама;

2. — све мере и средства за непосредну заштиту сваке поједине јединице, као например ровови и друго;

3. — мере одбране тих јединица и установа, односно базе као целине;

4. — правци кретања и јачина патрола;

5. — распоред и задаци заштитних, стражарских и осталих јединица које врше обезбеђење позадине као целине;

6. — распоред ПА и стрељачких оруђа за борбу против нисколетећих авиона;

7. — заседе, њихова места и јачина;

8. — посебна привремена или стална обезбеђења на појединим правцима, раскрсницама итд., и најзад,

9. — осматрачке станице и осматрачи неба.

Овако састављен план са шемом омогућава да се увек има потпун увид у организацију одбране, што појачава сигурност и чини да се питању одбране може посветити пуна пажња.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ БАТАЉОНА У НАПАДУ И ОДБРАНИ

За организацију снабдевања и збрињавања јединица позадина батаљона има ове елементе (који сачињавају позадину сваке јединице): управне органе, позадинске јединице и установе, материјалне резерве и, у извесним случајевима, позадински рејон.

Позадином батаљона руководи заменик команданта батаљона. Батаљон има још и интендантске, санитетске и ветеринарске органе.

Командант батаљона је одговоран за стање снабдевености у батаљону. Он поставља задатке заменику команданта батаљона и командирима чета, одређује норме утрошака материјалних средстава јединицама батаљона на основу добијеног задатка и извода из заповести пука, затим време и место развијања позадинских јединица и установа.

Заменик команданта батаљона организује везу са позадинским деловима и везу између њих самих, регулише одбрану и осигурање позадинских јединица и установа и води евиденцију о бројном стању.

Позадински документи се не воде у батаљону, већ заменик команданта батаљона врши разне прорачуне и саставља извештаје у виду забележака на ратном блоку.

ПОЗАДИНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ И УСТАНОВЕ

Батаљон има јединицу за снабдевање и санитетску јединицу.

Јединица за снабдевање дели се на део за борбене и део за интенданцке потребе.

Део за борбене потребе носи муницију и осталу борбена средства; у борби развија батаљонску станицу борбених потреба (БСБП).

Део за интенданцке потребе носи 1 д/о (текући) хране; има потребан број кувара, обућара и возара и развија батаљонску интенданцку станицу (БИС).

Јединица за снабдевање организује снабдевање јединица батаљона свим материјално-техничким средствима — пред борбу и за време борбе; дотура четама потребне количине материјално-техничких средстава; евакуише непотребан материјал и амбалажу и развија БСБП и БИС, и најзад, припрема дотур и дели топлу храну четама.

Санитетска јединица у свом саставу има, поред команђира вода, подофицира, неколико патрола носилаца рањеника и двоколице за евакуацију тешко рањених и болесних из чета.

Санитетска јединица развија батаљонско превијалиште (БП) и на њему указује прву предлекарску помоћ рањеним и болесним; по указаној помоћи припрема их за евакуацију у пуковско превијалиште (ПП). Даље, врши евакуацију рањених и болесних из чета, а по потреби истура јединица и станицу санитетског транспорта (ССТ). Најзад, предузима потребне хигијенске и противепидемске мере.

Ешелонирање батаљонских позадинских јединица и установа. — За време борбе позадинске установе батаљона развијају се на таквом отстојању одакле могу најправилније, најбрже и најсигурније да врше опслуживање јединица батаљона.

БСБП и БИС се у нападу развијају на 2—3 км, а у одбрани на 3—5 км од борбене линије.

БП се у нападу развија на 0,5 до 1 км, а у одбрани на 1 до 1,5 км.

На маршу се позадинске јединице и установе батаљона крећу на зачељу свога батаљона.

МАТЕРИЈАЛНЕ РЕЗЕРВЕ

Јединице батаљона и батаљонски транспорт носе извесну количину потребних материјалних средстава, прописаних по норми, која се премешта заједно са батаљоном. Ове резерве чине основ за снабдевање јединица батаљона.

Када је коришћење месних средстава и дотур из позадине отежан батаљонске покретне резерве добијају нарочиту важност и значај.

У покретним резервама које носе јединице и батаљонски транспорт налази се муниција, људска и сточна храна — по прегледу прилог бр. 2. Ако постоје изгледи да се за извесно време неће моћи вршити дотур, ове норме могу бити увећане.

За сваки претстојећи задатак одређује се норма утрошак коју пук дотура батаљонима. Уколико се од норме коју батаљон носи утроши извесна количина, она се одмах попуњава, тако да јединице и транспорт батаљона код себе увек имају предвиђену норму покретних резерви.

Позадински рејон начелно се не додељује батаљонима (као што је случај са пуком и већим јединицама), осим самосталном батаљону или батаљону из састава пука — одређеном за дејство на засебном правцу. Батаљону се само у том случају додељује засебан рејон у пуковском рејону за размештај, рад позадинских јединица и установа и коришћење месних средстава, с тим да тај рејон по величини може бити, као и пуковски или мањи од њега.

СНАБДЕВАЊЕ БАТАЉОНА БОРБЕНИМ СРЕДСТВИМА

Пук дотура батаљону борбене потребе из пуковског складишта борбених потреба (ПСБП). Батаљон снабдева чете борбеним средствима преко БСБП, које се развија на пуковским путевима дотура и евакуације. Дотур материјалних средстава врши се у већини случајева по правцима, а не по путевима. Снабдевање јединица борбеним средствима приказано је на шеми бр. 4.

Снабдевање батаљона људском и сточном храном. — За време борбе организује га БИС, која се развија на подједном месту у близини БСБП. БИС свакодневно прима текући дневни оброк људске и сточне хране — из пуковског интендантског складишта (ПИС) — средствима пуковског транспорта. БИС припрема, дотура и дели људску и сточну храну четама на месту одређеном за деобу хране. За време борбе, јединице батаљона примају топлу храну у периоду затишја борбе, обично када падне мрак. Кухиње се довлаче што ближе четама, на заклоњена места која одређују командри чета. Одатле храну разносе четама за то нарочито одређени борци. У случају да кухиња не може да приђе че-

тама, топла храна се на рукама преноси у термосима, кантама и мањеркама, а ако и то није могућно, борцима се издаје суви оброк.

У нападу се четама издаје топла храна пре него што баталјон заузме полазни положај за напад. Дотур хране приказан је на шеми бр. 5.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Санитетски вод развија БП. За евакуацију рањеника БП истура ка четама санитетску двоколицу што ближе рањеничким гнездима. Санитетска двоколица образује ССТ (станицу санитетског транспорта).

У нападу БП се начелно не развија, већ ради у покрету; у одбрани се развија.

Од позадинских јединица и установа чета има само санитетско одељење, које у борби образује четну рањеничку прихватницу (ЧРП). ЧРП се у нападу не развија, док се у одбрани може развијати. Рањени и болесни обично се евакуишу у рањеничка гнезда — заклоњена места где се склањају од дејства ватре и где им се указује прва помоћ. Санитетска евакуација приказана је на шеми бр. 6.

РАД ПОЗАДИНЕ БАТАЉОНА У НАПАДУ И ОДБРАНИ

Позадина батаљона ради на материјално-техничком обезбеђењу напада и одбране — у припремном периоду и у периоду борбе. У припремном периоду попуњавају се резерве муниције и остала материјална средства.

Позадина батаљона мора да буде развијена и да заврши свој рад до момента када јединице батаљона заузму полазни положај за напад, односно поседну предњи крај.

Размештај позадинских јединица и установа, у нападу, треба да је што ближе четама, да се по преласку чета у напад не би морало одмах вршити њихово премештање.

На организацију и рад позадине у одбрани, у односу на рад у нападу, утичу следеће особености: борбени поредак батаљона релативно је статичан, што омогућава ешелонирање позадинских делова на већој дубини. Даље, растреситији и заклоњенији распоред смањује губитке.

У борби се премештање позадинских јединица и установа батаљона, са старог места на ново, врши када је снаб-

девање и забрињавање са старог места доведено у питање. Време и даљина премештања не могу се изразити у километрима и часовима, пошто њихово премештање зависи од разних околности: борбене ситуације, дејства непријатељске ватре, земљишта, путева (односно правца кретања), стања покретних резерви код бораца, величине губитака, итд.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ПУКА У НАПАДУ И ОДБРАНИ

УПРАВНИ ОРГАНИ

У управне органе спадају: заменик комandanта за позадину, начелник интендантске, санитетске, ветеринарске и техничке службе, и аутомобилске службе ако пук има аутомобилски транспорт (например, моторизовани артиљеријски пук). На челу позадине пука је заменик комandanта за позадину, који је потчињен комandanту пука. Он непосредно организује позадину и руководи њеним радом. Координира рад материјално-техничких органа родова војске и органа позадине. За рад позадине на снабдевању пука храном, по-гонским материјалом, наоружањем, муницијом, инжињеријско-техничким материјалом, материјалом за везу и противавионску заштиту као и осталим материјално-техничким средствима одговоран је заменик комandanта за позадину и одговарајући начелници служби.

Начелник штаба пука треба да буде стално упознат са позадинском ситуацијом и снабдевеношћу јединица. Он упознаје заменика комandanта за позадину са борбеним заповестима и наређењима, као и са важнијим променама у борбеној ситуацији. Заменик комandanта за позадину, са своје стране, обавештава начелника штаба о стању у позадини и о важнијим променама у позадинској ситуацији.

За поједине службе у позадини пука постоје следећи органи:

— на челу интендантуре пука налази се интендант са потребним бројем помоћника; интендантура се не дели на отсеке;

— за санитетску службу постоји начелник санитета — лекар, и најзад,

— за ветеринарску службу — начелник ветерине — ветеринар.

ПОЗАДИНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ И УСТАНОВЕ

Позадинске јединице и установе извршни су органи поједињих позадинских служби и позадине уопште, а обављају следеће дужности:

— непосредно остварују разне задатке у оквиру своје специјалности;

— повезују остале елементе позадине: материјалне резерве, позадински рејон и управне органе;

— врше пренос борбених и животних средстава;

— врше збрињавање рањених и болесних;

— врше растерећење јединица од материјалних баласта, и

— врше обнављање и оправку опреме и материјала.

Пук има следеће позадинске јединице и установе:

— возарску јединицу са двоосовним колима;

— санитетску јединицу, која се дели на медицински, део за евакуацију и хигијенско-епидемиолошки део;

— интендантску радионицу (ИР);

— артиљеријску радионицу (АР), и

— пуковску ветеринарску амбуланту (ПВА), која у свом саставу има поткивача.

Пук може, поред запрежног транспорта, имати и моторизовани транспорт.

Задаци возарске јединице јесу:

— дотур борбених и осталих средстава јединицама пука;

— евакуација лаких рањеника и болесника, трофеја, непотребне опреме и материјала;

— организација оправке кола.

Возарска јединица развија ПСБП и ПИС.

У рејону ПСБП распоређује се АР, а у рејону ПИС-ИР.

Службом снабдевања борбеним средствима у пуку руководи начелник АТС пука.

Задаци санитетске јединице јесу:

— развија пуковско превијалиште (ПП) које указује прву лекарску помоћ рањеним и болесним;

— евакуише рањене и болесне својим транспортом из батаљона;

— врши санитетско извиђање;

— предузима хигијенске, профилактичке и против-епидемиске мере, и

— снабдева јединице пука санитетским материјалом.
ПП заузима просторију од 70 — 80 пута 100 — 120 м.

Ова просторија може бити и мања, ако је ПП размештено по кућама.

Командир санитетске јединице је лекар.

Задаци ПВА јесу:

— указује ветеринарску помоћ рањеној и болесној стоци и евакуише је у ПВА;

— припрема за евакуацију из ПВА у дивизиску ветеринарску болницу (ДВБ) рањену и болесну стоку којој је потребно лечење преко 7 дана, а у извесним случајевима и евакуише је, и

— снабдева јединице пука ветеринарским материјалом који добија из ДВБ.

Управник ПВА је ветеринар — начелник ветеринарске службе у пуку, поред своје редовне дужности.

У случају потребе, нарочито на планинском и испресецаном земљишту, ПВА за време борбе издваја истурену ветеринарску станицу (ИВС), чији је задатак указивање предветеринарске помоћи и организација евакуације рањене и болесне стоке у ПВА.

АР намењена је за извршење лаких оправки наоружања и артиљеријско-техничке опреме. Снабдевена је потребним материјалом и алатом за отклањање кварова и замену појединих делова. Непосредно је потчињена начелнику АТС.

ИР служи за оправку одеће, обуће, запрежне и остale интендантске опреме. Има одговарајуће занатлије и непосредно је потчињена интенданту пука.

МАТЕРИЈАЛНЕ РЕЗЕРВЕ

Да би се обезбедило правилно и правовремено снабдевање јединица материјално-техничким средствима, транспорт пука има одговарајуће покретне резерве.

Покретне материјалне резерве које пук има показане су у прегледу бр. 2.

ПОЗАДИНСКИ РЕЈОН

Позадинске јединице и установе пука развијају се и раде на рејону пука.

Границе рејона пука одређује командант дивизије. Рејон пука у нападу граничи се спреда предњом границом — борбеном линијом (у нападу полазним положајем за напад, а у одбрани предњим крајем), са обеју страна бочним

границама — линијама разграничења са суседима, и позади задњом границом, која је у исто време предња граница дивизиског позадинског рејона (обележава се знаком границе тога рејона).

При одређивању граница рејона потребно је да се већим бројем средстава ојачања и већом густином борбеног поретка осигурају најбољи услови за рад позадине пукове, који води борбу на ужем фронту (например, на правцу главног удара). Тада пук у свом задњем делу може добити шири рејон него што је онај напред, на линији фронта. Ово се постиже проширивањем задњег дела рејона на рачун јединице на мање важном правцу, односно отсеку. Биће случајева, када ће се рејон пукова и на помоћном правцу повећати на рачун позадинског рејона претпостављене јединице ако нема доволично месних средстава на рејонима тих пукова.

Нормална дубина рејона пукове износи у нападу до 8 а у одбрани до 12 км. Ове норме не сматрати као апсолутне, већ имати увек у виду конкретан задатак, карактер земљишта и остale чиниоце који утичу на дубину пуковског рејона. Пукови II ешелона дивизије не добијају позадинске рејоне, већ рејон (место) размештаја у позадинском рејону пукове I ешелона.

СПЕЦИФИЧНОСТИ НАПАДА И ОДБРАНЕ КОЈЕ УТИЧУ НА ОРГАНИЗАЦИЈУ И РАД ПОЗАДИНЕ ПУКА ЈЕСУ:

— мала ширина фронта напада пукове, нарочито на правцу главног удара, условљава мањи позадински рејон, што се негативно одражава на рад позадине. Насупрот томе, ширина одбранбеног фронта утиче повољније на организацију и рад позадине;

— позадински рејон у нападу ужи је и плићи, а у одбрани шири и дубљи, што у одбрани омогућава бољи избор и коришћење путева, боље регулисање саобраћаја, правилнији, растреситији и прикривенији распоред позадинских јединица и установа, него у нападу;

— покрети борбених јединица, нарочито у нападу, условљавају померање позадинских јединица, као и маневар транспортним средствима и материјалним резервама, што све неповољно утиче на правилац и уредан рад позадине;

— релативно статичан положај борбеног поретка у одбрани обезбеђује сталност боравка позадинских јединица

и установа на једном месту, што олакшава њихов правилан и уредан рад;

— образовање борбеног поретка у нападу, у више ешелона, нарочито на правцу главног удара, отежава уредан дотур и евакуацију, санитетско и ветеринарско збрињавање и коришћење месних средстава;

— у нападу засићеност пуковског реона великим бројем јединица отежава растреситост распореда позадинских јединица и установа, уређење комуникација и регулисање саобраћаја;

— дотур материјално-техничких средстава у нападу већи је него у одбрани;

— велики утрошак материјално-техничких средстава, нарочито муниције чија тонажа износи неколико пута више него свих осталих средстава, условљава велико напрезање транспортних јединица;

— утрошак муниције већи је у нападу него у одбрани;

— велики губици, нарочито на правцу главног удара и тежишту одбране, захтевају непрекидност у раду санитетских и ветеринарских јединица и установа;

— губици су већи у нападу него у одбрани;

— месна средства у одбрани брзо се искористе и исцрпу, због чега се повећава дотур;

— у одбрани је снабдевање из средстава трофеја слабо, скоро никакво;

— одбрана захтева више инжињериског материјала него напад, због чега се у одбрани повећава дотур;

— евакуација трофеја знатно је већа у нападу него у одбрани, и најзад,

— у процесу одбране дотур се врши по принципу „од себе“.

ПОДЕЛА РАДА ПОЗАДИНЕ

Рад позадине пука у нападу и одбрани произилази из општег задатка пука и дели се на припремни период напада (одбране) и период извођења напада (одбране).

Организација и рад позадине пука у припремном периоду напада и одбране

Задаци позадине пука у овом периоду напада и одбране јесу:

— планирање и размештај материјално-техничких средстава по складиштима и јединицама;

— дотур материјално-техничких средстава за припремни период и, начелно, за први дан извођења напада односно одбране;

— евакуација свега онога што оптерећује јединице и установе (рањених и болесних — у циљу растерећења санитетских и ветеринарских установа — непотребне опреме, материјала и амбалаже);

— оспособљавање и попуна транспортних средстава;

— оправка и обнављање опреме и материјала;

— предузимање мера — преко команде пука — да инжињерија изврши оправку путева и да, по потреби, изради нове;

— регулисање саобраћаја;

— организација набавки из месних средстава;

— померање и размештај позадинских јединица и установа на места и отстојања са којих ће најбоље одговорити својим задацима;

— организација заштите и одбране позадине, као и маскирања, и

— организација веза у позадини и са позадином.

Основ за организацију и рад позадине у нападу и одбрани чине:

— борбени задатак пука;

— одлука комandanта пука;

— извод из заповести за позадину дивизије, и

— стање позадине.

По пријему задатка у штабу пука настаје организациони процес у који се укључује и позадина пука са својим службама, како је изнето у одељку „Позадинска документација“.

Распоред позадинских јединица и установа

Густ борбени поредак и мала површина позадинског реона у нападу ограничавају добар распоред позадинских јединица и установа, док одбрана омогућава правилнији и растреситији распоред.

При развоју за борбу, позадинске јединице и установе пука развијају се у две групе. У првој групи се развија ПП, а у другој пуковска база (ПБ), у коју улазе: ПСБП, ПИС, ВЧ, ПВА, АР и ИР.

Распоред позадинских јединица и установа пука у нападу и одбрани приказан је на шемама бр. 7 и 8.

Распоред позадинских јединица и установа одређује командант пука на предлог заменика командаџанта за позадину.

II део штаба пука распоређује се начелно на око 1 — 2 км од КМ пука на оси, односно правцу везе, али ће често бити случај да се оба дела штаба разместе на једном истом месту.

Путеви дотура и евакуације

На рејону пука, нарочито у нападу, када је рејон мањи избор путева је ограничен.

Оправку путева у трупном рејону врши инжињерија. Заменик командаџанта за позадину проверава стање путева у пуковском рејону и предлаже мере потребне за њихово одржавање.

Правилно коришћење путева зависи од добrog регулисања саобраћаја. Ово организује заменик командаџанта за позадину, а људство за регулисање начелно даје транспортерна јединица пука, или јединица коју одреди команда пука. Регулисање саобраћаја организује се углавном помоћу саобраћајних знакова и саобраћајаца.

Могућност транспорта, дотур и евакуација

Прорачун капацитета транспорта врши заменик командаџанта за позадину на основу стања транспорта. При прорачуну узима у обзир и евентуалну примену централизованог дотура.

Начелно дотур тече од ПБ до БСБП и БИС и од ПП до БП, а евакуација — обрнуто.

Коришћење месних средстава

Коришћење месних средстава у трупном рејону регулише команда дивизије. Прикупљање се врши преко народних власти и, начелно, месним транспортом. Начин плаћања редовно се регулише на бази постојећих прописа.

Због тајности припрема напада и одбране, коришћење месних средстава у пуковском рејону треба ограничiti. Пук користи месна средства која не захтевају прераду, као: поврће, огрев, сточну храну, простијарку и слично.

Санитетско и ветеринарско обезбеђење

За санитетско и ветеринарско обезбеђење напада и одбране треба санитетске и ветеринарске установе растеретити од рањених и болесних и попунити их до формацијског састава.

Заштита и одбрана позадине

Позадинске јединице и установе могу за своју одбрану имати своје посебне јединице, а могу бити и без њих. Ако немају посебне јединице за одбрану, команда пука, на предлог заменика команданта за позадину, може за одбрану позадине да одреди потребно људство из борбених јединица.

Заменик команданта за позадину организује одбрану против свих врста непријатељског дејства. Он израђује план одбране у коме одређује: људство које ће примити борбу; поступак са возилима; задатак људства које учествује у одбрани; потребан број осматрача неба; положаје за одбрану и начин њиховог поседања; мере маскирања и све остало што је потребно у вези са одбраном.

Организација веза

Начелник веза пука, у споразуму са замеником команданта за позадину, регулише везу са позадином и у позадини. Између II дела штаба пука и: КМ, заменика команданта батаљона, II дела штаба дивизије и ПП веза је начелно жичана и курирска. Жичане везе одржавају се преко КМ пука. Веза унутар ПБ је курирска. Позадина пука може по формацији имати средства за везу, у ком случају везу организује заменик команданта за позадину, у споразуму са начелником веза пука.

РАД ПОЗАДИНЕ ПУКА У ТОКУ ИЗВОЂЕЊА НАПАДА И ОДБРАНЕ

Основни задаци позадине пука у периоду извођења напада и одбране јесу:

- непрекидно и благовремено снабдевање јединица и установа пука средствима за живот и борбу;
- организација дотура;
- брзо указивање помоћи рањеном и болесном људству и стоци;
- брза евакуација рањених и болесних;
- евакуација трофеја и непотребне опреме;
- маневровање позадинским јединицама и установама, као и материјалним резервама;
- брига за исправност путева и предузимање мера преко команде пука — да инжињерија одржава путеве у исправном стању;
- обезбеђење позадинских јединица и установа;
- обезбеђење веза, и најзад,

— брзо отклањање последица непријатељског дејства.

У току извођења саме борбе рад позадинских јединица и установа прилагођава се борбеној ситуацији.

Тежиште рада позадине у току извођења напада и одбране усмерава се у првом реду на непрекидно снабдевање муницијом, брзо указивање лекарске помоћи и брзу евакуацију рањених и болесних.

У току извођења напада и одбране пука, јединице пука се снабдевају из одговарајућих складишта ПБ и збрињавају из ПП и ПВА све док се не удаље на такво отстојање да је њихово снабдевање и збрињавање са старих места распореда ПП и ПБ отежано или немогућно. Тада настаје премештање позадинских јединица и установа пука.

ПП се у нападу премешта пре ПБ, а ПВА у саставу ПБ, начелно последња. У отступању ПБ се премешта пре ПП.

Време и даљина премештања ПП и ПБ не могу се одредити у километрима или часовима, јер ће премештање са старог до новог места (рејона) и по времену и по удаљености бити врло различито, а зависи од борбене ситуације, дејства непријатељске ватре, земљишта, путева дотура и евакуације, попуњености јединица пука, броја рањених и болесних, итд.

Важно је напоменути да ПП и ПБ треба да остану у старом рејону (месту) све дотле, док из њих могу уредно и благовремено снабдевати и збрињавати јединице пука.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ЈЕДИНИЦА ВАН САСТАВА БАТАЉОНА И ПУКА

Самосталне чете имају одељење за снабдевање и потребна транспортна средства за превоз муниције и 1 д/о хране.

Самостални батаљони и њима равне јединице имају санитетски вод и вод за снабдевање, са потребним транспортом за ношење материјално-техничких средстава.

Од органа самостални батаљони имају заменика команданта батаљона (који управља и руководи позадином), интенданта, референта санитета и референта ветерине (ако су са сточном запрегом).

У погледу ношења борбених средстава самостални батаљони се изравњавају са пешадиским пуковима, док се у погледу интенданских средстава изравњавају са батаљонима у саставу пешадиских пукова.

ПОЗАДИНА АРТИЉЕРИСКИХ ЈЕДИНИЦА

Самосталне батерије имају позадинске јединице и установе као самосталне чете — са ојачаним транспортом.

Артиљериски дивизиони у саставу артиљериских пукова су у позадинском смислу организовани као и батаљони у саставу пешадиских пукова и имају одговарајући транспорт: возарски — ако је са коњском запрегом, односно моторизовани.

У артиљериским дивизионима, као и у батаљонима, позадином руководи заменик команданта дивизиона.

Позадина АИД (артиљериско-инструменталног дивизиона) је као у артиљериском дивизиону.

Самостални артиљериски дивизиони носе по 1 б/к муниције.

У позадинском погледу артиљериски пукови су формирани као и пешадиски, са разликом што од позадинских јединица уместо санитетске чете имају санитетски вод.

Артиљериске јединице не добијају позадински рејон, већ се њихове позадинске јединице и установе развијају на позадинском рејону јединице за чији рачун дејствују. Стога артиљериске јединице не решавају потпуно самостално питање снабдевања и санитетског и ветеринарског збрињавања. Распоред позадинских јединица и установа артиљериских јединица, коришћење путева и месних средстава и уопште проблем снабдевања и збрињавања начелно решава командант пешадиске јединице за чији рачун артиљериска јединица дејствује, односно заменик команданта за позадину, у споразуму са командантом и позадинским органима артиљериске јединице.

У погледу санитетског и ветеринарског збрињавања артиљериске јединице се придају јединицама за чији рачун дејствују. Њиховим санитетским и ветеринарским јединицама и установама може располагати пешадиски командант, односно начелник санитета (ветерине), ако то санитетске (ветеринарске) прилике у артиљериском пuku дозвољавају.

У погледу снабдевања борбено-техничким, а нарочито средствима исхране, артиљериске јединице могу се пријати пешадиским јединицама.

С обзиром на начин дејства, ПТА јединице чешће се придају на снабдевање и збрињавање пешадиским једини-

цама, односно њихово снабдевање тече преко пешадиских јединица; у санитетском погледу редовно се ослањају на пешадиске јединице.

Када се артиљериске јединице придају на снабдевање пешадиским јединицама, пешадиски командант има право централизоване употребе транспорта артиљериске јединице, ако то прилике у артиљериској јединици допуштају.

Из складишта на којима базирају артиљериске јединице начелно дотурају материјално-техничка средства својим транспортом, по принципу „к себи“, а евакуишу по принципу „од себе“.

ПОЗАДИНА ПАА ЈЕДИНИЦА

Снабдевање ПАА групе

Снабдевање се начелно врши по формацијским јединицама, а не по тактичким групама. При снабдевању по тактичким групама, највећој јединици из састава групе даје се право коришћења транспортних средстава свих јединица у групи — у циљу обезбеђења снабдевања јединица ПАА које улазе у дотичну ПАА групу. Значи, у погледу снабдевања и збрињавања ПАА група чини у том случају једну целину и снабдевањем руководи позадински орган највеће ПАА јединице из састава ПАА групе.

Обезбеђеност:

— муниција: батерија — 0,5 б/к; дивизионски транспорт — 0,25 б/к; пуковски транспорт — 0,25 б/к. Свега: 1 б/к у ПА пуку;

— храна: ПА пук има 2 д/о. Неприкосновеног оброка код бораца (НР) нема.

— погонски материјал: 1,5 п код возила; 1 п у транспорту дивизиона и 0,5 п у транспорту пука. Свега: 3 п у пуку.

Снабдевање јединица рефлектора и запречних балона ПАА специјалним материјалним средствима врше транспортна средства њихових батаљона — непосредно из складишта одговарајућих материјално-техничких средстава. Ове се јединице у погледу снабдевања осталим средствима начелно ослањају на јединице за чији рачун дејствују.

Размештај позадинских јединица и установа ПАА јединица

Позадинске јединице и установе ПАА распоређују се у позадинским рејонима пешадиских јединица чији борбени поредак обезбеђују, односно чије базе, или објекте бране.

Транспортни вод ПАА дивизиона развија дивизионску станицу борбених потреба (ДСБП) на 4—8 км од средине ВП у правцу установа из којих се врши снабдевање.

Транспортна чета ПАА пукова развија пуковску базу (ПСБП, ПИС, СПМ и пуковске радионице) на 12—15 км од позадинских установа дивизиона, у правцу склadiшта из којих се врши снабдевање.

Прилично велика удаљеност између поједињих позадинских установа заснива се на чињеници да ПАА јединице располажу моторизованим транспортом и да треба да буду удаљене од ефикасног непријатељског дејства.

Санитетско збрињавање ПАА јединица

ПАА јединице се ослањају на најближе санитетске установе јединица, начелно оних за чији рачун дејствују.

Дотур и евакуација код ПАА јединица

Дотур до ПАА групе, односно јединице (из одговарајућих склadiшта), врши се начелно по принципу „к себи“, тј. транспорт ПАА групе (јединице) одлази у склadiшта и прима материјално-техничка средства. Евакуација се врши по принципу „од себе“.

С обзиром на то да се дотур и евакуација код ПАА јединица врши на путевима који се налазе на позадинским рејонима других јединица, ПАА јединицама треба одредити време коришћења тих путева, односно доделити им посебне путеве (ако је путна мрежа развијена), или извршити централизовано планирање дотура.

Попуна материјалних губитака ПАА јединица

Врши се из склadiшта јединице за чији рачун ПАА јединице дејствују, или из територијалних склadiшта и склadiшта ВК.

ПОЗАДИНА КОЊИЧКИХ ЈЕДИНИЦА

Коњички пукови имају исте органе као и пешадиски. Ескадрони су снабдевачки органи. Коњички пук носи 3 д/о зоби и 1 д/о сена више него пешадиски пук.

Коњички пукови не добијају позадински рејон, уколико не дејствују самостално, него им се, слично артиљериским јединицама, на позадинском рејону пешадиских јединица одређује место (рејон) за размештај, путеви дотура и евакуације и коришћење месних средстава.

Ако коњичке јединице дејствују самостално, добијају позадински рејон као и пешадиске.

У погледу снабдевања, коњичке јединице се могу снабдевати самостално, ослањајући се на базу најближе пешадиске јединице, или могу бити пријате на снабдевање пешадиским јединицама, што зависи од борбене ситуације, улоге и задатка коњичке јединице.

У погледу коришћења сточне хране из месних средстава, ако коњичка јединица не добије самосталан позадински рејон, нарочито је важно да постоји координација и разумевање између позадинских органа пешадиске и коњичке јединице.

Често ће и првац борбене употребе коњице зависити од богатства правца, односно рејона, сточном храном.

Коњички пукови се у материјалном, санитетском и ветеринарском погледу ослањају на пешадиску дивизију и више снабдевачке органе.

У случају употребе коњице за обухвате, обиласке, гоњење и увлачење у пробој, неопходно је да се коњичке јединице оспособе за самосталан позадински рад, у ком циљу их треба ојачавати одговарајућим позадинским јединицама и установама.

ПОЗАДИНА ТЕНКОВСКОГ БАТАЉОНА И БРИГАДЕ

Позадина тб има следеће органе:

— ремонтну групу, која у свом саставу има механичаре, одговарајући број камиона и радионице „А“. Њен је задатак вршење лаких оправки тенкова;

— санитетску групу, која има санитетска кола и одговарајући број болничара. Њен задатак је указивање помоћи, и

— групу за снабдевање, која има одељење борбено-техничких и одељење интендантских средстава.

Резерве материјално-техничких средстава самосталног тб:

— муниција — код тенка: 1 б/к; у транспорту тб: 1—2 б/к; свега: 2—3 б/к;

— мазиво и гориво — код тенкова: 1 пуњење; у транспорту тб: 1 пуњење; свега: 2 пуњења;

— храна — код тенка: 1 — 2 д/о (обично 1 сухи и 1 НЕП); у транспорту тб: 2—3 д/о; свега 3—5 д/о.

На маршу и у борби позадински делови тб крећу се у једном ешелону. На маршу се крећу непосредно иза зачела тб, а у борби се распоређују на 3—5 км од борбених делова.

У циљу пружања прве помоћи тенковима оштећеним у борби и њихове евакуације до најближег заклона, или до сабиралишта оштећених машина (СОМ), из састава ремонтне групе формирају се групе за оправку и евакуацију, састава 3—5 ремонтника са тракторима.

За евакуацију оштећених тенкова могу се користити и тенкови са неисправним наоружањем. Са групом за евакуацију упућују се и БП, које иначе развија санитетска група.

На маршу се непосредно иза зачела тб образује зачеле из састава ремонтне и санитетске групе, у које улази радионица типа „А“, део горива и мазива, трактор и санитетски аутомобил.

Ако маршује цела тбр, њени позадински делови, сем зачела, могу се објединити и маршовати на зачелу тбр. У борби се могу објединити и позадински делови тенковских батаљона, у циљу централизованог рада, сем група за оправку и евакуацију и батаљонских превијалишта.

Позадина тбр

Ремонтна чета има у свом саставу: радионицу „Б“ — за неборбене, и радионицу „Б“ — за борбене машине; радионицу за оправку средстава везе, наоружања и пуњење акумулатора, и 3—5 трактора — шлепера.

Авто-транспортна чета има одговарајући број аутомобила и цистерни.

Санитетска чета има стручно особље за указивање лекарске помоћи, одговарајући број санитетских аутомобила и осталих средстава.

Резерве материјалних средстава:

— мунција — код тенкова: 1 б/к; у транспорту тб: 1—2 б/к; у транспорту тбр: 1—2 б/к; свега у тбр: 3—5 б/к;

— гориво и мазиво — код тенкова: 1 пуњење; у транспорту тб: 1—2 п; у транспорту тбр: 1—2 п; свега у тбр; 3—5 пуњења;

— храна — код тенкова: 1—2 д/о (1 сухи и НЕП); у транспорту тб: 2—3 д/о; у транспорту тбр: 2 д/о; свега у тбр: 5—7 д/о.

На маршруту се позадинске јединице и установе тбр деле на два ешелона. Када су маршеви дужи, дуж маршруте се на чврзовима путева образују СОМ на отстојању 20—30 км једно од другога.

Први ешелон позадине маршује иза зачела тбр, а други ешелон маршује на 15—20 км иза зачела првог.

У први ешелон улазе санитетска чета, део мунције, гориво и мазиво, а у други ешелон остало.

У нападу се позадинске установе распоређују у два ешелона. Први ешелон: бригадно превијалиште (Бр.П које развија санитетска чета) и СОМ (развијено средствима ремонтне чете) — развијају се на 3 — 5 км од линије фронта. Други ешелон: бригадно складиште борбених потреба Бр. СБП) и бригадно интендантско складиште (Бр. ИС); развија их аутотранспортна чета на око 15 км од линије фронта.

У одбрани се позадина тбр такође дели на два ешелона, с тим што се први ешелон развија у два дела.

Први део првог ешелона: Бр.П и истурено сабиралиште оштећених машина (ИСОМ) — чија је намена оправка са роком трајања до 4 часа — развија се у рејону распореда дивизиске односно корпусне резерве (другог ешелона) — дакле у рејону очекујућих положаја тбр.

Други део првог ешелона: део мунције, гориво и мазиво, са осталим ремонтним средствима за евакуацију оштећених машина — која чине главно СОМ — распоређује се на 15 — 20 км од линије фронта.

Други ешелон: складиште — распоређује се на 25 — 30 км од линије фронта.

Д о т у р :

тб и тбр упућују свој транспорт у складишта (одељке) и И/С на које базирају, примају материјално-техничка средства и дотурају их потчињеним јединицама.

Имајући у виду дневне потребе и могућности транспорта, тбр је способна да са својим транспортним средствима врши дотур из складишта (одељка) на које базира по принципу „к себи“, уколико отстојање од њених позадинских јединица и установа није веће од 100 км.

Када тб и тбр дејствују у саставу пешадиских јединица (пука, дивизије, корпуса, итд.) не добијају свој позадински рејон, већ им се на рејону јединице за чији рачун дејствују додељују место (рејон) за размештај, путеви дотура и евакуације и начин коришћења месних средстава.

У санитетском погледу тб и тбр се редовно ослањају на санитетске установе пешадиских јединица, уколико дејствују као тенкови за непосредну подршку пешадије (НПП).

У извесним случајевима, например када има мало губитака, санитетске установе тбр могу се искористити по плану пешадиског команданта.

ПОЗАДИНА БРДСКЕ БРИГАДЕ

Иста је као позадина пешадиског пука, само што имајачи транспорт, јачу санитетску јединицу и пекарско-месарски вод (има возарско-товарни батаљон, санитетску чету оспособљену и за указивање хируршке помоћи и пекарско-месарски вод).

ПОЗАДИНА ИНЖИЊЕРИСКИХ ЈЕДИНИЦА

Позадина инжињериског батаљона и пука слична је позадини одговарајућих пешадиских јединица.

Инжињериске јединице, које се придају пешадиским и другим јединицама, начелно снабдевају јединица којој су припадте. Ако инжињериска јединица извршава самостално радове при снабдевању се ослања на најближу базу, складиште, односно И/С — по принципу „к себи“.

У санитетском и ветеринарском погледу инжињериске јединице се ослањају на санитетске и ветеринарске установе пешадиских јединица.

СНАБДЕВАЊЕ ЈЕДИНИЦА ВЕЗЕ

Снабдевање јединица везе, свим материјалним средствима, врши се из одговарајућих складишта јединице којој

формациски припадају, а уколико су пријатељи, из складишта оне јединице за чији рачун раде.

Јединице везе налазе се нормално на КМ, КО, или у II делу штаба, где успостављају одговарајуће центре везе, те њихово снабдевање не претставља нарочити проблем пошто се уклапа у снабдевање осталог људства на КМ, КО или II делу штаба.

Снабдевање храном линиског јединица (одељења, вода, чете), које успостављају и одржавају везу по правцима, претставља проблем. Оно се врши на више начина; најбоље је ако је могућно, да се обезбеде товарним кућињама, те да саме припремају храну (једна кухиња на 25 војника) и ову разносе мањеркама и порцијама дуж правца везе. Могућно је и снабдевање куваном храном непосредно са КМ више, односно са КМ ниже јединице, са којима успостављају везу. Ако се предвиђа чешће премештање КМ (у динамици борбе) најбоље је обезбедити их са 1 — 2 д/о суве хране. Најзад, постоји и могућност да се кувано јело дотура непосредно људству линиског јединица, од КМ јединице којој формацијски припадају, или за чији рачун раде, и у ту сврху је потребно обезбедити теренско моторно возило.

За исхрану стоке линиске јединице саме возе сточну зрнасту храну, или је повремено дотурају, а кабаста храна се дотура само када нема могућности испаше; иначе, надокнађује се испашом.

Питање снабдевања конкретно решава интенданант јединице, споразумно са одговарајућим старешинама јединице везе.

ПОЗАДИНА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

Дејства партизанских јединица одликују се низом нарочито изражених момената који произлазе из њиховог специјалног положаја. Тај специјалан положај одређује чињеница да партизанске јединице дејствују у непријатељској позадини. Значи, партизанске јединице дејствују у условима сталног окружења (окружења као вида маневра, или окружења које чине непријатељски гарнизони), у чијим границама се може налазити већа или мања слободна територија (сиромашна или богата месним средствима, итд.). Поред тога, дејство у непријатељској позадини искључује могућност сталне везе међу партизанским јединицама, као

и њихове везе са јединицама регуларне армије и савезницима, потребне у циљу решавања свих питања везаних за живот и борбу партизанских јединица (снабдевање, збрињавање, итд.). Према томе, може се рећи да су партизанске јединице, дејствујући у непријатељској позадини, углавном, у сваком погледу препуштене саме себи, па стога најчешће самостално решавају најразноврсније задатке.

Дејство партизанских јединица се карактерише: широком применом свих форми маневра; избегавањем крутих фронтова; самосталношћу; непрекидном активношћу и изненађењем, ради чега су овим јединицама својствена борбена дејства ноћу и при неповољним атмосферским приликама.

Живот и борбена дејства партизанских јединица су везани за најразличитије земљиште, па и такво које се одликује: великим испресецаношћу, неразвијеном и квалитативно слабом путном мрежом или потпуном беспутношћу, пошумљеношћу, слабом или никаквом насељеношћу, оскудицом у месним средствима, итд.

Услови под којима дејствују партизанске јединице и специфичности њихових дејстава, које су последице тих услова, утичу на организацију и рад њихове позадине и уносе у њих низ особености.

ПОЗАДИНА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА И ЊЕНИ ЕЛЕМЕНТИ

Под позадином партизанских јединица подразумева се ослобођена територија у непријатељској позадини и окупирани део територије дотичне земље, са свим њеним људским и материјалним изворима који су нарочито организовани и усмерени на снабдевање и збрињавање партизанских јединица потребним људством, храном, одећом, санитетским материјалом, итд.

Да би се оваква дефиниција правилно схватила наводимо следеће: у току НОР, у сваком месту ослобођене територије и скоро у свим местима окупiranог дела наше земље постојали су органи наше борбе чији је задатак, поред осталог, био брига за снабдевање и збрињавање наших партизанских јединица. Например, Београд је био окупiran и као такав улазио је у састав позадине немачких снага, али је уједно био и део позадине партизанских јединица, јер им је слao људство, разна материјална средства, итд. Срем је био важан извор снабдевања непријатељских је-

диница и у исто време веома важан извор снабдевања наших партизанских јединица. Или, нарочито словеначки партизани који су своје тешке рањенике једним делом забрињавали у болницама окупирале Јубљане, итд.

Из наведеног може се извукти следећи закључак: партизанске јединице дејствују у непријатељској позадини, али та позадина је једним делом и позадина самих партизанских јединица. Она (непријатељска позадина) је једним делом и позадина партизанских јединица само онда ако су људство и материјални извори на дотичној територији нарочито организовани у смислу помоћи партизанским јединицама. Значи, позадина партизанских јединица је тамо где постоји организован рад усмерен на њихово снабдевање и забрињавање. Према томе, под позадином партизанских јединица у ширем смислу речи треба подразумевати и оне земље које нам указују потребну помоћ за вођење партизанске оружане борбе, као што је био случај са болницама за тешке рањенике у Италији, указаном помоћи Савезника у артиљеријско-техничким средствима итд.

Ако партизанске јединице чине део оружаних снага дотичне земље (уз регуларну Армију постоје и партизанске јединице), тада и позадина партизанских јединица није ништа друго него део позадине оружаних снага.

Какву и колику позадину ће имати партизанске јединице зависи од политичке свести народа дотичне земље и мера које руководство партизанског рата предузима у том смислу. Партизанске јединице борбом проширују слободну територију на штету непријатељске, али од силом заузете територије, а поготову од још окупирале територије, или од неке друге земље (државе) не могу да створе своју позадину. Зато су потребне разне организационе, политичке и друге мере.

У циљу непосредног обезбеђења борбе са непријатељем, у позадинском смислу, партизанске јединице имају у свом саставу своје позадинске делове — своју у ужем смислу, позадину која се састоји из позадинских управних органа, позадинских јединица и установа, материјалних резерви и у извесном смислу рејона.

Позадински управни органи. — Они су дужни да непосредно и најчешће самостално организују и обезбеђују снабдевање и забрињавање својих јединица. С обзиром да се партизанске јединице у првом реду снабдевају кроз борбе, без којих нема ни трофеја ни нових месних сред-

става, као и да је питање набавке и коришћења месних средстава веома значајно политичко питање, неопходна је стална веза команданта са позадинским органима.

Позадински органи треба сва питања снабдевања и збрињавања да решавају у сарадњи са месним (територијалним) органима борбе (партизанске организације, Савез бораца, обновљени органи власти, итд.). Ово због тога што месни органи борбе најбоље познају потребе и могућности месног становништва, а о овоме позадински управни органи морају да воде рачуна, како би, саобразно потребама и месног становништва и партизанских јединица, могли правилно решавати питање снабдевања и збрињавања. Без правилног односа према месном становништву, израженог кроз оруђану борбу партизанских јединица, кроз политичко делоvanje, разне захтеве, стручну (медицинску, ветеринарску, итд.) и материјалну помоћ, нема свестране подршке месног становништва па нема ни опстанка партизанским јединицама. Разуме се да ће наше понашање према месном становништву, при решавању свих питања снабдевања, одређивати и његов однос према нашој борби и обратно.

Позадинске јединице и установе. — Ове јединице и установе партизанских јединица треба да буду: прво, по обиму мале и лако покретљиве, како би партизанским јединицама обезбедиле високу покретљивост, и друго, способне за самостално, потпуно и свестрано снабдевање и збрињавање, у циљу обезбеђења самосталности борбених дејстава партизанских јединица. Ради тога позадинске јединице и установе имају општу намену, тј. људство намењено за рад у радионицима или кухињама користи се како за транспорт и за прикупљање месних средстава, тако и за непосредно борбено осигурање, итд. и увек располажу товарним транспортом који је једино способан за пренос материјалних средстава у најразличитијим условима. Партизанске јединице привремено користе и остале видове транспортних средстава, припремљених из месних средстава или заробљених, када се за то укаже потреба и када то дозвољавају земљишни или атмосферски услови и омогућује борбена ситуација. У нашим партизанским бригадама у току НОР све задатке око снабдевања и збрињавања извршавали су бригадна интендантура, бојна комора и бригадна амбуланта.

Но, поред позадинских јединица и установа партизанских јединица, за решавање питања снабдевања и збрињавања

вања користе се и позадинске установе (уколико постоје) рас прострањене на територији земље где су се одвијала, где се одвијају и где ће се одвијати партизанска дејства. Наиме, имају се у виду различите непокретне територијалне партизанске болнице, радионице и складишта материјалних средстава, везана за одређени рејон и намењена за обезбеђење дејства партизанских јединица. Ради јасноће наводимо следећи пример из нашег НОР. У Источној Босни, у с. Сребреник и с. Трнава, налазиле су се неко време 1943 и 1944 партизанске болнице за тешке рањенике и болеснике. Партизанске јединице су широко користиле ове болнице за забрињавање својих рањеника и болесника, обезбеђивале их стручним кадром и потребним санитетским и другим средствима, штитиле их када су биле откријене од стране непријатеља и премештале их у нове — непријатељу непознате — рејоне. Ове болнице су дејствовале и када би непријатељ заузео територију њиховог распореда, уколико је овај распоред могао и даље остати прикривен. Питање тајности распореда оваквих установа је од прворазредне важности, јер ако би их непријатељ открио потпуно би их уништио.

Када се говори о оваквим позадинским јединицама и установама, ни у ком случају се не мисли на месна средства (цивилне болнице, разна цивилна складишта, радионице, итд.) иако ће се у партизанском рату користити, већ само на оне установе које су организоване у првом реду ради обезбеђења дејства партизанских јединица и које потпуно припадају партизанским јединицама и месним органима борбе — без обзира да ли је место распореда оваквих установа на окупиреној, или ослобођеној територији.

Резерве материјалних средстава. — Оне за партизанске јединице имају нарочити значај. Ово ради тога што иако месна средства и трофеј чине основне изворе снабде вања партизанских јединица, конкретан рејон њиховог дејства може оскудевати у месним средствима, а борбена дејства, и када су успешна, могу да не донесу одговарајуће трофеје. Поред наведеног, разне околности (тактичко окружење, стални покрети, итд. као и атмосферске прилике и друго), врло често доводе до потпуног прекида дотура материјалних средстава. Према томе, неопходно је да партизанске јединице увек располажу одговарајућим резервама материјалних средстава. Количине резерви материјалних средстава партизанских јединица зависе од постављеног им

задатка, постигнутог успеха (трофеји) у протеклим борбама, могућности дотура, њихових преносних могућности и рејона дејства. Партизанске јединице треба да буду обезбеђене резервама материјалних средстава у количини која ће им бити довољна за обезбеђење самосталности и слободе дејства, али која у исто време неће негативно утицати на њихову покретљивост.

Организација и обезбеђење попуне материјалних резерви један је од основних задатака позадинских органа, а њихово чување и рационално коришћење задатак је целокупног састава сваке партизанске јединице.

Рејон дејства. — У почетку излагања о елементима позадине партизанских јединица, као њен четврти елемент укључен је и рејон дејства. Ово зато јер је циљ скоро сваке борбе коју воде партизанске јединице, поред осталог, и материјална попуна. Осим тога, партизанске јединице ће често мењати рејон дејства и када их на то не присилава непријатељ, ако су услови за њихово снабдевање и збрињавање — у конкретном рејону — постали скоро немогућни (сиромаштво рејона, итд.).

О значају рејона дејства друг Тито пише: . . . „за нашу Народноослободилачку војску од првостепене је важности економско стање народа на оном простору где се воде операције. Ми у дубокој позадини немамо магацина са храном и фабрика за прераду хране, као што то има непријатељ, и зато смо често присиљени да стварамо своје стратешке планове првенствено узимајући у обзир тај фактор, Друго, ми немамо фабрика оружја и муниције и зато смо често присиљени да удешавамо своју оперативну тактику у вези са тим фактором, било да се бране или не бране неки положаји или територије, већ према томе колико има муниције, или да се нападне неко место или град без неке стратешке важности за нас, само да се освоји оружје и муниција“.

Величина рејона дејства и његово место у непријатељској позадини зависи од борбених задатака партизанских јединица, супротстављања непријатеља, материјалног богатства дотичног рејона и наших експлоатационих могућности. Када постоји могућност да рад позадинских делова неке партизанске јединице штетно задре у делокруг позадинских делова других партизанских јединица, тада тај рад, односно позадински рејон ове, па према томе и рејоне других партизанских јединица, треба у позадинском смислу ограничити.

СНАБДЕВАЊЕ И ЗБРИЊАВАЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

Размештај позадинских јединица и установа. — Рејон размештаја позадинских јединица и установа у борби и на одмору и њихово место у покрету треба да им омогући нормалан рад и успешну одбрану својим снагама и снагама борбених јединица у чијем су саставу. С обзиром на услове под којима дејствују партизанске јединице, често је позадинским органима потребно доделити одговарајућу борбену јединицу у циљу борбеног обезбеђења позадинских делова.

Пред борбу, позадински делови партизанске јединице остају у рејону из кога су њихови борбени делови извршили покрет у циљу избијања на полазне положаје за напад, односно линију одбране, или се привлаче борбеним деловима, крећу са овима, или пак премештају у неки други рејон у који ће се по извршеном задатку прикупити цела јединица. У циљу обезбеђења благовременог указивања медицинске помоћи и материјално-техничког обезбеђења борбе често се појављује потреба за истурањем једног мањег дела позадинских јединица и установа ка борбеним деловима (уз борбене делове). Та потреба појављује се онда када није могућно, није целисходно или је чак и штетно привлачiti све позадинске делове одређене јединице ка борбеним деловима. Ради јасноће изложеног наводимо само следеће примере из НОР: у нападу на Орашје, концем 1943, позадински делови 3 Војвођанске бригаде (сем бригадног превијалишта и мањег дела борбено-техничких средстава) налазили су се на око 25 км од борбених делова, а бригадно превијалиште (оперативни део бригадне амбуланте) и мањи део борбено-техничких средстава бригадне бојне коморе, уз борбене делове бригаде. Овакав распоред позадинских јединица и установа у конкретној ситуацији био је правilan, јер је напад био краткотрајан, борбена ситуација омогућавала је слободан распоред главнине позадинских делова на удаљености од око 25 км од борбених делова, а борбени делови бригаде (батаљони са својим позадинским јединицама), после извршеног задатка, прикупили су се у рејону размештаја главнине позадинских делова бригаде. У нападу на Илинчицу код Тузле, у јануару 1944, позадински делови 19 Бирчанске бригаде били су овако распоређени: бригадно превијалиште у Парселу — 2 км од полазног положаја, а остали делови у рејону путева (к 235) — 4 км од полазног положаја.

Где ће бити место позадинских делова извесне партизанске јединице у претстојећој борби зависи, поред осталог, и од карактера те борбе, као и од даљих покрета.

Коришћење месних средстава и трофеја. — Под месним средствима подразумевамо сва материјална средства која су својина појединача (приватника) или колектива као и државна или друштвена, док су трофеји материјална средства која су припадала непријатељској Армији.

С обзиром на услове под којима дејствују партизанске јединице, основни принцип у снабдевању и коришћењу месних средстава и трофеја је, имајући у виду потребе целине, организована децентрализација.

Децентрализација у снабдевању средствима исхране понекада ће обухватити и најмање партизанске јединице, благодарећи њиховом распореду, и испољаваће се у посебном припремању јела, или у потпуном преузимању бораца целе јединице, или једног њеног дела на исхрану од стране месног становништва. Овакав начин исхране (по домовима мештана), кад год је то могућно, треба избегавати, јер цепа јединици, умањује њену борбену готовост, слаби дисциплину, може да доведе до тровања јелом, доводи до неоправданих захтева бораца (руши добре односе са месним становништвом), уноси дезорганизацију у снабдевање и никада не може да обезбеди релативну равномерност по каквоћи, врсти и количини оброка. Такође су били чести случајеви када је месно становништво доносило готове продукте (готова јела) за партизанску јединицу, или њене делове, који се после организовано деле борцима јединице. И овај начин снабдевања средствима исхране, из сличних разлога као и претходни, ако је икако могућно треба избећи. Значи, ако то конкретна ситуација дозвољава, јело треба припремити само у јединицама и то од благовремено набављених средстава исхране.

Набавку месних средстава организују и углавном непосредно извршавају само позадински органи, користећи у ову сврху постојеће месне органе. Овакав систем набавке месних средстава обезбеђује правилну и планску набавку и сталан увид у материјалну обезбеђеност јединица одговарајућим средствима.

Месна средства (средства исхране, одеће, санитетска средства, итд.) набављају се зависно од односа месног становништва према својој борби и материјалних (у првом реду новчаних) могућности партизанских јединица, као и опште

конкретне ситуације. Те набавке се врше уз истовремено давање противувредности, доцнију накнаду противувредности и без противувредности (добровољни прилози, или конфискација).

Када се набавка месних средстава остварује уз накнадну противувредност и без противувредности, набављач је обавезан да давањем признаница писмено потврди пријем набављених средстава. Овако се поступа кад год је то могућно, и ако вредност и особине набављеног артикла то захтевају, без обзира да ли су набављена средства била својина појединача или колектива. На овај начин ће се обезбедити равномерно и правилно оптерећење месног становништва према његовим могућностима и дотадањим услугама, односно нанесеним штетама — ако се ради о месном непријатељу, а када то буде могућно извршиће се коначан обрачун.

Средства (месна и трофејна) која се налазе под руководством месних органа борбе, а служе у првом реду за обезбеђење потреба месног становништва, користе се и за обезбеђење потреба партизанских јединица — уз одговарајуће регистраовање издатака, односно примитка тих средстава.

Ако се набавка месних средстава врши уз истовремено давање противувредности, набављач не издаје признаницу на набављена средства, пошто је у овом случају потпуно и коначно извршен обичан акт купопродаје.

Однос према месним средствима која су својина наше државе и наших народа, али су привремено прешла у руке непријатеља (окупатора) и непријатељ њима рукује и користи их у првом реду за обезбеђење својих потреба, углавном је исти као и према трофејима. Овакав однос треба имати и према осталим месним средствима — имовини непријатеља (појединача или колектива), уколико је у датој ситуацији политички и војнички оправдан. Овим месним средствима и трофејима првенствено се подмирују (не остављајући непријатељу ништа) потребе партизанских јединица а остатак се предаје на коришћење или чување било на лицу места, или у позадини, месним органима борбе, или непосредно месном становништву, или се скрива, или уништава, што све зависи од особине дотичних средстава и конкретне ситуације. Уз непотрошна материјална средства непосредно дата месном становништву на коришћење, по-

задински органи партизанских јединица, када је то могућно и потребно, издају примаоцу — новом власнику — потврду која му даје право коришћења ових средстава.

Позадински органи су дужни да припреме потребна (своја и месна) транспортна средства за превоз месних средстава из места набавки у одговарајуће рејоне или јединице. Нарочито је важно правовремено припремити потребна транспортна средства пред сваку борбу за освајање насељеног места, у циљу благовременог извлачења — евакуације месних средстава и трофеја (према раније утврђеној предности — саобразно потребама јединица) у позадину (у раније одређена и по потреби специјално припремљена места), уколико после заузимања претстоји скоро повлачење — напуштање дотичног места.

У циљу задовољења конкретних потреба партизанских јединица позадински органи морају на одговарајући начин да обезбеде и коришћење месне радне снаге, месних радионица итд.

Добровољност је, уопште, основни принцип у раду позадинских органа, који је усмерен на обезбеђење набавки и коришћење месних средстава као и на обезбеђење разних других услуга месног становништва оданог борби. С друге стране, позадински органи су дужни да укажу сваку потребну помоћ оданом становништву, кога пљачкашки однос окупатора доводи до највећег осиромашења, јер су партизанске јединице његов једини заштитник.

Дотур и евакуација. — Позадински органи се у свом раду не смеју никада потпуно ослонити на спољни дотур материјалних средстава, већ морају увек настојати да своју јединицу у материјалном погледу створе независном. Истина, ово не зависи само од њих, већ у првом реду од рејона дејства (његовог богатства итд.), борбених успеха (трофеја), итд. Но, без обзира на то, њихов рад мора бити јасно изражен и усмерен у том смислу.

Прихватење материјалних средстава послатих ваздушним путем за партизанске јединице претставља озбиљан проблем, било да се материјална средства бацају падобранима, или се ваздушна транспортна средства спуштају на одговарајућу и већ раније припремљену просторију. Предност другог начина достављања материјалних средстава, с тачке гледишта позадинских органа, велика је, јер се притом она прихватавају неоштећена; њихово сакупљање не захтева много времена ни ангажовање великог броја бораца,

мештана и транспортних средстава; даље, искључена је могућност губљења и развлачења материјалних средстава и, најзад, после истовара, транспортна средства евакуишу, ако је то потребно, тешке рањенике и болеснике и материјална средства која подлежу евакуацији. И при једном и другом начину дотура неопходно је решити низ других задатака — питања као, питање борбеног обезбеђења, сметаја вишке дотурених средстава, итд.

Наведене предности не могу коначно да одреде начин дотура материјалних средстава ваздушним путем, већ то у првом реду зависи од борбених, земљишних и атмосферских услова.

С обзиром да су месна средства и трофеји основни извори снабдевања и да се набављају, прикупљају и користе углавном децентрализовано, дотур унутар партизанских јединица веома је малог обима. Имајући ово у виду, као и потребу за најширим коришћењем месних транспортних средстава која нису равномерно распоређена у односу на распоред јединица и, најзад, с обзиром на то да се део резерви материјалних средстава креће сопственом снагом унутар партизанских јединица, било би погрешно одређивати принцип дотура и евакуације. Конкретна ситуација наметнуће најразличитије начине дотура и евакуације.

Санитетско збрињавање. — Санитетска служба партизанских јединица решава низ специфичних задатака од којих су најважнији следећи: указивање, поред осталих видова, и квалификоване (хируршке) помоћи, ако се за то располаже одговарајућим стручним кадром и санитетским средствима, и лечење не само лаких, већ често и тешких рањеника и болесника у партизанској бригади (одреду), затим, непосредна набавка санитетских средстава и стварање низег санитетског кадра.

Имајући у виду слаб (само у циљу заштите својих сопствених јединица), или никакав рад окупатора на подизању здравственог стања месног становништва, као и оскудност у санитетским средствима и месном санитетском стручном кадру, санитетска служба партизанских јединица мора да указује потребну медицинску помоћ месном становништву и предузима низ мера у циљу заштите својих јединица од евентуалних заразних оболења.

Ветеринарско збрињавање. — Ради обезбеђења сталне и високе покретљивости јединица, потребно је посветити нарочиту пажњу правилној експлоатацији и нези товарне

стоке, јер се она, уколико за дуже време није радно — спомобна, у партизанским јединицама не лечи. Сва за даље напоре неспособна стока замењује се здравом стоком месног становништва, или му се поклања. Иако се један део питања ветеринарског збрињавања углавном овако решава, ипак се у партизанским јединицама појављује потреба за постојањем ветеринарског органа чији би задатак, поред осталог, обухватио и следеће: указивање помоћи лакше рањеној и болесној стоци; предузимање разних ветеринарских противепизоотских мера на терену и у јединицама; пружање помоћи у раду око збрињавања људства и набавку ветеринарских средстава.

Остало збрињавање. — У циљу правовремене и потпуне оправке материјалних средстава (обуће, одеће, товарног прибора, оружја), израде импровизованих средстава (опанака-врца, партизанске буради, носила, удлага, итд.) и правовременог и потпуног обављања разних других послова (поткивање товарне стоке и друго), кад год је то потребно и могућно, бригадне радионице се привремено проширују, оформљују се нове, и користе партизанске територијалне и месне радионице.

Релативна несигурност у снабдевању захтева најширу примену импровизације. Оскудицу у извесним материјалним средствима умањује, или је за извесно време потпуно ликвидира, брза и погодна импровизација. У условима партизанског ратовања импровизација има огроман значај и њој се мора веома често приступати.

Растерећење партизанских јединица. — Растерећењем се партизанске јединице ослобађају свега онога што им ограничава или ће им ограничити слободу дејства. Растерећење од сувишних материјалних средстава партизанских јединица остварује се, како је то напред наведено, предајом вишке месним органима борбе, или непосредно месном становништву на коришћење или чување, као и скривањем или уништавањем материјалних средстава, што зависи од њихових особина и конкретне ситуације. Неспособни за покрет и сви тешки рањеници и болесници предају се партизанским болницама (када ове постоје), или се евакуишу ваздушним путем, а када је по наведеном немогућно поступити, предају се на привремено чување месном становништву — ако то ситуација неминовно захтева и месни становници добровољно прихвататају.

Када позадинске јединице и установе не могу да транспортују све рањенике и болеснике и сва средства потребна партизанским јединицама а ситуација то захтева, тада се у ову сврху користе борци, месно становништво и месна транспортна средства.

РУКОВОЂЕЊЕ ПОЗАДИНОМ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА

Основу за рад позадинских органа партизанских јединица претстављају: борбени задатак, конкретна материјална обезбеђеност и збринутост, услови дотура и садашњи и нови рејон дејства.

Извршење борбеног задатка захтева већу или мању количину материјалних средстава, као и једну или другу организацију снабдевања и збрињавања. Узмимо например да нека партизанска јединица дејствује у планини Мајевици, која се одликује релативним богатством у месним средствима и у којој се налазе 2—3 партизанске болнице, а затим да добије задатак — дејствовати у планини Требави, коју карактерише релативна оскудица у месним средствима и отсуство сваке партизанске болнице. Позадински органи би морали учинити све што је потребно како би, још док њихова јединица дејствује у Мајевици, ову потпуно збрињули (ослободили свих рањеника неспособних за покрет, као и оних за чије је оздрављење потребно дуже време лечења) и снабдели што већом количином материјалних средстава. Решавање овог последњег питања текло би и за време марша на Требаву. И обратно, по повратку са Требаве на Мајевицу, било би потребно понети са собом само ону количину средстава исхране која је дотичној јединици потребна за извршење марша, као и мању резерву, и све рањенике и болеснике.

Врло често ће на рад позадинских органа одређене јединице утицати стање код других партизанских јединица. Ово нарочито тада, када та партизанска јединица садејствује са другим партизанским јединицама у освајању неког непријатељског објекта, или када, с обзиром на богатство њеног рејона дејства и њен борбени успех (трофеји), она треба да послужи као снабдевачка база осталим партизанским јединицама. Например, нека партизанска бригада дејствује у долини реке Спрече, док известан број партизан-

ских јединица дејствују у Бирчу. Позадински органи партизанске бригаде, с обзиром на богатство у месним средствима долине реке Спрече и сиромаштво Бирча, при решавању питања снабдевања дужни су да воде рачуна и о партизанским јединицама које дејствују у Бирчу.

Када њихове јединице дејствују у оперативној дубини непријатеља позадински органи партизанских јединица дужни су у потребној мери да воде бригу и о снабдевању и збрињавању јединица регуларне армије — јединица уведенних у пробој, ваздушно-десантних јединица и уопште, јединица које наступају.

Имајући у виду наведено, као и све остале моменте који карактеришу дату ситуацију, позадински органи су дужни да оформе замисао организације претстојећег снабдевања и збрињавања и да је непосредно остваре, или пренесу на друге непосредне извршиоце.

Место позадинских управних органа је тамо где се одвија рад усмерен на снабдевање и збрињавање њихових јединица и тамо где се набављају средства.

*

На крају, може се закључити да најразноврсније форме борбеног дејства партизанских јединица, најразноврсније борбене и друге ситуације, доводе и до најразноврснијих облика организације њиховог снабдевања и збрињавања; али, принцип у руковођењу и раду, тј. „да партизанске јединице морају бити потпуно и правовремено снабдевене и збринуте, њихов однос према месном становништву правilan, и да непријатељу не треба дати ништа“, остаје увек исти.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ДИВИЗИЈЕ У НАПАДУ И ОДБРАНИ

УПРАВНИ ОРГАНИ

У управне органе спадају: заменик команданта за позадину, референти за оперативно-позадинске послове, за материјално-планске послове, за саобраћај и техничку службу, интендантура, аутомобилско-погонски, санитетски, ветеринарски и финансиски отсек и управа дивизиске базе (ДБ).

На челу позадине дивизије је заменик комandanта за позадину. Потчињен је комandanту дивизије. Непосредно организује позадину и руководи њеним радом у сагласности са комandanтовим одлукама. Координира рад материјално-техничких служби родова војске и позадине и сноси пуну одговорност за организацију и рад позадине као целине.

Начелник штаба дивизије треба увек да буде упознат са позадинском ситуацијом и са материјалном снабдевеношћу јединица. У извесним случајевима он предлаже комandanту дивизије мере у погледу организације позадине за претстојећу борбу. Начелник штаба упознаје заменика комandanта за позадину са заповестима и наређењима за борбу и извештава га о важнијим променама у борбеној ситуацији. Заменик комandanта за позадину дивизије упознаје начелника штаба са стањем позадине и важнијим променама у позадинској ситуацији.

На челу интендантуре је интендант, са потребним бројем помоћника за поједине гране интендантске службе.

На челу аутомобилско-погонског, санитетског, ветеринарског и финансијског отсека су начелници отсека.

На челу ДБ је управник, који има помоћника.

У саставу управе ДБ постоји помоћна чета.

Под ДБ подразумевају се на одређеном земљишту развијене позадинске јединице и установе дивизије са својим материјалним резервама, обједињене у тактичком погледу под заједничку управу. У састав ДБ улазе: транспортне јединице дивизије, дивизиско-артиљеријско складиште (ДАС), дивизиско-интендантско складиште (ДИС), складиште погонског материјала (СПМ), пекарско-месарска чета (ПМЧ), интендантска радионица (ИР), дивизиска ветеринарска болница (ДВБ), аутомобилско складиште (Аут. скл.) и ауторадионички вод (АРВ).

У састав ДБ улазе такође и материјално-техничке установе родова војске, уколико се за њихово формирање укаже потреба (например, привремено инжињеријско складиште), нарочито у одбрани.

ДБ има следеће задатке:

- прима, чува, распоређује, издаје и дотура материјално-техничка средства;
- регулише вршење унутрашњих служби у рејону ДБ;
- стара се за одржавање везе у ДБ, као и са II делом штаба дивизије;

— организује одбрану и заштиту ДБ (ПАО, ПТО, ПХЗ итд.), и

— обједињује рад свих делова базе.

ПОЗАДИНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ И УСТАНОВЕ

Задаци позадинских јединица и установа дивизије слични су као и задаци таквих јединица и установа код пука.

Дивизиске позадинске јединице и установе могу бити снабдевачке, за лечење, транспортне, ремонтне и за обезбеђење рада.

У снабдевачке спадају: ДАС, ДИС, Аут. скл., СПМ и ПМЧ.

Од момента развијања дивизиска складишта су у погледу размештаја, унутрашњих служби, обезбеђења, дотура и евакуације и премештања, непосредно потчињена управнику ДБ, а у погледу евиденције, планирања, прорачуна, требовања, примања и издавања — одговарајућим начелницима служби. Задатак складишта је пријем, чување, издавање и евиденција одговарајућих материјално-техничких средстава.

ПМЧ има пекарске водове, месарско и транспортно одељење и одељење за зидање пећи. Њен је задатак израда хлеба, клање стоке и дотур меса.

У јединице и установе за лечење спадају: санитетски батаљон (СБ) и ДВБ.

СБ има следеће задатке:

— развија дивизиски медицински центар (ДМЦ) са 30 кревета и са одељењем од 100 лежишта за лаке рањенике и болеснике;

— у дивизиски медицински центар (ДМЦ) евакуише тешке рањенике и болеснике из ПП, а понекад и из БП;

— врши санитетско извиђање;

— спроводи хигијенске, профилактичне и противепидемиске мере, и

— снабдева јединице дивизије санитетским материјалом и опремом.

Задатак ДМЦ је указивање квалификоване лекарске помоћи рањеницима и болесницима као и повређеним од бојних отрова.

У ДМЦ лече се лаки рањеници којима је потребно лечење до 12 дана, и тешки рањеници — док се не оспособе за транспорт.

СБ има потребан број санитетских аутомобила, од којих један део служи за евакуацију, а други за хигијенско-епидемиолошку службу. Капацитет једног санитетског аутомобила у једној тури је од 6 до 8 тешких рањеника.

ДВБ се састоји из одељења за лечење, евакуационог одељења и поткивачнице.

ДВБ има следеће задатке: лечи рањену, болесну и од бојних отрова повређену стоку и врши евакуацију ове; спроводи хигијенске, профилактичне и противепизоотске мере; врши ветеринарско извиђање и снабдева јединице дивизије ветеринарским материјалом. У ДВБ се лечи стока којој је потребно 15 дана лечења.

У транспортне јединице спадају: аутомобилска чета (АЧ) и возарска чета (ВЧ), које се деле на водове.

Брдска дивизија има возарско-товарни батаљон, који има чете двоосовних кола, двоколица и товарне чете. Поред возарско-товарног батаљона, и ван његовог састава, брдска дивизија има једну АЧ.

У свему осталом (изузев транспорта), формацијски састав позадинских јединица и установа брдске и пешадиске дивизије исти је.

Ремонтне установе јесу: АРВ, са две радионице типа „Б“ (за средње оправке, опслужује до 100 возила) и радионицом типа „А“ (за лаке оправке — до 50 возила); затим ИР.

У јединице за обезбеђење рада спада помоћна чета ДБ, која има заштитни и радни вод.

МАТЕРИЈАЛНЕ РЕЗЕРВЕ

Количине и распоред покретних резерви главних видова снабдевања дивизије, предвиђених по норми, виде се из прегледа бр. 2.

Тонаже материјално-техничких средстава главних видова снабдевања у дивизији види се из прегледа бр. 9.

ПОЗАДИНСКИ РЕЈОН

Ширина позадинског рејона дивизије различита је и зависи од ширине нападног, односно одбранбеног фронта.

Ширина позадинског рејона у нападу може бити око 3 км, нарочито код дивизија на правцу главног удара, а у одбрани, око 10 км и више.

Дубина дивизиског позадинског рејона у нападу је око 8, а у одбрани око 12 км. Зависно од ситуације, дубина може бити и око 30 км (у нападу при наступању, а у одбрани — при отступању, итд.).

Дубина дивизиског (трупног) рејона у нападу је око 15, а у одбрани око 20 км. Зависно од ситуације, може бити и 45 км.

Према изнетом, трупни рејон у нападу обухвата просторију од око 45 до 100 km^2 , а у одбрани око 200 km^2 и више, што зависи од тога да ли је дивизија на правцу главног удара — тежишту одбране, или на помоћном правцу.

Бочне и задњу границу дивизиског позадинског рејона одређује корпус, односно армија, својом заповешћу за позадину, зависно од тактичке радње, комуникативности, могућности размештаја позадинских јединица и установа и могућности коришћења месних средстава.

СПЕЦИФИЧНОСТИ НАПАДА И ОДБРАНЕ КОЈЕ УТИЧУ НА ОРГАНИЗАЦИЈУ И РАД ПОЗАДИНЕ

Сличне су као и специфичности у пуку, изнете у одељку „Организација и рад позадине пука у нападу и одбрани“, с тим што их треба посматрати кроз прилике и стање дивизије.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ДИВИЗИЈЕ У ПРИ- ПРЕМНОМ ПЕРИОДУ НАПАДА И ОДБРАНЕ

Задаци позадине дивизије у припремном периоду напада, односно одбране, слични су задацима позадине пука изнетим у одељку „Организација и рад позадине пука у нападу и одбрани“, с тим што их треба посматрати кроз прилике и стање у дивизији.

Основ за организацију и рад позадине дивизије у нападу и одбрани чине:

- борбени задатак дивизије;
- одлука команданта дивизије;
- извод из заповести за позадину корпуса (армије), и
- стање позадине.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Док густина борбеног поретка и знатно смањена површина позадинског рејона у нападу ограничавају добар распоред позадинских јединица и установа, одбрана обично омогућава правилнији и растреситији распоред.

ДМЦ поставља се у нападу на око 5 — 6 км од полазног положаја за напад, а у одбаци на око 6 — 7 км од предњег краја.

ДБ поставља се у нападу на око 8 км од полазног положаја за напад, а у одбаци на око 12 км од предњег краја. Ова отстојања могу бити и већа и мања, према конкретним условима.

II део штаба дивизије распоређује се у нападу на око 2—3, а у одбаци на око 3—4 км позади КМ дивизије на оси, односно правцу везе.

Распоред позадинских јединица и установа дивизије у нападу и одбаци види се из приложених шема бр. 10 и 11.

ПУТЕВИ ДОТУРА И ЕВАКУАЦИЈЕ

Избор путева зависи од карактера земљишта и развијености путне мреже. У нападу дивизије, а и на планинском земљишту, избор путева обично је ограничен, док одбрана и маневарско земљиште пружају већу могућност избора. Начелно, за сваки пук треба изабрати засебан пут или стазу.

При развијенију путној мрежи треба изабрати и одредити посебне путеве за дотур, а посебне за евакуацију.

Пошто оправку путева врши инжињерија, заменик команданта дивизије за позадину стално проверава стање путева у трупном рејону и предлаже потребне мере за њихово одржавање.

Правилна експлоатација путева зависи од доброг регулисања саобраћаја. Дивизија нема формацијских органа за регулисање саобраћаја. Заменик команданта за позадину обично предлаже да се за ову сврху одреди људство из штабних или борбених јединица дивизије. Ако се оно добије, он наређује које ће позадинске јединице и установе и колико људства дати за регулисање саобраћаја. Поред тога, команда корпуса може дивизији привремено пријати потребно људство за регулисање саобраћаја.

За регулисање саобраћаја користи се у првом реду људство помоћне чете ДБ и транспортних јединица диви-

зије. У ту сврху се одређују станице за регулисање саобраћаја и контролно—саобраћајне станице. При регулисању саобраћаја треба максимално користити саобраћајне знаке.

Број и јачину станица за регулисање саобраћаја, контролно—саобраћајних станица, саобраћајаца, места за њихово постављање и задатке одређује заменик команданта дивизије за позадину.

МОГУЋНОСТ ТРАНСПОРТА И ДОТУР И ЕВАКУАЦИЈА

У прорачуну транспорта узима се у обзир и пуковски транспорт; уколико је овај транспорт недовољан он ће се ојачати. Ако је дивизиски транспорт недовољан за извршење превоза и ако прилике у пуковима допуштају првенствено треба применити централизовани дотур, затим користити месна транспортна средства, па тек онда тражити ојачање из корпуса, односно армије.

При извршењу дотура и евакуације, кад год је то могућно, користи се аутомобилска чета, док се возарска чета делимично или потпуно поштеђује.

Дотур и евакуација начелно теку од ДБ до ПБ и обратно. Према стању и капацитету возила дивизије и пукова, стању путева, дужини путева дотура и евакуације дивизије и пукова, као и према дужини трајања припремног периода, понекад ће се отступити од принципа „од себе“ и „к себи“, те ће пукови (сви или поједини) потпуно или делимично превозити материјално-техничка средства из ДБ и својим транспортом вршити евакуацију до ДБ односно до ДМЦ.

Биће случајева када ће дивизиски транспорт дотурати материјално-техничка средства непосредно до БСБП и БИС, до ВП артиљерије или до радилишта и вршити евакуацију из БП и батаљонских установа.

У припремном периоду јединице дивизије обезбеђују се дотуrom свих материјално-техничких средстава начелно за припремни период и први дан боја.

Инжињериски материјал, нарочито у одбрани, корпус (армија) начелно дотура својим транспортом до радилишта, или у близину истих, али се овај може дотурати и преко дивизиских база. Поред овога, корпус (армија) изузетно може дотурати и остале материјално-техничка средства до ВП артиљерије или до ПБ.

При дотуру у евакуацији мора стално постојати пуне координација између II дела штаба дивизије, управе ДБ и транспортних јединица дивизије, с једне, и органа родова војске (АТС и других) и служби, с друге стране.

КОРИШЋЕЊЕ МЕСНИХ СРЕДСТАВА

Дивизиски органи првенствено користе месна средства која захтевају извесну прераду, као брашно, грађу и сл.

Заменик команданта дивизије за позадину регулише начин прикупљања и плаћања месних средстава, одређује сабирне станице и, у договору са народним властима, организује њихово превожење помоћу месних транспортних средстава.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Санитетске установе се растерећују од рањених и болесних и попуњавају до формацијског састава, а санитетски транспорт се попуњава и оспособљава за рад.

У дивизији у току извођења напада треба очекивати око 12%, а у одбрани око 10% губитака. Од овог ће обично (например у одбрани) бити:

— ако бој траје 2 дана, око 6% првог и око 4% другог дана;

— ако бој траје 3 дана, приближно по 4% првог и другог и око 2% трећег дана.

У прорачуну санитетских губитака узимају се у обзир и ојачања дивизије, јер их она збрињава у санитетском по-гледу. Например, прорачун у одбрани био би овакав:

На 10.000 људи у дивизији и њеним ојачањима биће око 1.000 рањених. Од овога 25% отпада на неповратне губитке. Према томе, остаје 750 санитетских губитака. Од свих рањених и болесних евакуише се око 50% повратним, а 50% дивизиским санитетским транспортом. Према томе, санитетским транспортом ће се евакуисати свега око 375 рањеника.

Највећи прилив рањеника у једном дану може износити око половину свих рањеника; dakле, од 375 рањеника који долазе у обзир за евакуацију санитетским транспортом евакуише се у једном дану око 185. Када се 185 подели са 18 (капацитет дивизиског санитетског транспорта у једној тури), излази да дивизиски санитетски транспорт треба за

24 часа да учини око 10 тура, што у нормалним условима може учинити, с обзиром на малу дужину етапа евакуације и на чињеницу да се по потреби евакуација може вршити и у току дана. Ако се узму у обзир санитетски аутомобили са 8 лежишта, онда треба 8 тура.

ВЕТЕРИНАРСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

За правилно збрињавање напада и одбране дивизије у ветеринарском погледу, потребно је растеретити ветеринарске установе од рањених и болесних коња и попунити их по формацији.

Губици коња су сразмерно мањи од губитака људи и износе у нападу око 4%, а у одбрани око 3%. У прорачуну ветеринарских губитака узимају се у обзир и ојачања дивизије. Тако ће например, у нападу, на око 1.500 коња у дивизији и ојачањима, бити око 60 губитака.

С обзиром да у ПВА остају лако рањени коњи, способни за покрет, и пошто се одбију неповратни губици, ЕОДВБ (евакуационо одељење дивизиске ветеринарске болнице) је у могућности да изврши евакуацију рањених коња у нормалним условима, јер може правити више тура.

ЗАШТИТА И ОДБРАНА ПОЗАДИНЕ

Пошто позадина дивизије по формацији располаже само заштитним водом у ДБ, одбрана позадинских јединица и установа, као и позадине уопште, организује се начелно помоћу тог вода и сопственим снагама и средствима самих позадинских јединица и установа.

У изузетним случајевима, на предлог заменика команданта за позадину, команда дивизије одређује специјалне борбене јединице за обезбеђење ДБ, ДМЦ, комуникација и нарочито важних објеката.

ДБ се начелно не обезбеђује ПАА.

Против свих врста напада: авијације, ваздушних десаната, мото-механизованих јединица, диверзантских група, непријатељски расположеног становништва и хемиских средстава, заменик команданта дивизије за позадину организује одбрану, одређује људство које ће примити борбу, издаје му задатке, регулише поступак за сваку врсту одбране, као и поступак са возилима, издаје задатке људству

које не учествује у одбрани, наређује да свака јединица и установа одреди осматраче неба, одређује положаје за одбрану и начин њиховог поседања, копање ровова и маскирање и уопште предвиђа пуно обезбеђење позадине.

ОРГАНИЗАЦИЈА ВЕЗА

Позадина дивизије нема формацијских средстава за везу. Начелник веза дивизије издава потребна средства за везу и код II дела штаба дивизије образује курирску станицу.

Везу са позадином и у позадини регулише начелник веза по свом плану, у споразуму са замеником команданта дивизије за позадину.

Везе су начелно жичане и курирске и треба их обезбедити између II дела штаба дивизије и: I дела штаба дивизије, II дела штаба корпуса (армије), II делова штабова пукова, управе ДБ и ДМЦ.

Жичане везе се успостављају преко КМ дивизије и КМ јединице са чијом се позадинском установом успоставља веза.

Курирске везе се успостављају непосредно, помоћу курирских средстава курирске станице.

Веза унутар ДБ је курирска.

РАД ПОЗАДИНЕ ДИВИЗИЈЕ У ТОКУ ИЗВОЂЕЊА НАПАДА И ОДБРАНЕ

Задаци позадине дивизије у току извођења напада и одбране слични су као и задаци позадине пука изнети у одељку „Организација и рад позадине пука“, с тим што их треба посматрати кроз прилике и стање дивизије.

Тежиште рада позадине у току извођења напада и одбране исто је као и у пуку.

У НАПАДУ

СНАБДЕВАЊЕ

ДБ начелно обезбеђује јединице материјалним средствима пре њиховог поласка у напад до закључно са првим даном боја.

По преласку јединица у напад, њихово снабдевање муницијом, погонским материјалом, људском и сточном храном врши се из ДАС, ДИС и СПМ, све док се јединице толико не удаље од ДБ, да је њихово снабдевање са ранијег места отежано.

Када се јединице удаље од ДБ за око 20—25 км, ова се премешта и то овим редом: ДАС, СПМ, ДИС, ИР, Аут. скл., АРВ, ДВБ и најзад ПМЧ.

ПМЧ се премешта по водовима, с тим што се први вод начелно премешта са ДИС, док други остаје на старом месту, продужава израду хлеба и премешта се тек пошто први вод на новом месту избаци прво пециво.

Пошто се у нападу троше велике количине муниције, снабдевање муницијом претставља највеће тешкоће за дивизиски транспорт.

Снабдевање људском и сточном храном, као и погонским материјалом, у нападу не претставља велике тешкоће из ових разлога:

— што се користе трофеји и месна средства дуж правца наступања, чиме се смањује дотур;

— што се сено углавном не дотура, а и зоб се често користи из месних средстава, и

— што возила имају код себе једно и по пуњење погонског материјала, са којом количином могу прећи око 350 км.

Клање стоке врши се начелно у ДБ и јединице се снабдевају месом. Изузетно, нарочито лети као и на планинском земљишту, стока се може клати и код пукова, у ком случају им треба пријати месарске екипе са потребним алатом.

Хлеб се дотура са осталом храном.

ДБ се начелно премешта ноћу.

За избор новог рејона ДБ унапред се упућује официр за оперативно-позадинске послове са потребним људством.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Када се предвиђа брзи пробој, или се рачуна на мале губитке, ДМЦ се не развија, или се развија само делимично.

По преласку јединица у напад, ДМЦ са старог места врши евакуацију и указује помоћ, све док се ПП толико не удаље да ДМЦ са старог места не може вршити те функције.

ДМЦ се премешта у скоковима и по одељењима.

При премештању ДМЦ врши се извиђање новог места његовог распореда. На то ново место ДМЦ упућује се један део санитетског особља. Чим се оно уреди обавештавају се јединице да би знале куда да упућују своје рањенике. Пошто се рањени евакуишу са старих места, остатак ДМЦ прелази на ново место.

Ако се не стигне да се рањени са старог места евакуишу, треба их обрадити и оставити ту под контролом санитетског особља — до пристизања евакуационих средстава корпуса (армије), а остатак ДМЦ треба да пређе на ново место.

ДМЦ се не премешта често. Он начелно ради 24 часа на једном месту, но притом треба водити рачуна да ДМЦ не заостане исувише иза предњих делова, нарочито ако ови наступају брзо. Ако је ДМЦ оптерећен рањеницима, остаје дуже на истом месту. У случају када ДМЦ остаје дубље у позадини, тада се ради обезбеђења уредне евакуације санитетски транспорт ојачава.

Да би ДМЦ могао што дуже остати на једном месту, у раду га помаже ХПБ. Она прелази испред ДМЦ, развија се и приhvата рањенике. ДМЦ поступа на исти начин и они врше наизменично претицање.

У случају да се из истурене хируршке екипе (на широком фронту, зими итд.) рањеници не евакуишу непосредно у корпусне (армиске) санитетске установе, мора се поклонити нарочита брига евакуацији рањених из ове екипе.

ВЕТЕРИНАРСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

По преласку јединице у напад, ДВБ врши евакуацију и указује ветеринарску помоћ са старог места распореда, док се ПВА толико не удаље да је вршење тих функција са старог места постало немогућно.

ДВБ се начелно премешта у саставу ДБ и то после складишта, испред другог вода ПМЧ.

У ОДБРАНИ

Општи услови у одбрани пружају бољу могућност за организацију позадине, те позадинске јединице и установе обављају рад под повољнијим околностима него у нападу.

СНАБДЕВАЊЕ МУНИЦИЈОМ

Снабдевање муницијом у одбрани лакше је него у нападу, пошто услед релативно статичког положаја борбеног поретка ДАС остаје на месту, док транспорт врши дотур и евакуацију по за то устаљеним путевима.

У одбрани, при повлачењу, снабдевање муницијом је отежано, пошто је везано за отступање борбених јединица и померање установа за снабдевање. Док је повлачење СБП тесно везано за отступање јединица, ДАС се повлачи у саставу ДБ, те његово повлачење није толико везано за повлачење самих јединица. При повлачењу ДАС оставља муницију на одређеним положајима за СБП.

Дубина повлачења ДАС је различита и зависи од борбене ситуације и удаљености положаја на који се јединице повлаче. Пошто је често премештање ДАС нецелисходно, дубина његовог повлачења износи око 20 км, а понекад и више.

Ако ДАС располаже већим количинама муниције, коју дивизиски транспорт не може пребацити у једној тури, сва муниција се пребацује на време и пре осталих делова ДБ на ново место ДБ, осим оне која ће се пребацити у последњој тури. Последња тура муниције пребацује се после свих осталих делова ДБ, при чему не треба изгубити из вида остављање муниције на одређеним међуположајима.

СНАБДЕВАЊЕ ПОГОНСКИМ МАТЕРИЈАЛОМ

Снабдевање погонским материјалом у одбрани лакше је него у нападу.

У одбрани, при отступању, погонски материјал се по потреби оставља на путу, на одређеним местима.

СНАБДЕВАЊЕ ЉУДСКОМ И СТОЧНОМ ХРАНОМ

У одбрани је снабдевање храном лакше него у нападу. Повлачење ДИС слично је повлачењу ДАС, с тим што на одређеним местима оставља оброк људске и сточне хране и повлачи се до места које је одредио командант.

Пољска пекарница премешта се до крајње линије отступања, ако се ова линија може унапред предвидети и, наравно, ако отступање није сувише велико (око 30 км).

Пекарница се премешта начелно по водовима. Први вод се премешта чим се донесе одлука за повлачење, а други према даљем развоју борбе. У појединим случајевима цела ПМЧ може се преместити чим се донесе решење о отступању дивизије.

Снабдевање месом врши се на сличан начин као и у нападу.

ДБ повлачи се према ситуацији. Ако има могућности, за њено повлачење користи се ноћ, иначе, ако то ситуација налаже, премешта се и дању.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

За разлику од напада, када у његовом почетку ДМЦ може остати неразвијен или само делимично развијен, у одбрани се ДМЦ потпуно развија.

У одбрани ДМЦ ради на месту, упућујући санитетски транспорт до превијалишта нижих јединица.

Повлачење ДМЦ тесно је везано са повлачењем јединица; он се повлачи последњи — после свих позадинских јединица и установа дивизије и то по одељењима.

Поступак при повлачењу ДМЦ сличан је као при премештању ДМЦ у нападу, с тим што се нарочито води рачуна да се сви рањени и болесни евакуишу на време. У одбрани ХПБ помаже рад ДМЦ на сличан начин као и у нападу.

ВЕТЕРИНАРСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Док у одбрани ДВБ ради на месту, у отступању њено премештање уназад везано је за отступање јединица и врши се на сличан начин као и повлачење ДМЦ, с тим што се ДВБ повлачи после складишта.

МАТЕРИЈАЛНО ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ОЈАЧАЊА

Снабдевање ојачања дивизије у нападу и одбрани зависи од ситуације и стања транспорта дивизије и ојачања. Према томе, ојачања може да снабдева дивизија, или претпостављена јединица из чијег су састава ојачања, или база (одељак) више јединице. Начелно, треба тежити да дивизија сама снабдева своја ојачања.

Дотур материјално-техничких средстава за ојачања која располажу моторизованим транспортом врши се из КБ (АБ) у ДБ, или искрцну станицу (И/С), одакле их ојачања својим транспортом превозе до ВП, односно до својих складишта.

Мале јединице ојачања, као што је например чета ручних пламенобаца, итд., које се придају пуковима, дивизија снабдева преко пукова којима су приdate.

У сваком случају заповешћу корпуса (армије) за позадину треба регулисати начин снабдевања ојачања дивизије и са том заповешћу упознати и дивизију и ојачања. Без обзира на то како се ојачања снабдевају, планирање дотура и евакуације врше органи позадине дивизије, иначе би настao неред на путевима.

МАНЕВАР ТРАНСПОРТНИМ СРЕДСТВИМА И МАТЕРИЈАЛНИМ РЕЗЕРВАМА

Маневар транспортним средствима и материјалним резервама примењује се у случају потребе пребацаивања материјалних резерви са отсека на отсек, или ако се, услед измене борбене ситуације, измене и планира однос утрешка материјално-техничких резерви код јединица. Маневар се врши и када непријатељ открије поједина места распореда позадинских јединца и установа, или када уништи поједине од тих јединица и установа.

С обзиром на статички карактер борбеног поретка у одбрани, у њој је маневар транспортним средствима и материјалним резервама ограничен.

У нападу и при отступању, маневар транспортним средствима и материјалним резервама чешћи је, због карактера напада и отступања, као и покрета борбених јединица и рушења комуникација и објеката на њима.

Маневар санитетским и ветеринарским установама сличан је напред поменутом и зависи од борбене ситуације и планираних губитака, односно од непредвиђених већих или мањих губитака.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ НА МАРШУ ПРИ БОЈУ У СУСРЕТУ

А) НА МАРШУ

Задатак позадине на маршу састоји се у снабдевању јединица свим материјално-техничким средствима, затим у

санитетском, ветеринарском и техничком збрињавању, како у припремном периоду, тако и у току извршења марша.

Успех марша зависи од његове организације, извежбености јединица, извршених припрема, материјално-техничког обезбеђења, санитетског, ветеринарског и техничког збрињавања, стања транспорта, растерећености јединица, као и од маршевске и личне дисциплине људства.

Елементи који утичу на организацију и рад позадине на маршу и који у ову уносе низ специфичности јесу:

- могућност сусрета са непријатељем;
- веће замарање људства и стоке;
- редак случај утрошка муниције;
- релативно велико отстојање позадинског од борбених делова;
- повећане тешкоће у одржавању везе, пошто се на маршу користе углавном курирска средства везе;
- већа опасност од изненадних напада са земље и из ваздуха;
- заузетост комуникација;
- кретање у једној, две или више колона, и
- подела колона на ешелоне.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ У ПЕРИОДУ ПРИПРЕМЕ НАСТУПНОГ МАРША

РАД ОРГАНА ПОЗАДИНЕ

Заменик команданта за позадину, после оријентисања у штабу, упознаје начелнике служби са задатком, даје упутства и одређује рок за подношење предлога. Поред тога, припремају се и издају претходна наређења потчињеним јединицама и установама која обухватају:

- попуну свим покретним резервама до норме;
- растерећење јединица и установа од непотребне опреме и материјала, односно растерећење санитетских и ветеринарских установа од рањених и болесних;
- предузимање потребних оправки и довођење у исправно стање свих возила, одеће, обуће и остale опреме;
- санитетски преглед људства у јединицама пре поласка на марш;
- ветеринарски преглед и поткивање коња у јединицама пре покрета, и
- предузимање појединих форсираних радова, као што је израда повећане количине хлеба и сл.

Заменик команданта за позадину организује снабдење предњих (ПО) и извиђачких одреда (ИО). У том циљу се јединицама, из чијег су састава делови који образују ове одреде, издаје претходно наређење у циљу попуне материјално-техничким средствима пре покрета, зависно од дужине времена које ће ПО и ИО провести у тој улози.

Пошто ПО и ИО крену на извршење задатка, њихово снабдевање, уколико је оно потребно, не врше више јединице из чијег су састава, него непосредно база оне команде која руководи њиховим радом. О томе се стара заменик команданта за позадину. ПО и ИО користе што више артиљеријске исхране из месних средстава како би се смањио дотур.

РАД ТЕХНИЧКИХ ОРГАНА

Начелник техничке службе издаје наређења за техничку припрему марша аутомобилским и погонским јединицама и установама, предузима мере за попуну јединица и установа моторним возилима, резервним деловима, потрошним материјалом, погонским горивом, мазивом и кадровима, као и мере за оправку возила.

РАД У ИНТЕНДАНТУРИ

Интендант организује попуну јединица и установа свим средствима и по свим гранама интендантске службе, по норми, и регулише оправку опреме пре почетка марша, нарочито запрежног и товарног прибора и запрежних возила.

РАД САНИТЕТСКОГ ОРГАНА У ЈЕДИНИЦИ

Начелник санитета издаје потчињеним јединицама, установама и органима упутства о примени санитетских мера у припремном периоду и у току извршења марша; затим, организује попуну јединица и санитетских установа санитетском опремом и материјалом и организује контролу снабдевености људства маскама против бојних отрова. Он такође предлаже и организује санитетско извиђање. У том циљу, у састав претходнице дивизије, по потреби, улази и епидемиолог са потребним органима и средствима, а у састав ПО и ИО један лекар са потребним људством.

РАД ВЕТЕРИНАРСКОГ ОРГАНА У ЈЕДИНИЦИ

Начелник ветерине издаје потчињеним установама и органима упутства о примени ветеринарских мера у припремном периоду и у току извршења марша, нарочито поткова; организује попуну јединица и ветеринарских установа ветеринарском опремом и материјалом; контролише да ли су коњи снабдевени маскама против бојних отрова, а ако ових нема довољно, да ли су припремљена импровизована индивидуална заштитна средства.

РАД ПОЗАДИНЕ У ТОКУ ИЗВРШЕЊА МАРША

РАД ОРГАНА ПОЗАДИНЕ ЈЕДИНИЦЕ

Заменик команданта за позадину се за време марша налази у првом делу штаба, одакле делимичним заповестима руководи позадинским јединицама и установама.

Границе позадинских реона се за време марша не одређују, већ јединице користе зону марша за размештај позадинских јединица и установа и коришћење путева и месних средстава.

Заменик команданта за позадину стара се:

— да се позадинске јединице и установе за време марша што мање развијају;

— да се крећу иза трупних јединица на таквом отстојању, које ће им обезбедити нормално ешелонирање по дубини и благовремено развијање;

— да се позадинске јединице и установе са товарним и запрежним транспортом за време марша излишно не замарају и да их, где год је могућно, у дотуру и евакуацији замене моторна возила, водећи увек рачуна о принципу економије снага и одржавајући строгу маршевску дисциплину.

У току извршења марша долази у обзир само дотур људске и евентуално сточне хране.

Утрошене покретне резерве имају се у току марша попунити до норме, но не за време покрета, већ на одморима и преданцима.

За време застанака позадинске јединице и установе не силазе с пута већ се, ако има могућности, прикупљају на маскираним деловима пута.

За време одмора (ако се одмори дају, тј. ако јединица маршује дању) позадинске јединице и установе слизе с пута. Ради тога одмор треба давати у рејонима који одговарају условима маскирања и одбране и који имају воде, што треба унапред извидети. За време одмора врши се преглед возила, прибора, опреме и материјала, извршавају се хитне оправке, као и други послови према конкретним захтевима појединих служби.

За време преданка позадинске јединице и установе обављају своје редовне послове снабдевања, лечења, евакуације и оправки.

Дивизија начелно маршује у две колоне, а у једној колони маршује само изузетно, кад јој за кретање стоји на расположењу само један пут.

Позадинске јединице и установе дивизије маршују у два ешелона, с тим што у први улазе све немоторизоване позадинске јединице и установе, а у други све моторизоване.

Први (немоторизовани) позадински ешелон креће се иза последњег немоторизованог ешелона главнице, а други (моторизовани) позадински ешелон иза моторизованог ешелона главнице дивизије.

Ако се дивизија креће у две колоне позадинске јединице и установе дивизије маршују начелно све иза главне колоне, нарочито ако је у питању само један дан марша и ако су путеви по којима се колоне крећу везани рокадним путевима. Изузетно, могу се поделити и на обе колоне, с тим што иза помоћне колоне маршује одговарајући део санитетског батаљона, аутомобилске чете и вазарске чете, према јединицама које образују помоћну колону. Кад год је то могућно, поделу позадинских јединица и установа на колоне треба избегавати. Но, све позадинске јединице и установе дивизије могу се кретати и иза помоћне колоне, ако је пут којим се ова колона креће бољи и ако брже изводи позадинске јединице и установе дивизије у рејоне њиховог будућег развоја.

Распоред позадинских јединица и установа ојачане дивизије која маршује у једној и у две колоне, када су све позадинске јединице и установе иза главне колоне, затим у две колоне, када су позадинске јединице и установе подељење на колоне, види се из приложених шема бр. 15, 16 и 17.

Распоред позадинских јединица и установа дивизије, када она маршује у три колоне, сличан је распореду дивизије која маршује у две колоне.

Распоред позадинских јединица и установа батаљона и пука приказан је на истим шемама.

Позадинске јединице и установе пука и батаљона крећу се на маршу иза зачела главнине пука, односно батаљона.

Приближне дубине колона јединица и установа позадине:

Јединица	Пешадија	Брдска пешадија	Артиљерија	Брдска артиљерија
Батаљон (дивизион)	150 м	300 м	200 м	700 м
Пук	600 м	1.600 м	600 м	1.600 м
Дивизија	2.500 м	4.000 м	—	—

ОДБРАНА И ЗАШТИТА ПОЗАДИНЕ

У погледу општег обезбеђења из ваздуха позадински ешелони улазе у општи план противавионске одбране на маршу. Против нисколетећих авиона позадинске јединице и установе бране се сопственим снагама и средствима. Ово начелно важи и за одбрану против непријатељског дејства са земље. Међутим, понекад ће бити потребно да командант одреди нарочите борбене јединице за обезбеђење позадинских ешелона, што зависи од опште борбене ситуације и могућности продора јачих непријатељских група. Позадински ешелони истурају најужужнији број извиђачких одељења на најугроженијим правцима. У сваком позадинском ешелону организује се одбрана од свих врста напада, одређује се људство које ће примити борбу и издају му се детаљна упутства и задаци за сваку врсту одбране.

При одморима и преданцима позадинске јединице и установе обезбеђују се стражама. Свака позадинска јединица и установа одређује осматраче неба.

Заменик команданта за позадину детаљно регулише поступак и рад свих делова који не учествују у одбрани и то за сваку врсту напада, као например склањање с пута

у рејоне који су маскирани, рејоне неприступачне тенковима и сл.

При нападу са земље, ако за то има могућности, возила се склањају с пута у заклоне и организује се кружна одбрана. При нападу из ваздуха, возила и дању и ноћу продужују покрет и не заустављају се. Ноћу се гасе сва светла. Када непријатељ осветљава путеве, сва се возила заустављају, а чим осветљавање престане, покрет се продужава. Против свих врста напада користи се маскирање, а нарочито при нападу из ваздуха.

При нападу бојним отровима, ако послуга стави маске, моторна возила прелазе затровану просторију без опасности. Запрежна возила обилазе затровану просторију, а ако је не могу обићи, предузима се њена дегазација. По прелазу дегазиране просторије, возари дегазирају ноге коња противхемиским пакетом за коње.

При нападу на позадинске јединице и установе, заменик команданта за позадину, односно команданти позадинских ешелона доносе брзе одлуке, издају делимичне заповести (најбоље унапред уговореним знацима) и сви поступају иницијативно —према ситуацији. Према искуствима из прошлог рата и рата у Кореји, напади на позадину су све чешћи, услед чега су позадинске јединице и установе, због слабе самоодbrane, врло несигурне. Ради тога ће бити случајева када се позадинске јединице и установе неће на маршу ешелонирати и распоређивати према приложеним шемама, него ће се распоредити у главници, између појединачних јединица, а зачеље дивизије ће образовати један од пешадиских пукова.

ВЕЗА СА ПОЗАДИНОМ И У ПОЗАДИНИ

Помоћу курирске станице организује се веза између II и I дела штаба дивизије, II дела штаба корпуса (армије), II дела штабова пукова и између и унутар позадинских ешелона. У пуку се организује веза слично као и у дивизiji.

У току марша веза се одржава углавном курирским средствима; но, она се одржава и погледом и уговореним знацима, као и обележавањем путева. Поред курирске станице у позадини дивизије, постоји и начелник правца веза и једно одељење везиста са телефонима и каблом.

За време марша телефонска веза се не успоставља. Начелник правца везе, са средствима везе, маршује на челу немоторизованог позадинског ешелона.

РАД ТЕХНИЧКИХ ОРГАНА

Начелник техничке службе организује преглед и оправке моторних возила на застанцима, одморима и преданцима, контролише снабдевање погонским материјалом и употребу моторних возила, прикупља податке о стању возила и хитно предузима одговарајуће мере.

РАД У ИНТЕНДАНТУРИ

Интендант организује и контролише снабдевање јединице и установа свим средствима и по свим гранама интендантске службе, нарочито пука у претходници, ПО и ИО и контролише коришћење месних средстава.

При дотуру у току марша начелно се не примењује нормални начин дотура — до потчињене јединице, већ ДБ снабдева по могућству и најистакнутије делове.

РАД САНИТЕТСКИХ ОРГАНА

Када дивизија маршује у једној колони, санитетска чета пука у претходници ојачава се санитетским људством, транспортом, материјалом и епидемиологом, а евентуално и хирургом.

Ако дивизија маршује у две или више колона, санитетски батаљон начелно се дели на колоне, с тим што се његов највећи део додељује главној колони, нарочито ако путеви по којима се јединице крећу нису везани рокадним путевима.

Санитетски органи контролишу да ли се људство у току марша придржава хигијенских прописа и да ли се спроводе све противепидемске мере у циљу спречавања појаве заразних болести. У току марша не треба дозволити додир људства са месним становништвом, нити узимање од истог хране или воћа.

Треба стално имати на уму да добра маршевска дисциплина спречава обобљевања.

У рејонима одмора и преданка санитетске установе и органи врше редовно лечење и евакуацију, спроводе хиги-

јенске и противепидемске мере и предузимају мере против појављених заразних болести.

Од људства и средстава санитетског батаљона, или санитетских јединица артиљерије, на погодним местима дуж путева формирају се и развијају привремене медицинске прихватнице (ПМП). Ако дивизија маршује у више колона, у свакој се од ових образује ПМП, а ако у једној колони има више ПМП, оне се развијају на отстојању од 10 — 12 км.

ПМП се развија када зачеље претходнице прође одређено место њеног развоја. Пошто цела колона дивизије прође, ПМП се свија, сустиже (за време одмора и преданка) санитетски батаљон, односно артиљериску јединицу из чијег је састава, и улази у њихов састав.

РАД ВЕТЕРИНАРСКИХ ОРГАНА

Начелник ветерине организује привремене ветеринарске прихватнице (ПВП), одређује њихов састав, јачину и места развијања. ПВП формирају се од људства и средстава ДВБ и то начелно за сваку колону по једна. Време развијања, рад, лечење, евакуација, завршетак рада, свијање и улазак у састав ДВБ слични су као и код ПМП.

Ради спречавања обольења коња од заразних болести, ветеринарски органи предузимају низ мера, као што су: не дозвољавају мешање коња јединица и установа са коњима месног становништва и других јединица; не дозвољавају појење коња из кофа и валова из којих пију коњи месног становништва, нити коришћење шупа и стаја без њиховог одобрења.

Сви коњи који за време марша оболе од заразне болести, или су сумњиви на заразу, издвајају се и евакуишу, или предају народним властима са потребним упутствима, а ветеринарски органи предузимају мере да се спречи ширење заразе. У рејонима одмора и преданка врши се преглед, лечење и евакуација коња и предузимају хигијенске, профилактичне и противепизоотске мере. Ветеринарски органи контролишу стање и употребу воде.

Б) У БОЈУ У СУСРЕТУ

Припреме за борбу у сусрету морају бити извршене још у периоду организације и припреме марша, и у току

извођења самог марша. Јединице морају бити обезбеђене материјално-техничким средствима — по норми. Техничке и остале припреме морају бити извршене у припремном периоду марша, тако да позадинске јединице и установе у току извршења марша буду у сваком моменту у пуној готовости и потпуно способне за материјално-техничко обезбеђење и санитетско и ветеринарско збрињавање јединица, ако дође до борбе у сусрету.

Када дође до борбе у сусрету заменик команданта за позадину и остали органи позадине морају бити самоиницијативни, према развоју ситуације подешавати свој рад, брзо реагирати на измене и са пуно смелости и иницијативе на лицу места решавати све проблеме, не чекајући наређења која се заснивају на унапред израђеним плановима.

Чим делови претходнице отпочну борбу, заменик команданта за позадину разматра, према графику кретања и извештајима које прима у току марша, где се налазе јединице и установе позадине у маршевском поретку, проверава њихово пристизање и по карти цени где би се оне могле развити по доношењу одлуке команданта за прелаз у напад или одбрану.

У почетку борбе у сусрету заменик команданта за позадину доноси брзе одлуке и издаје кратке делимичне заповести — наређења и лично руководи радом позадине. Он проверава бројно, материјално и техничко стање јединица и установа позадине, предузима мере за попуну и поклања нарочиту бригу правилној организацији указивања хитне санитетске и ветеринарске помоћи и брзој санитетској и ветеринарској евакуацији. Чим дође до првог додира с непријатељем, заменик команданта дивизије за позадину наређује начелнику правца везе успостављање телефонске везе.

Пошто се јединице налазе у маршевском поретку и пошто се развијање за борбу у сусрету врши постепено, према пристизању јединица, развијање позадинских јединица и установа не врши се одозго наниже, као обично, већ одоздо навише, тј. прво низих, па виших јединица. Ради овога заменик команданта за позадину треба да располаже што тачнијим подацима о непријатељу и развоју наших снага, како би могао предузети што правилније мере за развој и рад позадине дивизије.

Рад позадине дивизије у борби у сусрету може се поделити на две фазе. Прва фаза — од првог додира с не-

пријатељем, до доношења одлуке команданта за прелаз у напад или одбрану, и друга фаза — од доношења одлуке, до завршетка борбе у сусрету.

Прва фаза борбе у сусрету одликује се нејасношћу ситуације, краткотрајношћу и брзином дејства. Она захтева брзе одлуке, кратке делимичне заповести, самоиницијативу и брзо реагирање на измене које у овој фази нарочито долазе до изражаваја. У првој фази борбе у сусрету развијају се јединице и установе позадине претходнице, односно претходница, које су дошли у додир са непријатељем, док јединице и установе позадине дивизије остају у маршевском поретку и продужавају покрет. Јединице и установе претходничког батаљона развијају се по одлуци команданта батаљона, а чета по одлуци командира чете.

ЧРП и БП развијају се одмах позади својих јединица и указују помоћ рањеницима.

Ветеринарски болничари чета и батаљона отпочињу одмах са указивањем помоћи рањеној и болесној стоши.

ЧСБП и БСБП и БИС развијају се позади својих јединица и отпочињу рад.

Јединице и установе позадине пукова у претходници поступају по следећем:

СЧ пукова у претходници продужава покрет маршевским поретком до места где треба да развије ПП, развија га и указује помоћ рањеницима.

ВЧ пукова у претходници продужава покрет маршевским поретком до места где треба да развије ПБ и развија је. ПБ отпочиње одмах са радом.

ПВА продужава покрет маршевским поретком од места где треба да се развије, развија се, по потреби упућује према батаљонима ИВС, указује помоћ и евакуише рањене коње у ПВА.

У другој фази борбе у сусрету одређују се позадински рејони пукова и рејони размештаја позадинских јединица и установа дивизије, после чега се све јединице и установе позадине дивизије развијају и отпочињу рад по следећем:

ДМЦ прима у састав ПМП, шаље санитетски транспорт у ПП, евакуише рањене, указује им помоћ и припрема их за евакуацију у армиске санитетске установе.

ДВБ прима у састав ПВП, упућује у правцу пукова ЕОДВБ, указује ветеринарску помоћ, припрема за евакуацију рањене и болесне коње.

Остале јединице и установе позадине дивизије развијају се и отпочињу рад према потребама јединица и својој специфичности.

Позадинске јединице и установе се у борби у сусрету начелно развијају на места и отстојања као и у нападу, односно одбаци, зависно од тога да ли је командант донео одлуку за напад, односно одбрану.

У случају нејасне ситуације, например, када дивизија врши марш позади покретне групе после извршеног пробоја, позадинске јединице и установе дивизије прикупљају се ближе борбеним јединицама, с тим да остану привремено неразвијене, осим ДМЦ који се делимично развија.

Између позадине дивизије и позадине пукова и јединица и установа позадине помоћних колона, успоставља се и одржава веза за све време борбе у сусрету.

У борби у сусрету је снабдевање јединица муницијом отежано, зато што су јединице на маршу снабдевене муницијом само по норми; што су јединице и установе позадине ешелониране на маршу по дубини; што се муниција брзо троши, нарочито код претходница и што је отежан саобраћај на путевима, због развоја јединица за борбу.

Ако претходница у борби у сусрету брзо утроши своју муницију, а благовремени дотур из транспорта јединице из било којих разлога није могућан, претходници треба дотурити муницију из чељне јединице главнине, а јединицу у главнини накнадно попунити. Снабдевање осталим материјалним средствима није тако тешко као снабдевање муницијом, пошто борба у сусрету кратко траје и пошто јединице имају норму чији се утрошак попуњава редовним дотуром.

Снабдевање јединица помоћних колона дивизије које су се развиле за борбу може се вршити или из ДБ, или непосредно из КБ (ОАБ). Снабдевање из ДБ је редовно и треба га увек примењивати када то путна мрежа дозвољава, тј. ако су путеви дуж којих јединице дејствују, везани рокадним путевима. Снабдевање из КБ (ОАБ) врши се изузетно, ако нема рокадних путева или је земљиште између колона непроходно, што је на планинском земљишту чешћи случај.

Заменик команданта за позадину регулише снабдевање јединица помоћних колона. У случају њиховог снабдевања из КБ (ОАБ), он мора бити тачно упознат са стањем њихових материјално-техничких средстава и водити рачуна о уредном и благовременом дотуру помоћним колонама.

У борби у сусрету не треба отступати од принципа дотура „од себе“, пошто је због нејасне ситуације и могућности непријатељског продора потребно да транспорт буде у границама рејона своје јединице и да се не удаљава уназад — у правцу базе претпостављене јединице.

Одржавање саобраћаја у борби у сусрету врло је отежано зато што се јединице и установе налазе у маршевским колонама из којих их треба развити за борбу. Оно је нарочито отежано ако за сваку колону постоји по један пут и ако од тога пута, у правцу отсека које јединице треба да нападају односно бране, не воде други путеви или стазе.

Заменик команданта за позадину предузима мере да се регулише саобраћај; прима из штаба податке о правцу развоја јединица и наређује постављање станица за регулисање саобраћаја, саобраћајаца и саобраћајних знакова.

Санитетско и ветеринарско збрињавање отежано је због брзог развоја борбе у сусрету и већег прилива рањених, нарочито у првој фази. Ово захтева брзину и непрекидност рада санитетских и ветеринарских органа. Они предузимају мере да се брзим развијањем санитетских и ветеринарских установа, хитним указивањем помоћи и брзом евакуацијом обезбеди правилно санитетско и ветеринарско збрињавање.

Санитетски и ветеринарски органи поклањају нарочиту бригу брзој евакуацији рањених и болесних, као и рањене и болесне стоке, како при евентуалном продору непријатеља не би остали неевакуисани.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ У НАРОЧИТИМ ПРИЛИКАМА

I

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ НА ПЛАНИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ

Утицај карактера и рељефа планинског земљишта на организацију и рад позадине проистиче из специфичности као што су:

- планинско земљиште пружа заклоне од непријатељског дејства са земље и из ваздуха, што смањује губитке;

- нема довољно комуникација;

— слаба насељеност отежава смештај позадинских јединица и установа, нарочито зими — у високим планинама;

— планинско земљиште, нарочито кршевито, по свом хидрографском и геолошком склопу оскудно је у води;

— испресецаност планинског земљишта и дубоки и прикривени прилази омогућују обухвате и изненадне нападе на позадину;

— прегруписавање снага у току извођења боја је тешко. Стога основном распореду позадинских јединица и установа треба поклонити особиту пажњу;

— ширина фронта је велика, нарочито у одбрани. Пукови често дејствују без теренске и ватрене везе са суседима;

— рељеф планинског земљишта и велике релативне висинске разлике неповољно утичу на кретање транспорта и замарају људе и коње;

— велике висинске разлике утичу на распоред позадинских јединица и установа, јер су отстојања у ваздушној линiji несравњено мања од путева дотура и евакуације;

— због сиромаштва позадинског рејона снабдевање већином почива на дотуру из позадине;

— клима је оштра, са наглим и честим променама чак и у току истога дана, нарочито на кршевито-планинском земљишту, где је лето суво и врло топло, а зима оштра и са јаким ветровима. Ноћи су лети хладне;

— јединице у нападу дејствују на засебним правцима, а у одбрани бране засебне отсеке, што изискује поделу и осамостаљење позадинских јединица и установа и, најзад,

— у нападу и при отступању борбене јединице се брже крећу од позадинских.

Све напред наведене специфичности планинског земљишта утичу на организацију и рад позадинских јединица и установа.

Планина испољава свој утицај на организацију и рад позадине нарочито у погледу:

— одржавања саобраћаја — путева дотура и евакуације;

— дислокације позадинских јединица и установа;

— снабдевања;

— санитетског збрињавања;

— ветеринарског збрињавања, и

— организације заштите и одбране позадине.

Један од највећих проблема у планини је питање путева дотура и евакуације. Постојећи путеви већином су узани, са кривинама, успонима и падовима и не дозвољавају кретање у оба правца. У појединим планинским пределима стазе се не могу употребити ни за товарни транспорт, па се мора прибегти дотуру и евакуацији помоћу носача. Правац протезања путева и стаза често је неповољан, јер они иду већином паралелно са гребеном, те се појављују као рокадни, док су јединицама потребнији путеви који изводе управно на гребен.

Због оскудице путева често више јединица користе један исти пут дотура и евакуације, који је већином планинска стаза — подесна само за товарни транспорт и покрет у једном правцу. Употребу тога пута регулише претпостављена команда.

Одржавање путева у планини у исправном стању од прворазредног је значаја, јер је извршење дотура и евакуације и при потпуно исправном стању путева врло отежано. Свака неисправност пута за дуже време онемогућава извршење задатака позадине.

Стрми успони и падови, ограничена видљивост, велики број кривина са малим полупречником, узан коловоз, тешки услови експлоатације путева и снежни намети — све то захтева у планинама брижљиво регулисање саобраћаја и одржавање строге саобраћајне дисциплине.

Пред клисурама, затим на местима ограничено видљивости, као и код врло великих успона и падова постављају се саобраћајни знаци. Регулисању саобраћаја због тежих услова мора се уопште посветити много већа пажња. На путевима се мора израдити више мимоилазница.

Брижљиво размештање саобраћајних знакова у планини врло је важна ствар. Станице за регулисање саобраћаја много су чешће но на равничарском земљишту. Оне би требало да имају телефонску везу, а по могућству и везу оптичким средствима. За путну службу у планини потребно је много више снага и средстава него на равничарском или маневарском земљишту. Служба непрекидног извиђања комуникација такође има велики значај.

Ако у планини, поред главног пута, постоји још који пут или стаза, они се користе за кретање транспорта који одговара стању пута. Запрежни транспорт користи главни пут, а товарни транспорт, или носачи користе стазе.

Због оскудице планинских путева као транспортно средство често долазе у обзир и носачке колоне. Команде јединица треба од физички јаког и издржљивог људства на време да формирају носачка одељења. Кад год има могућности за ово се првенствено користи месно становништво. Наша Народноослободилачка борба пуна је оваквих примера.

Због разноврсности путева, а тиме и разноврсности транспорта, на спојевима путева дотура образују се претоварне станице. На ове станице дотура се муниција и храна, а у кршевито-планинском земљишту још и вода и огрев, и из њих се јединице непосредно снабдевају. На претоварним станицама проширује се пут, стварају места за утовар, уређују складишта, служба исхране, као и санитетска и ветеринарска служба. Даље, ту се врши претоваривање са транспорта на транспорт. Материјална средства пакују се у АБ, КБ и ДБ у пакете од око 25 — 50 кг, како би их могли преносити товарни коњи и носачи и избегло се препакивање на претоварним станицама.

Авто-транспорт долази у планини у обзир у трупној позадини на путевима (у правцу јединица) по којима се могу кретати камиони.

Авто-транспорт долази изузетно у обзир на правцима на којима самостално дејствују јединице чије је непрекидно снабдевање отежано или онемогућено. У случају снабдевања авио-транспортом, уговореним знацима се одређују место и време спуштања терета. Ово место треба у потребном обиму и уредити.

На слабо пролазном планинском земљишту подижу се жичане железнице. Оне могу да скрате путеве дотура и евакуације 10 — 20 пута, да уштеде рад транспортних средстава, као и замарање људства и стоке. Жичане железнице употребљаване су још у I светском рату, нарочито на Италијанском фронту. У II светском рату употребиле су их Армије чије су јединице дуже дејствовале у планинама.

РАЗМЕШТАЈ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Основном распореду позадинских јединица и установа треба поклонити највећу пажњу, јер је прегруписавање у току боја врло отежано.

Позадинске јединице и установе размештају се у планинама на крајима отстојањима него на равничастом и маневарском земљишту. ДБ може се у нападу поставити и на око 6 км од полазног положаја за напад, а у одбрани на око 8 км. Овим се скраћују путеви дотура и евакуације и омогућује њихово дуже коришћење, без премештања позадинских установа. Поред тога, ДБ је боље обезбеђена од изненадних напада.

ДМЦ се у нападу може поставити на 3 — 4 км, а у одбрани 4 — 5 км од полазног положаја за напад, односно предњег краја.

ПБ се у нападу размешта на 3 — 4 км, а у одбрани на око 5 км, а ПП у нападу на 1 — 2 км, а у одбрани на око 3 км од полазног положаја за напад, односно предњег краја.

Батаљонске установе постављају се у близини својих батаљона, а четне установе су у саставу својих чета.

На ширем фронту дислокација свих позадинских јединица и установа мора бити дубља, што зависи од комуникација.

Због кривудавости путева, већих нагиба и испресецаности земљишта, отстојања између позадинских јединица и установа не рачунају се у километрима и то не само у ваздушној линији, него ни по путу; она се рачунају по времену за које транспорти прелазе путеве дотура и евакуације. На истој овој основи саставља се и план дотура и евакуације у планини.

Позадинске јединице и установе распоређују се начелно у шумама и кланцима недалеко од путева и стаза. Ради тога пукови ће у додељеном позадинском рејону често користити само пут дуж кога ће бити дислоциране њихове позадинске јединице и установе.

На планинском земљишту ће се позадинске јединице и установе често делити — рашчлањавати. Ради тога позадинске јединице и установе на засебном правцу дејства треба оспособити за самосталан позадински рад.

Позадинске јединице и установе рашчлањавају се на два или више делова, нарочито у случају ако путеви, односно стазе дуж којих нападају колоне, нису међусобно повезани рокадним путевима, односно стазама, или ако је земљиште између нападних колона непроходно. Ово још више важи за одбрану где се јединице, због много веће ширине фронта него у нападу, бране на одвојеним отсецима.

За смештај позадинских јединица и установа могу се градити импровизована склоништа, користити планинске колибе и пећине.

СНАБДЕВАЊЕ ИНТЕНДАНТСКИМ И ДРУГИМ СРЕДСТВИМА

Пошто се у слабо насељеним планинским пределима обично не може рачунати на коришћење месних средстава, то треба, поред људске, дотурати и сточну зрансту храну, а у кршевито-планинском земљишту често и воду и огрев.

Транспорт у планини је оптерећен. Стога треба тежити да се издавањем конзервисане хране смањи њена запремина и тежина. Нарочито је пожељна замена сена концентратима, уљаним сачмама, уљаним погачицама, брикетираним сточним хлебом и резанцима од шећерне репе.

Исхрана људства једноличном конзервираном храном може се применити само за краће време, док се не организује редовно снабдевање, пошто дужа употреба такве хране може код људства изазвати авитаминозу. Ради спречавања авитаминозе војницима се издају витаминске таблете. У Народноослободилачкој борби, услед недостатка витаминских таблета, код многих јединица најпопуларнији извор витамина „Ц“ била је цремуша, а куван је и чај од борових иглица.

Људство у планинама, нарочито зими, изложено је великим напорима и исцрпљењу. Стога се калоричност хране појачава, а количине масти и шећера (по могућству) повећавају. Осим тога, дају се топли напици: чај и кафа.

Обезбеђење непрекидности дотура у планини представља веома сложен проблем. Стога се повећавају резерве свих врста, а нарочито код јединица које дејствују самостално.

Јединице које дејствују на засебним правцима треба осамосталити у погледу транспорта и свих врста резерви. Оне се често неће ослањати на базу претпостављене јединице, например пук на ДБ, него непосредно на КБ, ОАБ или АБ, што зависи од тога да ли има рокадних путева између дотичне колоне и ДБ.

Јединице које врше обухват и обилазак осамостаљују се за снабдевање и појачава им се транспорт и све резерве. Ни ове се јединице често неће ослањати на базу првопрет-

постављене јединице, него непосредно на базу другопретпостављене или неке суседне јединице.

Посебно питање, а често и тежак проблем, претставља снабдевање водом на кршевитом и планинском земљишту. Поред овог, постоје велике тешкоће и због недостатка возећих цистерни, бачви и судова за дотур и разношење великих количина воде. Лети се може употребити снег из увала. Воду добивену топљењем снега треба прокувати и процедити кроз газу. Из НОР имамо више примера за овакву употребу воде.

Изналажење воде и каптажа извора пада у надлежност инжињерије, док позадина врши само дотур воде.

У планинама се јело често кува код чете, уместо код батаљона. Јело се већином кува у товарним кухињама, а разноси се у мањеркама.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Из објективних разлога у планинама је отежано спровођење сталних хигијенских мера као што су купање, пресвлачење, итд. Стога су потребне редовне санитетске смотре, нарочито због честих појава вашију. Уколико нема покретних купатила импровизују се она једноставна. При појави вашију приступа се депедикулацији у покретној сувој комори, или партизанском бурету.

Санитетски органи предузимају специјалне мере за заштиту људства од смрзавања, висинских болести, снежног слепила и сунчанице.

Становање под шаторима или у баракама повлачи за собом опасност од прехлађивања, ради чега се врши загревање и контролишту простирке и покривачи код људства.

Хигијени марша се поклања велика пажња, с обзиром на покрете јединица узбрдицама и низбрдицама.

Санитетски органи пружају пуну помоћ интендантским органима по питању исхране људства, нарочито конзервираном храном.

У нападу у планинама указивање хитне медицинске помоћи и евакуација рањеника су отежани. Због отежане и успорене евакуације, пукови који дејствују на засебном правцу појачавају се санитетским органима и санитетским транспортом.

ДМЦ већином се дели на два дела. На помоћни правац напада дивизије упућује се ојачана хируршка екипа из ДМЦ. Из ове екипе рањеници се начелно евакуишу непосредно у корпусне (армиске) санитетске установе.

За пренос рањеника користе се разна средства: носиоци рањеника, товарни и запрежни транспорт. Са транспорта на транспорт врши се претоваривање, услед чега се на местима претовара образују санитетске станице. У тим станицама обавља се преглед рањеника, указује се помоћ и поклања нарочита пажња утопљавању и давању топлих напитака.

Због одроњавања, лавина и великих мећава често долази до привремене обуставе евакуације рањеника. У том случају долази и до нагомилавања рањеника у ЧРП, БП и ПП. Санитетски органи на време предузимају потребне мере да се рањеницима, за време боравка на местима одакле је привремено обустављена евакуација, пружи потребна помоћ и да им се обезбеди добра исхрана и нега. Виша јединица упућује у низу своје санитетске органе и средства, који тамо остају док траје обустава евакуације.

Због отежане евакуације, рањени и болесни често остају у појединим установама дуже него што би то био случај на равничастом земљишту.

ВЕТЕРИНАРСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Коњ је у планинама изложен врло честим повредама. Стога се мора водити рачуна да се коњи правилно засамарују, да се правилно подешава њихова опрема, да се товар равномерно распоређује, да се коњи на време поткивају и да се дају редовни застанци. Ако се ово не учини доћи ће до убоја и повреда, већи број коња биће онеспособљен и тиме доведена у питање и сама борбена готовост јединица.

Пружање ветеринарске помоћи и ветеринарска евакуација у планинама су отежани због изнетих тешкоћа.

ПВА редовно истура према батаљонима ИВС, из које ветеринарски органи, у циљу пружања помоћи, иду директно до места где се налазе оболели или рањени коњи.

Због отежане евакуације рањени и болесни коњи остају често дуже у појединим установама него што би то био случај на равничастом земљишту.

Ветеринарске установе распоређују се на раскрсницама путева и стаза и на претоварним станицама.

ЗАШТИТА И ОДБРАНА ПОЗАДИНЕ

Ширина нападног и одбранбеног фронта и дејство јединица на засебним правцима, који су често без међусобне везе, затим увале, удоља и пошумљеност — претстављају за позадину велику опасност од напада са земље, јер се ту могу провући, а у отступању остати, поједини мањи делови, а зими и смучари, и напасти позадину ако одбрана и заштита нису солидно организоване.

На кршевито-планинском земљишту, на коме је камуфлажа отежана, а често и немогућна, позадинске јединице и установе, и позадина уопште, нарочито су изложени нападима непријатељске авијације.

У оваквим приликама позадина се не може обезбедити сопственим снагама и средствима. Ради тога командант поклања овом питању велику пажњу, нарочито у погледу обезбеђења комуникације и заштите транспорта. На комуникацијама се стално обавља патролна служба. Код осетљивих и већих објеката постављају се страже. Страже и остали делови, који врше обезбеђење комуникација, осигуравају донекле и транспорт. Транспорт се сам обезбеђује својим људством, а у нарочитим случајевима за ово се одређују и посебни делови из борбених јединица.

Ради правилног искоришћавања комуникација и тра жења брже помоћи при нападу на транспорте, комуникације и њихове објекте, врши се најтемељитије извиђање и одр жава сигурна веза дуж путева дотура и евакуације.

Напомена: Стварање материјалних резерви (преко норме) зими у планини — због прекида саобраћаја и начина њихове попуне; топљење и употреба снега; снабдевање огревом и загревање; снабдевање топлом одећом и обућом, као и белим платнима за људство, коње, возила и оруђа; употреба паса за тражење рањеника; подешавање носила за вожњу на смучкама и заштита коња од хладноће, изложени су у одељку *Организација и рад позадине зими*, што се све односи и на организацију и рад позадине зими на планинском земљишту.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ПРИ ФОРСИРАЊУ
И ОДБРАНИ РЕКЕ
ФОРСИРАЊЕ РЕКЕ

Организација позадине и рад позадинских јединица и установа при форсирању реке спадају у ред најтежих задатака које позадина може да врши.

Елементи који утичу на организацију и рад позадине при форсирању реке јесу:

— у првом периоду прелаза *трупни рејон* подељен је реком на два дела;

— повећавају се материјалне резерве преко норме, пошто редован дотур преко реке, као препреке, може бити онемогућен;

-- дотур и евакуацију омета, између осталог, и сама река — као препрека;

— капацитет саобраћаја преко реке тешко ће, нарочито у почетку, моћи задовољити потребе, јер ће саобраћај због дејства непријатељске ватре бити повремено прекидан.

Заменик команданта за позадину организује са начелницима служби позадинско извиђање; притом се користи и подацима инжињериског извиђања.

Позадинско извиђање врши се на просторији: по фронту — ширине прелаза, а по дубини — од реке до рејона концентрације. Ширина просторије може се у правцу рејона концентрације повећати, у циљу удобнијег смештаја и бољег коришћења месних средстава и путева.

Поред овога, одмах се приступа прикупљању података у позадинском погледу и на супротној обали, најмање у дубини трупног рејона.

За правилан рад позадине, поред података добијених позадинским извиђањем, потребни су и следећи подаци: састав I ешелона, борбени поредак главнине, ред прелажења, место прелаза јединица, средства за прелаз, линије мостобрана, количина материјалних резерви које треба имати, норме утрошка, место, време и начин прелажења позадинских јединица и установа и мере маскирања.

Просторија прелаза дели се на пуковски и дивизиски позадински рејон. Пуковски позадински рејон обухвата просторију 6—7 км од обале, укључујући полазни и очекујући рејон. Дивизиски позадински рејон наставља се иза

пуковског позадинског рејона по дубини, тако да дубина трупног рејона буде око 12 км од реке. Под повољним условима прикривености дубина позадинског рејона и пука и дивизије може бити мања.

Дубина пуковског и дивизиског позадинског рејона плића је због карактера боја (напад), због сигурности позадине (река је заштићује) и због тога што се у току форсирања реке у време за дотур урачунава и време потребно за пребацивање материјалних средстава преко реке.

Пут који изводи у правцу главног места прелаза најважнији је дивизиски пут дотура и евакуације. На том путу распоређује се начелно ДБ.

Поред овог пута дивизија по потреби уређује и друге управне и рокадне путеве. У пуковском позадинском рејону израђују се и уређују и колонски путеви.

Израда и одржавање путева, регулисање саобраћаја, одређивање органа за регулисање саобраћаја и саобраћајни знаци, слични су као и у нормалним приликама.

На 1—2 дана пре форсирања реке, борбене јединице са својим позадинским јединицама и установама и материјалним резервама доводе се из рејона концентрације у очекујући рејон.

Место за размештај позадинских јединица и установа одређује се претходним извиђањем позадинских органа.

Места размештаја позадинских јединица и установа пука бирају се и одређују ближе реци, пошто ће оне прећи реку непосредно иза својих јединица.

У прошлом рату дивизија је за прелаз преко реке обезбеђивана преко норме са 2 б/к муниције, 1 текућим и 1 сухим оброком људске хране и 1 оброком зоби.

Од ових резерви преко норме борци при прелазу реке носе са собом 0,5 б/к (дакле, свега 1 б/к) и по један неприкосновени и сухи оброк хране.

Дотур преко реке централизован је због ограничених места прелаза.

Резерве преко норме дотурају се у рејон прелаза пре довођења јединица у исти или најкасније са њима.

Да би се обезбедио континуитет у снабдевању, хлеб се форсираним израдом припрема за више дана. При овом, ако је потребно, корпус (армија) указује дивизији помоћ својим средствима или дотура потребне количине хлеба.

Санитетске установе постављају се пре преласка са максималним приближавањем реци: ДМЦ се поставља не-

посредно позади очекујућег рејона. ПП се поставља иза полазног рејона, а БП иза полазне линије.

Пре прелаза реке све се санитетске установе растерене су од рањених и болесних.

Евакуација рањених и болесних до почетка прелаза иста је као и у нормалним приликама. Пре но што отпочне пребацивање на овостраној обали образује обалско превијалиште. По извршеном прелазу, евакуација у обалско превијалиште на овострану обалу врши се из пребачених превијалишта, у почетку пловним средствима, а касније преко моста. Из обалског превијалишта евакуацију врши виша јединица. Обалско превијалиште образује се од дела снага и средстава санитетског батальона, дивизиског артиљеријског пукова или инжињеријске јединице која обезбеђује прелаз. При овоме је рад обалских превијалишта и осталих санитетских установа овакав:

обалско превијалиште остаје на овостраној обали за све време пребацивања дивизије. Кад се пребаци I ешелон, обалско превијалиште истура на онострани обалу једну екипу која прихвата рањене и болесне и евакуише их преко реке у обалско превијалиште.

ПП и ДМЦ пребацују се по фазама са својим јединицама и на оностранијој обали се распоређују на прописним отстојањима.

Кад се пребаци цела дивизија и изради мост, обалско превијалиште прелази преко реке и улази у састав своје јединице, пошто су тада створени нормални услови за евакуацију са оностраније обале.

За ветеринарско збрињавање до почетка прелаза ПВА се развија позади очекујућег рејона, а ДВБ у рејону ДБ. Пре преласка реке све ветеринарске установе се растерене су од рањених и болесних коња.

По образовању мостобрана дубине 1,5—2 км ПВА истура на супротну обалу ИВС.

Евакуација коња до почетка прелаза врши се као и у нормалним приликама. По извршеном прелазу коњи се евакуишу у привремену ветеринарску прихватницу (ПВП) на овострану обалу, у почетку пловним средствима, а касније преко моста. ПВП начелно развија ДВБ.

Ако је пребацивање коња из било којих разлога отежано, до пребацивања ПВА рањене коње треба задржати у заклону на оностранијој обали.

ПВА остаје на овостраној обали док се не пребаце сви борбени делови дивизије. Кад се пребаце сви борбени делови дивизије и изради мост, ПВА прелази преко реке и улази у састав своје јединице, јер су тада створени нормални услови за евакуацију са онострране обале.

Евакуација рањених и болесних, као и рањене и болесне стоке, треба да је централизована — због малог броја места прелаза.

Дивизија прелази реку начелно на неколико места. Прелаз преко реке изводи се по планској таблици прелаза. У изради планске таблице прелаза учествује и орган позадине дивизије, пошто се ту планира и пребацање позадинских јединица и установа.

Позадинске јединице и установе свих јединица пребацују се преко реке начелно овако:

— санитетске установе и установе за обезбеђење борбеним средствима пребацују се код сваке јединице, и то пошто се пребаци половина борбених делова јединице, с тим што се санитетске установе пребацују прве, а борбено — техничке за њима;

— све остале позадинске јединице и установе (сваке јединице) пребацују се преко реке тек пошто се пребаце сви борбени делови јединица.

Изузетак чини пребацање дивизиске пољске пекарнице, за чије пребацање треба за сваки конкретан случај донети решење. Начелно, пољска се пекарница пребацује тек пошто се знатно прошири мостобран.

Позадинске јединице и установе дивизије прелазе реку у три фазе:

Прва фаза:

Четне и батаљонске позадинске јединице и установе прелазе се I ешелоном овим редом: санитетска одељења чета, ЧСБП, БП, БСБП и БИС.

Санитетска одељења пребацују се у чамцима са борцима чета. После пребацања, санитетска одељења прате борбени поредак својих чета, указују помоћ рањеницима и болеснима и евакуишу их ка обали.

Санитетски вод батаљона пребацује се у таласима. По извршеном прелазу, санитетски вод развија батаљонско превијалиште, користећи природне заклоне и непријатељске освојене ровове.

БСБП се у почетку прелаза налази на полазној линији. После пребацивања првог таласа I ешелона, командир БСБП добија превозна средства којима превози муницију. На супротној обали БСБП распоређују се поред обале — у заклону, користећи непријатељске освојене ровове и природне заклоне.

После тога пребацује се БИС, са којом се пребацују преко скеле кола и коњи свих делова батаљона.

Чим се пребаце, командири БСП и БП подносе извештај о ситуацији. Пуковски позадински органи шаљу пребаченим батаљонским позадинским установама своје курире ради одржавања везе.

Распоред позадинских јединица и установа у првој фази прелаза види се из приложене шеме бр. 12.

Друга фаза:

Пошто се пребаце на оностраницу обалу сви елементи борбеног поретка пука, пуковске позадинске јединице и установе пребацују се скелом овим редом: санитетска чета, ПСБП, једна хируршка екипа санитетског батаљона, АР, ПИС, ИР и ПВА.

Ако се оскудева у превозним средствима, превозе се само материјал и возила, а коњи препливавају реку позади пловних средстава.

У овој фази граница између пуковских позадинских рејона и дивизиског рејона је река.

Дотур и евакуација врши се преко скеле.

Распоред позадинских јединица и установа у другој фази прелаза види се из приложене шеме бр. 13.

Трећа фаза:

Пошто се мостобран толико прошири да су места прелаза и будући рејон размештаја ЏБ ван успешног домета артиљеријске ватре, створени су услови за пребацивање позадине дивизије преко реке и обезбеђен је редован дотур и евакуација. Дивизиски позадински делови пребацују се овим редом: ДАС, СПМ, АЧ, Аут. скл., АРВ, ВЧ, ДИС, ИР, ДВБ и ДПП. ДМЦ пребацује се раније.

После пребацивања целе дивизије, са свим њеним борбеним и позадинским деловима, и пошто се мостобран прошири, на оностраницу обалу се пребацује и једна ХПБ.

Распоред позадинских јединица и установа у трећој фази прелаза види се из приложене шеме бр. 14.

Осигурање и заштита позадине на мостобрану постиже се борбеним распоредом. Поред тога, позадинске јединице и установе бране се сопственим снагама и средствима. Маскирању се мора поклонити нарочита пажња.

Одржавање везе са пребаченим позадинским јединицама и установама претставља најосетљивије питање. На командне везе не може се рачунати. Веза се може успешно одржавати једино куририма и сигналним средствима.

Евакуација трофеја и осталог непотребног материјала начелно се врши тек по образовању сталног моста.

Месна средства користе се у сагласности са народним властима, као и у нормалним приликама. Јединице које су форсирале реку користе до максимума месна средства, како би се смањио дотур преко реке.

II део штаба дивизије распоређује се као и у нормалним приликама.

ОДБРАНА РЕКЕ

Одбрана реке може бити двојака:

— када се брани само овострана обала и нема наших делова на супротној обали, и

— када на супротној обали има наших делова који бране мостобран.

Одбрана овостране обале. — Када дивизија брани овострану обалу, организација позадине и рад позадинских јединица и установа слични су као и код одбране на широком фронту.

Одбране реке када на супротној обали наши делови држе мостобран. — Када је дивизија на овостраној обали, мостобран држи батаљон или пук.

Снабдевање свим материјалним средствима батаљона, односно пука, који брани мостобран теже је од снабдевања јединица на овостраној обали — због продуженог пута дотура и дотура преко моста.

Батаљон, односно пук, на мостобрану осамостаљује се у позадинском погледу за рад, да би био што мање зависан од позадинских делова на овостраној обали.

Резерве главних видова снабдевања редовно се повећавају преко норме.

БП и ПП се ојачавају.

Ако је батаљон на мостобрану ПВА истура ИВС.

Позадинске јединице и установе распоређују се на мостобрану овако:

— четиће: ЧРП и ЧСБП налазе се код својих чета на мостобрану, на прописном отстојању;

— батаљонске: ако батаљон самостално брани мостобран све су позадинске јединице и установе на онострани обали, и то: БП и БСБП распоређују се код батаљона на мостобрану на прописном отстојању — на подесном маскираном месту. БИС је на онострани обали непосредно уз обалу, такође на подесном маскираном месту.

Ако је батаљон у саставу пука који брани мостобран, све су батаљонске позадинске јединице и установе на онострани обали (на мостобрану) — на прописном отстојању;

— пуковске: све су пуковске позадинске јединице и установе на онострани обали, с тим да је ПП на прописном отстојању а ПБ непосредно уз обалу — на подесном маскираном рејону;

— дивизиске: све дивизиске позадинске јединице и установе распоређују се на овостраној обали, на прописним отстојањима.

Када се предвиђа напад са линије мостобрана, пребачивање позадинских јединица и установа на онострани обалу спроводи се према одредбама за форсирање реке.

Одбрана реке има најразноврсније одлике, те се не могу прописати усталени поступци у раду позадине за сваки облик одбране. Заменик команданта за позадину и органи позадинских служби подешавају свој рад према конкретној тактичкој ситуацији, дубини мостобрана, ширини, дубини и брзини реке и могућности њеног савлађивања.

Напред предвиђени распоред при одбрани реке има само начелан карактер. Према томе, наведени утицаји могу довести до отступања од њега, као што је, например, случај када ће ПБ, ако пук брани мостобран, бити на овостраној обали, и томе слично.

III

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ЗИМИ

Зима више него иједно годишње доба негативно утиче на рад позадинских јединица и установа. Њен утицај је следећи:

- повећава се значај насељених места, шума и за-
клона од хладноће;
- отежан је покрет ван путева;
- потребан је већи утрошак времена за радове;
- повећава се време за ноћна дејства;
- мења се значај природних препрека;
- под утицајем хладноће рад је отежан;
- ниске температуре захтевају специјалне мере у
циљу заштите људи и стоке као што је специјална опрема
и слично;

— употреба смучарских одреда добија нарочити значај, а опасност од њиховог препада на позадину велика је и, најзад,

— стабилност фронта се повећава, што донекле по-
врло утиче на рад позадине.

Наведене специфичности утичу нарочито на распоред и смештај позадинских јединица и установа, снабдевање, путеве дотура и евакуације, на сам дотур и евакуацију, санитетско и ветеринарско збрињавање и заштиту и одбрану позадине.

РАСПОРЕД И СМЕШТАЈ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Услед тешкоћа у снабдевању и евакуацији позадинске јединице и установе ешелонирају се нешто ближе борбеној линији но у нормалним условима и размештају у насељеним местима, групама кућа, усамљеним кућама, колибама, земуницама, склоништима, шумама и слично.

Позадинске јединице и установе размештају се у близини комуникација где има воде и дрвећа. Смештај се обезбеђује првенствено за превијалишта и остале санитетске установе.

Батаљонске позадинске установе распоређују се у непосредној близини борбених јединица, јер су тако боље обезбеђене и лакше их је помоћи у раду.

У близини батаљонских установа распоређују се и БП.

Ако путна мрежа то дозвољава, ПБ и ДБ распоређују се у насељеном месту, начелно на правцу главног удара, односно на тежишту одбране.

У близини ПБ развија се ДМЦ.

Ако нема насељених места, од приручног материјала израђују се натстрешнице за коње. За радове се користи месно становништво.

СНАБДЕВАЊЕ

Због могућности прекида саобраћаја, као и због сметова и великог снега, јединицама се дотурају веће количине муниције и људске и сточне хране, које служе као резерва. Утрошене количине попуњавају се чим саобраћајне прилике то допусте, тако да се код јединица, поред норме, за све време док буде постојала опасност од прекида саобраћаја, налазе резерве. Ако се нагомилане резерве утроше, а саобраћај не успостави, предвиђа се снабдевање авиона.

У случају прекида саобраћаја, иза борбене линије стварају се приручна складишта, ради снабдевања чета борбеним средствима и храном.

Коришћење месних средстава зими је отежано, што условљава дотур из позадине.

Јединице се обезбеђују специјалним мазивом (глицерином и сличним) да би се спречило смрзавање поједињих делова оруђа, као и воде у хладњацима митраљеза и аутомобила.

При великој хладноћи војницима се обавезно издају сва три оброка топле хране. Калоричност хране се по могућству повећава. Даје се чај или други топли напици, нарочито стражарима, извиђачима и осматрачима. Кад год има могућности, храну треба кувати код чета.

Људство се на време снабдева топлом одећом и обућом, поткошуљама, џемперима, постављеним шињелима, капулјачама, вуненим рукавицама и чарапама, сламним ципелама, наушњацима, итд.

Јединице се попуњавају смучкама, крпљама, санкама, плуговима за снег и другом зимском опремом.

Запрежна се возила преправљају на саонице, а на точкове моторних возила стављају ланци. Сваки возач снабдевен је белим чаршавом ради маскирања, а возило одговарајућим белим покривачем.

Јединицама се издају бела платна и кабанице за људство и товарну стоку, поготово за извиђаче, стражаре, осматраче, патроле и санитетско особље (нарочито носиоце рањеника и носила).

Омогућује се загрејавање људства на смену, нарочито у рејонима прикупљања и местима где се људство дуже задржава.

Осматрачнице и командна места имају специјалне грејалице.

У безводним пределима топи се снег. Вода добијена од снега прокувава се, филтрира, хлорише и цеди кроз газу.

ПУТЕВИ ДОТУРА И ЕВАКУАЦИЈЕ И САМ ДОТУР И ЕВАКУАЦИЈА

Снег, вејавице и мразеви негативно утичу на путеве којима се врши дотур и евакуација, јер добар део сеоских путева и путева са великим успоном постаје неупотребљив. Због овога су путеви којима је саобраћај могућан оптерећени, а општа пролазност путева знатно слабија услед покривености снегом и снежних наноса.

Кретање транспорта свих врста, а према томе и дотур и евакуација, ван комуникација у највише случајева је немогућно.

Због завејаности не може се распознати траса пута, услед чега се путеви обезбеђују путоказима, нарочито ноћу.

За чишћење путева користи се месно становништво. Свим транспортима придају се ашови и пијуци. Путеви се прокрчују и заравњују и праве пртине. Сваки нови снег или нанос одмах се рашчишћава. На путевима дотура и евакуације образују се сталне и покретне екипе за чишћење снега.

Као транспортно средство у пуковским рејонима долазе у обзир носачи, товарни и, евентуално, запрежни транспорт, а у дивизиском позадинском рејону, до пуковских база, долази у обзир понегде и аутомобилски транспорт.

Дотур до ДБ врши се и железницом, ако она постоји.

Запрежни колски транспорт тешко се може користити у свим условима. Ради тога се благовремено планира и обезбеђује потребан број саоница и покретних клизача. Саонице се користе првенствено из месних средстава.

Због тешкоћа у кретању по путевима, транспорт пре-ваљује мање километара на час, али дужина ноћи надокнађује ове недостатке.

Услед невремена, вејавица, магле, мећава и падања снега, дејство непријатељске авијације је сведено на мању меру, или сасвим искључено. У таквим условима дотур и евакуација врше се и дању.

Осётљиви артикли заштићују се при превозу од смрзавања покривањем сламом, асурома, или сличним средствима. У складиштима се обраћа пажња на смештај осет-

љивих артикала, на брзо издавање, замену свежим артиклами и на заштиту од смрзавања.

У циљу уштеде радне снаге јединицама се издају ручне саонице којима се могу разносити храна и материјално-техничка средства.

Због јаке уочљивости транспорта, нарочито из ваздуха, и због слабе самозаштите против непријатељске авијације, примењује се маскирање. Транспортна средства, људство и товари маскирају се белим платном, бело окреченим асурима и другим белим огратчима.

Транспортна средства или се окрече или офарбају у бело.

На спојевима ланаца дотура и код претоварних станица уређују се места за прихват људства, коња и возила, а нарочито рањених и болесних. Ова места се уређују да би се могли издавати топли напици, да се људство и коњи склоне од невремена и одморе, да им се пружи потребна санитетска, односно ветеринарска помоћ и да би се могле извршити мање оправке.

САНИТЕТСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Због наноса и међаве често се евакуација рањених и болесних привремено обуставља. Ово треба унапред предвидети и предузети мере да се на местима одакле је обустављена евакуација рањеницима пружи пуну помоћ, да им се обезбеде добра исхрана, топли напици и загрејане просторије. Виша јединица у овом случају упућује нижој појачања у санитетском особљу и материјалу.

Због отежане евакуације, јединици на помоћном правцу, односно помоћном отсеку упућује се из ДМЦ ојачана хирушка екипа. Евакуација рањених и болесних из ове екипе начелно се врши непосредно у корпусне (армиске) санитетске установе.

За проналажење рањеника употребљавају се нарочито дресирани песи, који се лако сналазе и крећу по снегу и брзо јављају о нађеном рањенику.

Санитетски органи врше код јединица сталну контролу простирке, покривача и загревања просторија. Ради заштите рањеника носила за њих снабдевена су ћебадима, специјалним грејалицима и чизмама од вуненог сукна. Носила се подешавају за вожњу на смучкама, а за евакуацију рањеника припремају се санке. Сем тога, предузимају се опсежне мере против смрзавања, снежног слепила, прехлађивања, против

нехигијенских услова за живот због нередовног купања и нередовног прања рубља, против вашљивости и појаве пегавог тифуса. У циљу заштите од смрзавања употребљавају се специјалне масти за мазање лица и руку.

Због велике хладноће рањени и болесни су изложени опасности од прехлађивања. Евакуацији рањених и болесних поклања се нарочита пажња. Евакуација мора бити што бржа. Повећава се број носила и носилаца рањеника у четама и баталјону. При евакуацији треба нарочито водити рачуна о утопљавању рањеника покривачима и специјалним грејалицама; не сме се дозволити смрзвавање рањеника. На путу између поједињих санитетских установа образују се санитетске станице, где се рањеници смештају у затворене и загрејане просторије и у којима им се указује помоћ и дају топли напици и храна.

ВЕТЕРИНАРСКО ЗБРИЊАВАЊЕ

Ради заштите коња од хладноће, они се, у времену када не раде, покривају ћебетом и смештају и импровизована склоништа или под натстрешнице.

Какву последицу може имати небрига у овом погледу види се из чињенице да је Наполеон 1812 године, само у току једне једине ноћи изгубио 8.000 коња — оболелих од запаљења плућа.

При раду се коњи не смеју исувише оптерећивати, јер се услед знојења излажу прехлађивању.

ЗАШТИТА И ОДБРАНА ПОЗАДИНЕ

Поред заштите и одбране позадине, предузима се и маскирање, јер су сви предмети и жива бића која нису заштићена белим огратчима или смештена у зграде, земунице, итд. врло уочљиви из ваздуха и са осматрачница са земље.

Поред тога, предузимају се специјалне мере за заштиту путева дотура и евакуације, као и транспорта и позадинских јединица и установа од препада непријатељских смучарских одреда.

IV

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ ПРИ НАПАДУ НА НАСЕЉЕНО МЕСТО И ОДБРАНИ НАСЕЉЕНОГ МЕСТА

У Другом светском рату значај борбе око насељених места знатно је порастао. Због карактера насељених места,

борба у њима битно се разликује од борбе у било којим другим условима. Ово се нарочито односи на борбу око великог насељеног места.

Утицај насељеног места на организацију позадине и на рад позадинских јединица и установа произистиче из следећих специфичности:

— борба у насељеним местима претставља близку борбу;

— борбени поредак у нападу на насељено место одликује се дубоким ешелонирањем, постројавањем јаких резерви и формирањем јуришних одреда и група;

— образује се кружна одбрана насељених места и то обично у три појаса;

— командовање у борби у насељеном месту отежано је и децентрализовано. Основу командовања чини лични додир;

— ограничена је, а често и немогућна масовна употреба артиљеријске и минобацачке ватре, тенкова и авијације;

— осматрање и веза јако су отежани, а нарочито у условима пожара и дима;

— ситуација у насељеном месту стално се мења;

— ако је насељено место потпуно окружено, нарочито ако је нападач смео и упоран, наведене слабости знатно убрзавају коначни пад дотичног насељеног места и, најзад,

— борба у насељеном месту често нема непрекидне линије фронта.

Под оваквим условима рад позадинских јединица и установа врло је тежак. Обезбеђивање јединица материјално-техничким средствима и санитетско и ветеринарско збрињавање врло су сложени и тешки. Рад позадине, уопште, друкчији је него у нормалним условима. Ово се нарочито односи на распоред и смештај позадинских јединица и установа, снабдевање, дотур и евакуацију.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА У НАПАДУ НА НАСЕЉЕНО МЕСТО

У почетку напада, док јединице не продру у насељено место, позадинске јединице и установе чета, батаљона, пукова и дивизија налазе се ван насељеног места — на нормалним отстојањима.

Кад јединице продру у насељено место, позадинске јединице и установе распоређују се знатно ближе предњим деловима него у нормалним условима.

ЧРП и ЧСБП у непосредној су близини својих чета и прате их при проридању кроз насељено место. Место за дељење хране, за сваки оброк, одређује командир чете — према мери напредовања.

БП ближе је него у нормалним условима, обично у најближој попречној улици.

БСБП у близини је предњих делова — на отстојању од око 700 м.

БИС у висини је БСБП — на отстојању од око 700 м. ПСБП обично је на отстојању од 1.000 м.

ПИС је на 1,5—2 км од предњих делова.

Дивизиске позадинске јединице и установе распоређују се на нормалним отстојањима од насељеног места, ако је место мање величине. Ако је место велико, оне се распоређују у самом месту на знатно краћим отстојањима но у нормалним условима.

Позадинске установе у нападу врше чешће покрете за својим јединицама и, према мери напредовања јединица и специфичности самог места, настоје да буду увек у стању да одговоре својим задацима. Треба водити рачуна о изложености распореда позадинских јединица и установа, непријатељској ватри и удару и заузети распоред који ће најбоље одговарати захтевима безбедности. Шаблона нема. Наведена отстојања служе само као оријентациона.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА У ОДБРАНИ НАСЕЉЕНОГ МЕСТА

Зависно од тога да ли се насељено место брани у окружењу или није окружено, распоред позадинских јединица и установа различит је. Када је насељено место мало распоред је различит од онога када је у питању велико место.

Ако је насељено место велико, или је потпуно опкољено, све се позадинске јединице и установе размештају у самом месту — у близини својих јединица.

Ако је насељено место мање величине и ако није опкољено, позадинске јединице и установе нижих јединица (чете, батаљона и пук) распоређују се у самом месту, а виших — ван насељеног места. Позадинске јединице и установе заузимају начелно средишна места распореда, тако да са борбеним јединицама буду везане у више правца — кроз више улица.

СМЕШТАЈ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Позадинске јединице и установе смештају се у подрумима или приземним просторијама јаких зграда — у близини улаза. Ове зграде треба да су у улицама које су паралелне са борбеном линијом и то на страни која је ближа непријатељу. Места превијалишта, ветеринарских установа и станица борбених потреба обележавају се устављеним знацима. Поред тога, у циљу смањења губитака врши се децентрализација распореда, не само између јединица и установа, већ и у самој установи.

СНАБДЕВАЊЕ БОРБЕНИМ СРЕДСТВИМА

Због карактера борбе, утрошак муниције и осталих борбених средстава већи је него у нормалним условима. До тур је повећан, што изискује јаче ангажовање и напрезање снабдевачких органа и транспортних средстава. Тако се, например, борцу издаје на руке 150—200 метака муниције и 6—8 ручних бомби. То претставља велико појачање у односу на борбу у нормалним условима. Сразмерно појачање муниције је и код артиљерије и код минобаца. Треба тежити да јединице увек имају одређене количине муниције и да се утрошак стално попуњава.

Због специфичности борбе, сваком борцу и оруђу одређује се резерва у муницији коју не сме да утроши без одобрења претпостављеног старешине. Да би војници и оруђа могли носити што више муниције, растерећују се од непотребне опреме.

Водећи непрекидну тачну евиденцију о утрошку муниције и осталих борбених средстава, предузимају се на време мере за попуну.

СНАБДЕВАЊЕ ХРАНОМ И ВОДОМ

Јединице морају стално имати норму људске и сточне хране. Утрошак се одмах попуњава дотуром.

За све време борбе топла храна се издаје двапут дневно — изјутра чај или кафа, а увече топло јело. За ручак се борцима обично издаје сува храна. Ово нарочито важи за предње делове којима се, услед борбене ситуације, не може увек дотуристи топла храна.

Врло је важно снабдевање водом, нарочито у нападу, јер непријатељ при напуштању поједињих делова насељеног места затрује или загади водовод или бунаре, те постоји опасност од тровања, односно оболења људи и стоке. Да би се ово спречило, код свих бунара, водовода и цистерни одмах се поставља стражак и натписи да је употреба воде забрањена. Воду треба одмах хемиски анализирати и употребљавати је тек по одобрењу санитетских органа.

ДОТУР

Дотур у насељеном месту врши се редовно ноћу. Ако се, због хитности, попуна (нарочито муниције) мора вршити дању, дотур је врло отежан, нарочито ако су прилази према истуреним деловима под непријатељском ватром.

У прошлом рату, у оваквим случајевима, дотур у борби око насељених места вршен је импровизовано. Коришћена су разна мања колица, која су пуњена муницијом и везивана танком жицом. За жицу је везиван камен, или неки други тежи предмет. Камен се бацао преко тучене просторије, а затим су колица са муницијом привлачена на жељено место.

ЕВАКУАЦИЈА

Ако се због дејства непријатељске ватре тешко рањени не могу евакуисати дању, они се задржавају на заклоњеном месту, пошто им се претходно укаже помоћ, и евакуишу у току ноћи. Рањеници којима је потребна хитна хируршка интервенција евакуишу се дању, с тим што се користе кратки прекиди ватре.

Ако улице нису тучене ватром сви се рањеници евакуишу дању.

Иначе, евакуација рањених и болесних иста је као и у нормалним условима. Прве наредне ноћи треба насељено место, ако није опкољено, ослободити рањених, болесних и непотребне опреме.

У окруженим местима за евакуацију рањеника употребљава се санитетска авијација (хеликоптери), која је нашла нарочиту примену у Другом светском рату и рату у Кореји.

Остала евакуација врши се када дејство непријатељске ватре то буде дозволило.

СПЕЦИФИЧНОСТИ ДОТУРА И ЕВАКУАЦИЈЕ

У борбама у насељеном месту често се неће применити принцип дотура „од себе“ и евакуације „к себи“, него ће нижи позадински органи вршити евакуацију до виших и својим транспортним средствима дотурати материјална средства из виших снабдевачких органа.

Овакав начин дотура и евакуације у борбама у насељеним местима условљен је близином позадинских органа у односу на предње делове и променљивошћу ситуације, а с тим у вези и тешкоћом оријентације претпостављених органа који из позадине врше дотур или евакуацију.

V

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ У ШУМИ

Шума има знатан утицај на борбена дејства јединица, а тиме и на рад позадинских јединица и установа.

Специфичности које проистичу из тога утицаја јесу:

- ограничена прегледност;
- тешка оријентација;
- ограничено ватрено дејство;
- сложено командовање;
- израдом инжињериских препрека и запрека олакшана је одбрана, а напад отежан;
- у шумско-мочварним пределима напад се врши одвојеним правцима;
- број путева је ограничен и они су већином слаби;
- насељеност је слаба, и
- нема месних средстава, осим огрева и воде.

Шума нарочито утиче на распоред позадинских јединица и установа, на снабдевање, дотур, евакуацију, заштиту и одбрану ових јединица и установа.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Распоред у шуми потпуно одговара условима маскирања, али га, с друге стране, отежавају слаба насељеност и мали број путева. Ради тога се позадинске јединице и установе распоређују дуж путева и просека, користећи насељена места, колибе и кланце. У недостатку насељених места и колиба израђују се склоништа, шупе и натстрешнице (зависно од годишњег доба).

Отстојања између поједињих позадинских јединица и установа у нападу и одбрани начелно су краћа, с обзиром на то да су установе маскиране, дејство непријатељске ватре ограничено, и да је покрет тежи — услед слабе комуникативности и слабог квалитета путева.

СНАБДЕВАЊЕ

Услед слабе насељености ограничено је коришћење месних средстава, те је снабдевање упућено на дотур из позадине. Организација снабдевања и само снабдевање зависни су од годишњег доба. Изузевши зиму, снабдевање је као и у нормалним условима. Зими, међутим, због великог снега саобраћај може бити прекинут, ради чега се јединице снабдевају резервама преко норме — на сличан начин као што је то изнето у одељку о снабдевању зими.

ДОТУР И ЕВАКУАЦИЈА

Врше се као и у нормалним условима, с тим што се за дотур и евакуацију користи и дан. Уколико се користи ноћ, треба предузети специјалне мере за обележавање путева.

Због њиховог ограниченог броја путеви се деле на јединице, регулише се њихово коришћење, а нарочито саобраћај јер је оптерећен.

ЗАШТИТА И ОДБРАНА ПОЗАДИНЕ

У шуми постоји опасност од опкољавања и напада на бокове и позадину. Стога позадину треба на време осигурати. Поред овога, позадинске јединице и установе организују одбрану својим сопственим средствима. Пошто се препади врше са мањих даљина, транспорт треба обезбедити од изненађења — одашиљањем патрола испред транспорта и са стране пута. Патроле јачине 2 — 3 војника упућују се на кратка отстојања од 100—200 м.

У циљу заштите комуникација и транспорта у одбрани се израђују блокхаузи, нарочито на раскрсницама путева.

Због могућности дугог задржавања бојних отрова у шуми, унапред се предвиђају мере против бојних отрова.

Организује се гашење пожара, јер је пожар врло могођан због непријатељског дејства са земље и из ваздуха а и због непажње сопственог људства.

VI

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ НА КРШУ

Тактички рад јединица на кршу сличан је раду у планинама, па је и рад позадинских јединица и установа на кршу сличан њиховом раду у планинама.

Специфичности крша јесу:

— неповољна клима; лето је суво и топло, а зима оштра, са ветровима. Ово негативно утиче на рад позадине, јер су током лета поједини артикли изложени квиру, а зими се, због недостатка насељених места, оштре зиме и ветрова, стање смештаја позадинских јединица и установа погоршава;

— оријентација је тешка — због једноликог изгледа земљишта, нарочито у пределима голог и љутог крша;

— прегледност, осматрање и ватра ограничени су због испресецаности земљишта, многобројних вртача и камених ограда;

— путеви су ређи, но већином добrog квалитета;

— насеља су ретка и сиромашна;

— дејства зрна и експлозија повећана су и, најзад,

— велики недостатак воде.

Све ове специфичности имају већи или мањи утицај на организацију и рад позадине.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

Сличан је распореду у планинама. Сиромаштво реона и слаба насељеност отежавају распоред и смештај позадинских јединица и установа, због чега их треба распоређивати у близини путева, у увалама и удольима. Користе се и пећине, уколико су у близини места размештаја. У одбрани се објекти за смештај зидају од камена.

СНАБДЕВАЊЕ

Коришћење месних средстава је веома ограничено због сиромаштва реона и слабе насељености. Снабдевање свим средствима упућено је искључиво на дотур из поза-

дине. Карактеристично је да се чак и сено, огрев, слама па и вода морају често дотурати, јер их нема на терену.

Снабдевање водом треба да буде најозбиљнија брига старешине, јер оно претставља нарочити проблем, особито лети. Уколико има воде (малобројни извори, цистерне, локве и слично), неподесно је распоређена а често је и сумњива. Ово захтева рационално коришћење постојећих извора и цистерни, пречишћавање воде и специјалне мере за хигијенско обезбеђење водних објеката.

У кршу се врло често организује дотур воде из позадине. Снабдевање водом захтева учешће водоснабдевачких јединица, дотур помоћу аутоцистерни и других превозних средстава, као и разношење у судовима за ношење и чување воде.

МАНЕВАР ТРАНСПОРТНИМ СРЕДСТВИМА И МАТЕРИЈАЛНИМ РЕЗЕРВАМА

Прегруписавање снага и маневар транспортним средствима и материјалним резервама на кршу врло су тешки, због чега основно груписање снага има велики значај. Према томе, при доношењу одлуке о распореду позадинских јединица и установа и материјалних резерви, треба добро проценити где шта треба распоредити, па тек онда донети одлуку. Зато децентрализација и рашичлањавање распореда долазе често до изражaja.

ДОТУР

Дотур се врши слично као и на планинском земљишту и често је могућан само помоћу носача.

Зими су путеви и стазе за дуже време затрпани снегом, тако да је оријентација у правцу протезања пута врло тешка. Зато путеве треба стално чистити и обележавати.

ЕВАКУАЦИЈА

Збрињавању рањених и болесних треба на кршу поклонити особиту пажњу. Губици су већи, што погоршава стање, нарочито када се узме у обзир да се евакуација врши по кршевитом, откривеном, слабо насељеном и безводном земљишту.

Код превијалишта се ствара резерва воде, уколико у близини нема извора или цистерни. Иначе превијалишта се распоређују у близини извора или цистерни. Рањени и болесни евакуишу се често дубље у позадину, прескачући редовни етапни систем лечења и евакуације.

ЗАШТИТА И ОСИГУРАЊЕ ПОЗАДИНЕ

Због голог крша и откривености маскирање је тешко, због чега се правилном и растреситом распореду позадинских јединица и установа, као и прикривеном смештају и обезбеђењу од препада, који су у кршу чести, поклања велика брига. ПАО треба поклонити више пажње, јер су напади из ваздуха врло ефикасни.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ У ОКРУЖЕЊУ

При организацији позадине у окружењу потребно је водити рачуна о следећим чињеницама:

— у окружење обично падају делови различитих јединица, например, уз пешадиску дивизију са ојачањима бивају окружени и делови суседних јединица;

— снабдевање окружених јединица може да се врши једино ваздушним транспортним средствима. Но, атмосферске прилике, земљишни услови и дејство непријатеља своде на најмању меру овај начин дотура, поготово ако је просторија на којој су јединице окружене малог пространства. Уколико ваздушна транспортна средства, с обзиром на карактер земљишта и борбену ситуацију, не могу да се спусте на одговарајућу просторију, немогућна је евакуација рањеника, болесника и другог из окружених јединица. Из наведених и сличних разлога и саобраћај транспортних средстава унутар окружене просторије врло је ограничен;

— с обзиром на карактер дејства окружених јединица и општу борбену ситуацију до пробоја, као и релативну малу просторију којом јединице располажу — у односу на напад, или одбрану ван окружења — месна средства и трофеји најчешће престају да буду извори снабдевања окружених јединица;

— у процесу борбе и под притиском непријатеља може доћи до отсецања поједињих борбених делова, ради њиховог почесног уништења; и, најзад,

— пробој из окружења може се вршити на једном, или на више међусобно раздвојених праваца.

И поред свих тешкоћа које наведени моменти уносе у рад позадине, обезбеђење јединица у окружењу у позадинском смислу ипак је могућно и то на следећи начин:

— све јединице којима прети опасност окружења треба, с једне стране, потпуно растеретити, тј. ослободити их свих рањених и болесних људи и стоке, као и непотребних и неупотребљивих материјално-техничких средстава, а с друге пак, снабдети их муницијом, храном и по-гонским материјалом — у количинама потребним за цео период претстојеће борбе у окружењу, извршење пробоја и стварање одговарајуће резерве до успостављања нормалног снабдевања. Сем тога, ако се претпоставља да ће у окружењу пасти пешадиски пук, треба га благовремено оспособити за указивање квалификоване (хируршке) помоћи — ојачавши га хируршком екипом, а ако се ради о дивизији, треба је ојачати екипом лекара-специјалиста, те је тако оспособити за указивање специјализоване помоћи.

Наведене мере треба јединицама да обезбеде пре свега високу покретљивост, а затим и самосталност у дејству.

Позадинске јединице и установе окружених јединица обично заузимају распоред у централном делу окружене просторије, користећи погодне земљишне услове — у циљу заштите од непријатељског дејства.

Услови у којима су се окружене јединице нашле, као и чињеница да ће под непријатељским притиском окружена просторија постарати све мања, доводе до неопходности организације централизованог снабдевања и збрињавања — унутар окружених јединица. Наиме, ако се у окружењу налази пешадиска дивизија, врло је корисно, а то ће и створена ситуација неминовно захтевати, позадинске делове целе дивизије (сем батаљонских) концентрисати на једно место и борбене делове снабдевати и збрињавати непосредно по шеми дивизија-батаљони. Значи, што се окружена просторија буде више површински смањивала, пријем материјалних средстава, дотур, евакуација, коришћење путева и месних средстава, итд., морају и треба да буду све више централизовани. Према томе, у таквој ситуацији отпашће потреба за додељивањем позадинских рејона пуковима, јер ће се и њихови позадински делови, како је то већ раније наглашено, налазити у рејону распореда по-

задинских делова дивизије, поред осталог и због облика саме окружене просторије.

Ради прихвата материјалних средстава, односно евакуације рањеника и болесника у процесу борбе у окружењу, треба припремити погодне рејоне за спуштање ваздушних транспортних средстава, односно прихватање материјалних средстава бачених падобраном.

Уколико у процесу борбе у окружењу постоји могућност да непријатељ отсече неку јединицу од главнине окружене групације, ту јединицу треба правовремено осамосталити у материјалном и другом погледу.

Норме утрошка материјалних средстава у току борбе у окружењу потребно је свести на минимум.

Пред пробој из окружења сви рањеници и болесници (у првом реду тешки) евакуишу се ваздушним путем, а ако је ово немогућно извести, тада се они пробијају са осталим деловима, или изузетно скривају (само нетранспортабилни), било под надзором месног становништва или остављених болничара.

Уколико се пробој врши на више праваца, јединице на тим правцима треба осамосталити у позадинском смислу.

Јединице које врше пробој из окружења обезбеђују се повећаним резервама, а сви позадински делови, обезбеђени јаком заштитницом, крећу се иза главнине или са својим јединицама (две варијанте од више могућних).

Сва материјална средства која је немогућно извући из окружења уништавају се.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ КОРПУСА У НАПАДУ И ОДБРАНИ

На челу позадине корпуса је заменик команданта за позадину.

У позадини корпуса постоје референти за оперативно-позадинске послове, материјално-планске послове и за саобраћај, као органи заменика команданта за позадину по питањима: оперативно-тактичког рада, материјалног пословања, регулисања и одржавања саобраћаја, планирања транспорта, координације између оперативног дела штаба и позадине; координације позадине и служби и обједињавања рада поједињих служби.

Поред тога, у корпусу постоје ове службе:

Интендантска служба — има: интендантуру, корпусно интендантско складиште (КИС), марвени депо (МД), пекарску чету (ПЧ), одреде за прање рубља (ОПР) и корпусну интендантску радионцу (КИР).

Санитетска служба — има: санитетско одељење: хируршке пољске болнице (ХПБ), интерну пољску болницу (ИПБ), заразну пољску болницу (ЗПБ), болницу лаких рањеника (БЛР), евакопријемник, хигијенско-епидемиолошки одред (ХЕО), санитетски аутовод и санитетско складиште.

Капацитет болница је: ХПБ — 200 рањених, ИПБ и ЗПБ — по 100 болесних и БЛР — 500 рањених.

Болнице образују болничку базу корпуса (ББК).

Ветеринарска служба — има: ветеринарски отсек; корпусну ветеринарску болницу (КВБ) и ветеринарско складиште.

КВБ има хируршко, интерно, заразно и евакуационо одељење. Капацитет КВБ је 150 лежишта.

Саобраћајна служба — има: поред референата за саобраћај, и помоћнике референата: за железничко-пловидбену, автомобилску и путну службу. Има путно-експлоатациону јединицу састава: команда, технички део и путно-експлоатациони део.

Автомобилско-техничка служба — има: автомобилско-технички отсек; автомобилску јединицу; автомобилско складиште; складиште погонског материјала и покретну автомобилску радионицу типа „Ц”.

Финансиска служба — има финансиски отсек.

Поред набројаних служби и позадинских јединица и установа, у корпусу постоје службе родова и њихове установе — складишта (артиљеријско, инжињеријско, везе, хемиске опреме, итд.) са радионицама.

СПЕЦИФИЧНОСТИ НАПАДА И ОДБРАНЕ КОРПУСА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ОРГАНИЗАЦИЈУ И РАД ПОЗАДИНЕ

Специфичности које утичу на рад позадине корпуса сличне су као и специфичности у дивизији, изнете у одељку „Организација и рад позадине дивизије”, с тим што их треба посматрати кроз прилике и стање корпуса.

ЗАДАЦИ ПОЗАДИНЕ КОРПУСА У ПРИПРЕМНОМ ПЕРИОДУ И ПЕРИОДУ ИЗВОЂЕЊА НАПАДА И ОДБРАНЕ

Задаци позадине корпуса у припремном периоду и периоду извођења боја слични су задацима позадине дивизије изнетим у одељку „Организација и рад позадине дивизије”, с тим што их треба посматрати кроз прилике и стање корпуса.

ОРГАНИЗАЦИЈА КОМАНДОВАЊА

Основу за организацију позадине чине: задатак корпуса, одлука команданта корпуса, извод из заповести за позадину армије и стање позадине.

Командант корпуса управља позадином. Он у својој заповести обухвата основне смернице и задатке позадине.

Заменик команданта за позадину организује позадину и руководи њеним радом, спроводи одлуке команде корпуса по позадини и улази у суштину оперативно-тактичке ситуације и решења задатака.

Материјално-техничко обезбеђење и санитетско и ветеринарско збрињавање корпуса постиже се само тесном сарадњом и узајамним обавештавањем Оперативног дела штаба корпуса и органа позадине.

КОРПУСНИ РЕЈОН

Корпусни рејон је просторија ограничена с преда линијом фронта, с десна и лева границама рејона суседних јединица, а позади предњом границом армиског позадинског рејона. Корпусни рејон дели се по дубини на дивизиске рејоне и корпусни позадински рејон.

Дубина корпусног рејона у одбрани износи око 40—50, а у нападу 30 — 35 км, од чега су дивизиски рејони: око 25 км — у одбрани и око 15 км — у нападу.

Ширина корпусних рејона зависи од ширине нападног, односно одбранбеног фронта корпуса и износи око 10 — 20 км — у нападу и око 20 — 40 км — у одбрани.

Површина корпусног рејона у нападу износи око 300—700 км², а у одбрани око 800 — 2.000 км².

Бочне и задња граница позадинских рејона корпуса одређују се заповешћу армије за позадину. Такве исте

границе позадинских рејона дивизија одређују се заповешћу корпуса за позадину.

Дивизије у другом ешелону корпуса не добијају позадински рејон, али им се додељује рејон размештаја, као и путеви дотура и евакуације — у рејону дивизије на чијем се рејону налазе у улози другог ешелона корпуса.

По увођењу другог ешелона корпуса у борбу, команда корпуса одређује позадински рејон јединица из другог ешелона.

КОРПУСНА БАЗА (КБ)

КБ је рејон на коме се развијају позадинске јединице и установе корпуса и позадинске јединице и установе родова војске — са својим материјалним резервама, с тим што се у циљу материјално-техничког обезбеђења јединица корпуса обједињују под заједничку управу КБ.

У састав КБ улазе: управа КБ; позадинске јединице и установе у непосредном саставу КБ (радни батаљон, возарска и стражарска чета); складишта служби (хране, мешовито, санитетско, ветеринарско, аутомобилско и погонско); радионице служби (интендантска и аутомобилска) и складишта са радионицом родова војске (артиљеријско са радионицом, инжињериско са радионицом и хемиске опреме).

Управа КБ врши распоред унутар КБ; организује чување и дотур материјално-техничких средстава; регулише унутрашње службе; распоређује радну снагу; регулише саобраћај у рејону; врши обезбеђење и одбрану КБ; обједињује рад свих јединица и установа у рејону КБ и стара се о премештају КБ.

Количине материјално-техничких резерви — по норми — у КБ изнесене су у прегледу бр. 2.

Укупна тонажа тих средстава износи око 1.200 — 1.500 тона. Да би корпусни транспорт преабацио материјално-техничка средства КБ, треба да учини више тура.

Ако је била на железничкој линији, цела КБ са материјалним резервама превози се железницом.

РАСПОРЕД ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА КОРПУСА

Поред складишта јединица и установа из састава КБ, у састав КБ начелно улазе: транспортне јединице корпуса, аутомобилска радионица „Ц”, један ОПР, ПЧ, МД и КВБ.

Рејон КБ одређује командант на предлог заменика команданта за позадину.

КБ се начелно распоређује на чвору железничких, сухопутних и водених комуникација, одакле је осигурана добра веза између ње и армиске и дивизиског база.

У нападу се КБ начелно распоређује ближе предњој, а у одбрани ближе задњој граници корпусног позадинског рејона; у нападу — на око 20, а у одбрани — на око 30 км од полазног положаја за напад, односно предњег краја, што зависи од земљишта, његове комуникативности и других услова. Ова отстојања могу бити мања и већа. На планинском земљишту могу бити мања, а при одбрани широког фронта или одбрани реке — већа.

Одељак корпусне базе (ОКБ) начелно се не истура. На планинском и слабо комуникативном земљишту, затим при одбрани широких фронтова, или при нападу на шири фронт, ОКБ се може истурити. У овом случају КБ начелно се поставља на правцу главног удара, односно тежишту одбране, а ОКБ на помоћном правцу или на мање важном делу зоне одбране.

У ББК распоређују се санитетске установе корпуса. ББК се начелно поставља у близини КБ и испред ње. ББК се може истурити и испред КБ, нарочито у нападу, и то на средокраји између ДМЦ и КБ, дакле, на отстојању од око 12 — 15 км од полазног положаја за напад.

ББК се не дели на ешелоне. Стога армија истура, нарочито у нападу и код корпуса на правцу главног удара, једну до две ХПБ — као болнице прве линије — у висини ДМЦ, односно ојачава корпус потребним бројем ХПБ.

ББК начелно не истура ХПБ прве линије.

ХЕО распоређује се у ЗПБ.

Интендантске јединице и установе начелно се распоређују у рејону КБ. ОПР могу се по потреби истурити у правцу дивизија, пошто дивизије немају ОПР.

КВБ распоређује се у рејону КБ.

Евакуационо одељење КВБ (ЕОПВБ) истура се у правцу дивизија.

Транспортне јединице распоређују се начелно у КБ или на И/С.

Складиште погонског материјала распоређује се начелно у близини аутомобилског батаљона, уколико је он распоређен у рејону КБ.

ПЕЧ се првенствено распоређује дуж најважнијег корпусног пута дотура и евакуације и то по водовима.

Водови образују водне деонице. Команда чете распоређује се на средокраћи пута.

Пошто ПЕЧ може опслуживати пут дужине до 40 км и пошто је дужина корпусних путева дотура и евакуације сразмерно мала, нарочито у нападу, ПЕЧ се може распоредити дуж два и више корпусних путева с тим, да се, према важности путева и саобраћају на њима, на сваки пут одреди одговарајући део (вод) ПЕЧ. ПЕЧ регулише саобраћај, обезбеђује путеве и врши само мале оправке које су у вези са регулисањем саобраћаја.

Јединице КБ (радни батаљон, возарска и стражарска чета) распоређују се у рејону КБ и служе искључиво за потребе КБ.

Место II дела штаба корпуса размешта се на правцу, односно оси везе — на око 5 км позади КМ корпуса.

Распоред позадинских јединица и установа корпуса у нападу и одбрани показан је на приложеним шемама бр. 18 и 19.

ДОТУР И ЕВАКУАЦИЈА

Дотур се врши по истим начелима као и у дивизији. Ако је транспорт недовољан, материјално-техничка средства се могу најбоље уредно дотурити применом централизованог дотура.

Снабдевање тече нормално по линији КБ — ДБ. Од овог се може отступити, ако се из АБ или КБ дотурају материјално-техничка средства непосредно до И/С, које су испред ДБ, или до ВП артиљерије, или до радилишта.

На И/С не стварају се материјално-техничке резерве, па се према томе ту не размештају ни складишта. Изузетак је ако се И/С поклапа са размештајем ДБ.

Јединице ојачања начелно снабдева корпус и то преко КБ, ДБ или И/С, с тим што ојачања превозе материјално-техничка средства својим транспортом — из КБ, ДБ, односно И/С.

ОБЕЗБЕЂЕЊЕ И ОДБРАНА ПОЗАДИНЕ

Најчешћи и најмасовнији напад на позадински рејон корпуса могу да изврше непријатељска авијација и ваз-

душно-десантне трупе. Стога позадински рејон корпуса треба нарочито обезбедити од ове врсте напада.

У циљу обезбеђења и одбране корпусног рејона предузима се противавионска, противуваздушнодесантна, противтенковска, противдиверзантска и противхемиска одбрана, са маскирањем, што се предвиђа плановима обезбеђења одговарајућих команда, у споразуму са управом позадине корпуса.

КБ се начелно обезбеђује једним ПА дивизионом, а ако немаовољно ПАА онда једном ПА батеријом.

ОРГАНИЗАЦИЈА ВЕЗА У ПОЗАДИНИ И СА ПОЗАДИНОМ

Позадина корпуса има у свом саставу једну чету за везу, са жичаним, радио и курирским средствима везе.

Везе II дела штаба корпуса треба успоставити са: I делом штаба корпуса, II делом штаба армије, другим деловима штабова дивизија, управом КБ, управом ББК и транспортним и путним јединицама корпуса.

ПРЕМЕШТАЊЕ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА

И УСТАНОВА КОРПУСА

ПРЕМЕШТАЊЕ У НАПАДУ

Кад се ДБ при наступању преместе на таква отстојања до којих се из старог рејона КБ не може вршити уредно снабдевање, премешта се и КБ. Отстојање на које се премешта КБ различито је и зависи од врсте и стања корпусног транспорта, квалитета путева и атмосферских прилика и износи око 30 — 40 км.

Нови рејон КБ треба по могућству да је на раскрсници одакле воде путеви или стазе према дивизијама.

С обзиром на велике тонаже материјално-техничких средстава у КБ (које корпусни транспорт не може пребацити у једној тури) као и ако се премештање КБ не врши железницом, што ће бити чест случај — пошто ће непријатељ при повлачењу уништити железничка постројења, армиски транспорт треба да врши дотур непосредно у нови рејон КБ, чим се донесе решење за њено премештање — без обзира што је премештање КБ тек отпочело.

При пребацивању КБ треба водити рачуна да се првенствено задовоље потребе дотура до ДБ.

При премештању КБ могу се користити и месна транспортна средства, а по одобрењу, и армиски транспорт.

Нове рејоне КБ треба при премештању одредити што ближе ДБ, због сталног наступања борбених јединица, како би се избегло често премештање КБ.

Премештање ПЧ зависи од типа пећи. Зидане и расклапајуће пећи начелно се премештају тек пошто се КБ два пута премести, а моторизоване са КБ.

ББК премешта се пре КБ.

Премештање болница врши се тек пошто армиски санитетски транспорт из њих евакуише рањене и болесне.

Премештање осталих позадинских јединица и установа које нису биле у саставу КБ врши се овако:

ОПР и ЕОКВБ премештају се после ДБ и то у висини и нешто иза њих.

При одужавању путева ПЕЧ повећава водне деонице водовима, а по премештању КБ повлачи путно-експлоатационе водове са путева између старог и новог рејона и распоређује их унапред.

Транспортне јединице, или се премештају одмах после премештања ДБ ако то врста путева захтева (поступни транспорт), или остају на старим местима до премештања КБ.

Премештање ОКБ, ако је образован, врши се на сличан начин као премештање КБ.

КБ начелно се премешта ноћу.

ПРЕМЕШТАЊЕ ПРИ ОТСТУПАЊУ

С обзиром на борбену ситуацију и велике количине материјално-техничких средстава у КБ, премештање КБ отпочиње чим се донесе решење за отступање корпуса.

Избор новог рејона КБ, ако се унапред може одредити, зависи од даљине отступања. Начелно КБ треба премештати у рејон који одговара крајњој линији отступања корпуса, ако ово отстојање није велико.

Ако се не зна до које ће линије корпус отступити, или ако је ова линија сувише далеко, КБ се начелно премешта уназад за око 30 — 40 км од старог рејона распореда.

У старом рејону КБ, односно у висини КБ — куда ће дивизија отступити — остављају се материјално-техничка средства, а остатак КБ пребације се у нови рејон. Притом

треба и на међуположајима, на којима ће се јединице задржавати, оставити потребна материјално-техничка средства.

Ако је истурен ОКБ се премешта на сличан начин као и КБ.

Премештање ББК врши се после премештања КБ, пошто се из ње евакуишу рањени и болесни.

ББК начелно се не премешта до новог рејона КБ. За њу се бира рејон испред КБ, јер се тиме скраћују етапе санитетске евакуације.

Премештање позадинских јединица и установа ван састава КБ врши се на следећи начин:

ЕОКВБ премешта се нешто пре ДБ на место иза линије ДБ;

ОПР премешта се до испред новог рејона КБ;

ПЕЧ при одужавању путева отступања повећава водне деонице. По премештању ДБ путно-експлоатациони водови се повлаче са путева између старих и нових рејона ДБ и распоређују се уназад.

Транспортне јединице корпуса повлаче се тек пошто се преместе ДБ и распоређују се уназад — према врсти пута.

КБ премешта се при отступању начелно ноћу; но, ако оперативно-тактичка ситуација захтева, може и дању, при чему нарочиту пажњу треба поклонити обезбеђењу из ваздуха.

ОРГАНИЗАЦИЈА И РАД ПОЗАДИНЕ АРМИЈЕ

УПРАВНИ ОРГАНИ

Позадином армије непосредно руководи заменик команданта за позадину. У позадини армије постоје оперативно-позадински, материјално-плански и саобраћајни органи, који заменику команданта за позадину помажу при организацији, руковођењу, планирању, обједињавању рада служби, итд.

Руковођење службама у саставу позадине армије обезбеђују одељења (отсеци) саобраћајне, интендантске, санитетске и ветеринарске, техничке и финансиске службе.

Руковођење армиском базом (АБ) обезбеђује управа АБ која има потребне органе и радне, возарско-товарне и стражарске јединице, намењене искључиво за рад у АБ.

СЛУЖБЕ И ПОЗАДИНСКЕ ЈЕДИНИЦЕ И УСТАНОВЕ

Саобраћајна служба. — У њен састав улазе органи за планирање аутомобилских, железничких и пловидбених превозења.

Армија базира на део железничке пруге ВК, или јој се додељују на привремену употребу железничке пруге на њеном рејону. Радом на том делу пруге руководи начелник железничке секције.

Путна служба. — Има путно-експлоатациону јединицу, која на армиским путевима образује команду армиске путне мреже, а ова врши поделу армиских путева на секције и деонице.

Интендантска служба. — Има складишта хране, мешовито складиште, марвени депо (МД), пекарску чету (ПЧ) и одреде за прање рубља (ОПР).

Санитетска служба. — У саставу армије постоје терапеутске установе, хигијенско-епидемиолошке јединице и установе, установе медицинског снабдевања, транспортне и специјалне јединице и установе.

У циљу организације етапног лечења, у армији постоји управа болничке базе армије (ББА), а ако армија у свом саставу нема корпуса постоје и управе истуреног дела ББА са евако-пријемницима.

Терапеутске установе су: хируршке (ХПБ), заразне (ЗПБ), интерне (ИПБ), специјализоване пољске болнице (хируршке болнице ојачане лекарима специјалистима), болнице лаких рањеника (БЛР), евако-пријемници и евакуациона пољска болница (ЕПБ).

Капацитет ХПБ је 200, ИПБ и ЗПБ по 100, БЛР 500 — 1.000, ЕПБ 600 и евако-пријемника 500 кревета.

Хигијенско-епидемиолошке јединице и установе: хигијенско-епидемиолошки одред (ХЕО), чета за дезинфекцију и купање и санитетска контролна станица.

Установа медицинског снабдевања је санитетско складиште.

Специјалне установе јесу: одред лекара специјалиста (за специјализовану хируршку помоћ), станица за трансфузију крви и патолошко анатомска лабораторија (ПАЛ), а транспортне јединице: санитетска запрежна чета и санитетска аутомобилска чета.

Ветеринарска служба — има: армиску ветеринарску болницу (АВБ) за указивање висококвалифициране ветеринарске помоћи стоци за чије је оздрављење потребно лечење 10 — 30 дана. АВБ има евакуационо одељење (ЕО) које се развија ближе ДВБ ради успешније евакуације. Ветеринарско складиште снабдева јединице армије ветеринарским материјалом.

Автомобилско-техничка служба — стара се о техничкој готовости и обезбеђењу автомобилским и погонским материјалом и резервним деловима.

У армији постоји автомобилски (приштапски) вод и један или више автомобилских батаљона, автомобилско складиште, складиште погонског материјала и радионица типа „Ц”.

Финансиска служба — стара се о новчаном пословању.

Поред наведених служби, у армији постоје службе и установе родова војске. Установе родова војске јесу: артиљеријско складиште (АС) са радионицом, инжињеријско складиште (ИС) са радионицом, складиште везе (СВ) са радионицом и складиште хемиске опреме (СХО). Оне се распоређују у рејону АБ.

МАТЕРИЈАЛНЕ РЕЗЕРВЕ

Материјалне резерве муниције у АБ су маневарске и нису усталење као код трупних јединица. Њихова величина одређује се према саставу армије у конкретној ситуацији, и износи од 0,5 б/к до 1 б/к. У АБ има 14 д/о текуће људске хране, 2 д/о резервне људске хране, 5 д/о зоби и 2 пуњења погонског материјала.

ПОЗАДИНСКИ РЕЈОН АРМИЈЕ

Ширина рејона је различита и креће се од 40 — 100 км и више. Дубина рејона креће се од 60 — 100 км.

Ширина и дубина рејона зависе од вида операције, јер ће у одбрани бити веће.

РАД ПОЗАДИНЕ У ЕТАПАМА АРМИСКЕ ОПЕРАЦИЈЕ

ПРИПРЕМНА ЕТАПА

Основни задаци позадине у овој етапи јесу:

— организација снабдевања при извиђању концентрације;

- уређење рејона;
- уређење командовања са позадином;
- обезбеђење позадинског рејона и позадинских јединица и установа;
- извршење материјално-техничких припрема;
- размештај позадинских јединица и установа, и
- организација веза.

ОРГАНИЗАЦИЈА СНАБДЕВАЊА ПРИ ИЗВОЂЕЊУ КОНЦЕНТРАЦИЈЕ

Упоредо са израдом плана за прегруписање армије у команди армије, органи позадије у припремној етапи планирају и организују рад позадине армије, обухватајући рејоне размештаја АБ, одељка армиске базе (ОАБ) и искрцних станица (И/С); затим, начин премештања армиских позадинских јединица и установа, рејоне позадинских делова II ешелона и јединица ојачања и начин снабдевања, лечења, евакуације итд.

Позадински делови јединица које долазе на концентрациску просторију у саставу су својих јединица. У покрету, као и на месту, они материјално обезбеђују своје јединице.

У овој фази АБ је на предвиђеној (будућој) просторији, или у покрету ка њој. Снабдевање јединица до доласка на концентрациску просторију обавља се по принципу снабдевања на маршу, односно превожењу.

Снабдевање на концентрациској просторији, с обзиром на то да су све позадинске установе развијене и да раде, не представља нарочите тешкоће. Детаљнија разрада снабдевања и збрињавања јединица у припремној етапи припада одговарајућим службама позадине, под руководством заменика команданта за позадину.

Позадина армије мора да обезбеди сталан дотур и евакуацију и да регулише саобраћај на свим комуникацијама које ће у припремној етапи бити употребљене. Од самог почетка концентрације, регулисање саобраћаја претставља важно питање. Њему ваља приступити са највећом пажњом и решавати га у сарадњи са Оперативним одељењем штаба, саобразно плану концентрације, прегрупације и смене. Ово је потребно нарочито стога што се истовремено врши померање и дотур материјалних резерви ближе линији фронта, а такође и евакуација од фронта, што све доводи до преоптерећивања комуникација.

УРЕЂЕЊЕ РЕЈОНА

Органи позадине уређују рејон у погледу дотура и ешелонирања материјалних резерви, евакуације, коришћења месних средстава, избора комуникација, регулисања саобраћаја, обезбеђења и одбране, смештаја својих установа, предузимања санитетских и ветеринарских мера итд.

Овде спада и евакуација месног становништва и месних материјално-техничких средстава — при припремању армиске операције. Но, евакуацијом не руководе органи позадине већ команда армије.

УРЕЂЕЊЕ КОМАНДОВАЊА ПОЗАДИНОМ

Командовање позадином и у позадини остварује се помоћу веза, како је изнето у одељку „Организација веза“.

Обезбеђење позадинског рејона и позадинских јединица и установа. — У савременим условима рата обезбеђење позадине претставља веома важно питање пошто позадина није никада сасвим сигурна. Стога се за обезбеђење позадине ради посебан план.

Нарочито ефикасно дејство може испољити непријатељска авијација која у позадинском рејону има погодне циљеве. Отуда проистиче потреба брижљивог маскирања позадинских јединица и установа и организација ПА одбране, инжињериског, противхемиског, ПТ, противуваздушног и противдиверзантског обезбеђења. Због заузетости свакодневним радом, позадинске јединице и установе нису у могућности да врше посебно обезбеђење, па ће морати да се ограниче на непосредну заштиту и самоодбрану, што није довољно. Стога ће одбрану позадине преузети на себе стражарске јединице, ПА јединице и остале трупне јединице које се буду затекле на позадинском рејону, као што су: II ешелони (резерве), допунске јединице, итд. Најмоћније средство за одбрану позадине је растресит распоред и маскирање. На нашој територији значајна је сарадња органа позадине са органима Народне власти и Народном милицијом.

ИЗВОЂЕЊЕ МАТЕРИЈАЛНО-ТЕХНИЧКИХ ПРИПРЕМА

У припремној етапи треба извршити материјално-техничке припреме бар за прву и другу етапу, што зависи од дужине трајања припремне етапе и броја и дужине трајања осталих етапа операције.

Ако дужина припремне етапе и друге околности то до-
зволе, треба тежити да се изврше припреме за све етапе
операције.

РАЗМЕШТАЈ ПОЗАДИНСКИХ ЈЕДИНИЦА И УСТАНОВА

На размештај позадинских јединица и установа првен-
ствено утиче карактер операције и, саобразно томе, карактер
и величина позадинског реона. АБ се у нападној операцији
развија начелно на око 50 км од полазног положаја за напад.
Са овог удаљења она је у стању да уредно снабдева јединице
у првој и другој етапи, тако да би до њеног премештања до-
шло тек при kraју друге или при извршењу треће етапе.

У рејону АБ начелно се развијају све позадинске једи-
нице и установе, изузев санитетских, које улазе у састав
ББА.

Неке јединице или установе, услед посебних околности
и потреба, имају више услова за рад ван рејона АБ, те ће
се и развити ван тога рејона. Ту спадају: ОПР, ЕО, АВБ, МД
и путно-експлоатационе јединице.

У нападној операцији армије може доћи до истурања
ОАБ, ако у састав армије непосредно улазе дивизије. Ме-
ђутим, ако су у саставу армије корпуси, ОАБ се начелно не
истура.

У одбранбеној операцији на врло широком фронту, као
и на планинском земљишту, могу се образовати ОАБ.

У одбранбеној операцији АБ се развија на око 60—70
км од предњег kraја, а при отступању на 80, па и 100 км.

ББА обухвата просторију на којој се развијају арми-
ске санитетске установе, изузев санитетског складишта,
које се развија у рејону АБ.

У нападној операцији армије ББА се развија испред
АБ, а у одбранбеној, начелно испред предњег kraја ре-
јона АБ.

У нападној операцији армије ББА се може делити на
два ешелона. Први ешелон, са делом хируршких, интерних
и заразних болница, истура се на 20—30 км од фронта. По-
ред тога, на правцу главног удара армије може се истуристи
и један део ХПБ у висину ДМЦ — као ХПБ прве линије.
Ова подела и истурање долази до примене првенствено ако
је армија састављена непосредно од дивизија.

У одбранбеној операцији ББА начелно се не дели на
ешлоне, а не морају се истурати на ХПБ прве линије; но,

до тога може доћи на планинском земљишту и при одбрани на широком фронту.

II део штаба армије распоређује се на око 5 км по-зади КМ.

Распоред позадинских јединица и установа армије у нападној и одбраненој операцији показан је на приложеним шемама бр. 20, 21, 22 и 23.

Организација веза. — Питање организације унутрашњих веза решава заменик команданта за позадину, у сарадњи са начелником веза армије. Спољне везе организује начелник веза. Заменик команданта за позадину даје евентуалне предлоге начелнику веза.

II део штаба армије треба да успостави везе са: I делом штаба армије, II делом штаба претпостављене команде, II делом штабова потчињених јединица са УАБ, УББА, командама транспортних и путно-експлоатационих јединица и са И/С.

I етапа

Садржина I етапе начелно се поклапа са ближим задатком армије. С обзиром на то да ова етапа траје релативно кратко време као и на чињеницу да су у припремној етапи извршене све припреме, јединице попуњене по норми, извршен њихов распоред и растерећење, и извршено детаљно планирање, рад позадине армије није скопчан са нарочитим тешкоћама.

Главни терет у првој етапи пада на органе трупне позадине. Армиски позадински органи — у овој етапи — пружају помоћ трупним органима и обезбеђују редовну попуну утрошених, изгубљених или уништених средстава.

При kraју прве етапе, ако се II ешелон и покретна група (ПГ) уводе у пробој (односно ако се изводи противудар резервама), као посебна тешкоћа појављује се питање употребе путева и регулисање саобраћаја. Зато у припремној етапи позадински органи, у сарадњи са Оперативним одељењем, планирају употребу путева — према планираним варијантама увођења II ешелона и ПГ.

У првој етапи не долази у обзор премештање армиских позадинских јединица и установа, изузев санитетских.

II етапа

У овој етапи јединице на правцу главног удара могу пробити други појас непријатељске одбране и продирати

даље, док ће јединице на помоћном правцу обично тек завршити заузимање главног одбранбеног појаса. Стога ће се на једном делу фронта јавити потреба за укидањем, односно формирањем нових И/С и ОАБ, као и за истурањем или повлачењем делова ББА, док ће на другом делу фронта рад и даље остати непромењен и бити релативно нормалан.

Позадински делови ПГ крећу се на зачелју ешелона својих јединица, а не обједињено. Са собом носе материјалне резерве чија величина зависи од самог задатка ПГ. ПГ треба начелно да буде снабдевена за 4—5 дана. Но, и поред тих резерви, увек се тежи да се одржи стална веза са ПГ и да се за њу обезбеде путеви дотура и евакуације. ПГ треба максимално да користи месна средства.

Услед могућности прекида дотура и евакуације, планира се и снабдевање ПГ путем авијације. У процесу борбе, рањени и болесни из ПГ начелно се крећу са својом јединицом.

По пробоју другог одбранбеног појаса, доћи ће обично до премештања ДБ и истурених делова корпусних, односно армиских позадинских јединица и установа; даље, доћи ће такође до укидања старих и формирања нових И/С, итд. Премештање АБ отпочеће начелно тек при kraју ове етапе, но то зависи од ситуације.

Премештање позадинских јединица и установа врши се по плану премештања. Нови рејон АБ у нападној операцији биће на 30—40 км од линије фронта. Тај рејон је ближе фронту да се у току осталих етапа операције не би вршило даље премештање.

ББА премешта се још ближе фронту, испред АБ.

У одбранбеној операцији нови рејон АБ је на око 60—80 км и више, а ББА на око 50 км од дотадање линије фронта. Важно је правилно одабрати моменат за премештање АБ и ББА, а треба их преместити: када су јединице попуњене потребним средствима (чим је у АБ смањена топнажа), када је жестина операције смањена и када је ББА растерећена од рањених и болесних.

Рад позадине у другој етапи сложенији је од оног у првој. Путеви дотура и евакуације се одужују и недовољно су уређени и оправљени. Безбедност саобраћаја и транспорта је мања. Постоји и могућност прекида саобраћаја. Ради тога треба појачати безбедност позадинских установа и путева и регулисати саобраћај.

III и следеће етапе

Њихова садржина поклапа се са извршењем следећег задатка армије. Позадина мора саобразити свој рад маневарском карактеру дејства јединице, што доводи до маневра транспортним средствима и материјалним резервама.

Дотур се врши из новог реона АБ, при чему ће се најћи на тешкоће око употребе путева (обично су порушени или оштећени). Треба предузети хитне мере за оправку путева и регулисање саобраћаја.

ФОРМЕ ОПЕРАТИВНОГ МАНЕВРА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА РАД ПОЗАДИНЕ

При фронталном удару рад позадине је нормалан. Мала ширина фронта на правцу удара отежава рад позадине, због јаке концентрације снага и средстава и прегруписавања — чиме се преоптеређују железнице и путеви и отежава снабдевање.

При удару са маневром у дубини, или према једном или оба крила, рад позадине је сложенији, јер јединице продиру у дубину и врше окружење крупних групација, чиме се излажу опасности њихови бокови, а нарочито позадина. Рад позадине биће условљен самом варијантом ове форме оперативног маневра.

Путеви дотура и евакуације, односно организација дотура и евакуације, претстављају посебно питање. Често ће се дотур и евакуација за више јединица извршити истим путевима што усложава регулисање саобраћаја и снабдевање јединица.

Остали облици оперативног маневра крију у себи посебне специфичности за позадину, којима се њен рад мора прилагодити.